

MISKOLCI

JOGI SZEMLE

A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának folyóirata
17. évfolyam (2022) 5. szám (3. különszám)

Tanulmány

Gerhard Dannecker:

A vállalatok büntetőjogi és közigazgatási jogi felelőssége, különös tekintettel a kartelljog, a bankfelügyelet és az adatvédelmi jog területén, de lege lata és de lege ferenda 7

Thomas Schröder:

Vállalati felelősség az emberi jogi jogsértésekért – Új törvénytervezet Németországban 33

Nadja Müller:

A vállalatok kartelljogi felelőssége..... 41

Maxi Schäfer:

Az Európai Bankfelügyelet bírságolási joga.....53

Suzan Denise Hüttemann:

A pénzügyi szektorban működő vállalatokkal szembeni pénzbírságok: a kérdéses felső határok kumulálása 61

Csák Csilla:

A vállalatok környezeti felelőssége a compliance irányába tett lépések tükrében 76

Barta Judit:

A versenykorlátozó megállapodások a vállalkozás vezetőinek szemszögéből.....84

Gula József:

A „kartellbűncselekmény” Magyarországon.....100

Jacsó Judit:

A vállalatok büntetőjogi és közigazgatási jogi felelőssége a pénzmosás elleni fellépés területén.....110

Sántha Ferenc:

A gazdasági társaságok, egyéb szervezetek felelőssége a nemzetközi büntetőjogban.....127

Udvarhelyi Bence:

A vállalatok felelőssége az emberi jogok megsértéséért 138

Jánosi Andrea:

Bűnüldözési célú adatkezelés – releváns EU jogforrások, az EU rendszereinek interoperabilitása 151

Certicky Mária:

Az adatkezeléssel összefüggő felelősség egyes kérdései, különös tekintettel az adatvédelmi bírság kiszabásának európai gyakorlatára 162

Halász Csenge:

Vállalati felelősség a magánélet megsértése esetén - a hálózatok felelőssége.....178

Csirszki Martin Milán: <i>Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok az élelmiszer-ellátási láncban - A 2019/633/EU irányelv összevetése a magyar szabályozással</i>	189
Gerhard Dannecker: <i>Compliance – Hazai és nemzetközi "Jó gyakorlatok"</i>	196
Richard Soyer - Sergio Pollak: <i>Büntetőjogi compliance</i>	210

2020. október 8-án került sor a *"Straf- und bußgeldrechtliche Verantwortung von Unternehmen insbesondere im Kartell-, Datenschutz- und Bankenaufsichtsrecht de lege lata und de lege ferenda"* (A vállalatok büntetőjogi és közigazgatási jogi felelőssége, különös tekintettel a kartelljog és az adatvédelmi jog területén de lege lata és de lege ferenda) című, az Alexander von Humboldt Alapítvány által támogatott *"Zur Systematisierung der strafrechtlichen Verantwortung von und in Unternehmen"* (Vállalkozások büntetőjogi felelősségének rendszerezése) című intézeti partnerségi projekt nyitórendezvényére, amely a Heidelbergi Egyetem és a Miskolci Egyetem Jogtudományi Karai közös szervezésében valósult meg. A Miskolci Jogi Szemle ezen különszáma a konferencián elhangzott előadások írásos és kiegészített változatát tartalmazza.

Míg Magyarország – az Európai Unió legtöbb tagállamához hasonlóan – már ismer büntetőjogi szankciókat a jogi személyekkel szemben, addig a német jogalkalmazás mindössze a szervezeti bíróságok kiszabásának lehetőségével operálhat. A jogi személyek büntetőjogi felelősségének osztrák mintára történő bevezetését ennek ellenére Németországban jelenleg is élénk viták övezik. Különösen azokról a jogpolitikai, alkotmányjogi és büntetőjogi dogmatikai kérdésekről folyik a diskurzus, amelyek akkor merülnének fel, ha a szervezetet, mint a "modernitás alapvető szereplőit" büntetőjogi felelősségre vonnák az általuk elkövetett bűncselekményekért. Az ezzel szembeni fenntartások egyértelműen csökkenni látszanak.

Ezzel párhuzamosan kialakulóban van a társasági bíróságokról szóló európai uniós jog, amelyet a tagállamoknak az Európai Unió iránymutatásai szerint kell elfogadniuk, illetve alkalmazniuk. A nyitórendezvény témájául ezért a vállalatok büntetőjogi és közigazgatási felelősségét választottuk, különösen a kartell- és adatvédelmi jogban, de lege lata és de lege ferenda.

A tanulmányokon keresztül a téma legkülönbözőbb aspektusai kerültek a szerzők általi vizsgálódás fókuszába, amely által világosan látszik, hogy a közelgő törvényi és jogi változások vállalati szankciós jog területén olyan alapvető problémákat vetnek fel, amelyeket az Alexander von Humboldt Alapítvány által finanszírozott hároméves intézeti partnerségi projekt során mélyebben kell és érdemes megvizsgálni, hogy megfeleljenek az ésszerű büntetőpolitika követelményeinek.

Ezúton is köszönjük a Miskolci Egyetem ÁJK Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola PhD hallgatóinak (Dr. Czibrik Eszter, Dr. Majoros Tünde, Dr. Orosz Flóra, Dr. Kókai Dániel), a Miskolci Jogi Kar joghallgatóinak közreműködését a német nyelvű tanulmányok fordításánál, valamint a tanulmányok lektorálását Dr. Kerekes Viktória tudományos munkatársnak (Heidelbergi Egyetem), Dr. Sántha Ferenc egyetemi docensnek, Dr. Udvarhelyi Bence egyetemi

adjunktusnak (Miskolci Egyetem).

Prof. Dr. Gerhard Dannecker

Prof. Dr. Jacsó Judit

A különszám az Alexander von Humboldt Alapítvány támogatásával a „*Zur Systematisierung der strafrechtlichen Verantwortung von und in Unternehmen*” (*Vállalatok büntetőjogi felelősségének rendszerezése*) című Humboldt Intézeti Partnerségi Projekt (2020-2023) keretében valósult meg.

Unterstützt von / Supported by

Alexander von Humboldt
Stiftung/Foundation

A vállalatok büntetőjogi és közigazgatási jogi felelőssége, különös tekintettel a kartelljog, a bankfelügyelet és az adatvédelmi jog területén, de lege lata és de lege ferenda

Gerhard Dannecker*

Az Európai Unió jogában a közigazgatási bíróság az adminisztratív büntetőjog speciális szankciótípusaként jelent meg először a kartelljog, majd az adatvédelmi törvény és a bankfelügyelet területén is. Az EU tagállamaiban a jogi személyek büntetőjogi felelőssége rendszere az uniós vállalati felelősségi rendszerére irányul. Ez problémákhoz vezet, különösen az ítélethozatal és az eljárási garanciák tekintetében. A konvergencia kialakuló útját a különböző szankciós modellek ellenére – a vállalkozások felelőssége kontra a jogi személyek felelőssége - folytatni kell, tekintettel a bíróság büntető jellegére.

Kulcsszavak: Vállalati bíróságok, jogi személyek büntetőjogi felelőssége, kartelljogi bíróságok, adatvédelmi bíróságok, bankfelügyeleti bíróságok

Criminal and administrative responsibility of enterprises, especially in the area of antitrust law, data protection law and banking supervision

In the law of the European Union, liability for fines has developed as a special sanction model for regulatory offences, first in the area of antitrust law, now of data protection law and banking supervision, too. The criminal law systems for judicial persons in the EU member states are oriented towards the EU system of enterprise liability. This leads to problems, especially with regard to the sentencing and to procedural guarantees. The emerging path of convergence despite different sanction models – responsibility of enterprises versus responsibility of judicial persons - should be continued in view of the punitive nature of the fine.

Keywords: Corporate fines, criminal liability of legal persons, antitrust fines, data protection fines, banking supervisory fines

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2183>

1. Bevezetés

A büntetőjoggal foglalkozó kutatók számára szinte észrevétlenül jelent meg az uniós kartelljogban egy olyan szankcionáló jogintézmény, amelyet a

---

* Senior professzor, Heidelbergi Egyetem, Jogtudományi Kar, Német, Európai és Nemzetközi Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Intézet. Fordította: dr. Czibrik Eszter doktorandusz, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jognak („Unternehmensbußgeldrecht“) tekinthetünk.¹ Az uniós versenyjogban az Európai Unió Bíróságának kialakult ítélkezési gyakorlata szerint a „vállalkozás“ kifejezés alatt „bármely gazdasági tevékenységet folytató jogalanyt kell érteni, függetlenül annak jogi formájától és finanszírozásának típusától”,² azaz a vállalatcsoportot. A vállalatok közigazgatási felelősségrendszere idegen a kontinentális európai büntetőjogi gondolkodásmódtól. Gyökerei az amerikai törvényekből eredeztethetők, amelyeket később az Európai Unió is átvett, amikor 1962-ben a 17/62³ rendeletével bevezette a vállalatok közigazgatási felelősségét. Az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabálya a független európai szankciójog egyik klasszikus területe, amelyet a Bizottság implementált az Európai Unió Bírósága ellenőrzése alatt.⁴ Az uniós jog alapján kizárólag az Európai Bizottság felelt a bírságok kiszabásáért; a tagállamok versenyhatóságai nem szabhattak ki szankciókat a bírságolásra vonatkozó európai szabályok alapján. A jogalkalmazás 2003-ban bevezetett decentralizációjának részeként a tagállamok versenyhatóságai már a nemzeti jog alapján szankcionálhatták a verseny megsértését. A vállalatokkal szemben kiszabott bírságokra vonatkozó uniós jogszabályok kiterjesztése három területet érint, amelyeket az alábbiakban részletesebben tárgyalunk:

(1.) A vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabály az Európai Unió legfejlettebb szankciórendszerét foglalja magába.⁵ Az ECN+ irányelv⁶ alapján a tagállamoknak 2021. február 4-ig át kellett ültetniük a nemzeti jogrendszerükbe az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabály előírásait. Ily módon el kell érni az Unió és a tagállamok kartellszankciórendszereinek összehangolását.

¹ Lásd: DANNECKER, Gerhard – SCHRÖDER, Thomas: Tatbestände mit supranationaler Schutzrichtung (Europadelikte), in: BÖSE, Martin (szerk.): *Europäisches Strafrecht (EnzEuR Bd. 11)*, 2. Kiadás. 2021, 246.; DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Europäische und verfassungsrechtliche Vorgaben für das materielle und formelle Unternehmensstrafrecht, *NZWiSt* 2016, 162.

² Az Európai Unió Bíróságának 1991. április 23-ai ítélete, *Höner und Elser*, Rs. C-41/90, Slg. 1991, I-2010, 21; Európai Unió Bírósága, 17.02.1993, *Poucet et Pistre*, verb. Rs. C-159/91 és C-160/91, Slg. 1993, I-664, 17; Európai Unió Bírósága, 10.09.2009, *Akzo Nobel*, Rs. C-97/08 P, Slg. 2009, I-8237, 54.

³ Az 1962. február 6-i szerződés 85. és 86. cikkének, HL 13., 1962. február 21, 204.

⁴ Lásd: DANNECKER, Gerhard – FISCHER-FRITSCH, Jutta: Das EG-Kartellrecht in der Bußgeldpraxis, 1989, passim; DANNECKER, Gerhard: Europäisches Kartellstrafrecht und internationale Tendenzen, in: SCHICK, Peter J. – HILF, Marianne: *Kartellstrafrecht. Das Spiel vom Fragen (P. Handke)*, Bécs 2007, 31; összefoglalva DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Kartellsanktionsrecht, in: SOYER, Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*, Bécs 2021, 18. § 18.13.

⁵ KOKOTT főtanácsnok, Juliane: A C-681/1. sz. ügy 2013. február 28-i véleményének 40. pontja; LÉGER főtanácsnok, Philippe: 1998. február 3-i vélemény a C-185/95 P - Baustahlgewerbe ügyben, az Európai Bíróság 1998. évi gyűjteménye, I-8417. O. erről részletesen DANNECKER, Gerhard – FISCHER-FRITSCH, Jutta: Das EG-Kartellrecht in der Bußgeldpraxis, 1989, 6 f. lásd még: DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Kartellsanktionsrecht, in: SOYER, Richard (szerk.), *Handbuch Unternehmensstrafrecht*, Bécs 2021, 8. § Rn. Nachw. NOWAK, Carsten: itt: LOEWENHEIM, Ulrich – MEESEN, Karl M. – RIESENKAMPFF, Alexander – KERSTING, Christian – MEYER-LINDEMANN, Hans Jürgen (szerk.): *Kartellrecht. Kommentar zum Deutschen und Europäischen Recht*, 4. Kiadás. 2020, München. Art. 23 VerfVO Rn. 50; TIEDEMANN, Klaus: Der Allgemeine Teil des europäischen supranationalen Strafrechts, in: *Festschrift für Hans-Heinrich Jescheck zum siebzigsten Geburtstag*, 1985, 1411 és 1417.

⁶ A tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról szóló Európa Parlament és a Tanács (EU) 2019/1 irányelve (2018. december 11.)

(2.) Az uniós adatvédelmi és a bankfelügyeleti jog immáron bírságokat is előír a jogsértő vállalkozásokkal szemben.⁷ Az Európai Unió az adatvédelmi jogszabályok körében az általános adatvédelmi rendelettel⁸ bevezette ezeket a szankciós rendszereket az antitröszt területén. Az uniós bankfelügyeleti jog kapcsán találkozhatunk olyan bírságokról szóló rendeletekkel is, amelyek a jogi személyek és a vállalatok jogsértő magatartásai ellen irányulnak. Ily módon az európai vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabály két további területet hozott létre. Az adatvédelmi rendeletben ezeket a vállalati bírságokat kizárólag az illetékes nemzeti versenyhatóságok szabhatják ki, a bankfelügyeleti jogban a vállalat a felelősségétől függően, az Európai Központi Bank vagy a tagállamok központi bankjai felelnek a társasággal szembeni eljárások megindításáért és a szankcionálásért.

(3.) Németországban a társulási felelősségről szóló törvény tervezete jelenleg jogalkotási folyamatban van.⁹ Ez a törvény a jogi személyek és más vállalatcsoportok büntetőjogi felelősségének a bevezetését szolgálja. A tervezet szerint, amennyiben a vállalat vezető tisztségviselője bűncselekményt követ el, magát a vállalatcsoportot szankcionálják. Célul tűzi a jogszabálytervezet a jogi személyek és más vállalatcsoportok korábbi felelősségrendszerének felváltását olyan büntetőjogi szankciórendszerrel, amely az anyavállalat felelősségének bevonásával és a szankció keretrendszerének a vállalatcsoport forgalma alapján történő meghatározásával érje el a vállalkozások közjogi bírságolási modelljével azonos mértékű szankciót.

2. Az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabály kidolgozása az uniós vállalatokkal szemben

Az uniós versenynek azt a vezető alapelvet, amelyet az EGK Szerződés 4. cikk (1) bekezdése nevesít, érvényre kell juttatnia, azaz az Európai Unió elkötelezett a szabad verseny és a nyílt piacgazdaság elve mellett. A verseny a legnagyobb gazdasági teljesítmény motorjának tekinthető, a piaci szabadság lehető legnagyobb védelme mellett.¹⁰ A verseny elsősorban gazdasági és politikai, valamint társadalmi-politikai funkciókat is ellát. Éppen ezért kapta meg az Európai Bizottság azt a jogi felhatalmazást (EUMSZ 103. cikkben), amely révén közigazgatási bírságokat vezethet be a vállalatok ellen annak érdekében, hogy létrehozzon egy olyan uniós jogi szankciórendszert, amely érvényre juttatja a monopóliumellenes

⁷ Lásd továbbá: DANNECKER, Gerhard – SCHRÖDER, Thomas: Tatbestände mit supranationaler Schutzrichtung (Europadelikte), in: BÖSE, MARTIN (szerk.): *Europäisches Strafrecht (EnzEuR Bd. 11)*, 2. kiadás. 2021, 8. § 313, 325.

⁸ A természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet) szóló az Európa Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.)

⁹ A vállalatcsoportok bűncselekményekért való felelősségéről szóló szövetségi törvény (Társulási felelősségről szóló törvény - VbVG), I. számú szövetségi törvényi közlöny, 151/2005.

¹⁰ Lásd továbbá: HOPPMANN, Erich: Das Konzept der optimalen Wettbewerbsintensität. *JbNSt* 179 (1966), 286, 289 és 300.

uniós jogszabályokat. Ennek célja a verseny, mint jogi eszköz védelme.¹¹

2.1. A vállalatokkal szembeni uniós bírságolási jog kidolgozása. 1962-ben az Európai Unió élt azon hatáskörével, hogy a kartelljog megsértésének területén olyan tényállásokat vezessen be, amelyek közigazgatási bírságolási szankciót vonnak maguk után. A 17/62 rendelet¹² 15. cikke a közösségi jogi bírság kiszabását írta elő az együttműködési kötelezettség szándékos megsértése, valamint a kartellek tilalma és az EGK 81. és 82. cikkel való visszaélés esetére.

Az unió kartelljoga tehát a legfejlettebb szankciórendszert biztosította a közösségi jogban, amelyet kezdetben csak a Bizottság tudott érvényesíteni (a tagállamok sem). Ez biztosította az egységes jogi helyzetet az Európai Unió szintjén, amelynek alkalmazása kizárólag az Európai Bizottság IV. Főigazgatóságának feladata volt. Az Európai Unió tagállamai saját monopóliumellenes szankciós rendszerekkel rendelkeztek, amelyek csak a belföldi kartell szabályok megsértésére vonatkoztak; ezek a nemzeti szankciórendszerek azonban jelentősen megváltoztak.¹³

2.2. A vállalatokkal szembeni uniós bírságolási jog jellemzői. Ha az európai monopóliumjog azon sajátosságaira kérdezzük, amelyek jellemzőek a vállalatcsoportokra kiszabott bírságokra, akkor a következő szempontokat kell hangsúlyozni:

(1.) Az 1/2003. rendelet 23. cikkének (5) bekezdése szerinti bírságokról szóló határozatok "nem büntetőjogi jellegű határozatok", de ezeket a bírságokat a tágabb értelemben vett büntetőjoghoz is hozzá kell rendelni.¹⁴ Mivel a bírságok elsősorban represszív funkciót töltenek be:¹⁵ Az 1/2003. rendelet 23. cikkének (1) bekezdése szerinti bírságkiszabás szándékos vagy gondatlan magatartást feltételez, ezért a bírság a jogellenes magatartásra adott válaszreakciót jelenti.¹⁶ Vitathatatlan, hogy a büntetőjogi garanciák a represszív célokat szolgáló büntetésekhez hasonló intézkedésekre vonatkoznak.¹⁷ A szankcióval való

¹¹ DANNECKER, Gerhard: Der strafrechtliche Schutz des Wettbewerbs: Notwendigkeit und Grenzen einer Kriminalisierung von Kartellrechtsverstößen, in: *Festschrift für Klaus Tiedemann zum 70. Geburtstag*, Köln 2008, 789.

¹² Az 1962. február 6-i szerződés 85. és 86. cikke (HL 13., 1962. február 21., 204.).

¹³ Lásd továbbá: DANNECKER, Gerhard/KÖRTEK, Jasemin: General Report, in: DANNECKER, Gerhard/JANSEN, Oswald (eds.), *Competition Law Sanctioning in the European Union*, 2004, 1 ff; WAGNER VON PAPP, Florian: Kartellstrafrecht in den USA, dem Vereinigten Königreich und Deutschland, WuW 2009, 1236.

¹⁴ Vö. BIERMANN, Jörg: in: IMMENGA, Ulrich/MESTMÄCKER, Ernst Joachim (szerk.): *Wettbewerbsrecht*, 1. kötet, 6. kiadás, 2020, Vor Art 23 VO 1/2003 39. mit weit. Nachw.; kritisch dazu WILS, Wouter P. J.: *World Competition*, 2005, 5.

¹⁵ A bírság funkciójáról lásd: BIERMANN, Jörg: in: IMMENGA, Ulrich/MESTMÄCKER, Ernst Joachim, Ernst Joachim (szerk.), *Wettbewerbsrecht* 1. kötet, 2020. évi 6. kiadás, az 1. cikk, 1/2003. 23. cikk

¹⁶ AZ Európai Unió Bíróságának 1999. július 8-ai ítélete, *Hüls*, Rs. C-199/92 P, Slg 1999, I-4384; 8.7.1999, *Montecatini*, Rs. C-199/92 P, Slg 1999, I-4631; RIZVI, Salim: Entfesselte Bussenpraxis im Wettbewerbsrecht?, AJP/PJA 2010, 452 és 457.; FEDERMANN, Bernd A.: Kriminalstrafen im Kartellrecht, 2006, 92.; DANNECKER, Gerhard: Stellungnahme zum Zwischenbericht des Bundeskartellamts zum Expertenkreis Kartellsanktionenrecht, NZKart 2015., 14.

¹⁷ DANNECKER, Gerhard – FISCHER-FRITSCH, Jutta: Das EG-Kartellrecht in der Bußgeldpraxis, 1989, 352; MÖHLENKAMP, Andreas: Die europäische Bußgeldpraxis aus Unternehmenssicht in: SCHWARZE, Jürgen (szerk.): *Instrumente zur Durchsetzung des europäischen Wettbewerbsrechts*, 2002, 121, 125;

fenyegetés szigorúsága az uniós bíróságok büntetőjogi természetére is utal, ennek megfelelően megkülönböztetik a büntetéseket és a pénzbírságokat, mint tágabb értelemben vett büntetőjogi szankciókat, összehasonlítva a német, az olasz és a portugál bíróságokkal kapcsolatos törvényekkel.¹⁸ Ennek megfelelően a vállalati bíróságok vonatkozásában a Bizottság az alapvető jogokra és különösen azokra az alapelvekre hivatkozik, amelyek az Alapjogi Chartában szerepelnek, de levezethetők az EJEE-ből¹⁹ és a tagállamok alkotmányos hagyományaiából is.²⁰

(2.) Az európai kartellbírságok joga a kezdettől fogva csak a vállalatok és vállalati hálók ellen irányult, nem a jogi személyekkel és más vállalatcsoportokkal szemben.²¹ A szinte minden uniós államban érvényesülő jogalanyiség elve nem alkalmazható az EU közjogi bírságolásáról szóló jogszabályaiban. Ott a vállalatok jogi személy státuszt kapnak az uniós jogalkotással a vállalatok felelősségének bevezetésével.²²

(3.) A vállalkozás nevében eljáró természetes személyeket a bíróságokra vonatkozó uniós jogszabályok alapján nem lehet büntetni a monopóliumellenes szabályok megsértése miatt. Magatartásukat nagyon nagy mértékben a vállalatnak tulajdonítják; nem szükséges, hogy egy vezető tisztségviselő kövesse el a jogsértést.

(4.) Az európai kartellbírságjog általános részét generális jogi elvek alapján dolgozták ki, a tagállamok jogrendszerére támaszkodva, és a mai napig csak néhány kérdésre vonatkozik speciális szabályozása, például a tévedésre vagy az elévülésre.²³

Wegner, Carsten: Keine umfassende Begründungspflicht der Kommission für Geldbußen in Millionenhöhe?, WuW 2001, 469, 476.

¹⁸ DANNECKER, Gerhard – FISCHER-FRITSCH, Jutta: Das EG-Kartellrecht in der Bußgeldpraxis, 1989, 6 f.; TIEDEMANN, Klaus: Der Allgemeine Teil des europäischen supranationalen Strafrechts, in: Festschrift für Hans-Heinrich Jeschke zum siebzigsten Geburtstag, 1985, 1411 és 1417.

¹⁹ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának 1976. június 8-i ítélete (1976. június 8., 5100/71 és Engel és mtsai. Rz 83ff = EuGRZ 1976, 221.) óta az ítélezési gyakorlat három kritériumot alkalmazott a büntetőeljárás ("Engel-kritériumok"): valamely rendelkezés kijelölése a nemzeti jogban, a bűncselekmény jellege, valamint a szankció fajtája és súlyossága.

²⁰ Lásd az Európai Unió 2000. december 7-i chartájában, annak 2007. december 12-én módosított változatban (ABl. C 83 v. 30.3.2010, 389 ff); Európai Unió Bírósága.2006. szeptember 27., T-43/02, *Jungbunzlauer* Rz 74, Slg 2006 II-3435; 2008. július 8., T-99/04, *AC Treuhand* Rz 45, Slg 2008 II-1501; *Sauer* in *Schulte/Just*, Kartellrecht 1/2003 rendelet 23. cikk Rz 40.

²¹ Lásd hozzá részletesebben: SCHILDGEN, Larissa: *Rechtsfähigkeit des Unternehmens im Unionswettbewerbsrecht*, 2020., 7.

²² DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Europäische und verfassungsrechtliche Vorgaben für das materielle und formelle Unternehmensstrafrecht, NZWiSt 2016, 162, 166; ebenso HEINICHEN, Christian: *Unternehmensbegriff und Haftungsnachfolge im europäischen Kartellrechts*, Baden-Baden 2011, 76., 154.; vö. LESSENICH, Christof A.: *Unternehmensbegriff und Zurechnung*, Bonn 2000, 35. 99. A.A. HENN, Florian: *Strafrechtliche Verfahrensgarantien im europäischen Kartellrecht. Implikationen und Grenzen der Strafrechtsähnlichkeit von Kartellbußgeldern*, 2018, 33. Unternehmen als „Sanktionsobjekte für Kartellbußgelder“.

²³ Lásd hozzá: DANNECKER, Gerhard – SCHRÖDER, Thomas: Tatbestände mit supranationaler Schutzrichtung (Europadelikte), in: BÖSE, MARTIN (szerk.): *Europäisches Strafrecht (EnzEuR Bd. 11)*, 2. Kiadás 2021, 8. § 279.; STUCKENBERG, Carl-Friedrich: Allgemeiner Teil eines Europäischen Strafrechts, in: BÖSE, Martin (szerk.): *Europäisches Strafrecht (EnzEuR Bd. 11)*, 2. Kiadás 2021, 10. § 1.

(5.) A bírság kiszabását megelőző évben elért súlyos kartellsértések (versenykorlátozó megállapodások és erőfölénnyel való visszaélés) esetén a bírságok kiszabhatók a vállalatcsoport teljes forgalmának 10%-áig. Az EB véleménye szerint a 10% -os határ felső határt²⁴ jelent, így a 10% -os határérték túlléphető a bírság kiszámításának kiindulópontjaként. A 10% -os határértéket csak akkor szabad túllépni, ha minden enyhítő okot már figyelembe vettek. Ebben az esetben a 10% -os határérték a bírság felső határának kiszabását jelenti a csoportos értékesítés 10%-ánál.

(6.) Az Egyesült Államok törvényei alapján a Bizottság bevezette a szankcionálásra vonatkozó irányelveket,²⁵ hogy növelje a Bizottság bírságokkal kapcsolatos döntéseinek átláthatóságát és objektivitását, mind a vállalattal, mind az Európai Unió Bíróságával szemben. Az irányelvek új alapokra helyezték a bírságok kiszámítását.

(7.) A Bizottság külön engedékenységi programot vezetett be a monopóliumellenes jogszabályok megsértésének felderítésében.²⁶ Ennek modellje az USA Igazságügyi Minisztériumának²⁷ "engedékenységi politikája" (*Leniency Policy*) volt. Ennek a közleménynek az a célja, hogy nagyobb ösztönzőket teremtsen a kartellek felderítésére és egyúttal növelje a prevenció hatását, mivel a vállalatok a „kartellárulás” veszélye miatt már a kezdetektől elzárkóznak a kartellben való részvételtől.²⁸ Ezért olyan ösztönző rendszerről van szó, amely a kartellek hatékony felderítésén és üldözésén alapszik.²⁹

(8.) A szankcionálási eljárást közigazgatási eljárásként folytatják le,³⁰ még akkor is, ha pénzbírságot szabnak ki.³¹ Ebben az eljárásban egyéni büntetőeljárás garanciákat alkalmaznak,³² különös tekintettel a „ne bis in idem” elvre.³³ Ezzel szemben a „nemo tenetur” elv nem alkalmazható.³⁴

²⁴ Az Európai Unió Bíróságának 2005. június 28-ai ítélete, verb. Rs C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P bis C-213/02 P, *Dansk Rørindustri*, Slg. 2005, I-5488, 278; VON LAUFENBERG, Christoph: *Kartellrechtliche Konzernhaftung*, Berlin 2018., 56.

²⁵ Lásd hozzá: DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Kartellsanktionsrecht, in: SOYER, Richard (szerk.), *Handbuch Unternehmensstrafrecht*, Bécs 2021., 18. § 64.

²⁶ Lásd hozzá: DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Kartellsanktionsrecht, in: SOYER, Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*, Bécs 2021, 18. § 67.

²⁷ Vö.: LUTZ, Martin. Amnestie für aufklärungsbereite Kartellanten?, BB 2000, 677.

²⁸ COM, sajtóközlemény az engedékenységi közleményről, IP / 02/274, 2002. február 13., 3.

²⁹ MAZÁK főtanácsnok vélemény, Ján v. 2010. december 16, C-360/09, Pfeiderer, 31. sz. EGC, 2011.9.9., T-12/06, Deltafina, 105. és 110. sz.

³⁰ BIERMANN, Jörg: in: IMMENGA, Ulrich – MESTMÄCKER, Ernst Joachim (szerk.): *Wettbewerbsrecht*, Bd. 1, 6. Kiadás. 2020, 1/2003 rendelet 23. cikk. 214.

³¹ Az Európai Unió Bíróságának 1966. július 13-ai ítélete: C-56/64 és 58/64, *Grundig*, Slg. 1966, 299, 321 és 385.; 1970. július 15-ei, Rs. C-44/69, *Buchler*, Slg 1970, 733 és 756; 1982. május 18-ai ítélete. 155/79, *AM&S*, Slg 1982, 1575 és 1611; továbbra is a 17/62.

³² DANNECKER, Gerhard/ DANNECKER, Christoph: Kartellsanktionsrecht, in: SOYER, Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*, Bécs 2021, 18. § 18.80.

³³ BIERMANN, Jörg: in: IMMENGA, Ulrich – MESTMÄCKER, Ernst Joachim (szerk.): *Wettbewerbsrecht*, Bd. 1, 6. Kiadás. 2020, 1/2003 rendelet 23. cikk 242 ff.; DANNECKER, Gerhard: Grundstrukturen des Grundsatzes „ne bis in idem” im Spiegel der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte und des Europäischen Gerichtshofs, in: *Festschrift für Ákos Farkas zum 65. Geburtstag*, Bd. 1, 2019, 206. (https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6553/23_danneckergerhard_t%C3%B3rdelt.pdf); ESSER, Robert: Das Doppelverfolgungsverbot in der Rechtsprechung des EGMR Das Doppelverfolgungsverbot

(9.) Az Európai Unió tagállamainak eljárási jogainak a jogállamiság elvén kell alapulnia.³⁵ Ez a jogállamiság integrált megértésén alapul, amely szerint a jogállamiság elve nem korlátozódik az egyes rendelkezésekre.³⁶ A jogállamiságot is "megemlítettlen - meg nem nevezett – egyedi garanciák alapjául kell érteni".³⁷ E tekintetben a jogállam eltér az angol-amerikai jogban alkalmazandó jogállamtól, amely az egyedi garanciák végrehajtásán alapszik.

(10.) Az Egyesült Államokban rendkívül szigorú szankciókkal (bírságokkal) fenyegetik a vállalatokat anélkül, hogy megkülönböztetnék a büntetést és a pénzbírságot. A törvény által előírt bírságok olyan magas fenyegetettségi rátát rejtenek magukban, hogy a vállalatok kénytelenek tárgyalni a kivetendő szankciókról. Ezzel szemben az Európai Unióban és tagállamaiban a konszenzusos egyezségi eljárások nem hasonló jelentőségűek. A bírságokat az illetékes hatóságok szabják ki, még akkor is, ha nem jött létre megállapodás a vállalatokkal.

2.3. Az uniós kartellbírságjog fejlődése. A EGK-Szerződés 83. cikkének (2) bekezdésében lehetővé tette a Tanácsnak az – EK 1. cikkével kiegészítve –, hogy rendeletek útján bevezethesse a pénzbírságokat. A Tanács élt ezzel a felhatalmazással és a 17/62 rendelet keretében bevezette az uniós vállalatokkal szemben alkalmazható bírságok körét, az említett rendelet 15. cikke alapján.

2.3.1. A vállalati bírságok bevezetése a 17/62 uniós rendelet révén. A Bizottság a bírságok bevezetésével a represszív és a preventív célokra is törekedett,³⁸ középpontban a generálprevenció állt, amelyet álláspontja szerint elsősorban az egyre magasabb mértékű bírságokkal lehetett csak elérni.³⁹ Az egyoldalú szigorítások gyakran megkérdőjelezhető eredményekhez vezettek, különösen a bírság összegének meghatározásakor.⁴⁰ Ezenkívül a Bizottság pozitív generálprevenციót biztosít abban az értelemben, hogy megerősíti a jogrendet a bírságok kiszabásával. A nyereségfelfölözés – volt a másik cél –, amelyet a Bizottság a kezdetektől fogva célul tűzött a bírságok meghatározásakor. A 17/62

---

in der Rechtsprechung des EGMR (Art. 4 des 7. ZP EMRK). Divergenzen und Perspektiven, in: HOCHMAYR, Gudrun (szerk.): *Ne bis in idem in Europa*, Baden-Baden 2015, 27.

³⁴ Kritikusan ehhez DANNECKER, Christoph: Konturierung prozessualer Gewährleistungsgehalte des nemo tenetur- Grundsatzes anhand der Rechtsprechung des EGMR, *ZStW* 127 (2015), 370.; HENN, Florian: *Strafrechtliche Verfahrensgarantien im europäischen Kartellrecht. Implikationen und Grenzen der Strafrechtsähnlichkeit von Kartellbußgeldern*, Berlin 2018, 172.

³⁵ Zur Geltung strafrechtlicher Fundamentalgrundsätze DANNECKER, Gerhard – SCHRÖDER, Thomas: Tatbestände mit supranationaler Schutzrichtung (Europadelikte), in: BÖSE, Martin (szerk.): *Europäisches Strafrecht (EnzEuR Bd. 11)*, 2. Kiadás. 2020, 8. § 284. mit weit. Nachw.; HENN, Florian: *Strafrechtliche Verfahrensgarantien im europäischen Kartellrecht. Implikationen und Grenzen der Strafrechtsähnlichkeit von Kartellbußgeldern*, Berlin 2018, 34.

³⁶ GRZESZICK, Bernd: in MAUNZ, Theodor – DÜRIG, Günter (szerk.): *Grundgesetz. Kommentar*, 62. Ergänzungslieferung 2011, 20. cikk 42.

³⁷ RAUE, Frank: Müssen Grundrechtsbeschränkungen wirklich verhältnismäßig sein?, *Archiv des öffentlichen Rechts*, 131 (2006), 79., 108. mit Fn. 99.

³⁸ Vö. az Európai Unió Bíróságának 1970. július 15-ei ítéletével, *Chemiefarma*, Rs. C-41/69, Slg 1970, 661, 703; Európai Unió Bíróságának, 1970. július 15-ei ítélete, *Buchler*, C-44/69, Slg 1970, 733, 763.

³⁹ Vö. Az Európai Unió Bíróságának 1983. július 7-ei ítéletével, *MDF Pioneer*, Rs. 103-80, Slg 1983, 1825.

⁴⁰ BIERMANN, Jörg: in: IMMENGA, Ulrich – MESTMÄCKER, Ernst Joachim (szerk.): *Wettbewerbsrecht*, Bd. 1, 6. Kiadás. 2020, 1/2003 rendelet 23. cikk. 144.

rendelet 15. cikke alapján a Bizottság az Egyesült Államok szankciórendszerén és az amerikai hatóságok gyakorlatán alapuló rendkívül magas bírságok rendszerét dolgozta ki⁴¹ és ennek eredményeként mára már milliárdokat is kiszabhatnak.

2.3.2. A monopóliumellenes bírság decentralizációja az 1/2004 rendelettel. Amikor az Európai Unió 2003-ban felváltotta a 17/62 rendeletet az új 1/2003 rendelettel,⁴² célul tűzték, hogy a jogszabály alkalmazását decentralizálják a monopóliumellenes és a trösztellenes szankciójog területén.⁴³ A decentralizáció szükségessé vált, tekintettel az Európai Unió keleti terjeszkedésére. Emiatt szándékosan úgy döntöttek, hogy nem kötelezik a tagállamokat a kartellszankcióik harmonizálására, hanem elegendőnek ítélték meg azt a kötelezettséget, hogy a tagállamok saját nemzeti szankciórendszerüket terjesszék ki, az EK monopóliumellenes jogszabályainak megsértésére irányadóan.⁴⁴

Az Európai Unió azon döntése, hogy nem harmonizálja a kartelljog megsértésére vonatkozó jogszabályt, a tagállamok eltérő szankciórendszereinek kialakításához vezetett. A különbségek mind a vállalatcsoportok, mind a természetes személyek felelősségre vonásának feltételeit, valamint a jogkövetkezményeket és a büntetések és pénzbírságok megállapítását érintették: A szankciókra vonatkozó előírások a természetes és jogi személyekkel szembeni büntetőjogi szankcióktól (például Angliában) a természetes személyekkel szembeni büntetőjogi szankciókig, valamint a jogi személyek elleni közigazgatási szankciókig vagy közigazgatási bűncselekményeken át a természetes és jogi személyekkel szembeni közigazgatási szankciókig, illetve Görögországban a közigazgatási szankciókig terjedtek. Ez a jogi helyzet később sem bizonyult kielégítőnek, mivel a verseny védelme az Európai Unióban központi kérdéssé nőtte ki magát. Míg az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabály lehetővé tette a jogutódlás eseteinek uniós szintű rögzítését, addig a tagállamokban hiányosságok mutatkoztak a szankciókban.

2.3.3. A monopóliumellenes jogszabályok harmonizálása az Unió tagállamaiban. 2018. december 11-én az uniós jogalkotó kiadta az 1/2019 / EU irányelvet (úgynevezett ECN + irányelv⁴⁵), amelyet 2021. február 4-ig kellett a tagállamoknak végrehajtani. Ezen irányelv 1. cikkének (1) bekezdése azt kívánja biztosítani, hogy „az EUMSZ 101. és 102. cikkének hatékony érvényesítésére van szükség a tisztességesebb és nyitottabb uniós versenyző piacok kialakításához,

⁴¹ Lásd részletesebben BIERMANN, Jörg: in: IMMENGA, Ulrich – MESTMÄCKER, Ernst Joachim (szerk.): *Wettbewerbsrecht*, 1. kötet, 6. Kiadás. 2020, 1/2003 rendelet 23. cikk. 92.

⁴² ABl. vom 4.1.2003, L 1/1.

⁴³ DANNECKER, Gerhard: Die Sanktionierung von Verstößen gegen das gemeinschaftsrechtliche Kartellrecht nach der VO (EG) Nr. 1/2003, *wistra* 2004., 361.

⁴⁴ Lásd részletesebben: DANNECKER, Gerhard: Die Neuregelung der Sanktionierung von Verstößen gegen das EG-Kartellrecht nach der Verordnung (EG) Nr. 1/2003 des Rates vom 16. Dezember 2002 zur Durchführung der in den Art. 81 und 82 des Vertrages niedergelegten Wettbewerbsregeln, in: *Festschrift für Ulrich Immenga zum 70. Geburtstag*, München, 2004., 61.

⁴⁵ Az Európa Parlament és a Tanács (EU) 2019/1 irányelve (2018. december 11.) a tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról, lásd hozzá ACHENBACH, Hans: Die ECN+-Richtlinie (EU) 2019/1 und das deutsche Kartellordnungswidrigkeiten recht, *wistra* 2019, 257.

ahol a vállalkozások érdemeik alapján, egymás piacra lépésének akadályozása nélkül versenyeznek, lehetővé téve ezzel számukra, hogy gyarapítsák a jólétet, és munkahelyeket teremtsenek. A versenyszabályok hatékony érvényesítése védi a fogyasztókat és a belső piacon tevékenységet folytató vállalkozásokat azoktól az üzleti gyakorlatoktól, amelyek mesterségesen magasan tartják az áruk és szolgáltatások árát, és növelik az innovatív áruk és szolgáltatások választékát.”⁴⁶

E célok elérése érdekében az ECN+ irányelv többek között azt a követelményt tartalmazza, hogy az EUMSZ 101. és 102. cikke értelmében a „vállalkozás” kifejezést a Bíróság ítélkezési gyakorlatával összhangban kell alkalmazni.⁴⁷ A „vállalkozás”: az EUMSZ 101. és 102. cikkében említett gazdasági tevékenységet folytató jogalany, függetlenül annak jogállásától és finanszírozásának módjától; az uniós jogot csupán egy vállalatcsoportra kell érteni, még akkor is, ha több jogi vagy természetes személyről beszélünk. Az irányelv 13. cikkének (5) bekezdése szerint a tagállamok biztosítják, hogy az anyavállalatokra, valamint a vállalkozások jogutódaira és gazdasági utódaira vonatkozó bírság megállapítása céljából a vállalkozás fogalmát alkalmazzák.⁴⁸ Továbbá az irányelv a (46) preambulumbekkezdésében a következőt rögzíti: „az EUMSZ 101. és 102. cikke hatékony és egységes alkalmazásának biztosítása érdekében az EUMSZ 101. és 102. cikkében foglalt vállalkozás fogalma, amelyet az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatával összhangban kell alkalmazni, egy gazdasági egységet jelöl akkor is, ha az több jogi vagy természetes személyt is magában foglal.”⁴⁹

Németországban ezeket a követelményeket a versenyjogban a vállalati felelősség egységes modelljévé egyesítették, a jogalanyiség elvének fenntartása mellett.⁵⁰ Ennek eredményeként a bírságok alapján létrejött egy független „különleges felelősségi rendszer”, amely közelít az uniós jog felé, azonban nem azonos vele. A fő különbség a német és az európai modell között az, hogy a német modell nem utal teljesen az uniós kartelljog funkcionális vállalati koncepciójára, hanem továbbra is az német szabálysértésekről szóló törvény 30. §-a szerinti társulási szabályok megsértéséből eredő felelősségére utal. Ennek eredményeként a német jogban ez továbbra is a vezető tisztségviselő személyéhez kapcsolódik, és a vállalatcsoportot csak a megfelelő függőségi viszonyban lévő anyavállalat és leányvállalat között vonhatják felelősségre, míg a testvérvállalatok - az uniós joggal ellentétben - nem részei a vállalatnak, azok felelősségre nem vonhatók. Ezenkívül az anyavállalatokat önállóan is lehet büntetni, és nem a társaság részeként.

⁴⁶ Az Európa Parlament és a Tanács (EU) 2019/1 irányelve (2018. december 11.) a tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról

⁴⁷ uo.

⁴⁸ uo., továbbá lásd: ACHENBACH, Hans: Die ECN+-Richtlinie (EU) 2019/1 und das deutsche Kartellordnungswidrigkeiten recht, *wistra* 2019, 257, 259.

⁴⁹ uo.

⁵⁰ Lásd hozzá: DANNECKER, Gerhard: Das Kartellordnungswidrigkeitenrecht im Wandel: Von der Verbands- zur Unternehmensverantwortung?, in: *Festschrift für Rudolf Rengier zum 70. Geburtstag*, München 2018, 193. DANNECKER, Gerhard – MÜLLER, Nadja: Das Kartellsanktionenrecht im Lichte der 9. GWB-Novelle, *KSzW* 2017, 125, 127.; siehe auch DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph – MÜLLER, Nadja: Das Kartellordnungswidrigkeitenrecht nach der 8. GWB-Novelle: weiterer Re- formbedarf?, *ZWeR* 2013, 417.

Figyelemre méltó - mind uniós, mind pedig nemzeti viszonylatban - az irányelv változása a bírság maximális összege tekintetében: Az irányelv 14. cikkének (1) bekezdése szerint „a tagállamok biztosítják, hogy a nemzeti versenyhatóságok által az EUMSZ 101. vagy 102. cikkének megsértésében részt vevő egyes vállalkozásokra vagy vállalkozások társulásaira kiszabható bírság maximális összegét legalább a vállalkozás vagy a vállalkozás társulása által a 13. cikk (1) bekezdésében említett határozatot megelőző üzleti évben elért teljes világszintű forgalom 10 %-ában állapíthassák meg”.⁵¹

A hatósági jogsegélyre és a pénzbírságot eljárássra vonatkozó szabályozásnak gyakorlati jelentősége is van, már csak azért is, mert az irányelv 30. cikke szerepváltást von maga után, azaz továbbra is az versenyhatóságoknak kell eljárniuk.⁵² Az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló rendelet így jelentősen átalakította a nemzeti kartellszankciós rendszert.

3. A vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló uniós jogszabály kiterjesztése az adatvédelem és a bankfelügyelet területén

Az Európai Unió két további területen vezette be a vállalatokkal szemben kiszabott bírságok körét: az adatvédelmi és a bankfelügyelet területén.

3.1. A GDPR bírság szabályai, amelyeket az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló rendelet szankciós modellje is alapul vett. Az Európai Unió szankciórendelete a vállalatokkal szembeni bírságok szabályozásának mintája volt, amely megtalálható az Általános Adatvédelmi Rendeletben (a továbbiakban: GDPR). A GDPR 83. cikke bírsággal fenyeget a (4) - (6) bekezdésben a GDPR tiltó rendelkezéseinek szinte minden megsértése esetén. Különbséget lehet tenni a „formális” és az „anyagi” jogsértések között.⁵³ A jogsértés típusától függően az összeg legfeljebb 10 000 000 euróra rúghat, illetve a vállalkozások esetében az előző pénzügyi év teljes éves világszintű forgalmának legfeljebb 2 %-át kitevő összeggel sújtható; a kettő közül a magasabb összeget kell kiszabni vagy legfeljebb 20 000 000 euró összegű közigazgatási bírságot, illetve a vállalkozások esetében az előző pénzügyi év teljes éves világszintű forgalmának legfeljebb 4 %-át kitevő összeggel kell sújtani, azzal, hogy a kettő közül a magasabb összeget kell kiszabni. A GDPR 83. cikkének (1) bekezdése szerint a szankcióknak hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük. A GDPR 83. cikkének (2) bekezdése ezután meghatározza a bírságok megállapításának kritériumait, valamint a felügyeleti hatóságok egyéb hatásköréhez való viszonyát is szabályozza. A GDPR 83. cikkének (3) bekezdése rendelkezik a többszörös jogsértések eseteit.

⁵¹ ACHENBACH, Hans: Die ECN+-Richtlinie (EU) 2019/1 und das deutsche Kartellordnungswidrigkeitenrecht, *wistra* 2019., 257., 259.

⁵² OST, Konrad: Die Richtlinie 1/2019: Ein Meilenstein für die Rechtsdurchsetzung im European Competition Network, *NZKart* 2019., 69., 70.

⁵³ HOLLÄNDER, Gerrit: in: *BeckOK, Datenschutzrecht*, 33. Ed. 01.08.2020, Art. 83 DSGVO Rn. 52; BEHR, Nicolai –TANNEN, Florian: Droht das Zeitalter der Datenschutzgeldbußen? ... und was Unternehmen dagegen tun können, *CCZ* 2020, 120, 122.

3.1.1. A vállalati felelősség fogalma a GDPR 83. cikke értelmében. A GDPR 83. cikkén alapuló uniós monopóliumellenes jogszabály⁵⁴ szankciós modellje előírja, hogy a vállalatok feleljenek a bírságokért.⁵⁵ Eszerint a vállalat összes alkalmazottjának jogsértő magatartásai ehhez a következményhez rendelhetők.⁵⁶ Lényegtelen, hogy mely alkalmazott követte el a jogsértő magatartást, ezért ennek a tényét nem kell bizonyítani.⁵⁷ A vállalati felelősség alapgondolata az, hogy minden vállalat köteles úgy szerveződni, hogy ne történjen szabálysértés. Minden vállalatnak tudnia kell, hogy mit csinálnak alkalmazottai, és nem hivatkozhat arra, hogy belső szervezete nem működött megfelelően.⁵⁸ A vállalat nem mentesül arra való hivatkozással, hogy az alkalmazottak nem tartották be a vállalat belső szabályzatát.⁵⁹

Az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló szankciós modelljének az adatvédelmi jogban történő elfogadása azt jelenti, hogy a vállalat lesz a bírságok címzettje, a vállalatcsoport anyavállalata és az ettől függő vállalatok felelősek az utóbbi által elkövetett jogsértésekért és a részükre kiszabott bírságokért. Az anyavállalat azonban nem felel a társaság bírságáért, ha bizonyítani tudja (kivételes esetekben), hogy nem gyakorolt döntő befolyást a jogsértést végül elkövető leányvállalat működésére.⁶⁰

A GDPR (150) preambulumbekzdésének harmadik mondata szerint „ha a közigazgatási bírságokat vállalkozásokra szabják ki, akkor a vállalkozás fogalmát e célból az EUMSZ 101. és 102. cikkében meghatározott vállalkozásokra vonatkozó szabályoknak megfelelően kell értelmezni” (lásd fent, 322. bekezdés).⁶¹ Vitatott azonban, hogy az európai adatvédelmi rendeletnek a monopóliumjog funkcionális vállalati vagy a vállalkozás adatvédelmi kifejezésen kell-e alapulnia. Például *Cornelius* és *Krohm* azon a véleményen van, hogy a GDPR 83. cikkében szereplő vállalat fogalmát nem vállalatcsoportként kell értelmezni, hanem "adatvédelmi egységként":⁶² vállalatként akkor lehet értelmezni, ha nincs döntéshozatal

⁵⁴ Vö. ALBRECHT, Jan Philipp: Das neue EU-Datenschutzrecht – von der Richtlinie zur Verordnung, *CR* 2016, 88, 96.

⁵⁵ Vö. ALBRECHT, Jan Philipp: Das neue EU-Datenschutzrecht – von der Richtlinie zur Verordnung, *CR* 2016, 88, 96.

⁵⁶ FAUST, Sebastian – SPITTKA, Jan – WYBITUL, Tim: Milliardenbußgelder nach der DS-GVO?, *ZD* 2016, 120, 121; SCHÖNEFELD, Jana – THOMÉ, Sarah: Auswirkungen der Datenschutz-Grundverordnung, *PinG* 2017, 126.

⁵⁷ Vö. Az Európai Unió Bíróságának 2003. szeptember 18-ai ítéletével *Volkswagen*, Rs. C-338/00 P, Slg 2003, I-9189, 98.

⁵⁸ Vö. Az Európai Unió Bíróságának 2003. szeptember 30-ai ítéletével *Hoehchst*, Rs. T-161/05, Slg 2009, II-3555, 55.

⁵⁹ Vö. Az Európai Unió Bíróságának 2013. július 18-ai ítéletével, *Schindler Holding*, Rs. C-501/11 P, EU:C:2013:522

⁶⁰ Vö. Az Európai Unió Bíróságának 2009. szeptember 10-ei ítéletével, *Akzo Nobel*, Rs. C-97/08 P, Slg 2009, I-08237, 60

⁶¹ Lásd részletesebben: Genese UEBELE, Fabian: Das „Unternehmen“ im europäischen Datenschutzrecht, *EuZW* 2018, 440, 445.

⁶² CORNELIUS, Kai: Die „datenschutzrechtliche Einheit“ als Grundlage des bußgeldrechtlichen Unternehmensbegriffs nach der EU-DSGVO, *NZWiSt* 2016, 421, 424 ff.; KROHM, Niclas: Die wirtschaftliche Einheit als Bußgeldadressat unter der Datenschutz-Grundverordnung?, *RDV* 2017, 221, 225.

autonómia a vállalatcsoporton belül arról, hogy az adatfeldolgozás létezik-e és hogyan. Ez a nézet azon a tényen alapul, hogy a kartelljog és a GDPR szakaszai nem mutatnak strukturális hasonlóságot, mivel a kartellbírságokról szóló jogszabály a társaság címzett tulajdonának szinkronizálásának köszönhető - mind az EUMSZ 101. és azt követő cikkei, mind pedig az 1/2003 / EK rendelet 23. cikke a vállalatokra irányul. A GDPR-ban ezzel szemben a GDPR 5. cikkének (2) bekezdésében szereplő tilalmak címzettjei a felelősök, a bírság címzettjeiként pedig a GDPR 83. cikkében szereplő vállalkozásokat nevezik meg; A tiltások és szankciók címzettjei tehát nem azonosak.⁶³ Ezen túlmenően a vállalkozás koncepciójának az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló rendelet általi elfogadása ellen az az érv áll, hogy az kizárja a társaság belső intézkedéseit és nem teszi lehetővé a társaságok belső szerkezetátalakítását. Ez a kiváltság nem vonatkozik az adatvédelmi jogszabályokra.⁶⁴

A GDPR szerinti bírság szempontjából azonban túlnyomórészt a vállalat kifejezés elfogadását szorgalmazzák, mivel az "adatvédelmi egység" fogalmának nincs kapcsolódási pontja a GDPR-ben.⁶⁵ Ez azt is jelenti, hogy a vállalatok gazdasági egységei nem feltérképezhetők. Mivel az anyavállalat profitál a leányvállalat általi adatfeldolgozásból, függetlenül attól, hogy rendelkezik-e autonómiával az adatkezeléssel kapcsolatos döntések meghozatalában. Ebben az esetben azonban nem lenne helyénvaló az anyavállalat felelősségének feltételévé tenni az adatfeldolgozással kapcsolatos döntéshozatali autonómia kérdését. Az „adatvédelmi egység” modellje aláásná azokat a célokat is, amelyekre az ítélkezési gyakorlat a vállalat versenyjogi koncepciójának fejlesztését irányozta, nevezetesen annak megakadályozására, hogy a szankciós normákat aláássák, például egy alultőkésített leánybank bevonásával. Az egyetlen kérdés, amely az adatfeldolgozással kapcsolatos döntéshozatali hatáskörrel kapcsolatos, továbbra is kockázatot jelentene.⁶⁶ Végül a GDPR (150) preambulmebekezdésének harmadik mondata tükrözi a jogalkotó deklarált akaratát a vállalat monopóliumellenes koncepciójának alkalmazására. Ezt bizonyítja ennek a szakasznak a keletkezése⁶⁷ is, amely azt mutatja, hogy egy további „vállalat” kifejezést kell használni a GDPR 4. cikkének 18. pontjában törvényileg meghatározott „vállalkozás” kifejezés mellett.⁶⁸ Még akkor is, ha a preambulmebekezdések az uniós jogi aktusok rendelkező részével ellentétben önmagukban nem kötelező erejűek, mégis fontos értelmezési segédanyagok.⁶⁹ A jogalkotó nem csupán a gazdasági és nem gazdasági tevékenységek megkülönböztetésének elrendelésével foglalkozott a (150)

⁶³ CORNELIUS, Kai: Die „datenschutzrechtliche Einheit“ als Grundlage des bußgeldrechtlichen Unternehmensbegriffs nach der EU-DSGVO, *NZWiSt* 2016, 421, 424 f.; DANNECKER, Gerhard/DANNECKER, Christoph, Europäische und verfassungsrechtliche Vorgaben für das materielle und formelle Unternehmensstrafrecht, *NZWiSt* 2016, 162, 168.

⁶⁴ CORNELIUS, Kai: Die „datenschutzrechtliche Einheit“ als Grundlage des bußgeldrechtlichen Unternehmensbegriffs nach der EU-DSGVO, *NZWiSt* 2016, 421, 424.

⁶⁵ Lásd: UEBELE, Fabian: Das „Unternehmen“ im europäischen Datenschutzrecht, *EuZW* 2018, 440, 443.

⁶⁶ UEBELE, Fabian: Das „Unternehmen“ im europäischen Datenschutzrecht, *EuZW* 2018, 440, 444.

⁶⁷ Lásd: UEBELE, Fabian: Das „Unternehmen“ im europäischen Datenschutzrecht, *EuZW* 2018, 440, 445.

⁶⁸ ALBRECHT, Jan Philipp – JOTZO, Florian: Das neue Datenschutzrecht

⁶⁹ Az Európai Unió Bíróságának 2009. november 19-ei ítélete, *Sturgeon*, Rs. C-407/07, Slg 2009, I-10923 = BeckRS 2010, 90215 42.

preambulumbekezdésben.⁷⁰ Ennek a lehatárolásnak a szükségessége már a GDPR 4. cikkének 18. pontjában is fellelhető, amely kifejezetten a gazdasági tevékenység gyakorlását követeli meg. A GDPR 83. cikkének (1) bekezdése a bírságot érintő legfontosabb célt határozza meg, miszerint azoknak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük. Az anyavállalat felelőssége nélkül azonban nagyrészt szankcióktól mentesen lehetne foglalkozni az adatvédelemmel, bár ez irányíthatja leányvállalatainak magatartását.⁷¹ A funkcionális vállalkozásfogalom elkerüli egy esetleges jogutódlás esetén, a bírság alóli kibúvást, amelyek büntetési hézaghoz vezethetnének. Ha valaki a „vállalkozást” a 83. cikk (4) - (6) bekezdése szerint értelmezi, akkor ez azzal a következménnyel jár, hogy az anyavállalaton kívüli, a jogsértésben részt vevő valamennyi alegységet megbírságnak. A teljes csoport forgalma pedig a bírság terjedelmének meghatározásához fog alapul szolgálni.

A bonni tartományi bíróság 2020. november. 11–29-i ítéletében a szupranacionális monopóliumellenes jogszabály elveit alkalmazta, valamint döntésében kifejtette, hogy a német jogalanyiség elve nem alkalmazható. Ezzel szemben az osztrák szövetségi közigazgatási bíróság 2019. augusztus 19-i határozatában⁷² a szabálysértésekről szóló törvény 30. cikkéhez hasonló szabályozást alkalmazott, és tagadta a GDPR 83. cikkének (4) - (6) bekezdésében foglalt elsőbbségét.

3.1.2. Általános rész, különös tekintettel a jogsértő magatartás megállapításának feltételrendszerére. A vállalkozásokkal szemben kiszabható közigazgatási bírságokra vonatkozó joganyag elismerése az adatvédelem területén azt jelenti, hogy a nemzeti szankciójogszabályok általános részének rendelkezéseit nem az uniós jog alapján lehet alkalmazni a bírságokra,⁷³ hanem az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló rendelet általános részének íratlan szabályait, amelyeket a GDPR 83. cikk alapján deklaráltak.⁷⁴ E tekintetben a németországi jogi helyzet más, amikor az EUMSZ 101. és 102. cikk jogsértéseinek szankcionálásáról van szó a versenykorlátozások elleni törvény 81. szakasza alapján, mert itt nem az uniós bírságról szóló jogszabályok, hanem a nemzeti jog a versenykorlátozások elleni törvény 81. §-a, valamint a szabálysértésekről szóló törvény 30. cikkével összhangban alkalmazandó.

3.1.3. A bírság mértéke és a felelősséggel kapcsolatos bírságszámítás. Míg az 1/2003 / EK rendelet 23. cikkének (1) bekezdése szerinti rendelkezést a teljes éves forgalomnak a 10% -át felső határnak kell tekinteni, addig a GDPR 83. cikkében a bírságok vonatkozásában a teljes éves forgalom 2 - 4% közötti határt jelöli ki.⁷⁵ Ez már a rendeletek megfogalmazásából következik: az 1/2003 / EK

⁷⁰ FAUST, Sebastian – SPITTKA, Jan – WYBITUL, Tim: Milliardenbußgelder nach der DS-GVO?, *ZD* 2016, 120, 124.

⁷¹ NEMITZ, Paul: in: EHMANN, Eugen – SELMAYR, Martin: *Datenschutz-Grundverordnung: DS-GVO*, München 2. kiadás, 2018, 83. cikk 43.

⁷² Az. W211 2208885-1.

⁷³ BERGT, Matthias: Datenschutz und Datensicherheit, *DuD* 2017., 555, 558.

⁷⁴ Lásd: BAUER, Raphaela: *Der Allgemeine Teil des Kartellbußenrechts*, 2020, Bécs 2020, 149.

⁷⁵ UEBELE, Fabian: Das „Unternehmen“ im europäischen Datenschutzrecht, *EuZW* 2018, 440, 446;

rendelet 23. cikke (2) bekezdésének 2. pontja kimondja, hogy „a bírság [...] nem haladja meg a teljes éves forgalom...]. A GDPR 83. cikkének (4) - (6) bekezdése előírja, hogy a bírságok" legfeljebb 2 százalékosak [vagy a teljes éves értékesítés 4 százaléka]”. Ez a rendelet meghatározza a bírságok bizonyos kereteit, rögzített felső határral, amelyen belül a bírságot előre meg kell határozni.⁷⁶

A bírság értékelése részeként a GDPR (150) preambulumbekzdése szerint az EU monopóliumjogának az EUMSZ 101. és 102. cikkében szereplő funkcionális kifejezését kell használni. Ezért az esetleges bírság felső határának meghatározásakor fontos az érintett csoport, mint funkcionális értelemben vett vállalat teljes forgalmát figyelembe venni. A teljes forgalom azonban a legjobb esetben is bizonyos kapcsolatban lehet a teljesítménnyel. A cselekmény jogtalansága és felelőssége semmilyen módon nem tükröződik.

A GDPR 83. cikkének (2) bekezdése rögzíti a bírság megállapításához szükséges értékelési kritériumok katalógusát. Ennek során figyelembe veendő tényezők a jogsértés típusa, súlyossága és időtartama, függetlenül attól, hogy a jogsértés szándékos vagy gondatlan volt-e, történt-e már korábban szabálysértés, valamint milyen mértékű a hatóságokkal való együttműködés. Továbbá rögzítésére kerül a jogsértés azonosítása és tisztázása, valamint az adatvédelemre jellemző tényezők, például az érintett (személyes) adatok típusa vagy bizonyos magatartási szabályok, valamint az, hogy a tanúsítási eljárások betartása megtörtént-e. Az értékesítésre azonban nincs utalás.

Ennek megfelelően a bonni tartományi bíróság a bírságok megállapítása kapcsán kijelentette: A forgalom összege megfelelő mutató a vállalat méretére és ezáltal a jogkövetkezmény spektrumára is. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a GDPR a 83. cikk (2) bekezdésének második mondatában elsősorban az bírság mértékének megállapítása során figyelembeveendő tényekhez kapcsolódó szempontokat sorolja fel az uniós jogalkotó. Problémás a bírságnak az értékesítés alapján történő alapérték meghatározása révén történő meghatározása, amelyet az adatvédelmi jogsértés súlyosságától függő tényezővel megszoroznak. Az ilyen mérési módszer kudarcot vall az alacsony forgalmú vállalatok súlyos adatvédelmi és a nagy forgalmú társaságok által elkövetett kisebb adatvédelmi szabályok megsértése esetén. Az ennek keretében végzett értékelés a GDPR 83. cikk (1) bekezdésén alapul. A bírságnak ekkor hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lennie. A bíróság ezután hivatkozik a GDPR 83. cikk (2) bekezdésének második mondatában szereplő kritériumokra. A forgalom nem szerepel benne. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nincs jelentősége a bírság mértékének kiszámítása szempontjából.

A vállalkozás mérete továbbá forgalma mind-mind szerepet játszik a bírság kiszabása során. Ezenkívül a nyereség is figyelembe vehető. Meg kell azonban jegyezni, hogy a forgalom csak egy kritérium. A GDPR 83. cikkének (2) bekezdése

---

GRÜNWARD, Andreas – HACKL, Jens: Das neue umsatzbezogene Sanktionsregime der DS-GVO, *ZD* 2017, 556, 557, 559.

⁷⁶ UEBELE, Fabian: Das „Unternehmen“ im europäischen Datenschutzrecht, *EuZW* 2018, 440, 446; PAAL, Boris P. – PAULY, Daniel A. – FRENZEL, Eike Michael: *Datenschutz-Grundverordnung*, 2. Kiadás. 2018, 83. cikk 18.

megnevezi a bűncselekményhez kapcsolódó körülményeket. Másrészt a német Btk.-ban a napi kamatlábak számításához hasonló számítási képlet nem szerepel. Egy ilyen képlet csak egy első megközelítés lehetne. A GDPR 83. cikkének (2) bekezdésében szereplő kritériumok felülmúlják az értékesítési kritériumot, annál tovább fordul az értékelés egyik vagy másik irányába. A nagy forgalmú társaságok által elkövetett kisebb jogsértések esetén figyelembe kell venni az arányosság kritériumát. Ezt követően a bírságnak a vállalkozás számára érzékelhetőnek kell lennie, de nem kellően magasnak. Itt minden enyhítő körülményt figyelembe kell venni. A konkrét esetben ez a bírság 4,9 millió euróról 900 000 euróra való csökkentését eredményezte.

A bonni tartományi bíróság döntése, az jogtalanságra összpontosít, és az arányosságot állította döntése indokolásának középpontjába. Azonban helyesebb lett volna a bűnösségre összpontosítani, mert a büntetésnek vagy a pénzbírságnak a felelősség fokához kellene igazodnia, ezzel pedig elkerülhető lenne az a probléma, hogy a forgalom nem elegendő tájékoztató értékkel bír a vállalkozás teljesítménye vonatkozásában. Ha egy vállalat elad egy terméket, akkor a forgalom lényegesen nagyobb, mint ha csak olyan termék gyártására vonatkozó engedélyt szabna ki, amelyet közvetlenül a termelőtől adnak el a vevőknek. A különböző eladások ellenére a vállalat nyeresége és teljesítménye szempontjából semmi nem változik. Helyes tehát a magatartás jogtalanságára és bűnösségére összpontosítani. Ez a vállalatcsoport és a vállalkozás szankcionálása közötti súlyos különbségeket helyezte kilátásba.

A szövetségi és az tartományi kormányok független adatvédelmi felügyeleti hatóságainak 2019. október 14-i konferenciáján közzétett, a bírságok megállapítására vonatkozó koncepció⁷⁷ azonban nem veszi figyelembe ezeket a követelményeket.⁷⁸ E koncepció szerint a bírság meghatározását a következőképpen kell elvégezni: Először az érintett vállalkozást egy bizonyos méretosztályba sorolják (1), majd meghatározzák a méretosztály megfelelő alcsoportjának éves átlagos forgalmát (2), ezt követően rögzítik az alapvető gazdasági értékét (3); ezt az alapértéket megszorozzák egy a jogtalanság súlyosságától függő tényezővel (4), és az így meghatározott értéket az elkövetővel kapcsolatos és egyéb, még figyelembe veendő körülmények alapján határozzák meg (5). Ez az ideiglenes koncepció azonban már nem alkalmazható, mivel az Európai Adatvédelmi Testület (EDPB) kiadta a bírságok megállapításának módszertanáról szóló végleges iránymutatását.

3.1.4. Mérlegelés szerinti cselekvés elve. A szabálysértésekről szóló törvény 47. cikke szerint a mérlegelés szerinti cselekvés elve érvényesül a német szabálysértési jogban, amely a szabálysértési eljárás lefolytatását a hatóságok mérlegelésére bízta; a bíróság azonban maga eljárást meg is szüntetheti. A szövetségi adatvédelmi törvény (hatályos változata szerinti) 41. cikkének (2)

⁷⁷ https://www.datenschutzkonferenz-online.de/media/ah/20191016_bu%C3%9Fgeldkonzept.pdf (Konzept zur Bußgeldbemessung); Megtekintve: 2020. június 26-án

⁷⁸ Lásd hozzá: BEHR, Nicolai – TANNEN, Florian: Droht das Zeitalter der Datenschutzgeldbußen? ... und was Unternehmen dagegen tun können, CCZ 2020, 120, 122.

bekezdése szinte teljes mértékben alkalmazhatónak nyilvánítja a szabálysértésekről szóló törvényt, különös tekintettel a mérlegelés szerinti cselekvés elvére. A GDPR 83. cikke (2) bekezdésének 1. mondata ugyanakkor előírja jogsértések esetén a pénzbírsággal történő büntetés kötelező voltát, és hogy a jogsértés orvoslására irányuló intézkedések a GDPR 58. cikkének (2) bekezdése szerint elsőbbséget élveznek. A bírság kiszabását csak akkor lehet mellőzni, ha a bírság olyan természetes személyt terhel, akinek az aránytalan terhet jelentene, vagy ha a jogsértés mértéke olyan csekély, hogy az megfelel az uniós jogban nevesített arányosság elvének.⁷⁹ Ebben a tekintetben az uniós jog elsőbbséget élvez a nemzeti joggal szemben.

3.1.5. Elévülés. Az elévülési időt a jogalkotási folyamat nem szabályozta. Ebben a tekintetben lehetővé kell tenni a nemzeti jog alternatívaként történő alkalmazását,⁸⁰ amennyiben ez nem veszélyezteti a GDPR 83. cikkének elrettentő hatását.⁸¹ Ennek során tájékozódnia kell a 2988/74 rendelet uniós szabályozásáról és a konszernjogi felelősséggel kapcsolatos eljárásokról szóló rendelet 25. és 26. cikkéről.⁸² Ez azonban ellentmond az Európai Bíróság ítélezési gyakorlatának, amely a kartelljogi szabálysértésekkel kapcsolatban kimondta, hogy az elévülés általános jogi elv, amelyhez azonban törvényi szabályozás igenis szükséges.

3.2. Az uniós jog alapján az Európai Központi Bank és a nemzeti központi bankok által a jogi személyekre és a vállalatokra kirótt bírságok. Az Európai Uniónak a vállalatokkal szembeni bírság kiszabására vonatkozó hatásköre nem korlátozódik a versenyjog területére. Az EUMSZ 132. cikkének (3) bekezdése lehetővé teszi az Európai Központi Bank számára, hogy szankciókat szabjon ki. Ennek eredményeképp született meg a Tanács 1998. november 23-i 2532/98/EK rendelete az Európai Központi Bank szankciók kirovására vonatkozó hatásköréről.

3.2.1. A Tanács 2532/98/EK rendelete (1998. november 23.) az Európai Központi Bank szankciók kirovására vonatkozó hatásköréről. Ennek alapján kiadták "Az Európai Központi Bank szankciók kirovására vonatkozó hatásköréről szóló, 1998. november 23-i 2532/98/EK tanácsi rendeletet". A rendelet bírságot ír elő a vállalatokkal szemben,⁸³ ha az Európai Központi Bank rendeleteiből és döntéseiből eredő kötelezettségeket nem tartják be. Hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat kell előírni a felügyeleti szabályok és határozatok alkalmazásának biztosítása érdekében. A fogalommeghatározások

⁷⁹ SCHREIBAUER, Marcus – SPITKA, Jan: in: WYBITUL, Tim: *EU-Datenschutz-Grundverordnung*, 2017, 83.cikk 13; BERGT, Matthias: in: KÜHLING, Jürgen – BUCHNER, Benedikt: *Datenschutz-Grundverordnung, Bundesdatenschutzgesetz: GDPR*, 3. Kiadás. 2020., 83. cikk 32.

⁸⁰ BECKER, Thomas: in: PLATH, Kai Uwe (szerk.): *DSGVO/BDSG*, 3. Kiadás. 2018, 83. cikk 3; BERGT, Matthias: in: KÜHLING, Jürgen – BUCHNER, Benedikt: *Datenschutz-Grundverordnung, Bundesdatenschutzgesetz: DS-GVO/BDSG*, 3. Kiadás. 2020, 83. cikk 113; kritikusan HOLLÄNDER, Gerrit: in: *BeckOK, DatenschutzR*, 33. Ed. 01.08.2020, GDPR 83. cikk 29.

⁸¹ BERGT, Matthias: Sanktionierung von Verstößen gegen die Datenschutz-Grundverordnung, DuD 9/2017, 555, 560.

⁸² BERGT, Matthias: in: KÜHLING, Jürgen – BUCHNER, Benedikt: *Datenschutz-Grundverordnung, Bundesdatenschutzgesetz: GDPR*, 3. Kiadás. 2020., 83 cikk 21.

⁸³ Az 1998. november 23-i 2532/EK rendelet (HL L 318., 1998. november 27., 4.).

mellett, ideértve a vállalatokra vonatkozókat is, ez a rendelet tartalmazza az eljárási kezdeményezés szabályozását, amely az Európai Központi Bank Igazgatóságának és a nemzeti központi bankoknak a feladata, valamint a bíróságok felső határának, valamint az alapvető eljárási szabályoknak a meghatározása is.

Az 1. cikk (3) bekezdése szerint a vállalkozások alatt kell érteni „valamely részt vevő tagállamban azokat a természetes vagy jogi személyek, magán- vagy köztulajdonban lévőket – a közhatalmi jogkörüket gyakorló közintézmények kivételével –, akik az EKB rendeletekből és határozatokból fakadó kötelezettségek hatálya alá tartoznak, és idetartoznak a valamely részt vevő tagállamban található fióktelepek vagy más állandó telephelyek, amelyek központi ügyvezetésének helye vagy székhelye egy részt vevő tagállamon kívül található.”

3.2.2. Az Európai Központi Bank 2157/1999 /EK rendelete (199. szeptember 23.) az Európai Központi Bank szankciók kirovására vonatkozó hatásköréről. A 2532/98 / EK tanácsi rendelet végrehajtása és pontosítása érdekében az Európai Központi Bank Tanácsa elfogadta az Európai Központi Bank 1999. szeptember 23-i 2157/1999 /EK rendeletét az Európai Központi Bank szankciókat kirovására vonatkozó, hatásköréről.⁸⁴

3.2.3. A Tanács 1024/2013/EU rendelete (2013. október 15.) az Európai Központi Banknak a hitelintézetek prudenciális felügyeletére vonatkozó politikákkal kapcsolatos külön feladatokkal történő megbízásáról. Az 1024/2013/EU rendelet – az Európai Központi Banknak a hitelintézetek prudenciális felügyeletére vonatkozó politikákkal kapcsolatos külön feladatokkal történő megbízásáról⁸⁵ – egységes felügyeleti mechanizmust (első pillér) hozott létre az euróövezet és a többi részt vevő bankok felügyeletére az EU-országok, az Európai Központi Bank és a nemzeti felügyeleti hatóságok számára. Az Európai Központi Bank közvetlenül ellenőrzi a nagyobb bankokat. Felhatalmazást kap többek között ezen rendelet révén felügyeleti, helyszíni ellenőrzések és vizsgálatok elvégzésére, valamint a hitelintézetekre, a pénzügyi holding társaságokra és a vegyes pénzügyi holding társaságokra vonatkozó uniós jogszabályok megsértése esetén a 18. cikk alapján közigazgatási szankciók kirovására is.

A norma címzettjei olyan hitelintézetek, pénzügyi holding társaságok vagy vegyes pénzügyi holding társaságok, amelyek megsértik az Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusainak követelményét. A hitelintézet " olyan vállalkozás, amely a nyilvánosságtól betéteket vagy más visszafizetendő pénzeszközöket vesz át, valamint saját számlára hiteleket nyújt". A pénzügyi holding társaság „olyan pénzügyi vállalkozás, amelynek leányvállalatai kizárólag vagy nagy részben intézmények vagy pénzügyi vállalkozások és a leányvállalatok közül legalább egy

⁸⁴ A 985/2001 / EK rendelettel, HL 2001 L 137/24 és a 469/2014 / EK rendelettel (HL 2014. L 143/51) módosított HL 1999. L 264/21.

⁸⁵ 1024/2013 / EU rendelet (egységes felügyeleti mechanizmus) - A Tanács 2013. október 15-i 1024/2013 / EU rendelete az Európai Központi Banknak a hitelintézetek prudenciális felügyeletére vonatkozó politikákkal kapcsolatos külön feladatokkal történő megbízásáról (Egységes felügyeleti mechanizmus), HL (EU) L 287., 2013. október 29., 63.; legutóbb a 2015. augusztus 19-i 1024/2013 / EU rendelettel (HL L 218/82) módosítva.

intézmény, és amely nem minősül vegyes pénzügyi holding társaságnak”.⁸⁶ A vegyes pénzügyi holding „a szabályozott vállalkozáson kívüli anyavállalat, amely leányvállalataival együtt – amelyek közül legalább egy olyan szabályozott vállalkozás, amelynek székhelye a Közösségen belül található -, valamint az egyéb vállalkozások együttesen pénzügyi konglomerátumot alkot”. Ezeknek a vállalatoknak a címzettjei az Európai Központi Bank által kiszabandó bírságokra vonatkozó uniós jogszabályok.

Az egységes felügyeleti mechanizmushoz kapcsolódó nemzeti jogszabályok megsértése esetén a nemzeti hatóságok továbbra is felelősek a közigazgatási szankciók kiszabásáért; azonban csak akkor szabhatnak ki ilyen bírságokat az Európai Központi Bank által közvetlenül felügyelt hitelintézetekkel szemben, ha az Európai Központi Bank e célból eljárás megindítását hívja fel őket.

3.2.4. Az Európai Központi Bank 2017/2094 rendelete (2017. november 3.) a rendszerszempontból jelentős fizetési rendszerekre vonatkozó felvigyázási követelményekről szóló 795/2014/EU rendelet módosításáról (EKB/2017/32). Egy példával élve az Európai Központi Bank 2017/2094 rendelete (2017. november 3.) a rendszerszempontból jelentős fizetési rendszerekre vonatkozó felvigyázási követelményekről szóló 795/2014/EU rendelet módosításáról (EKB/2017/32) szóló rendelet 23. cikke a következőről rendelkezik: „Az ezen rendeletben foglaltak megszegése esetén az EKB szankciókat szabhat ki. A szankcióknak meg kell felelniük a 2532/98/EK rendeletnek és a 2157/1999/EK európai központi banki rendeletnek (EKB/1999/4). Az EKB a szankciók összegének kiszámítására vonatkozó módszertanról szóló határozatot fogad el.”

Az 1024/2013/EU rendelet 18. cikkének (1) bekezdése szerint „amennyiben a hitelintézetek, pénzügyi holdingtársaságok vagy vegyes pénzügyi holdingtársaságok szándékosan vagy gondatlanságból megsértik a vonatkozó, közvetlenül alkalmazandó uniós jog valamely olyan követelményét, amellyel kapcsolatban a vonatkozó uniós jog értelmében közigazgatási pénzbírság kiszabását kell lehetővé tenni az illetékes hatóságok számára, az e rendelettel rá ruházott feladatok ellátása céljából az Európai Központi Bank egyrészt közigazgatási pénzbírságot szabhat ki, amelynek összege (amennyiben a nyereség/veszteség meghatározható) a jogsértés révén realizált nyereség vagy elkerült veszteség összegének kétszereséig, egyéb esetben pedig a jogi személy előző üzleti évben realizált, a vonatkozó uniós jog fogalom meghatározása szerinti teljes éves árbevételének legfeljebb 10 %-áig terjedhet, másrészt a vonatkozó uniós jogban esetlegesen előírt hasonló pénzbírságot szabhat ki.” A cikk rögzíti a közvetlenül alkalmazandó közigazgatási bírság kiszabásának elveit és az eljárási rendjét.⁸⁷

⁸⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendelete (2013. június 26.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 648/2012/EU rendelet módosításáról

⁸⁷ Az Európai Központi Bank 468/2014/EU rendelete (2014. április 16.) az Egységes Felügyeleti Mechanizmuson belül az Európai Központi Bank és az illetékes nemzeti hatóságok, valamint a kijelölt nemzeti hatóságok közötti együttműködési keretrendszer létrehozásáról (SSM-keretrendelet) (EKB/2014/17)

A bírság kiszabására vonatkozó határozat elleni fellebbezést az Európai Unió Bíróságánál lehet előterjeszteni. Természetesen ennek során az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 263. cikkében meghatározott feltételeket és határidőket be kell tartani.

Az egységes felügyeleti mechanizmushoz kapcsolódó nemzeti jogszabályok megsértése esetén a nemzeti hatóságok továbbra is felelősek a közigazgatási szankciók kiszabásáért; azonban csak akkor szabhatnak ki ilyen közigazgatási szankciókat az Európai Központi Bank által közvetlenül felügyelt hitelintézetekkel szemben, ha az Európai Központi Bank e célból eljárás megindítását kéri tőlük.

4. A német társasági szankciótörvény tervezete alapján a németországi vállalati felelősségrendszer

A jogi személyek büntetőjogi felelőssége aktuális téma Németországban, amelyet ennek az ötletnek a lelkes támogatói követelnek, valamint a vehemens ellenfelei hevesen elutasítanak.⁸⁸ Az EU-tagállamok nagy többsége ismeri a vállalatcsoport jogsértő magatartása esetén a büntethetőség kategóriáját.⁸⁹ A tagállamokban azonban még távolról sincs egységes jogi helyzet. Minden tagállam saját felelősségére határozza meg, hogy büntethető-e a vállalatcsoport és ha igen, akkor milyen feltételek mellett. Ez alapvetően az Európai Unió követelményein alapul, amely számos jogi aktusban arra kötelezte a tagállamokat, hogy büntetőjogi szankciókat - büntetőjogi szankciókat vagy pénzbírságokat - vezessenek be a jogi személyekkel és személyegyesülésekkel szemben annak érdekében, hogy felelősségre vonják őket a társaságon belüli bűncselekményekért vagy a társaság érdekében elkövetett bűncselekményekért. A kiszabott szankcióknak hatékonyak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük.⁹⁰

4.1. Vállalatcsoportot terhelő felelősségről szóló jogszabálytervezet. Németországban a jogi személyek és más személyegyesülések büntetőjogi felelősségének bevezetése az osztrák társulási felelősségi törvényszövege alapján került kidolgozásra, amely jelenleg tárgysorozatba vétel alatt áll a jogalkotási folyamat során. A törvénytervezetben⁹¹ előírányzott rendszer a vállalatcsoport, nem pedig a vállalkozás felelősségét taglalja, abban az esetben, ha a vállalatcsoport vezetője bűncselekményt vagy szabálysértést követett el. Az anya- és testvérvállalatok csak akkor vonhatók felelősségre, ha vezetőik révén részt vettek a törvénysértésben. Ennek a ténynek a megállapítását követően önállóan büntethetőek.

⁸⁸ Lásd: ROGALL, Klaus: in: MITSCH, Wolfgang (szerk.): *Karlsruher Kommentar zum Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*, 5. Kiadás 2018., 30. § 9., 13.

⁸⁹ Lásd TIEDEMANN, Klaus: *Wirtschaftsstrafrecht*, München 5. Kiadás. 2017., 446.

⁹⁰ Lásd: DANNECKER, Gerhard: Strafe oder bloße Ordnungswidrigkeit – europäische Vorgaben und Entwicklungen, in: LEITNER, Roman – BRANDL, Rainer (szerk.), *Finanzstrafrecht 2016*, Bécs 2017., 125.

⁹¹ Törvénytervezet az üzleti integritás erősítésére, BundestagsDrucks. 19/23568.

4.2. Az európai vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabályból történő rendelkezések átvétele a német társasági szankciókról szóló törvénybe. A jogalanyiség elvének megtartása ellenére a társulási szankciókról szóló törvény számos olyan elemmel bír, amely az európai vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabályból származik. A büntetés mértékét a vállalkozás forgalma alapján határozzák meg. Azt is előírják, hogy az anyavállalat, amely leányvállalataira ellenőrző befolyást gyakorolt, akkor is megbírságható, ha az anyavállalatot nem lehet szándékos elkövetéssel vádolni a bűncselekmény miatt.

Mindkét területen – a bírság összegének meghatározása a vállalatcsoport forgalma és a befolyást gyakorló anyavállalat felelőssége alapján, függetlenül a vétkes magatartástól – az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabály hatása tükröződik. A német szövetségi szankciókról szóló törvény ebből fakadó feszültségei – a normák címzettjei a jogi személyek, a vállalatcsoport forgalma meghatározó a szankció kerete szempontjából – csak a büntetőjogi alapelvekkel, a bűnösség elvével és a bűnösséggel egyeztethetők össze. Akkor megfelelő a büntetés, ha a pénzbírság mértékét csak keretként értik. A kiszabandó büntetést azonban a cselekmény jogtalansága és bűnösségének tartalma, valamint a normacímzett teljesítő képességei alapján határozzák meg.

5. A nemzeti szankciórendszerek összehangolásának szükségessége a vállalatokkal szemben kiszabott bírságokra vonatkozó uniós jogszabályokkal

Míg a tagállamok elsősorban büntetőjogi szankciókat írnak elő magánszemélyekkel szemben és csak ezeket kiegészítő szankciókat ismernek jogi személyekkel és más személyegyesülésekkel szemben (jogalanyiség elve), addig az európai vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabály csak a vállalatokkal szembeni közigazgatási bírságokat ír elő. Tekintettel a bírságolás⁹² büntetőjoghoz való hasonlóságára, szükséges a büntetési és bírságjogi szankciók összegének egymáshoz való közelítése. A német törvényhozó ezt a lépést szeretné megtenni a társulási szankciókról szóló törvény tervezetével.

5.1. A vállalati és a vállalatcsoportra kiszabható bírságok egységesítése.

A jogi oldal széleskörű harmonizációjának elérése érdekében a szankciós keretrendszer egységesítése mellett a büntetési irányelvek bevezetése szükséges a vállalatcsoportot terhelő felelősségi jogba is; a tervezethez felhasználható a kartellbírságokról szóló törvényekben szerzett sokéves tapasztalat. 2006. szeptember 1-jén olyan iránymutatásokat adtak ki, amelyek a Bizottság bírságpolitikájának továbbfejlesztését és finomítását szolgálta. A bírság alapösszege a jogsértés súlyától és annak időtartamától függ. A referenciaérték az a forgalom, amely közvetlenül vagy közvetetten kapcsolódik a jogsértéshez (bűncselekményhez kapcsolódó forgalom). Az alapösszegnek két összetevője van:

⁹² HENN, Florian: *Strafrechtliche Verfahrensgarantien im europäischen Kartellrecht. Implikationen und Grenzen der Strafrechtsähnlichkeit von Kartellbußgeldern*, Berlin 2018, 32.

változó összeg, amelyet a legfeljebb 30% -os a bűncselekményhez kapcsolódó forgalomra és a saját bűncselekményben való részvételének időtartamával történő összeszorozásával számolnak. Az időtartamot tekintve évente 100% -os tényezőt feltételeznek. A második lépésben az így meghatározott alapösszeget az esetleges súlyosbító vagy enyhítő körülményekhez igazítják.⁹³ Ugyanakkor be kell tartani az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése szerinti rendelkezést, amely szerint a teljes éves forgalomnak a 10% -át felső határnak kell tekinteni, amely a kiszabandó bírság felső határa lehet.⁹⁴ Ezzel szemben a legmagasabb szintű bírósági határozatok Németországban és Ausztriában a 10% -os szankciós határ alkalmazása mellett szóltak.

Az uniós jogi iránymutatások olyan klauzulákat tartalmaznak, amelyek révén a Bizottság fenntartja a jogot magának, hogy eltérjen a jogsértéssel érintett termékkel elért forgalom 30%-ának kiindulási összegétől, amely a bírság kiszámításához releváns, vagy a bírságot úgynevezett "visszatartó díjakkal" emelje.⁹⁵ Mindazonáltal az iránymutatások magukban foglalják a Bizottság mérlegelési jogkörének korlátozását, amelynek általában meg kell felelnie az ott felsorolt kritériumoknak. E tekintetben az egyedi esetekben az eltérések különleges igazolást igényelnek, amely figyelembe veszi az egyenlő bánásmód elvét. A 2006. évi iránymutatások értékelési tényezői miatt a Bizottság továbbra is jelentős mérlegelési jogkörrel rendelkezik a közigazgatási bírságok megállapításában, így az iránymutatások nem teremtenek bizalmat az alapösszeg, a felárak és a végösszegek összegében.⁹⁶

A versenykorlátozás elleni törvény 10. módosításában a bírságok megállapításának korábbi kritériumait a már alkalmazott értékelési kritériumok nem kimerítő listájának kodifikálásával határozták meg. A jogalkotó tehát a jogbiztonság növelésére törekszik, amikor kitölti a bírságok átfogó kereteit, és összehangolja a versenyhatóságok és az igazságügyi szervek által kiszabott bírságok megállapítását.

A Német Szövetségi Versenyhivatal úgynevezett bónuszszabályozásában korábban foglalt engedékenységi programja - tartalmi változás nélkül - ma már jogilag kötelező. Ami azonban továbbra sem megoldott, az az egyensúlyhiány a versenyhatóságok és az ügyész kartellügyekben folytatott vizsgálata között: Bár a trösztellenes eljárásokhoz az engedékenységi program áll rendelkezésre, az ügyészség által folytatott büntetőeljárásokhoz ilyen program azonban nincs. Ha a kartelljogi szabályok megsértése bűncselekménynek is minősül, akárcsak a reklámcsalások esetében, a versenyhatóság átadhatja az eljárást az ügyésznek,

⁹³ BIERMANN, Jörg: in: IMMENGA, Ulrich – MESTMÄCKER, Ernst Joachim (szerk.): *Wettbewerbsrecht*, 1. kötet, 6. kiadás, 2020, 1/2003. rendelet 23. cikke 94.

⁹⁴ BIERMANN, Jörg: in: IMMENGA, Ulrich – MESTMÄCKER, Ernst Joachim (szerk.): *Wettbewerbsrecht*, 1. kötet, 6. kiadás, 2020, 1/2003. rendelet 23. cikke 151.

⁹⁵ Lásd: BIERMANN, Jörg: in: IMMENGA, Ulrich – MESTMÄCKER: Ernst Joachim (szerk.), *Wettbewerbsrecht*, 1. kötet, 6. kiadás, 2020, 1/2003. rendelet 23. cikke. 220.

⁹⁶ Az Európai Unió Bíróságának 2006. március 15-ei ítélete: T-15/02, *BASF*, Rn. 252, Slg 2006, II-497; lásd még: WAGNER-VON PAPP, Florian: Best and even better practices in commitment procedures after *Arosa*: The dangers of abandoning the "struggle for competition law", *Common Market Law Review* 2012, 929.

aminek eredményeként az engedékenységi kérelmet csak a büntetőeljárásban lehet figyelembe venni.

5.2. A „ne bis in idem” elv követelményei. A közigazgatási bírság szubszidiárius természetű, mivel a büntetés az állam rendelkezésére álló legszigorúbb szankciós eszköze, amely az elkövetett jogtalanságra való reagálásként értelmezhető. Ugyanannak a cselekménynek a kettős büntetése ellentétes a „ne bis in idem” elvvel, amelyet egyrészt az EJEE 7. kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke, másrészt az Alapjogi Charta 50. cikke ismer el az Európai Unió tagállamaiban.⁹⁷ Ezenkívül fontos elv a párhuzamos eljárás lefolytatásának tilalma, amely különösen a jogállamiság elvéből fakad, és amely kizárja a versenyhatóság és az ügyészség párhuzamos nyomozását.⁹⁸ Ilyen vizsgálatok különösen akkor fordulnak elő, ha ugyanarra az eljárási értelemben elkövetett bűncselekményre büntetőjogi szankciók, valamint közigazgatási pénzbírságok vonatkoznak, például olyan ajánlati megállapodások esetében, amelyekben az ármegállapodásban részt vevő jogi személyeket kartellbírság terheli, valamint a kartellmegállapodás végrehajtása során tett hirdetések szövetségi büntetéssel büntethetők. Ilyen esetekben az ügyési nyomozásnak elsőbbséget kell élveznie a versenyhatóság eljárásával szemben.⁹⁹

5.3. A szankciós eljárás jogállami követelményei. A vállalatokkal szembeni uniós jogi bírságokat közigazgatási eljárásban szabják ki. Figyelembe kell venni a tágabb értelemben vett kriminálpolitikai és büntetőjogi szankciókra, például a pénzbírságokra vonatkozó alkotmányos garanciákat is. Az Európai Unió Bírósága azonban vonakodott elismerni az ilyen garanciákat a pénzbírságokkal kapcsolatban, különösen a vállalatokkal szemben, de a "Menarini Diagnostics" ügyben úgy döntött, hogy az (olasz) kartellbírságokat az egyezmény értelmében büntetőjogi szankcióként kell értékelni.¹⁰⁰ Ez vonatkozik a német jogalkotóra is, amely ebben a tekintetben az uniós jogon alapul, amint azt a versenykorlátozások elleni törvény tizedik módosítása is szemlélteti.¹⁰¹ Az említett törvény olyan drasztikus változásokat hoz a német jogi helyzetben az érintettek együttműködési és nyilvánosságra hozatali kötelezettségei területén, amelyek alkotmányos szempontból megkérdőjelezhetők:

Azok számára, akiket a kartellbírságot eljárási eljárás érint, csak nagyon korlátozottan illeti meg a hallgatáshoz való jog. Az Európai Unió Bírósága ezt az Orkem-ügy¹⁰² kapcsán rögzítette, hogy az érintett személy nem kényszeríthető arra, hogy

⁹⁷ DANNECKER, Gerhard: *Ne bis in idem und das Verbot straf- und kartellrechtlicher Parallelverfahren*, Bécs 2021, 19, 21. 105.

⁹⁸ DANNECKER, Gerhard: *Ne bis in idem und das Verbot straf- und kartellrechtlicher Parallelverfahren*, Bécs 2021, 75., 107.

⁹⁹ Lásd: DANNECKER, Gerhard: *Ne bis in idem und das Verbot straf- und kartellrechtlicher Parallelverfahren*, Bécs 2021, 97., 108.

¹⁰⁰ Az Európai Unió 2011. szeptember 27-ei ítélete Rs. C-43509/08, 44.

¹⁰¹ "A versenykorlátozások elleni törvénynek a fokozott, proaktív és digitális versenytörvény 4.0 és egyéb versenyjogi rendelkezések módosításáról szóló törvénye ("GWB digitalizációs törvény"); Lásd BIEN, Florian et al. (szerk.): *Die 10. GWB-Novelle: Das neue Kartellrecht*, München 2021.

¹⁰² Az Európai Unió Bíróságának 1989. május 18-ai ítélete, Rs. C-374/87, Slg. 1989, 3283.

elismerje az EUMSZ 101. vagy 102. cikk megsértését, azaz önmagát senki sem vádolhatja bűncselekmény elkövetésével, azaz nem kötelezhető olyan adatok szolgáltatására, amellyel önvádat valósítana meg. Ez pedig egy alacsonyabb szintű uniós védelemmel fog párosulni.

A törvény meghatározza a bírságok megállapításának kritériumait és így törvényileg szilárd normákat hoz létre. Ez kodifikálja a kritériumok nem kimerítő katalógusát a már alkalmazott értékelési kritériumokhoz igazítva. A jogalkotó ennél fogva nagyobb jogbiztonságra törekszik a bírságok átfogó keretének kitöltése, valamint a versenyhatóságok és az bűnüldöző hatóságok által a bírságok megállapításának összehangolása terén. Eddig a bíróságok a büntetési irányelveket csak a közigazgatási hatóságok számára tekintették kötelező érvényűnek és a bírságokat e követelményektől függetlenül, saját kritériumaik szerint értékelték.

6. Következtetés

Az uniós vállalkozások közjogi bírságolásáról szóló jogszabály és a nemzeti vállalatcsoportok szankcionálására vonatkozó uniós jogszabályok kidolgozása tehát örömteli fejlemény, de még mindig számos problémát hordoz magában, különös tekintettel a szankciók és az eljárási garanciák értékelése szempontjából. A konvergencia kialakuló útját a különböző szankciós modellek révén – a vállalati versus a vállalatcsoportot terhelő felelősségi modellt – folytatni kell, tekintettel a bírság és a büntetések hasonlóságára.

Irodalomjegyzék

- ACHENBACH, Hans: Die ECN+-Richtlinie (EU) 2019/1 und das deutsche Kartellordnungswidrigkeitenrecht. *wistra* 2019, 257 ff.
- ALBRECHT, Jan Philipp: Das neue EU-Datenschutzrecht – von der Richtlinie zur Verordnung. *CR* 2016, 88 ff. <https://doi.org/10.9785/cr-2016-0205>
- ALBRECHT, Jan Philipp – JOTZO, Florian: Das neue Datenschutzrecht der EU, 2017.
- BAUER, Raphaela: Der Allgemeine Teil des Kartellbußenrechts. 2020, Wien 2020. <https://doi.org/10.5771/9783748907268>
- BEHR, Nicolai – TANNEN, Florian: Droht das Zeitalter der Datenschutzgeldbußen? ... und was Unternehmen dagegen tun können. *CCZ* 2020, 120 ff.
- BERGT, Matthias: Sanktionierung von Verstößen gegen die Datenschutz und Datensicherheit. *DuD* 2017, 555. <https://doi.org/10.1007/s11623-017-0830-z>
- BIEN, Florian et al. (szerk.): Die 10. GWB-Novelle: Das neue Kartellrecht, München 2021.
- CORNELIUS, Kai: Die „datenschutzrechtliche Einheit“ als Grundlage des bußgeldrechtlichen Unternehmensbegriffs nach der EU-DSGVO. *NZWiSt* 2016, 421.
- DANNECKER, Christoph: Konturierung prozessualer Gewährleistungsgehalte des nemo tenetur- Grundsatzes anhand der Rechtsprechung des EGMR. *ZStW* 127 (2015), 370 ff. <https://doi.org/10.1515/zstw-2015-0044>

- DANNECKER, Gerhard: Die Sanktionierung von Verstößen gegen das gemeinschaftsrechtliche Kartellrecht nach der VO (EG) Nr. 1/2003, *wistra* 2004, 361 ff.
- DANNECKER, Gerhard: Die Neuregelung der Sanktionierung von Verstößen gegen das EG-Kartellrecht nach der Verordnung (EG) Nr. 1/2003 des Rates vom 16. Dezember 2002 zur Durchführung der in den Art. 81 und 82 des Vertrages niedergelegten Wettbewerbsregeln, in: Festschrift für Ulrich Immenga zum 70. Geburtstag, München 2004, 61 ff.
- DANNECKER, Gerhard: Der strafrechtliche Schutz des Wettbewerbs: Notwendigkeit und Grenzen einer Kriminalisierung von Kartellrechtsverstößen. in: Festschrift für Klaus Tiedemann zum 70. Geburtstag, Köln 2008, 789 ff.
- DANNECKER, Gerhard: Stellungnahme zum Zwischenbericht des Bundeskartellamts zum Expertenkreis Kartellsanktionenrecht. *NZKart* 2015, 14 f.
- DANNECKER, Gerhard: Strafe oder bloße Ordnungswidrigkeit – europäische Vorgaben und Entwicklungen, in: LEITNER, Roman – BRANDL, Rainer (szerk.), *Finanzstrafrecht* 2016, Wien 2017, 125 ff.
- DANNECKER, Gerhard: Das Kartellordnungswidrigkeitenrecht im Wandel: Von der Verbands- zur Unternehmensverantwortung?, in: Festschrift für Rudolf Rengier zum 70. Geburtstag, München 2018, 193 ff.
- DANNECKER, Gerhard: Grundstrukturen des Grundsatzes „ne bis in idem“ im Spiegel der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte und des Europäischen Gerichtshofs, in: Festschrift für Ákos Farkas zum 65. Geburtstag, Bd. 1, 2019, 206 ff. (https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6553/23_danneckergerhard_t%C3%B3rdelt.pdf).
- DANNECKER, Gerhard: Ne bis in idem und das Verbot straf- und kartellrechtlicher Parallelverfahren, Wien 2021.
- DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Europäische und verfassungsrechtliche Vorgaben für das materielle und formelle Unternehmensstrafrecht. *NZWiSt* 2016, 162 ff.
- DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Kartellsanktionsrecht, in: SOYER, Richard (szerk.), *Handbuch Unternehmensstrafrecht*, Wien 2021.
- DANNECKER, Gerhard – FISCHER-FRITSCH, Jutta: Das EG-Kartellrecht in der Bußgeldpraxis, 1989.
- DANNECKER, Gerhard – KÖRTEK, Jasemin: General Report, in: DANNECKER, Gerhard – JANSEN, Oswald (szerk.): *Competition Law Sanctioning in the European Union*, 2004, 1 ff.
- DANNECKER, Gerhard – MÜLLER, Nadja: Das Kartellsanktionenrecht im Lichte der 9. GWB-Novelle. *KSzW* 2017, 125 ff. <https://doi.org/10.9785/kszw-2017-083-403>
- DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph – MÜLLER, Nadja: Das Kartellordnungswidrigkeitenrecht nach der 8. GWB-Novelle: weiterer Reformbedarf? *ZWeR* 2013, 417 ff. <https://doi.org/10.15375/zwer-2013-0404>
- DANNECKER, Gerhard – SCHRÖDER, Thomas: Tatbestände mit supranationaler Schutzrichtung (Europadelikte), in: BÖSE, Martin (szerk.), *Europäisches Strafrecht* (EnzEuR Bd. 11), 2. kiadás, 2021. <https://doi.org/10.5771/9783748908630-317>

- DANNECKER, Gerhard – SCHRÖDER, Thomas: Overcoming the current system of corporate criminal law – sanctioning corporate citizens. Crime prevention within the limits of rule the of law. in: POHLMANN, Markus – DANNECKER, Gerhard – VALARINI, Elizangela (eds.) *Bribery, Fraud, Cheating. How to Explain and to Avoid Organizational Wrongdoing*, 2020, 285 ff. https://doi.org/10.1007/978-3-658-29062-7_16
- EHMANN, Eugen – SELMAYR, Martin: *Datenschutz-Grundverordnung: DS-GVO*, München 2. kiadás, 2018.
- ESSER, Robert: Das Doppelverfolgungsverbot in der Rechtsprechung des EGMR Das Doppelverfolgungsverbot in der Rechtsprechung des EGMR (Art. 4 des 7. ZP EMRK). Divergenzen und Perspektiven, in: HOCHMAYR, Gudrun (szerk.): *Ne bis in idem in Europa*, Baden-Baden 2015, 27 ff. <https://doi.org/10.5771/9783845259529-27>
- FEDERMANN, Bernd A.: *Kriminalstrafen im Kartellrecht*, 2006.
- FAUST, Sebastian – SPITTKA, Jan – WYBITUL, Tim: Milliardenbußgelder nach der DS-GVO? *ZD* 2016, 120.
- GRÜNWALD, Andreas – HACKL, Jens: Das neue umsatzbezogene Sanktionsregime der DS-GVO, *ZD* 2017, 556 ff.
- HEINICHEN, Christian: *Unternehmensbegriff und Haftungsnachfolge im europäischen Kartellrecht*, Baden-Baden 2011. <https://doi.org/10.5771/9783845228174>
- HENN, Florian: *Strafrechtliche Verfahrensgarantien im europäischen Kartellrecht. Implikationen und Grenzen der Strafrechtsähnlichkeit von Kartellbußgeldern*, 2018, 33. <https://doi.org/10.3790/978-3-428-55393-8>
- HOPPMANN, Erich: Das Konzept der optimalen Wettbewerbsintensität, *JbNSt* 179 (1966), 286, 289 und 300. <https://doi.org/10.1515/jbnst-1966-0123>
- IMMENGA, Ulrich – MESTMÄCKER, Ernst Joachim (szerk.): *Wettbewerbsrecht*, 1. kötet, 6. kiadás 2020.
- KROHM, Niclas: Die wirtschaftliche Einheit als Bußgeldadressat unter der Datenschutz-Grundverordnung? *RDV* 2017, 221.
- KÜHLING, Jürgen – BUCHNER, Benedikt: *Datenschutz-Grundverordnung, Bundesdatenschutzgesetz: DS-GVO/BDSG*, 3. kiadás, 2020.
- VON LAUFENBERG, Christoph: *Kartellrechtliche Konzernhaftung*, Berlin 2018. <https://doi.org/10.3790/978-3-428-55329-7>
- LESSENICH, Christof A.: *Unternehmensbegriff und Zurechnung*, Bonn 2000.
- LOEWENHEIM, Ulrich – MEESEN, Karl M. – RIESENKAMPFF, Alexander – KERSTING, Christian – MEYER-LINDEMANN, Hans Jürgen (szerk.): *Kartellrecht. Kommentar zum Deutschen und Europäischen Recht*, 4. kiadás. 2020, München.
- LUTZ, Martin: Amnestie für aufklärungsbereite Kartellanten?, *BB* 2000, 677 ff.
- MAUNZ, Theodor –DÜRIG, Günter (szerk.): *Grundgesetz. Kommentar*, 62. Ergänzungslieferung 2011.
- MITSCH, Wolfgang (szerk.): *Karlsruher Kommentar zum Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*, 5. kiadás, 2018.

-
- MÖHLENKAMP, Andreas: Die europäische Bußgeldpraxis aus Unternehmenssicht in: SCHWARZE, Jürgen (szerk.): *Instrumente zur Durchsetzung des europäischen Wettbewerbsrechts*, 2002.
  - OST, Konrad: Die Richtlinie 1/2019: Ein Meilenstein für die Rechtsdurchsetzung im European Competition Network. *NZKart* 2019, 69.
  - PAAL, Boris – PAULY, Daniel A. – FRENZEL, Eike Michael: *Datenschutz-Grundverordnung*, 2. kiadás, 2018.
  - PLATH, Kai Uwe (szerk.): *DSGVO/BDSG*, 3. kiadás, 2018. <https://doi.org/10.9785/9783504385699>
  - RAUE, Frank: Müssen Grundrechtsbeschränkungen wirklich verhältnismäßig sein?, *Archiv des öffentlichen Rechts*, 131 (2006), 79 ff. <https://doi.org/10.1628/000389106780275635>
  - RIZVI, Salim: Entfesselte Bussenpraxis im Wettbewerbsrecht?, *AJP/PJA* 2010, 452.
  - SCHILDGEN, Larissa: *Rechtsfähigkeit des Unternehmens im Unionswettbewerbsrecht*, 2020, 7 ff. <https://doi.org/10.1628/978-3-16-159313-0>
  - SCHÖNEFELD, Jana – THOMÉ, Sarah: Auswirkungen der Datenschutz-Grundverordnung *PinG* 2017, 126.
  - SCHULTE, Lothar – JUST, Christoph, *Kartellrecht Art. 23 VO 1/2003 Rz 40 ff.*
  - STUCKENBERG, Carl-Friedrich: § 10 Allgemeiner Teil eines Europäischen Strafrechts, in: BÖSE, MARTIN (szerk.): *Europäisches Strafrecht* (EnzEuR Bd. 11), 2. kiadás, 2021. <https://doi.org/10.5771/9783748908630-507>
  - TIEDEMANN, Klaus: Der Allgemeine Teil des europäischen supranationalen Strafrechts, in: *Festschrift für Hans-Heinrich Jescheck zum siebzigsten Geburtstag*, Duncker & Humblot, 1985.
  - TIEDEMANN, Klaus: *Wirtschaftsstrafrecht*, München, 5. kiadás, 2017.
  - UEBELE, Fabian: Das „Unternehmen“ im europäischen Datenschutzrecht. *EuZW* 2018, 440.
  - Venn, Nikolai – Wybitul, Tim: Die bußgeldrechtliche Haftung von Unternehmen nach Art. 83 DS-GVO (zugl. Anm. zu LG Bonn Urte. v. 11.11.2020 – 29 OWi 1/20), *NStZ* 2021, 204 ff.
  - WAGNER VON PAPP, Florian: Kartellstrafrecht in den USA, dem Vereinigten Königreich und Deutschland. *WuW* 2009, 1236 ff. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1956627>
  - WAGNER-VON PAPP, Florian: Best and even better practices in commitment procedures after Alrosa: The dangers of abandoning the “struggle for competition law”, *Common Market Law Review* 2012, 929 ff.
  - WEGNER, Carsten: Keine umfassende Begründungspflicht der Kommission für Geldbußen in Millionenhöhe? *WuW* 2001, 469, 476.
  - WILS, Wouter P. J.: *World Competition*, 2005.
  - WOLFF, Heinrich Amadeus – BRINK, Stefan (szerk.): *BeckOK Datenschutzrecht*, 33. Ed. 01.08.2020.
  - WYBITUL, TIM: *EU-Datenschutz-Grundverordnung*, 2017.
-
-

Vállalati felelősség az emberi jogi jogsértésekért – Új törvénytervezet Németországban

Thomas Schröder*

A vállalatok globális felelőssége az emberi jogok megsértéséért az európai jogalkotás középpontjába kerül. Ez a fejlemény nemcsak a nyugati országokban megfigyelhető megnövekedett társadalmi érzékenységnek, hanem a nemzetközi jog alapján folyó vitának is tulajdonítható. A Németországban jelenleg tárgyalt törvénytervezet mindössze a nagyobb vállalatok számára fogalmaz meg nagyobb erőfeszítésekre vonatkozó kötelezettségeket; a büntetőjogi szankciók már nincsenek napirenden. Ez a cikk nyomon követi a jelenlegi vitát, és egy meghirdetett uniós kezdeményezéssel is foglalkozik.

Kulcsszavak: vállalati társadalmi felelősségvállalás, emberi jogok, ellátási lánc, önszabályozás, externalizációs társadalom

Corporate Responsibility for Human Right Violations – Introducing a new draft law in Germany

The global responsibility of companies for human rights violations is moving into the focus of legislation in Europe. This development can be attributed not only to an increased social sensitivity in the countries of the West, but also to the current discussion under international law. The draft law currently under discussion in Germany is limited to an obligation for larger companies to show more effort; criminal sanctions are no longer on the agenda. This article traces the current discussion and also addresses an announced EU initiative.

Keywords: corporate social responsibility, human rights, supply chain, self-regulation, externalisation society

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2184>

1. Önkéntes önszabályozás és az emberi jogok védelmét szolgáló állami kötelezettségek az értékláncban

A vállalati társadalmi felelősségvállalás bizonyos minimumkövetelményeinek jogi meghatározását taglaló új törvény kihirdetését nagy kérdőjel övezi. Jelenleg

---

* Prof. Dr. jur., Büntetőjog és Büntetőeljárás Jog Tanszék, Rendőrségi Főiskola, Baden-Württemberg. A szerző szeretne köszönetet mondani Diana Maria Nitának a kézirat frissítésében nyújtott nagyon hasznos segítségéért. Fordította: dr. Orosz Flóra doktorandusz, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

egyeztetés folyik egy törvénytervezetről, a vállalatok gazdasági tevékenységükért való globális felelősségéről. Felvetődik azonban a kérdés, hogy a szövetségi kormányon belüli politikai harcban milyen törvényt tudnak egyáltalán elfogadni – ha egyáltalán ez lehetséges. Mindezek előtt röviden a globális értékláncokban megnyilvánuló, emberi jogsértésekért való vállalati felelősség alapvető kérdéseit vizsgálom meg.

Az a kérdés, hogy egy vállalat felelős-e, és hogyan felel, ha ellátási lánc mentén emberi jogot sért meg, nem csak jogi problémát¹ vet föl, hanem természetesen politikai, gazdasági és társadalmi problémát is. Csak a tapasztalt piaci szereplők tudják azt megcáfolni, hogy a nyugati politikai és gazdasági szereplők jelentős befolyása a kevésbé fejlett országokban élő emberek számára nemcsak előrelépést jelenthet. Éppen ellenkezőleg, tevékenységük a gyarmatok előtti kizsákmányoláshoz vezet – a környezeti károkról nem is beszélve.²

A globalizáció hatására új normákra lett szükség, amire a nemzetközi jog csak lassan – és a fontos területeken nem is megfelelően – reagál,³ így a vállalatok önkéntes fenntarthatósági kötelezettségvállalásai azt a cél szolgálják, hogy ezeket az „irányítási hiányosságokat” pótolják. Sőt, a vállalatoknak felelősséget is kell vállalniuk a társadalmi jólét érdekében a „vállalati társadalmi felelősségvállaláson”⁴ keresztül, és így segíteni tudják a nemzetállamokat transznacionális folyamatok irányításán keresztül, a szegények közötti fenntarthatóság-orientált intézkedés segítségével. Az európai államokban is egyre aktívabbá válik a nemzeti jogalkotó: ezt bizonyítja, hogy az emberi jogokról való vállalati gondossági kötelezettséget Franciaországban, Nagy-Britanniában és Hollandiában már törvénybe foglalták, Svájcban pedig 2020 novemberében tartottak népszavazást, melyen a lakosság és a kantonok többsége a „vállalati felelősségvállalási kezdeményezés” mellett szavazott.⁵

¹ Lásd HÜBNER, Leonhard: Bausteine eines künftigen Lieferkettengesetzes, *NZG* 2020, 1411 o.; MONNHEIMER, Maria – NEDELJU, Philipp: Wirtschaft und Menschenrechte – Kommt ein Sorgfaltspflichtengesetz?, *ZRP*, (2020), 205 o.; RUDKOWSKI, Lena: Nachhaltigkeit in den internationalen Lieferketten als Haftungsrisiko für deutsche Unternehmen, *CCZ*, (2020), 352. o.; THOMALE, Christ – MURKO, Marina: *EuZA*, (2021), 40. o.; A csoport önszabályozási kötelezettségeinek megsértéséért való felelősségről az angol jog szerint ASMUSSEN, Sven – WAGNER, Gerhard: Menschenrechtsklagen vor englischen Gerichten: Von Yachten zu Konzernen. (*ZEuP*), 2020, 979.; A globális ellátási láncok jogi felelősségének alkotmányos perspektívájáról lásd: SCHMAHL, Stefanie: Grundrechtsbindung der deutschen Staatsgewalt im Ausland, *NJW*, (2020), 2221, 2224. o.

² Lásd alapvetően LESSENICH, Stephan: *Neben uns die Sintflut. Die Externalisierungsgesellschaft und ihr Preis*, München, 2016.

³ Lásd MENG, Werner: Völkerrechtswirtschaftlicher Ordnungsfaktor und entwicklungspolitisches Steuerungsinstrument, in: MENG, Werner – MAGNUS, Ulrich – SCHLEMMER-SCHULTE, Sabine – COTTIER, Thomas – STOLL, Peter-Tobias – EPINEY, Astrid: *Das internationale Recht im Nord-Süd-Verhältnis*, Heidelberg, Müller, 2005, 1. és további o.; MONIEN, Johanna: *Prinzipien als Wegbereiter eines globalen Umweltrechts?*, Baden-Baden, 2014, 155. és további o.

⁴ A fogalomhoz lásd SPIEBHOFER, Birgit: Wirtschaft und Menschenrechte – rechtliche Aspekte der Corporate Social Responsibility, *NJW*, (2014), 2473. o.

⁵ Lásd ASMUSSEN, Sven: *Haftung für CSR*, Tübingen 2018, 3 o.; KUHLEN, Beatrix: *Corporate Social Responsibility (CSR). Die ethische Verantwortung von Unternehmen für Ökologie, Ökonomie und Soziales*, Baden-Baden, 2005; SCHIRMER, Jan-Erik: Nachhaltigkeit in den Privatrechten Europas, *ZEuP*, (2021), 35 o.; Az eredmények az alábbi linken érhetők el: <https://www.bk.admin.ch/ch/d/pore/va/20201129/can636.html> (letöltve: 2021. 06.18.).

Időközben Németországban nemcsak a gazdaság számára nagyvonalúan biztosított önszabályozáslehetőségének ellenzői,⁶ hanem két szövetségi miniszter is úgy vélte, hogy a jogalkotónak cselekednie kell.⁷ A gazdasági szervezetek véleményében való bizalom, miszerint a német gazdaság már elegendő környezetvédelmi és emberi jogi értéket közvetít a világba, már nem elegendő. Ennek oka az, hogy a korábbi szövetségi kormány által 2016-ban elindított „Gazdasági és Emberi Jogok Nemzeti Akciótervnek” csak csekély visszhangja volt a gazdaságban. Továbbá az információszolgáltatásra hajlandó vállalatok csak alig egyötöde felelt meg az előírt sztenderdeknek.⁸

Mindenesetre mindkét miniszter arra kötelezné a német vállalatokat, hogy az emberi jogok tiszteletben tartásának minimális szintjét külföldön is tartsák be. Valamint a jelenlegi szövetségi kormány által kötött koalíciós megállapodás egyik szakaszára is támaszkodni tudnak.⁹

2. Nemzetközi jogi irányvonal

Meg kell jegyezni, hogy ez semmiképp sem az első világ nagyvonalú gesztusának tekintendő. Sokkal inkább a nemzeti jogalkotó teljesítheti így kötelező nemzetközi jogi kötelezettségét. Bár az emberi jogi kötelezettségek területi hatályának kérdése a nemzetközi jog és az emberi jogok dogmatikájának legvitatottabb és legösszetettebb kérdéseire tartozik. Ebben az összefüggésben egyre több szerző kész elismerni, hogy a Német Szövetségi Köztársaság emberi jogi védelmi kötelezettsége arra irányul, hogy oly módon szabályozza a német vállalatok működését, hogy az ne sértsen emberi jogokat.¹⁰ Hasonlóképpen nem engedhető meg az sem, hogy a vállalatok magatartásukkal, tevékenységükkel közvetlenül

⁶ A jogi szabályozási stratégiákat, különös tekintettel az imperatív állami szabályozás, az önszabályozás és az államilag támogatott szociális szabályozás közötti különbséget lásd: *Eifert* Martin et al.: *Regulierungsstrategien*. In: HOFMANN-RIEM, Wolfgang – SCHMIDT-ABMANN, Eberhard – VOßKUHLE, Andreas (szerk.): *Grundlagen des Verwaltungsrechts*, 1. kötet, 2. kiadás. 2012, 19 Rn. 1 o.

⁷ A társadalmi csoportok gazdasági önszabályozó intézkedésekről kifejtett kritikáit lásd: „*Kein Mut zu mehr Verbindlichkeit – Kommentar deutscher Nichtregierungsorganisationen zum Nationalen Aktionsplan Wirtschaft und Menschenrechte der Bundesregierung*”, felülvizsgált változatot lásd 2017.02.06-tól: <http://germanwatch.org/de/download/17288.pdf> (a cikkben található összes internetes linket utoljára megnyitották: 2022.02.02.)

⁸ Lásd a 2016-2020 közötti Gazdasági és Emberi Jogok Nemzeti Akcióterv végrehajtásának monitorozásáról szóló zárójelentést, amely a vállalatok 2020.10.13-i emberi jogi átvilágítását ismerteti, 5. és azt követő o., lásd: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2405080/23e76da338f1a1c06b1306c8f5f74615/201013-nap-monitoring-abschlussbericht-data.pdf>.

⁹ A CDU, CSU és SPD közötti koalíciós szerződés a 19. törvényhozási ciklusra 2018.03.12-től, Rn. 7380, lásd: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/656734/847984/5b8bc23590d4cb2892b31c987ad672b7/2018-03-14-koalitionsvertrag-data.pdf>.

¹⁰ KLINGER, Remo – KRAJEWSKI, Markus – KREBS, David – HARTMANN, Constantin: *Verankerung menschenrechtlicher Sorgfaltspflichten von Unternehmen im deutschen Recht, Gutachten erstellt im Auftrag von Amnesty International, Brot für die Welt – Evangelischer Entwicklungsdienst, Germanwatch e.V. und Oxfam Deutschland e.V.*, 2016.03.11., m.w.N., lásd: <https://www.oxfam.de/ueber-uns/publikationen/gutachten-verankerung-menschenrechtlicher-sorgfaltspflichten-unternehmen> (letöltve: 2020.10.03.)

érintett, illetve üzleti kapcsolatokkal összefüggésben érintett személyek emberi jogait megsértsék. E védelmi kötelezettségek tiszteletben tartásának egyik módja az, ha az emberi jogokra vonatkozó kellő gondosság elvét jogszabályban fektetik le a vállalatok számára, kötelezettséget róva ezáltal rájuk. E tekintetben főszabály szerint nincs szükség kifejezett nemzetközi jogi által biztosított engedélyre ahhoz, hogy a külföldi relevanciával bíró vállalati tevékenység törvényi szabályozását igazolják, amennyiben elismert kapcsolódási pont áll fenn.¹¹

3. A jogalkotási folyamat kezdete

Az első, a Fejlesztési Minisztériumnak szóló nem hivatalos törvénytervezet 2019 februárjában született meg.¹² „A vállalatok emberi jogokért való gondossági kötelezettségének német jogban való rögzítése” szakértői véleményeken alapult, melyeket nem kormányzati szervek készítettek 2016-ban.¹³ Mind a nemzetközileg elismert emberi jogok, mind a globális értékláncokon belüli környezetvédelem tekintetében a tervezet a nagy és bizonyos kisvállalatok számára is különféle gondossági kötelezettséget határoz meg, mint pl. kockázatelemzést, üzleti partner átvilágítását, korrekciós intézkedéseket, megfelelésért felelős személy kinevezését, vagy a visszaélést jelentő személyek védelmét.¹⁴ A szankciókat tekintve a tervezet előírja, hogy a vállalatok polgári jogi felelősséggel tartoznak az érintettekkel szemben, továbbá ellenőrzési hatásköréről, bírságról, közbeszerzési szerződésekből való kizárásról is rendelkezik. Továbbá a megfelelésért felelős tisztviselő hamis állítása bűncselekménynek minősül. Amennyiben pedig a hamis állítás más személynek sérelmet okoz, úgy a megfelelésért felelős tisztviselő és a vállalat vezetője is bűncselekmény elkövetéséért felel.¹⁵

4. A 2021. június 11-i "Ellátási láncról szóló törvény"

Az úgynevezett "Ellátási láncról szóló törvényt" 2021. június 11-én fogadta el a német Bundestag.¹⁶ A már említett átvilágítási kötelezettségek az ENSZ és az OECD irányadó elveiből származnak. A törvény kizárólag a Németországban székhellyel rendelkező, több mint 3000 főt foglalkoztató vállalatokra vonatkozik; illetve 2024-től az 1000 főt meghaladó létszámú vállalatokra is kiterjed az 1. §. szerint. A törvény célja a 7. § szerint nem a sikerre való kötelezés, hanem az erőfeszítés megtételére

¹¹KLINGER – KRAJEWSKI – KREBS – HARTMANN: i.m. 18. o.

¹² A globális értékláncok fenntartható kialakításáról és a gazdasági jogi előírások módosításáról szóló törvénytervezet (Fenntartható értéklánc törvény – NaWKG) beleértve a globális értékláncban megnyilvánuló emberi jogi és környezetvédelmi gondossági kötelezettséget (Gondossági kötelezettségről szóló törvény - Gondossági kötelezettség tv.), összességében: Gondossági kötelezettség tv. (2019.02.01.)

¹³ Lásd 11. lábjegyzetet

¹⁴ Gondossági kötelezettség tv., 4. és azt követő oldalak.

¹⁵ Gondossági kötelezettség tv., 11. és azt követő oldalak (13. és azt követő §)

¹⁶ BT-Drs. 19/30505.

való kötelezés. A szükséges korrekciós intézkedéseknek alkalmasnak kell lenniük a (fenyegető) jogsértés megelőzésére/megszüntetésére, de legalábbis annak minimalizálására. "Minél közelebb van a társaság a fenyegető vagy már bekövetkezett jogsértéshez, és minél nagyobb mértékben járul hozzá, annál nagyobb erőfeszítéseket kell tennie a jogsértés megszüntetésére."¹⁷ A jogsértés az éves forgalom két százalékáig terjedő pénzbírsággal sújtható a 24. szakasz (3) bekezdése szerint. Az ellátási törvény szerinti kötelezettségek megsértése nem von maga után polgári jogi felelősséget. Az egyéb polgári jogi felelősség azonban továbbra is fennmarad. Büntetőjogi szankciókról nem rendelkeznek a törvény. Az ellátási láncról szóló törvény 2023. január 1-jén lép hatály.

5. Az „Ellátási láncról szóló törvény” értékelése

Hogyan értékelhető az új törvény? Sok szervezet számára az ellátási láncról szóló törvény nem megy elég messzire, nem tartalmaz megfelelő rendelkezéseket, és "az iparági érdekekkel átitatott minimális konszenzusként"¹⁸ jellemzik. Ez a kritika azért különösen erős, mivel a törvény az ellátási láncról szóló törvényt szorgalmazó két minisztérium által kidolgozott "kulcsrendelkezéseket tartalmazó dokumentum"¹⁹ jelentős enyhítéseket tartalmazó változata. Már ebben a kulcsdokumentumban is enyhítettek a követelményeken a 2019-es javaslatához képest. A törvénynek a németországi székhelyű, több mint 500 főt foglalkoztató vállalatokra kellett volna vonatkoznia. Ezenkívül polgári jogi felelősséget írt elő az olyan károkért, amelyeket kellő gondosság esetén előre lehetett volna látni és el lehetett volna kerülni.

Úgy vélem, hogy a nyugati kiszervezési vállalatok és olyan vállalatok visszaszorítása, melyek gazdasági tevékenysége negatív hatást fejt ki más földrészekben, szükségessé teszi a legbefolyásosabb magánszereplők felelősségre vonását is. Az emberi jogok biztosítása azonban nem korlátozható kizárólag állami szereplőkre. A gazdasági szervezetek kritikáját – amely nem róhatott kötelezettséget a vállalatokra –, maga a német szövetségi kormány sem tudta érvényesíteni a más államokkal kötött megállapodásokban, így figyelmen kívül hagyja a paradigmaváltást a jogalkotási folyamat során: A nemzeti jog arra kötelezi a vállalatokat, hogy saját lehetőségeiket kihasználva növeljék az emberi jogok hatékonyságát, és ebből a célból hagyjanak fel a magánjogi jogérvényesítés eszközével.²⁰ Az első tervezetben még szereplő büntetendő cselekményeket jogosan törölték, mivel azok

¹⁷ BT-Drs. 19/30505, 48. o.

¹⁸ A német Umwelthilfe e.V. 2021.06.10-i sajtóközleménye, lásd: <https://www.duh.de/presse/pressemitteilungen/pressemitteilung/lieferkettengesetz-im-bundestag-enttaeuschend-fuer-umwelt-und-klimaschutz/> (letöltve: 28.07.2021).

¹⁹ A Szövetségi Munkaügyi és Szociális Minisztérium és a Szövetségi Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Minisztérium tervezete az emberi jogok globális értékláncokban történő megsértésének megelőzése érdekében a vállalati átvilágítás megerősítéséről szóló szövetségi törvény (átvilágítási törvény) főbb pontjairól, 2020. március 10.

²⁰ A Szövetségi Alkotmánybíróság időközben elismerte azt is, hogy a körülményektől függően, különös tekintettel a vállalatok erőfőrlényére, a magánszemélyek alapvető jogai közelíthetnek egymáshoz, sőt egyenértékűek is lehetnek. BVerfG NJW 2020, 300 (307) – „Recht auf Vergessen I”.

meglehetősen kezdetlegesek voltak. A szabálysértési törvény szempontjából a magán- és – OWIG 30.§²¹– jogi személyek számára előírányzott bírság meglehetősen konzervatív eszköznek minősül a törvényjavaslatban.

Összességében a törvény jó irányba tett lépést az emberi jogok megsértésének megelőzése érdekében. A törvényt azonban ki kell terjeszteni, különösen a környezetvédelmi átvilágítás tekintetében. A törvény előnyére vált volna, ha a már létező lépcsőzetes felelősség elvét többre értékelték volna, és bevonták volna a törvénybe. Az itt tárgyalt problémák jól ismertek például a kártérítési jogban a termékfelelősség²² területén vagy az élelmiszerjogban az ún. „láncfelelősség”²³ címszó alatt.

6. Áttekintés – az Európai Unió lehetséges beavatkozása

Egyre többen látják szükségesnek a standard rendelkezések egységes európai uniós szabályozását, ami teljes mértékben kívánatos lenne.²⁴ Az EU igazságügyi biztosa, DidierReynders2021-re törvényalkotási kezdeményezést jelentett be a vállalatok kötelező gondossági kötelezettsége tekintetében, ellátási láncuk mentén. A szabályozási keret egyértelmű végrehajtási mechanizmust és szankciórendszert fog tartalmazni.²⁵ Az európai jogalkotási folyamat azonban még mindig gyerekcipőben jár. Ha az EU általi szabályozásra kerülne sor, akkor az egyes európai tagállamok szabványait is harmonizálni kellene.

Irodalomjegyzék

- AMNESTY INTERNATIONAL DEUTSCHLAND/ BROT FÜR DIE WELT/ FORUM MENSCHENRECHTE / CORA-NETZWERK / GERMANWATCH / MISEREOR / VENRO: *Kein Mut zu mehr Verbindlichkeit – Kommentar deutscher Nichtregierungsorganisationen zum Nationalen Aktionsplan Wirtschaft und Menschenrechte der Bundesregierung*. A felülvizsgált verzió 2017.02.06. óta elérhető: <http://germanwatch.org/de/download/17288.pdf> (letöltve: 2021.02.02.).
- ASMUSSEN, Sven: *Haftung für CSR*. Tübingen, Mohr Siebeck, 2020, <https://doi.org/10.1628/978-3-16-158969-0>.

²¹ Arról, hogy a német szabálysértési törvény alapján az anyavállalatok és azok vezető tisztségviselői felelősségre vonhatóak-e a külföldi leányvállalatok által jogsértéséiért, lásd: ROGALL, Klaus: in: MITSCH, Wolfgang (szerk.): *KarlsruherKommentar zum OWiG, 5. kiadás*, 2018, § 30 Rn. 87; § 130 Rn. 27. o.

²² FLEISCHER – KORCH: Zur deliktsrechtlichen Verantwortlichkeit von Auftraggebern in der Lieferkette, *ZfP* (2019), 2181. o.

²³ DANNECKER, Gerhard: Stufenverantwortung – wer haftet wofür? – Verantwortlichkeit in der Lebensmittelkette (from farm to fork) – nach der Basisverordnung für Lebensmittelrecht, *Zeitschrift für Lebensmittelrecht*, (2002), 19. és azt követő oldalak.

²⁴ Szintén lásd a német Umwelthilfe e.V. 2021.06.10-i sajtóközleményében: <https://www.duh.de/presse/pressemitteilungen/pressemitteilung/lieferkettengesetz-im-bundestag-enttaeuschend-fuer-umwelt-und-klimaschutz/> (letöltve: 28.07.2021).

²⁵ Globális ellátási láncok: Az EU törvényben kívánja rögzíteni a vállalatok gondossági kötelezettségét, az Európai Bizottság sajtóközleménye, lásd: https://ec.europa.eu/germany/news/20201006-globale-lieferketten_de. (letöltve: 2020.10.06.)

- ASMUSSEN, Sven – WAGNER, Gerhard: Menschenrechtsklagen vor englischen Gerichten: Von Yachten zu Konzernen. *Zeitschrift für europäisches Privatrecht (ZEuP)*, (2020), 979-998. o.
- AUSWÄRTIGES AMT: *Abschlussbericht zum Monitoring des Umsetzungsstandes der im Nationalen Aktionsplan Wirtschaft und Menschenrechte 2016–2020 beschriebenen menschenrechtlichen Sorgfaltspflicht von Unternehmen*, 13.10.2020, <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2405080/23e76da338f1a1c06b1306c8f5f74615/201013-nap-monitoring-abschlussbericht-data.pdf> (letöltve: 2021.02.02.)
- DANNECKER Gerhard: Stufenverantwortung – wer haftet wofür? – Verantwortlichkeit in der Lebens-mittelkette (from farm to fork) – nach der Basisverordnung für Lebensmittelrecht. *Zeitschrift für Lebensmittelrecht (ZLR)*, (2002), 19-34.o.
- DEUTSCHE UMWELTHILFE E.V.: Pressemitteilung vom 10.06.2021, <https://www.duh.de/presse/pressemitteilungen/pressemitteilung/lieferkettengesetz-im-bundestag-enttaeuschend-fuer-umwelt-und-klimaschutz/> (letöltve: 2021.07.28.).
- EIFERT Martin: *Regulierungsstrategien*. In: HOFMANN-RIEM, Wolfgang – SCHMIDT-ABMANN, Eberhard –VOBKUHLE, Andreas (szerk.): *Grundlagen des Verwaltungsrechts*, Bd. 1. München, Beck, 2. Aufl. 2012.
- FLEISCHER, Holger – KORCH, Stefan: Zur deliktsrechtlichen Verantwortlichkeit von Auftraggebern in der Lieferkette. *Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (ZIP)*, (2019), 2181-2191. o.
- HÜBNER, Leonhard: Bausteine eines künftigen Lieferkettengesetzes. *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (NZG)*, (2020), 1411-1416. o.
- KLINGER, Remo – KRAJEWSKI, Markus – KREBS, David – HARTMANN, Constantin: *Verankerung menschenrechtlicher Sorgfaltspflichten von Unternehmen im deutschen Recht*. Gutachten erstellt im Auftrag von Amnesty International, Brot für die Welt – Evangelischer Entwicklungsdienst, Germanwatch e.V. und Oxfam Deutschland e.V. aus dem März 2016, <https://www.oxfam.de/system/files/gutachten-sorgfaltspflichten-oxfam.pdf> (letöltve: 2021.02.02.).
- KUHLEN, Beatrix: *Corporate Social Responsibility (CSR): die ethische Verantwortung von Unternehmen für Ökologie, Ökonomie und Soziales*. Baden-Baden, Deutscher Wissenschaftsverlag, 2005.
- LESSENICH, Stephan: *Neben uns die Sintflut. Die Externalisierungsgesellschaft und ihr Preis*. München, Hanser Berlin, 2016.
- MENG, Werner: *Völkerrecht als wirtschaftlicher Ordnungsfaktor und entwicklungspolitisches Steuerungsinstrument*. In: MENG, Werner – MAGNUS, Ulrich – SCHLEMMER-SCHULTE, Sabine –COTTIER,Thomas – STOLL, Peter – Tobias – EPINEY, Astrid: *Das internationale Recht im Nord-Süd-Verhältnis*. Heidelberg, Müller, 2005.
- MONIEN, Johanna: *Prinzipien als Wegbereiter eines globalen Umweltrechts?*. Baden-Baden, Nomos, 2014. <https://doi.org/10.5771/9783845250755> (letöltve: 2021.02.04.)

- MONNHEIMER, Maria – NEDELCO, Philip: Wirtschaft und Menschenrechte – Kommt ein Sorgfaltspflichtengesetz?. *Zeitschrift für Rechtspolitik (ZRP)*, (2020), 205-209. o.
  - ROGALL, Klaus: § 30 OWiG. In: MITSCH, Wolfgang (szerk.): *Karlsruher Kommentar zum OWiG*. München, Beck, 5. Aufl. 2018.
  - RUDKOWSKI, Lena: Nachhaltigkeit in den internationalen Lieferketten als Haftungsrisiko für deutsche Unternehmen. *Corporate Compliance (CCZ)*, (2020), 352-355. o.
  - SCHIRMER, Jan-Erik: Nachhaltigkeit in den Privatrechten Europas. *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht (ZEuP)*, (2021), 35-63. o.
  - SCHMAHL Stefanie: Grundrechtsbindung der deutschen Staatsgewalt im Ausland. *Neue Juristische Wochenschrift (NJW)*, (2020), 2221-2224. o.
  - SPIEBHOFER, Birgit: Wirtschaft und Menschenrechte – rechtliche Aspekte der Corporate Social Responsibility. *Neue Juristische Wochenschrift (NJW)*, (2014), 2473-2479. o.
  - THOMALE, Christ – MURKO, Marina: Unternehmerische Haftung für Menschenrechtsverletzungen in transnationalen Lieferketten. *Europäische Zeitschrift für Arbeitsrecht (EuZA)*, (2021), 40-59. o.
-
-

A vállalatok kartelljogi felelőssége

Nadja Müller*

A vállalati felelősség funkcionális koncepciója az európai kartelljogban, amely független a társaság jogi formájától, egyre inkább elfogadásra kerül nemcsak európai, hanem nemzeti szinten is; lehetővé teszi a vállalati szankciókat, összhangban a vállalatok gazdasági és társadalmi-politikai szerepével a mai világban.

Kulcsszavak: vállalati felelősség, antitröszt törvény, gazdasági egység, szankcionálási modell, szerep modell

Corporate responsibility in antitrust law

The functional concept of a corporate responsibility in European antitrust law, which is independent of a company's legal form, is increasingly gaining acceptance not only at the European level but also at the national level; it allows corporate sanctioning in line with the economic and socio-political role of companies in today's world.

Key words: corporate responsibility, antitrust law, economic unit, sanctioning model, role model

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2185>

1. Bevezetés

Az európai kartellszankciók jogának alapjául egy önálló, funkcionális vállalatfogalom szolgál, amelynek biztosítania kell a versenyjog hatékonyságát és kiindulópontját képezi annak a fejlődésnek, amelynek az európai jogalkotó szándéka szerint a nemzeti jogrendszerekben is ki kell fejeződnie. A német jogban ez a 9. GWB (das Gesetz gegen Wettbewerbs-Beschränkungen – versenykorlátozás elleni törvény) novellával vette kezdetét, amelyben a német kartellszankciós jog a szankcionálás saját útjára lépett és nem vette át egészen az európai vállalatfogalmat. Hogy ez a fejlődés végét jelenti-e, még nem válaszolható meg, azonban kétségbe vonható.

---

* Ügyvéd és habilitáns Prof. Dr. Dr. h.c. Gerhard Dannecker tanszékén a Heidelbergi Egyetemen. Fordította: dr. Majoros Tünde, titkár, Miskolci Törvényszék, PhD hallgató, Miskolci Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

2. Kiindulópont: a vállalat funkcionális fogalma

Az európai kartelljogban a bírságért való felelősség kiindulópontja az EUMSZ. 101. és 102. cikkének koncepciója szerint – összefüggésben az 1/2003. rendelet 23. cikkével – a vállalat, illetve a vállalatcsoport. Miután az Európai Bizottság és a bíróságok elsősorban – a nemzeti jog jogi személy fogalmát alapul véve – egy materiális-intézményi vállalatfogalomból indultak ki¹, az Európai Unió Bírósága (EuB) elhatárolásként kidolgozott egy közösségi jogi autonóm vállalatfogalmat², amely inkább a gazdasági, mintsem a jogi, és inkább a funkcionális, mintsem a formális vállalatkonceptiót hangsúlyozza. Eszerint „a versenyjogban a vállalat fogalmába tartozik minden gazdasági tevékenységet folytató egység, függetlenül jogi formájától és finanszírozásának módjától.”³

3. A gazdasági egység koncepciója

Azáltal, hogy a Bizottság a vállalati minőség irányadó feltételének az önálló gazdasági tevékenység folytatását tekinti, fontos a verseny piaci feltételei befolyásolásának tényleges lehetősége. Mivel a vállalat fogalmát a jogi formától való függetlenség talaján alkották meg, ennek megfelelően a gazdasági egység jogi szempontból több természetes vagy jogi személyből állhat.⁴ Ha egy ilyen gazdasági egység versenyjogi szabályt sért, a személyi felelősség elvének megfelelően ezért a jogsértésért ő felel.⁵ Kokott főtanácsnok 2007-ben az ETI-ügyben az alábbiak szerint fejtette ki a személyi felelősség elvét: „A versenyhatóságok által a kartellvétségek büntetéseként kiszabott intézkedések – különösen a pénzbírságok – szankciójellegeből következik, hogy a büntetőjoggal legalábbis rokon területről van szó. Ezért a kartellvétség betudásának szempontjából a személyes felelősség elve a mérvadó, amely a maga részéről a jogállamiság elvében és a bűnösség elvében gyökerezik. A személyes felelősség azt jelenti, hogy a kartellvétség alapvetően annak a természetes vagy jogi személynek tudható be, aki a kartellben részes vállalkozást működteti, másként fogalmazva e vállalkozás üzemeltetője felel. A személyes felelősség elve felé történő orientáció rendszerint egyben a versenyjogi szabályok hatékony érvényesítéséhez is hozzájárul, hiszen a vállalkozás üzemeltetőjének egyben meghatározó befolyása is van e vállalkozás piaci magatartására; ezt a magatartást a kiszabott szankciók hatására módosítania kell oly módon, hogy a vállalkozás a jövőben a versenyszabályoknak megfelelő magatartást tanúsítson. A szankciónak egyidejűleg generálprevenációs hatása is van, mivel más gazdasági szereplőket is visszatarthat a kartellvétségek

¹ Európai Unió Bírósága (EuB), 13.07.1962, Rs. 17/61 és 20/61 egyesített ügyek, EuBH 1962, 659, 687 (*Klöckner Werke und Hoesch AG*); és 13.07.1962, Rs. 19/61, EuBH 1962, 675, 750 (*Mannesmann*).

² BOT főtanácsnok indítványa (26.20.2010), Rs. C-201/09 P és C-216/09 P, Rn. 175 (*Arcelor Mittal*).

³ EuB, 23.04.1991, Rs. C-41/90, EuBH 1991, I-1979 Rn. 21 (*Höfner und Elser*); DANNECKER Christoph – DANNECKER Gerhard: Europäische und verfassungsrechtliche Vorgaben für das materielle und formelle Unternehmensstrafrecht. *NZWSt* 2016, 162, 167.

⁴ EuB, 20.01.2011, Rs. C-90/09 P, www.curia.eu, Rn. 35 (*General Química u. a.*).

⁵ Ld. EuB, 10.04.2014, Rs. C-231/11 - C-233/11 P, www.curia.eu, Rn. 42-44 (*Siemens Österreich*); 29.03.2011, Rs. C.201/09 P és C-216/09 P, www.curia.eu, Rn. 95 (*ArcelorMittal Luxembourg*).

*elkövetésétől.*⁶

A gazdasági egység kiemelése továbbá azt is jelenti, hogy az egységen belül megvalósuló versenyjogot sértő megállapodások, fúziók és átalakítások kivételt képeznek, mivel azok „kifelé” nem hatnak és így a piaci folyamatokat hátrányosan nem befolyásolják (ún. konszern privilégium).⁷

A vállalatfogalom gazdasági megközelítése másrészt különösen a konszern kartelljogi jogsértéseinek szankcionálása körében merül fel, amikor a gazdasági egység több jogalanyból áll. Ilyen esetekben az EuB állandó gyakorlata szerint abból indul ki, hogy a leányvállalat magatartása különösen akkor tulajdonítható, tudható be az anyavállalatának, ha a leányvállalat önálló jogi személyisége ellenére piaci magatartását nem önállóan határozza meg, hanem lényegében az anyavállalat utasításait követi, mégpedig mindenekelőtt a gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatok miatt, amelyek e két jogalanyt összekötik (meghatározó befolyás).⁸

Ha az anyavállalat rendelkezik a kartelljogot sértő leányvállalat tőkéjének (majdnem) egészével, megdönthető vélelem szól amellett, hogy az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatára. Ilyen esetben a Bizottság az anyavállalatot vonná felelősségre a leányvállalat magatartásáért minden további bizonyíték nélkül.⁹

Az autonómia hiánya és az utasításoktól való függés testvérvállalatok viszonyában is előfordulhat.¹⁰ Gazdasági egység anya-leány és- unokavállalat között is létrejöhet, ha az anyavállalat rendelkezik a leányvállalat tőkéjének (csaknem) 100%-ával, amely ugyancsak egyedüli tag az „unokavállalatban”.¹¹

Annak elkerülése érdekében, hogy a vállalatok átalakulás, átalakítás vagy jogutód nélküli megszűnés útján kivonják magukat a bírságolás alól, a jogutódlás eseteiben is a gazdasági egységhez „nyúlnak vissza”.¹² Az EuB Modelo Contiente

⁶ *Kokott* főtanácsnok indítványa (03.07.2007), Rs. C-280/06, EuBH 2007, I-10893 Rn. 71f. (ETI); Hervorhebungen durch die Verfasserin; ld. még EuB, 27.04.2017, Rs. C-516/15 P, www.curia.eu, Rn. 52 (*Akzo Nobel*); 29.03.2011, Rs. C-201/09 P és C-216/09 P, www.curia.eu, Rn. 95 (*ArcelorMittal Luxembourg*).

⁷ KERSTING, Christian: Die Rechtsprechung des EuGH zur Bußgeldhaftung in der wirtschaftlichen Einheit. *WuW* 2014, 1156, 1158.

⁸ DANNECKER, Gerhard – MÜLLER, Nadja: Kartellstraf- und -ordnungswidrigkeitenrecht. In: Wabnitz Heinz-Bernd – Janovsky Thomas – Schmitt Lothar (Hrsg.), *Handbuch Wirtschafts- und Steuerstrafrecht*, 5. kiadás 2020, 19. fejezet Rn. 230 és 231; EuB, 28.06.2005, C-189/02 P többek között, www.curia.eu, Rn. 119 f. (*Dansk Rørindustri*); EuB, 12.07.2018, Rs. T-419/14, EuZW 2018, 858, 869 Rn. 143 (*Goldman Sachs Inc.*); EuB, 27.04.2017, Rs. C-516/15 P, www.curia.eu, Rn. 52 (*Akzo Nobel*).

⁹ DANNECKER – MÜLLER (2020): 19. fejezet Rn. 230; EuB, 8.5.2013, Rs. C-508/11 P, www.curia.eu, Rn. 67 (*ENI SpA*); EuB, 13.7.2011, Rs. T-138/07, www.curia.eu, Rn. 73 (*Schindler Holding*); EuB, 14.07.1972, Rs. 48/69, www.curia.eu, Rn. 131 - 133 (*Imperial Chemical Industries*); 25.10.1983, Rs. C-107/82, www.curia.eu, Rn. 49 - 53 (*AFG-Telefunken*); 17.09.2015, Rs. C-597/13 P, www.curia.eu, Rn. 35 (*Total*).

¹⁰ EuB, 02.10.2003, Rs. C-196/99, EuBH 2003, I-11005 Rn. 96 ff. (*Aristain*); EuG, 27.11.2014, Rs. T-517/09, www.curia.eu, Rn. 59 (*Alstom/Kommission*).

¹¹ DANNECKER – MÜLLER (2020): 19. fejezet Rn. 234; KERSTING, Christian: Wettbewerbsrechtliche Haftung im Konzern. *Der Konzern* 2011, 445, 446; EuGH, 08.05.2013, Rs. C-90/09 P, Slg. 2011, I-1, Rn. 86 ff. (*General Química*); ld. KOM, 11.06.2008, COMP/38.695 Rz. 396 (*Natriumchlorat*), ahol a tőkerészesedés 97%-át elegendőnek tekintették.

¹² Ld. *KOKOTT* főtanácsnok indítványát (03.07.2007) Rs. C 280/06, EuBH 2007, I 10893, Rn. 71 ff. (*ETI és mások*).

Hipermercados ügyben kifejtett értelmezése szerint ez még akkor is lehetséges, ha bírságot még nem indult, vagy pénzbírságot még nem szabtak ki vagy az nem emelkedett még jogerőre. A szóban forgó esetben az EuB abból indult ki, hogy a fizetési kötelezettség mint bizonytalan kötelezettség a jogutódra száll át.¹³

4. A pénzbírságot való felelősség a gazdasági egységben

A gazdasági egység a jogi formától való függetlenségének következtében a vállalat jogalanyai közötti betudás problémáját kikerüli: ha egy gazdasági egység részéről követnek el kartelljogi jogsértést, azért a gazdasági egység maga felel. Ez a koncepció természetesen ott éri el határait, ahol a jog szempontjából csak egy jogi személy értelmezhető, így például egy pénzbírságról szóló határozat kézbesítése és végrehajtása (a gazdasági egységnek nincs „postaládája”).¹⁴

Ez azt jelenti, hogy a Bizottság a kartellsértés miatti eljárásban a több jogalanyból álló gazdasági egységgel mint a jogsértésért felelőssel szemben szabja ki a bírságot, azonban a gyakorlatban legkésőbb akkor, amikor kézbesíteni kell a határozatot, el kell döntenie, hogy a gazdasági egységben résztvevő melyik jogalany lesz annak címzettje, vagyis ki az, akinek ténylegesen meg kell fizetnie a bírságot.¹⁵

A gyakorlatban két megoldás közül választ a Bizottság: a vétkességi elv alapján, az egyéni felelősség elve mentén arányos pénzbírsággal sújtja valamennyi, több, vagy csak egy érintett jogalanyt (büntetőjogi felelősség tágabb értelemben).¹⁶ A Bizottság mérlegelésébe tartozik, hogy a gazdasági egységből mely és hány jogalanyt érint a bírság.¹⁷

Emellett a Bizottság a Tanács 1/2003. rendeletének 23. cikk (2) bekezdése alapján együttes pénzbírságot is kiszabhat az egyetemleges felelősséggel tartozó társaságok esetében.¹⁸ Az együttes bírságot mindemellett ugyan önállóan uniós jogilag kell értelmezni – az elsőként említett eljárásrenddel ellentétben, amelyre nézve büntetőjogi garanciák érvényesülnek – egy kártérítési összegről van szó. Ilyenkor is megilleti a Bizottságot a mérlegelés lehetősége.¹⁹ Szabadon dönthet, hogy a jogsértésben közvetlenül részes társaságot vagy más jogalanyt (is) pénzbírsággal sújt-e.²⁰ Az EuB véleménye szerint ennek során a Bizottságnak csupán

¹³ DANNECKER – MÜLLER (2020): 19. fejezet Rn. 237; EuBH, 05.03.2015, Rs. C-343/13, www.curia.eu, Rz. 24 ff. (*Modelo Continente Hipermercados*).

¹⁴ EuB, 27.04.2017, Rs. C-516/15 P, www.curia.eu, Rn. 50 (*Akzo Nobel*); DANNECKER – DANNECKER: (Neue Zeitschrift für Wirtschafts-, Steuer- und Unternehmensstrafrecht) *NZWiSt* 2016, 162, 168.

¹⁵ Ld. KOMM, 08.07.2009, COMP/39.401, ABl. 2009 C 248 Rn. 270 ff. (*E.ON/GDF*); EuB, 27.04.2017, Rs. C-516/15 P, www.curia.eu, Rn. 48 ff. (*Akzo Nobel*).

¹⁶ Ld. KOMM, 30.03.1983, ABl. L 317, S. 1 ff. (*Gußeisen- und Gußstahlwalzen*); DANNECKER Gerhard – FISCHER-FRITSCH, Jutta: *Das EG-Kartellrecht in der Bussgeldpraxis*. 1989, 264 ff. és továbbiak.

¹⁷ Ilyen esetekben legtöbbször az anyavállalatot bírságozzák, ld. DANNECKER – FISCHER-FRITSCH (1989): 264 ff. m.w.N.

¹⁸ Siehe EuGH, 10.04.2014, Rs. C-231/11 P, www.curia.eu, Rn. 58 (*Siemens AG Österreich*).

¹⁹ BIEBER Thomas, *Die gesamtschuldnerische Haftung für die Zahlung von Kartellbussen im EU-Recht*. 2014, 69 f.

²⁰ SAUER, Ralf: In: Schulte Josef L. – Just Christoph (Hrsg.), *Kartellrecht*, Art. 23 VO 1/2003, Rn. 8 m.w.N., ld. EuB, Rs. T-71/03 u.a., EuBH 2005, II-10, Rn. 387 (*Tokai Carbon*); 17.05.2011, Rs. T-299/08,

a felelősség mértékét kell a külső jogviszony tekintetében meghatározni; annak megállapítása, hogy az egyetemleges kötelezettek a belső jogviszonyukban milyen kritériumok szerint felelnek, a nemzeti bíróság feladata.²¹

A vállalat európai fogalma azt is lehetővé teszi, hogy a vállalat változásai (strukturális változás, névváltozás, egyes üzletágak eladása stb.) az elkövetett kartelljogi jogsértést tekintve jelentéktelennek tekinthetők. Mindaddig, míg visszaélést elkövető a gazdasági egység létezik, e jogalany lesz a bíróság címzettje, hiába változott meg időközben a neve vagy a tevékenységi köre.

Ha egy társaságot, amely a visszaélés időpontjában egy gazdasági egység része volt, utóbb eladnak, a vevő (szerző fél) alapvetően nem tehető felelőssé a visszaéléstől, csak akkor, ha arról tudomása volt és most a megszerzett társasággal egy gazdasági egységet képez. A felvásárló vállalat felelősségének feltétele, hogy maga követ el jogsértést, netalán a felvásárolt jogalany a visszaélést folytatja.²²

A folytonosság és az azonosság kritériumain túl kivételesen egy jogalanyt megszerző vállalat, amely a kartelljogi jogsértésben nem volt érintett, felelősségre vonható, ha egyébként a gazdasági egységben, amely a visszaélést elkövette, nincs már olyan jogalany, akivel szemben a pénzbírság kiszabható lenne és a felvásárolt jogalany lényegében az új vállalatban működik, létezik tovább. Ezzel kerülendő el, hogy egy jogalany azért olvadjon be egy másik vállalatba, hogy mentesüljön, kibújjon a felelősség alól, illetve egyúttal ne legyen a pénzbírságnak címzettje, akinek azt meg kellene fizetnie.²³

Kritika tárgyát képezi a tág vállalatfogalom és különösen a 100%-os vélelem.²⁴ Utóbbival kapcsolatban az az aggály merül fel, hogy ellentétes az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkével és az Alapjogi Charta 48. cikk (1) bekezdésével.²⁵ Ezt az ellentmondást a Bíróság is észlelte, mégis abból indul ki, hogy a vélelem mind az „effet utile”-nek, mind a jogállamiság követelményeinek eleget tesz, mert az adott esetben nehezen, de megdönthető.²⁶

Eppen hatékonysági okokból terjesztette ki az EuB nemrégiben egy úttörő döntésében a vállalat fogalmának alkalmazási területét a 2014/104/EU irányelv 11. cikkére.²⁷ A *Sanska Industrial Solutions* ügyben a bíróság – az irányelv

---

www.curia.eu, Rn. 60 ff. (*Elf Aquitaine*).

²¹ EuGH, 10.04.2014, Rs. C-231/11 P, www.curia.eu, Rn. 39 ff. (*Siemens AG Österreich*); 14.04.2014, Rs. C-247/11 P, EuBH 2011, II-633, Rn. 122 ff. (*Areva SA*); DE BRONETT, Georg: Gesamtschuldnerische Geldbußen nach EU-Kartellrecht für Personen, die wettbewerbswidrig handelnden "wirtschaftlichen Einheiten" angehören. *EWS* 2015, 123, 128.

²² BIERMANN Jörg: In: Immenga Ulrich – Mestmäcker Ernst-Joachim (Hrsg.), *Wettbewerbsrecht*, 6. kiadás. 2019, Vor Art. 23 VO 1/2003 Rn. 114 f.

²³ BIERMANN (2019): Vor Art. 23 VO 1/2003 Rn. 116 ff.; ZIMMER, Daniel: In: Immenga Ulrich – Mestmäcker Ernst-Joachim (Hrsg.), *Wettbewerbsrecht*, 6. kiadás. 2019, EUMSz 101. cikk (1) bekezdés Rn. 43.

²⁴ Ld. THOMAS, Stefan: Die wirtschaftliche Einheit im EU-Kartellbußgeldrecht. *KSzW* 2011, 10 ff.; VOET VAN VORMIZEELE, Philipp: Die EG-kartellrechtliche Haftungszurechnung im Konzern im Widerstreit zu den nationalen Gesellschaftsrechtsordnungen. *WuW* 2010, 1008, 1009 ff.

²⁵ Ld. BECHTOLD, Rainer – BOSCH, Wolfgang: Der Zweck heiligt nicht alle Mittel. *ZWeR* 2011, 160, 166 ff.

²⁶ EuB, 18.07.2013, Rs. C-501/11 P, www.curia.eu, Rn. 108 f. (*Schindler*); EuG, 17.05.2011, Rs. T-299/08, www.curia.eu, Rn. 60 (*Elf Aquitaine*); KERSTING, Christian: *WuW* 2014, 1156, 1163.

²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról.

megalkotójának eredeti szándékával szemben – rögzítette, hogy „az EUMSZ 101. cikk értelmében vett „vállalkozás” fogalmának – amely az uniós jog önálló fogalmát képezi – nem lehet eltérő tartalma azon kontextusban, amikor a Bizottság az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése alapján bírságokat szab ki, valamint azon kontextusban, amikor az uniós versenyszabályok megsértése miatt kártérítési kereseteket indítanak.”²⁸

Ezen túlmenően az európai jogban a kartelljog területén kívül is megmutatkozik a kartelljogi vállalatfogalomhoz való igazodás tendenciája.²⁹

5. Párhuzamos fejlődés a német kartellszankciók jogában – az együttes bírság rendszerétől a vállalatra vonatkozó szankcióig a 9. GWB novellán keresztül

5.1. Az európai vállalati szankciók rendszerének mintája. A még nyitott, megválaszolatlan kérdések ellenére is ez az európai szankciómodell hatékonyságának köszönhetően példaként szolgál a német jogba a 9. GWB novellával bevezetett bírságrendszer számára. A versenykorlátozás elleni törvény 9. novelláris módosításával (amelyet 2017. június 1-jén hirdettek ki és 2017. június 9-én lépett hatályba)³⁰ a jogalkotónak igazolhatóan az volt ugyanis a célja, hogy egy vállalatra vonatkozó, vállalatra koncentrált szankciót vezessen be annak érdekében, hogy a kartellvétségeket a nemzeti jogban ugyanolyan hatékonyan és tartósan lehessen üldözni, ahogyan azt az EU Bizottsága teszi.³¹

5.2. A vállalatfókuszú szankció önálló nemzeti irányta. A GWB-be a novellával újonnan bevezetett 81. § (3a)-(3e) bekezdésbeli szabályozás a pénzbírságért való felelősségnek az uralkodó anyavállalatra és a jogutód társaságokra való kiterjesztését és ezzel a pénzbírságért való felelősség kiszélesítését hozta magával, amellyel a jogalkotó az európai vállalati bírságotlasi jog eredményeit kívánta elérni, kétségtelenül egy önálló, nemzeti utat választva. Ezzel a nemzeti jogalkotó feladta a társasági jogi elválasztás alapelvét a kartelljogi jogsértések jogát tekintve, és – hasonlóan az európai szankciósrendszerhez – a vállalati szankciók jogát vezette be, amelynél egy pénzbírság kiszabásakor elegendő, hogy a jogi személy vagy személyegyesülés a visszaélés időpontjában ahhoz a gazdasági egységhez tartozik, amelynek ügyvezetője a vétséget elkövette.³² A GWB 81. § (3a) bekezdésével olyan szabályozást kívántak létrehozni, amely már a felelősség szintjén felveti annak kérdését, hogy mely jogalanyok voltak a gazdasági egység részeként „a kartellsértés

²⁸ EuB, 14.03.2019, Rs. C-724/17, www.curia.eu, Rn. 47 (*Sanska Industrial Solutions*).

²⁹ V. BUSEKIST, Konstantin – FERDERMANN, Bernd – MÜLLER Nadja: Konzernverantwortung und Konzernhaftung. *ZRFC* 2020, 263, 270 és továbbiak

³⁰ BGBl. I 2017, 1416 ff.; JUNGBLUTH, Armin: Die 9. GWB-Novelle – Digitalisierung, Schließung der Wurststücke, Kartellschadensersatz und anderes mehr... *NZKart* 2017, 257.

³¹ BT-Drucks. 18/10207, S. 38; DANNECKER Gerhard – MÜLLER Nadja: Das Kartellsanktionenrecht im Lichte der 9. GWB-Novelle. *KSzW* 2017, 125; MÄGER Thorsten – VON SCHREITZER Florian: Kartellordnungswidrigkeitenrecht nach der 9. GWB-Novelle. *NZKart* 2017, 264, 265; JUNGBLUTH: *NZKart* 2017, 257 f.

³² BT-Drucks. (Bundestag-Drucksache – Bundestag Közlöny) 18/10207, S. 88 f.

elkövetői” és ekként a szankció címzettjei.³³

5.3. A jogirodalom kritikája az önálló német szankciós rendszerről. Az uralkodó jogirodalmi nézet ezzel szemben az elválasztási alapelv további érvényesüléséből indul ki és ennek megfelelően elutasítja az egységes vállalati felelősség bevezetését: még ha a törvény alapján elegendő is, hogy a jogi személy vagy személyegyesülés a visszaélés időpontjában annak a gazdasági egységnek a része volt, amely ahhoz a jogalanyhoz tartozott, amelynek ügyvezetője a visszaélést elkövette, a GWB 81. §-ának a szabálysértési törvény 30. §-ra való visszacsatolásának következtében megmarad a jogi személyek és egyesületek felelősségénél.³⁴ A jogalanyiség elve szintén tovább érvényesül, amely a származékos és eredeti felelősség szerencsétlen keveredéséhez vezet, amely alkotmányjogi szempontból is aggályos.³⁵

Ebből következően pedig a vétkességi elvvel való összeférhetlenség merül fel annyiban, hogy az anyavállalattal szemben, amely többségi befolyással rendelkezik a kartellsértő leányvállalatban, pénzbírság szabható ki, habár az anyavállalat ügyvezetője nem járt el felróható módon. Így viszont azt a kartellsértésben nem érintett jogi személyt szankcionálják,³⁶ aki az objektív felelősség miatt jött szóba,³⁷ ez pedig a konszernben résztvevő nagyobb vállalatok³⁸ egyfajta kartelljogi „családi felelősség” értelmében vett konszernfelelősségéhez vezet.

5.4. A viták csak egy olyan értelmezés útján kerülhetők el, miszerint az elválasztási alapelv nem vonatkozik a vállalati szankciós rendszerre. A kartelljogi bírságolási rendszer új koncepciójának kidolgozása tehát eltérően értelmezhető és az alkotmányellenesség vádja csak akkor cáfolható, ha az uniós jog megközelítésében egy önálló kiegészítésként, bővítményként tekintünk rá az együttes felelősség megtartása mellett vagy a két szankciós modell összekapcsolásával egy egységes, új vállalati felelősségi modellként. Csak ilyen módon kerülhetők el az alkotmányjogi ellentétek, mivel így a vállalat a bírság alánya, akire a vétkességi elv a személyes felelősség európai alapelvének formájában vonatkozik.³⁹ Mivel a vétkességi elvet csak az egységes vállalati felelősségi modell veszi számításba, a megfelelő értelmezés alkotmányjogi szempontokat betartó

³³ Vö. MEYER-LINDEMANN, Hans Jürgen. in: Kersting Christian – Podszun Rupprecht (Hrsg.), Die 9. GWB-Novelle, 2017, 391 Rz. 56; s.a. DANNECKER, Gerhard: Das Kartellordnungswidrigkeitenrecht im Wandel: Von der Verbands- zur Unternehmensverantwortung? In: Festschrift für Rudolf Rengier zum 70. Geburtstag, 2018, 193, 198 f.

³⁴ DANNECKER – MÜLLER: KSzW 2017, 125, 127 f.; WECK, Thomas: Sanktionen für Unternehmen: Theorie und Praxis. *wistra* 2017, 169, 170.

³⁵ DANNECKER (2018): 193, 199; TIMMERBEIL, Sven – BLOME, Max-Niklas: Steter Tropfen höhlt den Stein – Die „wirtschaftliche Einheit“ im deutschen Kartellrecht nach der 9. GWB-Novelle. *BB* 2017, 1544, 1547.

³⁶ MEYER-LINDEMANN (2017): 394 Rz. 67.

³⁷ DANNECKER – MÜLLER: KSzW 2017, 125, 128; DANNECKER (2018): a.a.O., 193, 199 f.; HARNOS, Rafael: Harmonisierung des Kartellbußgeldrechts qua effet utile?. *ZWeR* 2016, 284, 304; MEYER-LINDEMANN (2017): 394 Rz. 67.

³⁸ BRETTEL, Hauke – THOMAS, Stefan: Der Vorschlag einer bußgeldrechtlichen "Konzernhaftung" nach § 81 Abs. 3a RefE 9. GWB-Novelle. *WuW* 2016, 336, 337.

³⁹ Eingehend DANNECKER – MÜLLER: KSzW 2017, 125, 128 ff.; DANNECKER (2018): a.a.O., 193, 200.

módon ajánlatos.⁴⁰ Emiatt a vállalat mint gazdasági tevékenységet kifejtő egység felelőssége irányadó, „függetlenül jogi formájától és a finanszírozás módjától”⁴¹.⁴² Az ügyvezető szabálysértése ennek megfelelően a vállalat felelősségét hívja elő, amely ismét igazolja, hogy ehhez kapcsolódóan a jogalanyt kell igénybe venni, mint az európai kartellsértési jog esetében is.⁴³

5.5. A német pénzbírságrendszer szándékos eltérése az európai modelltől.

Másutt pedig tudatosan tér el a német pénzbírságrendszer az uniós jogtól és ezzel kerüli ki az európai jog által vitatott vélelemszabályból fakadó problémákat. A GWB 9. novellának indokolása szerint az anya- és leányvállalat többségi befolyásának igazoltságát a német jog alapján kell megítélni; ez igényli a teljes bírói bizonyosságot, amely tapasztalati megállapítások segítségével alakul ki, olyan esetekben, amelyekben jelentős többségű részesedés áll fenn, nagy valószínűséggel az érintett társaság üzletpolitikáját ténylegesen a többségi tulajdonos határozza meg.⁴⁴ E vélelem mellőzése mindenképpen üdvözlendő tekintettel az európai jogban jogosan felmerült aggályra, amelytől az európai joghoz hasonlóan a jogirodalom és a gyakorlat is tart.⁴⁵ Ezen túlmenően a német jogalkotó akarata szerint a testvérvállalatok között nem fogadható el gazdasági egység.⁴⁶

5.6. Jogos kritika a német „külön útról”. A GWB 9. novellája általi új koncepció kapcsán ténylegesen a 81a. §-ban foglalt átmeneti időre vonatkozó mögöttes felelősség bevezetését illetik kritikával, amelynek azt kell megakadályoznia, hogy a bírság ne legyen kiszabható vagy végrehajtható abból az okból, mert a bírságolási eljárás kezdetéről való értesítést követően az érintett jogalany megszűnt vagy a vagyonát eltüntette.⁴⁷ Az ilyen esetre előírt mögöttes felelősség bevezetésének jogalapja a jogalkotó elképzelése szerint „nem a kartellsértés, sokkal inkább egy, a cselekményt követő esemény, nevezetesen a bírságolási eljárás kezdetét követően bekövetkező megszűnése a szabálysértési törvény 30. § szerint felelős társaságnak vagy a vagyon másféle módon való eltüntetése, amelynek következtében a pénzbírságot nem lehet kiszabni vagy végrehajtani, vagyis a felelősségre vont alany vagyona csökken. Társasággal szembeni szabálysértési büntetés ehhez nem kapcsolódik eltérően az új szabályozásban megjelenő a 81. § (3a)-(3c)

⁴⁰ Ld. ehhez DANNECKER, Gerhard: In: Leipziger Kommentar, 12. kiadás. 2007, § 1 Rn. 374 ff.

⁴¹ EuB 23.04.1991, Rs. C-41/90, Slg. 1991, I-1979 Rz. 21 (*Höfner und Elser*).

⁴² EuB, 11.12.1997, Rs. C-55/96, Slg. 1997, I-7119 Rz. 21 (*Job Centre*); EuB, 13.12.2006, Rs. T-217/03 és T 245/03, EuBH 2006, II-4987 Rz. 52 (*FVCBV*); ld. még OST, Konrad – KALLFASS, Gunnar – ROESEN, Katrin: Einführung einer Unternehmensverantwortlichkeit im deutschen Kartellsanktionenrecht – Anmerkungen zum Entwurf der 9. GWB-Novelle. *NZKart* 2016, 447, 457.

⁴³ DANNECKER (2018): 193, 198 ff.

⁴⁴ BT-Drucks. (Bundestag-Drucksache – Bundestag Közlöny) 18/10207, 90.

⁴⁵ Eingehend DANNECKER – MÜLLER: KStW 2017, 125, 130; DANNECKER (2018): 193, 201; TIMMERBEIL – BLOME: *BB* 2017, 1544, 1546; ld. még MEYER-LINDEMANN (2017): 392 f. Rz. 61 f., aki a vélelem kifejezett elutasítását a törvényjavaslatban „üres kötelező gyakorlatnak” tartja; szintén kritikus HAUS, Florian C.: Neue Bußgeldhaftung für Konzerne: Die Ahndung von Kartellverstößen nach der 9. GWB-Novelle. *Der Konzern* 2017, 381, 384 f.

⁴⁶ BT-Drucks. (Bundestag-Drucksache – Bundestag Közlöny) 18/10207, 89.

⁴⁷ *NZKart-Beilage* 2017, 2, 35.

bekezdéseitől.⁴⁸ Helytállóan éri kritika e szabályozást illetően azt is, hogy – habár a jogalkotó szándéka szerint itt polgári jogi felelősségről van szó⁴⁹ – éppen a gazdasági egység koncepciójával kapcsolja össze, és így adódik a kérdés, hogy vajon a mögöttes felelősség esetében ténylegesen egy kártérítési jogi jogintézményről vagy mégis inkább egy szankcióról beszélhetünk, amelyre a büntetőjogi visszaható hatály tilalma vonatkozik.⁵⁰ Utóbbira igenlő válasz adható.⁵¹

Szintén kritika tárgya a GWB 9. novellája által bevezetett, a 81b. §-ban (korábban 81a. §) foglalt tájékoztatási és együttműködési kötelezettség kiterjesztése, az önvádra kötelezés tilalmának alapelve tekintettel. A törvény indokolása szerint a GWB 81b. § (1) bekezdés 3. pontjában szereplő tájékoztatási kötelezettség bővítése a vállalati struktúra és a mögötte álló személyi kör átláthatóságát hivatott biztosítani. Mivel mostantól a szabálysértési törvény 30. § alapján felelős jogalany mellett azokat is vizsgálni kell, akik a vállalaton belül többségi befolyást gyakoroltak, a tájékoztatási kötelezettség körében őket beazonosíthatóvá kell tenni.⁵² Míg a felvilágosítás kikényszerítése GWB korábbi 81a. §-t vette alapul, mivel az csupán a bevételre és így a bírság mértékére vonatkozó információkat követelt meg, amely kívül esett a *nemo tenetur* alapelv által védett vagyoni érték szűk értelemben vett magján.⁵³ A korábban hatályos szabályozás szerinti tájékoztatási kötelezettség nem érintette a vétkes vállalat cselekményre vonatkozó tudomását (tudattartalmát), így aztán az önvádra kötelezés tilalmának megsértése nem volt kikényszeríthető, noha már a GWB 81a. §-t is kritizálták amiatt, hogy államilag kényszerrel biztosította többek között a bizalmas vállalati információkra vonatkozó felvilágosítási kötelezettséget.⁵⁴ Mivel az új szabályozás keretében kiterjesztett tájékoztatási kötelezettség viszont explicit módon a gazdasági egységről – és a kartellsértés elkövetőjéről – való információ kiadását célozza, kérdéses a *nemo tenetur* alapelvvel való összeegyeztethetősége.⁵⁵ A kilátásban lévő 10. GWB-novella még egy lépést tesz előre és a felvilágosítás megtagadási jog körében további kivételeket vetít előre a büntetőeljárás törvény 55. § értelmében a természetes személyek számára. Így a felvilágosítás nem tagadható meg többé olyan esetben, ha a tájékoztatás csak a kartelleljárásban való üldözés veszélyét igazolja vagy a kartellhatóság a természetes személlyel szemben mérlegelése alapján az eljárás mellőzéséről döntött. Az eljárás mellőzéséről való döntés kapcsán az a kritika merül fel, hogy törvényi szabályozás hiányában sem kötelező erejű nem lehetne, illetve a természetes személyt más

⁴⁸ BT-Drucks. 18/10207, 95.

⁴⁹ BT-Drucks. 18/10207, 95.

⁵⁰ Ld. MEYER-LINDEMANN (2017): 406 f. Rz. 103 f.

⁵¹ Részletesen ír erről DANNECKER – MÜLLER: KSzW 2017, 125, 134 ff; HAUS: *Der Konzern* 2017, 381, 388; egyfajta törvényalkotói címkézést említ MÄGER – V. SCHREITTER: *NZKart* 2017, 264, 277; vö.: RefE zur 9. GWB-Novelle: Verfassungsrechtliche Bedenken gegen die Ausweitung einer bußgeldrechtlichen Konzernhaftung. *DB* 2016, 2159, 2164.

⁵² BT-Drucks. 18/10207, 98.

⁵³ Részletesen ír erről DANNECKER, Christoph: Der nemo tenetur-Grundsatz – prozessuale Fundierung und Geltung für juristische Personen. *ZStW* 127 (2015), 307 ff.

⁵⁴ DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph – MÜLLER, Nadja: Das Kartellordnungswidrigkeitenrecht nach der 8. GWB-Novelle: weiterer Reformbedarf?. *ZWeR* 2013, 417, 437.

⁵⁵ Ld. részletesen: DANNECKER – MÜLLER: KSzW 2017, 125, 137 f; DANNECKER (2018): a.a.O., 193, 206.

szabálysértés vagy bűncselekmény miatti felelősségre vonástól sem védi.⁵⁶

5.7. Az európai versenyhatóságok hálózatáról szóló irányelv szerinti jogharmonizáció. Függetlenül a részben a vállalat európai fogalmáról szóló kritikától az európai versenyhatóságok hálózatáról (ECN) szóló 2018-as irányelv túlon túl érthetővé teszi, hogy nemzeti szinten is lenniük kell az európai kartelljog értelmében vett vállalatokat és vállalatcsoportokat érintő pénzbírságoknak. A 13. cikk (5) bekezdése úgy fogalmaz, hogy „A tagállamok biztosítják, hogy az anyavállalatokra, valamint a vállalkozások jogutódaira és gazdasági utódaira vonatkozó bírság megállapítása céljából a vállalkozás fogalmát alkalmazzák.”⁵⁷ Ebből a megvilágításból a GWB 9. novellájával koncepcionálisan újraszabályozott kartelljogi bírságrendszer helyesnek tűnik.

6. Eredmény

A Bizottság és az Európai Bíróság koncepciójára vonatkozó egyes jogos kritikai észrevételek ellenére a fejlődés és a vállalat funkcionális fogalmának ezzel összefüggő kiterjesztése üdvözlendő: az megfelel a valós gazdasági folyamatoknak és a vállalat mint „globális szereplő” társadalompolitikai szerepének.⁵⁸

A helyes irányba tett lépésként kell értékelni, hogy a német jogalkotó az európai jogharmonizációs nyomás fényében úgy határozott, hogy a GWB 9. novellája keretében vállalati bírságot vezet be.⁵⁹ Várakozás övezi végeredményben, hogy ez a koncepció hosszútávon messzemenően elegendő-e, vagy következetesebb alternatíva lenne vajon a jogalanyiség elvétől való búcsú – legalábbis a német kartelljog számára.⁶⁰

Irodalomjegyzék

- BIEBER, Thomas: Die gesamtschuldnerische Haftung für die Zahlung von Kartellbussen im EU-Recht. 2014.
- BECHTOLD, Rainer – BOSCH, Wolfgang: Der Zweck heiligt nicht alle Mittel. *ZWeR* 2011, 160-168. <https://doi.org/10.15375/zwer-2011-0202>
- BIERMANN, Jörg: In: Immenga Ulrich – Mestmäcker Ernst-Joachim (szerk.), *Wettbewerbsrecht*, 6. Aufl. 2019.
- BRETTEL, Hauke – THOMAS, Stefan: Der Vorschlag einer bußgeldrechtlichen "Konzernhaftung" nach § 81 Abs. 3a RefE 9. GWB-Novelle. *WuW* 2016, 336-340.

⁵⁶ Ld. még ehhez KLUMPP, Ulrich: Änderungen im Bußgeldrecht und -verfahren nach der 10. GWB-Novelle. *NZKart* 2020, 9, 12 f.

⁵⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1 irányelve (2018. december 11.) a tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról, Európai Unió Hivatalos Lapja (14.01.2019, L11/3.)

⁵⁸ ORTMANN, Günther: Für ein Unternehmensstrafrecht: Sechs Thesen, sieben Fragen, eine Nachbemerkung. *NZWiSt* 2017, 241, 249.

⁵⁹ Ld. DANNECKER – MÜLLER: *KSzW* 2017, 125, 130; a.A. BRETTEL – THOMAS: *WuW* 2016, 336, 338, akik az anyavállalat megbírságolását a specifikus magatartás hiánya miatt megelőzőleg elhibáztottnak tartják.

⁶⁰ Ld. még ehhez V. BUSEKIST – FEDERMANN – MÜLLER: *ZRFC* 2020, 263 ff.

-
- DANNECKER, Christoph: Der nemo tenetur-Grundsatz – prozessuale Fundierung und Geltung für juristische Personen. *ZStW* 127 (2015), 370-409. <https://doi.org/10.1515/zstw-2015-0014>
  - DANNECKER, Gerhard: Das Kartellordnungswidrigkeitenrecht im Wandel: Von der Verbands- zur Unternehmensverantwortung? In: Festschrift für Rudolf Rengier zum 70. Geburtstag, 2018, 193-208.
  - DANNECKER, Gerhard: In: *Leipziger Kommentar*, 12. kiadás. 2007.
  - DANNECKER, Christoph – DANNECKER, Gerhard: Europäische und verfassungsrechtliche Vorgaben für das materielle und formelle Unternehmensstrafrecht. *NZWiSt* 2016, 162-177.
  - DANNECKER, Gerhard – FISCHER-FRITSCH, Jutta: Das EG-Kartellrecht in der Bussgeldpraxis. 1989.
  - DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph – MÜLLER, Nadja: Das Kartellordnungswidrigkeitenrecht nach der 8. GWB-Novelle: weiterer Reformbedarf?. *ZWeR* 2013, 417-447. <https://doi.org/10.15375/zwer-2013-0404>
  - DANNECKER, Gerhard – MÜLLER, Nadja: Kartellstraf- und -ordnungswidrigkeitenrecht. In: Wabnitz, Heinz-Bernd – Janovsky, Thomas – Schmitt, Lothar (szerk.), *Handbuch Wirtschafts- und Steuerstrafrecht*, 5. kiadás, 2020, 19. fejezet
  - DANNECKER, Gerhard – MÜLLER, Nadja: Das Kartellsanktionenrecht im Lichte der 9. GWB-Novelle. *KSzW* 2017, 125-140. <https://doi.org/10.9785/kszw-2017-083-403>
  - DE BRONETT, Georg: Gesamtschuldnerische Geldbußen nach EU-Kartellrecht für Personen, die wettbewerbswidrig handelnden "wirtschaftlichen Einheiten" angehören. *EWS* 2015, 123.
  - HARNOS, Rafael: Harmonisierung des Kartellbußgeldrechts qua effet utile?. *ZWeR* 2016, 284-307. <https://doi.org/10.15375/zwer-2016-0306>
  - HAUS, Florian C.: Neue Bußgeldhaftung für Konzerne: Die Ahndung von Kartellverstößen nach der 9. GWB-Novelle. *Der Konzern* 2017, 381-388. <https://doi.org/10.15375/zwer-2017-0304>
  - JUNGBLUTH, Armin: Die 9. GWB-Novelle – Digitalisierung, Schließung der Wurstlücke, Kartellschadensersatz und anderes mehr... *NZKart* 2017, 257-258.
  - KERSTING, Christian: Wettbewerbsrechtliche Haftung im Konzern. *Der Konzern* 2011, 445-510.
  - KERSTING, Christian: Die Rechtsprechung des EuGH zur Bußgeldhaftung in der wirtschaftlichen Einheit. *WuW* 2014, 1156-1173.
  - KLUMPP, Ulrich: Änderungen im Bußgeldrecht und -verfahren nach der 10. GWB-Novelle. *NZKart* 2020, 9-14.
  - MÄGER, Thorsten – VON SCHREITTER, Florian: RefE zur 9. GWB-Novelle: Verfassungsrechtliche Bedenken gegen die Ausweitung einer bußgeldrechtlichen Konzernhaftung. *DB* 2016, 2159-2164.
  - MÄGER, Thorsten – VON SCHREITTER, Florian: Kartellordnungswidrigkeitenrecht nach der 9. GWB-Novelle. *NZKart* 2017, 264-278.

-
- MEYER-LINDEMANN, Hans Jürgen: Das neue Bußgeldrecht. In: Kersting, Christian – Podszun Rupprecht (Hrsg.), Die 9. GWB-Novelle, 2017, 371-412.
  - ORTMANN Günther: Für ein Unternehmensstrafrecht: Sechs Thesen, sieben Fragen, eine Nachbemerkung. *NZWiSt* 2017, 241-251.
  - OST, Konrad – KALLFASS Gunnar – ROESEN Katrin: Einführung einer Unternehmensverantwortlichkeit im deutschen Kartellsanktionenrecht – Anmerkungen zum Entwurf der 9. GWB-Novelle. *NZKart* 2016, 447-458.
  - SAUER, Ralf: in: Schulte Josef, L. – Just, Christoph (szerk.), Kartellrecht, 2. kiadás, 2016.
  - THOMAS, Stefan: Die wirtschaftliche Einheit im EU-Kartellbußgeldrecht. *KSzW* 2011, 10-14. <https://doi.org/10.9785/ovs-kszw-2011-10>
  - WECK, Thomas: Sanktionen für Unternehmen: Theorie und Praxis. *wistra* 2017, 169-173.
  - TIMMERBEIL, Sven – BLOME, Max-Niklas: Steter Tropfen höhlt den Stein – Die "wirtschaftliche Einheit" im deutschen Kartellrecht nach der 9. GWB-Novelle. *BB* 2017, 1544-1550.
  - VOET VAN VORMIZEELE, Philipp: Die EG-kartellrechtliche Haftungszurechnung im Konzern im Widerstreit zu den nationalen Gesellschaftsrechtsordnungen. *WuW* 2010, 1008-1019. <https://doi.org/10.37307/j.1867-8394.2010.03.03>
  - V. BUSEKIST, Konstantin – FEDERMANN, Bernd – MÜLLER, Nadja: Konzernverantwortung und Konzernhaftung. *ZRFC* 2020, 263-270. <https://doi.org/10.37307/j.1867-8394.2020.06.06>
  - ZIMMER, Daniel: In: Immenga, Ulrich – Mestmäcker, Ernst-Joachim (szerk.): Wettbewerbsrecht, 6. Aufl. 2019.
-
-

Az Európai Bankfelügyelet bírságotlási joga

Maxi Schäfer*

A szankciókiszabás az Európai Bankfelügyelet keretein belül alapvetően azt hivatott biztosítani, hogy az Európai Unió bankszektoral kapcsolatos politikáját hatékonyan hajtsák végre az euróövezeten belüli pénzügyi stabilitás biztosítása érdekében. A bankfelügyelet keretében alkalmazott bírságok jogszabályi hátterét általános jelleggel a 2014-ben létrehozott Európai Bankunió, és különös jelleggel az úgynevezett egységes felügyeleti mechanizmus (SSM) alkotja. Az EU felügyeleti szankciórendszere a bankfelügyelet területén a hitelintézetekhez, mint jogi egységekhez van igazítva. Jelen cikk bemutatja, hogy több jogi személy összességének tekinthető vállalati csoportok az EKB és a nemzeti felügyeleti hatóságok felügyelete alá tartoznak, és ezért velük szemben a szankciók alkalmazhatók. Ebből a célból, az EKB és a nemzeti felügyeleti hatóságok közötti felelősségmegosztáson túlmenően a cikk bemutatja az SSM-keretrendelet 18. cikkében szabályozott szankciórendszert, a normák és a szankciók címzettjeit.

Kulcsszavak: Bankunió, Egységes Felügyeleti Mechanizmus, EKB, vállalati csoportok, szankciók az európai bankfelügyeletben

Fine law in European Banking Supervision

The imposition of sanctions within the framework of European banking supervision is essentially intended to ensure that the European Union's policy in the banking sector is implemented effectively to ensure financial stability within the Euro area. The law on fines under banking supervisory derives its authorization from the European Banking Union created in 2014 in general and the so-called Single Supervisory Mechanism (SSM) in particular. In terms of banking supervision, the supervisory sanctions regime of the EU addresses credit institutions as legal entities. This article demonstrates how corporate groups, being a combination of several legal entities, are nevertheless subject to supervision of the ECB and the national supervisory authorities, and therefore subject to sanctions. For this purpose, in addition to the division of responsibilities between the ECB and national supervisory authorities, this article also deals with the supervisory sanction regime set out in Art. 18 SSM-VO and its norm and sanctions addressees.

Keywords: Banking Union, Single Supervisory Mechanism, ECB, corporate groups, Sanctions in European Banking Supervision

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2186>

---

* Bírósági fogalmazó, Kammergericht Berlin, volt tudományos munkatárs, Mannheimer Egyetem Büntetőjogi, Büntetőeljárásjogi, Gazdasági- és Adóbüntetőjogi Tanszék. Fordította: dr. Kókai Dániel doktorandusz, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, közjegyzőjelölt.

1. Bevezetés

Egy európai bankunió megalkotásnak gondolata a globális pénzügyi válságra vezethető vissza, amely 2007-ben világszerte meggyengítette a tőkepiacokba vetett bizalmat.¹ A pénzügyi válság következtében fellépő új gazdasági és politikai kihívásokkal az Európai Bizottság azáltal kívánt szembe nézni, hogy a tagállamok pénzügyi piacaira vonatkozó addigi hiányos szabályanyagot ki akarta szélesíteni, hogy ezáltal az európai pénzügyi piacok integritását helyreállítsa.² Ebben a kontextusban az európai bankfelügyelet felügyeleti szankciórendszerének jelenlegi kialakítását is a vizsgálódás tárgyává kellett tenni, mivel lényegében ez is azokra a tanokra vezethető vissza, amelyeket – különösen a jogpolitika területén – a pénzügyi világválság tanulságaiból vontak le.³ A globális pénzügyi válság előtt az Európai Unión belül nem volt egységes szabályozás a bankfelügyelettel kapcsolatban. A bankfelügyelet kialakítása és annak megvalósítása túlnyomórészt a tagállamok mérlegelési jogkörébe tartozott.⁴ Ennek az volt a következménye, hogy az Európai Unión belül székhellyel rendelkező bankokra vonatkozó felügyeleti szabályok tagállamonként jelentősen eltértek egymástól. Különösen az a körülmény jelentett problémát, hogy az állami felügyeletre vonatkozó minimumszabályok sem léteztek és egy egységes(en) magas szintű felügyeleti szabályozásról értelemszerűen nem is lehetett beszélni. A nemzeti felügyeleti szervek által ellátott felügyelet nagymértékben hiányosnak bizonyult.⁵ Az a tény, hogy különösen a bankszektort érintette súlyosan a globális pénzügyi válság, ennek az elégtelen felügyeleti gyakorlatnak volt a következménye, ami az egységes előírások hiányára vezethető vissza.⁶ A felismerés, hogy a bankfelügyelet sokrétű tagállami kialakítása az európai bankrendszernek nem tudja biztosítani a szükséges stabilitást, elkerülhetetlenné tett egy egységes európai választ. Hét évvel később ez a válasz az ún. „Egységes Felügyeleti Mechanizmuson (SSM) keresztül valósult meg, aminek a jogi alapját az SSM-keretrendelet⁷ jelentette. Ez alkotja az európai bankunió⁸ három pillére⁹ közül az elsőt, amelyet 2014

¹ Vö. ZAGOURAS, Georgios: Verwaltungssanktionen der Europäischen Zentralbank: Bußgelder, Kompetenzen, Bemessungsmaßstäbe, *WM* 2017, 558.

² Vö. BECKER, Ralf – RODDE, Anja: Auswirkungen europäischer Rechtsakte auf das Kapitalmarktsanktionsrecht – Neuerungen durch das Finanzmarktnovellierungsgesetz, *ZBB* 2016, 11; VEIL, Rüdiger: Sanktionsrisiken für Emittenten und Geschäftsleiter im Kapitalmarktrecht, *ZGR* 2016, 305 (306).

³ Vö. ZAGOURAS: *Op. cit.* 558.

⁴ Vö. DÍNOV, Stanyo: Europäische Bankenaufsicht im Wandel, *EuR* 2013, 593.

⁵ Vö. DÍNOV: *Op. cit.* 593.

⁶ DÍNOV: *Op. cit.* 593.

⁷ A Tanács 1024/2013/EU rendelete (2013. október 15.) az Európai Központi Banknak a hitelintézetek prudenciális felügyeletére vonatkozó politikákkal kapcsolatos külön feladatokkal történő megbízásáról [HL L 287., 2013. 10. 29., 63-89.]

⁸ Az Európai Bankunióról lásd: BRESCIA-MORRA, CONCETTA: From the Single Supervisory Mechanism to the Banking Union - The Role of the ECB and the EBA, *LUISS Working Paper* 2/2014, S. 2 ff.; TRÖGER, Tobias: Der Einheitliche Aufsichtsmechanismus (SSM) – Allheilmittel oder quacksalberische Bankenregulierung, *ZBB* 2013, 373 ff.

⁹ Emelett a második pillér az Egységes Szanálási Mechanizmus és a harmadik pillér a Közös Európai Betétbiztosítás. Vö. ZAGOURAS: *Op. cit.* 558; TUSCH, Sebastian – HERZ, Benjamin: Die Entwicklung des europäischen Bankaufsichtsrechts in den Jahren 2014/2015, *EuZW* 2015, 814.

májusában hoztak létre. Ennek eredményeként a bankfelügyelet szabályozását még inkább áthelyezték a nemzetiről az európai szintérre, annak érdekében, hogy a bankszektor kulcsfontosságú ágazatának felügyeletét a tagállamiról európai színvonalra emeljék.”¹⁰

2. Az egységes felügyeleti mechanizmus céljai és hatáskörfelosztása (SSM)

Az SSM által kitűzött célok már a globális pénzügyi válság okainak és következményeinek alapján is előirányozták¹¹, hogy egységes felügyeleti szabályozás megalkotása által kell biztosítani az euroövezet pénzügyi stabilitását.¹² A pénzügyi szolgáltatásokra vonatkozó európai szabályozás egységes végrehajtásának biztosítani kell továbbá azt is, hogy az Unió hitelintézeteket érintő politikája koherensen és hatékonyan legyen megvalósítva.¹³ Az SSM (Egységes Felügyeleti Mechanizmus) az Európai Központi Bank (EKB) és a nemzeti felügyeleti szervekből áll.¹⁴ A nemzeti felügyeleti szervek közé az eurozóna államainak felügyeleti szervei tartoznak, azonban önkéntesen harmadik országok is részt vehetnek az Egységes Felügyeleti Mechanizmusban.¹⁵ A SSM-keretrendelet hatálya alá tartozó hitelintézetek esetén a felügyeleti hatáskör megosztásra került az EKB és a nemzeti hatóságok között. Az SSM-keretrendelet nem csak egy egységes jogi keretet teremtett az euroövezet bankszektora számára, hanem az előírt felügyeleti szabályok végrehajtásához szükséges adminisztratív feltételeket is kialakította.¹⁶ Az Egységes Felügyeleti Mechanizmusban központi szerep jut az EKB-nak, mivel az SSM-keretrendelet rendelkezései alapján kizárólag az EKB felelőssége az SSM által kitűzött cél, vagyis a hitelintézetek egységes felügyeletének megvalósítása.¹⁷ Ezáltal az EKB az eurozóna központi bankfelügyeleti szerveként működik és az Egységes Felügyeleti Mechanizmus csúcán helyezkedik el.¹⁸ Az Európai Központi Bank közvetlen felügyelete alá a legjelentősebb hitelintézetek tartoznak. Az SSM keretrendelet 6. cikke¹⁹ szabályozza, hogy egy hitelintézet mely esetben minősíthető jelentősnek. A minősítés során mérvadó például az adott hitelintézet nagysága, az Európai Unió gazdaságára gyakorolt hatása, valamint a határon átnyúló tevékenységeinek a

¹⁰ ZAGOURAS in: SCHIMANSKY, Herbert – BUNTE, Hermann-Josef – LWOWSKI, Hans-Jürgen (Hrsg.): *Bankrechts-Handbuch*, 5. Aufl., München 2017, § 124 b Rn. 4. A bankunió céljáról lásd: *Peters*, WM 2014, 396 (398); LEHMANN, Matthias – MANGLER-NESTLER, Cornelia: Einheitlicher Europäischer Aufsichtsmechanismus: Bankenaufsicht durch die EZB, *ZBB* 2014, 2 f.

¹¹ Vö. SSM-keretrendelet (4) preambulumbekzdés

¹² Vö. SSM-keretrendelet (5) preambulumbekzdés

¹³ Vö. SSM-keretrendelet (12) preambulumbekzdés

¹⁴ Vö. SSM-keretrendelet 6. cikk (1) bekdés

¹⁵ ZAGOURAS: *Op. cit.* 558 (559).

¹⁶ ZAGOURAS in: SCHIMANSKY–BUNTE–LWOWSKI: *Op. cit.* § 124 b Rn. 6.

¹⁷ SSM-keretrendelet 6. cikk (1) bekdés

¹⁸ Vö. Meldung der beck-aktuell Redaktion v. 4.11.2014, becklink 1035459.

¹⁹ ZAGOURAS: *Op. cit.* 558; Az SSM-keretrendelet 6. cikk (3) bekdésében szabályozott kritériumokkal kapcsolatban lásd: LEHMANN–MANGLER–NESTLER: *Op. cit.* 2 (13), TUSCH–HERZ: *Op. cit.* 814 (815). Jelenleg az Euroövezet 19 legjelentősebb hitelintézete tartozik az EKB közvetlen felügyelete alá. Lásd: EKB List of significant supervised entities (01.03.2019.)

jelentősége.²⁰ Minden más hitelintézet a nemzeti felügyeleti szervek felügyelete alá tartozik. A nemzeti felügyeleti szervek azonban szintén az Európai Központi Bank felügyelete alá tartoznak. Az egységes felügyeleti szabályok érvényesülése érdekében az EKB rendeleteket, iránymutatásokat és általános ajánlásokat tehet közzé.²¹ Ezzel pedig közvetett módon a kevésbé jelentős hitelintézetek felügyeletére is hatást gyakorol. Amennyiben a magas szintű felügyeleti szabályok egységes alkalmazása mégis veszélyeztetettnek mutatkozik, úgy az EKB élhet az SSM-keretrendelet 6. cikk (5.) bek. b) pontja által biztosított fellépés jogával és egy kevésbé jelentős hitelintézet felügyeletét az SSM-keretrendelet alapján magához vonhatja.²²

3. SSM-keretrendelet 18. cikke szerinti felügyeleti szankciórendszer

Az SSM keretrendelet 18. cikke egy saját felügyeleti szankciórendszerrel rendelkezik, annak érdekében, hogy az SSM keretrendelet által átruházott feladatok és kötelezettségek teljesíthetők legyenek és hogy a bankjogi előírások betartásának érvényt lehessen szerezni.²³

3.1. Bírságotlasi jog. SSM-keretrendelet 18. cikk (1) bekezdése felhatalmazza az EKB-t, hogy pénzbírságot szabjon ki abban az esetben, ha egy jelentős hitelintézet egy közvetlenül alkalmazandó uniós jogi aktus által támasztott követelményt megsért.²⁴ Emellett az EKB annak érdekében is szabhat ki bírságot, hogy a saját rendeleteit és határozatait érvényre juttassa. Az SSM keretrendelet 18. cikk (7) bekezdése a Tanács 2532/98/EK rendeletére²⁵ utal, amelyet az EUMSZ 132. cikk (3) bekezdése alapján bocsátottak ki. Az EKB a rendeleteinek és határozatainak megsértése esetén pénzbírságot szab ki, éppúgy a jelentős, mint a kevésbé jelentős hitelintézetekkel szemben.²⁶ Ezzel szemben a nemzeti felügyeleti szervek pénzbírságot szabhatnak ki a kevésbé jelentős hitelintézetek uniós joggal szembeni jogsértései esetén²⁷, továbbá abban az esetben is, ha egy jelentős vagy kevésbé jelentős hitelintézet azokat a nemzeti jogszabályokat sérti meg, amelyek uniós jogot ültetnek át a nemzeti jogba.²⁸ Ez különösen az irányelveket átültető joganyagot érinti.²⁹ Bár ez alapján a nemzeti hatóságok széleskörű bírságotlasi joga figyelhető meg, azonban az is megállapítható, hogy az EKB kezdeményezheti a nemzeti hatóságoknál az eljárás megindítását, ha ez az SSM rendelet által kitűzött célok

²⁰ Lásd SSM-keretrendelet 6. cikk (4) bekezdés

²¹ TUSCH–HERZ: *Op. cit.* 814 (815); CEYSSENS, Jan: Teufelskreis zwischen Banken und Staatsfinanzen – Der neue Europäische Bankaufsichtsmechanismus, *NJW* 2013, 3704 (3707).

²² CEYSSENS: *Op. cit.* 3704 (3707).

²³ Vö. ZAGOURAS: *Op. cit.* 558 (561).

²⁴ Vö. TUSCH–HERZ: *Op. cit.* 814 (815)

²⁵ A Tanács 2532/98/EK rendelete (1998. november 23.) Az Európai Központi Bank szankciók kirovására vonatkozó hatásköréről [HL L 318., 1998.11.27., 4-7.]

²⁶ ZAGOURAS: *Op. cit.* 558 (563).

²⁷ Vö. TUSCH–HERZ: *Op. cit.* 814 (815).

²⁸ SSM-keretrendelet 18. cikk (5) bekezdés

²⁹ Vö. ZAGOURAS: *Op. cit.* 558 (563).

elérése érdekében ajánlott.³⁰ Természetes személyek jogsértése esetén, valamint tisztán nemzeti jogszabályok megsértése esetén kizárólag a nemzeti hatóságok alkalmaznak szankciókat.³¹

3.2. A bírság mértéke. A pénzbírságnak hatásosnak, elrettentőnek és arányosnak kell lennie. A pénzbírság mértékének megállapítása során két eltérő összeghatárt lehet figyelembe venni. Egyrészt a pénzbírság nagysága a jogsértésből származó haszon, vagy a jogsértéssel okozott kár összegének kétszereséig terjedhet.³² Másrészt a pénzbírság mértékének meghatározása során az érintett hitelintézet bevételeit is figyelembe lehet venni. Ebben az esetben a pénzbírság nem haladhatja meg az előző üzleti év bevételeinek 10%-t.³³ Mivel a pénzbírság meghatározásának azon módja, amely a jogsértésből származó haszon vagy a jogsértéssel okozott kár figyelembevételeivel történik, előfeltételezi a haszonnak vagy a kárnak megbecsülését³⁴ – amely kevés esetben lehetséges³⁵ –, így a bírság mértékét általában az előző üzleti év bevétele alapján határozzák meg. Így a bankfelügyelet pénzbírság kiszabásával kapcsolatos joggyakorlatában is a kartelljogból is ismert árbevételekhez igazodó bírságkiszabás érvényesül.³⁶ A kartelljogtól eltérően azonban a jogszabályt sértő hitelintézet³⁷ és nem a vállalat,³⁸ vagyis a mindenkori jogi és nem a gazdasági egység bevételeit veszik alapul. Amíg az uniós kartelljogban a funkcionális vállalatfogalom³⁹ alkalmazása során bírság összegének meghatározásakor a vállalatcsoport bevételeit vehetik alapul, addig a bankfelügyeleti jogban már csak annak a jogi személynek a bevétele irányadó, amely jogi személyt a székhelye szerinti mindenkori tagállam nemzeti joga alapján eljárás alá vontak. Mindazonáltal az SSM keretrendelet 18. cikk (2) bekezdése alapján abban az esetben is a vállalat csoport bevétele irányadó a bírság megállapítása során, ha a jogsértő hitelintézet egy vállalatcsoport tagja. Ez alapján az SSM-keretrendelet 18. cikk (1) bekezdése alapján a pénzbírság összege az éves bevétel 10%-ig terjedhet. Egy jogi személy esetén a leányvállalattal szemben kirótt bírság meghatározása során minden esetben az éves összevont beszámolóban a vállalatcsoport élén álló vállalat éves

³⁰ ZAGOURAS: *Op. cit.* 558 (563).

³¹ ZAGOURAS: *Op. cit.* 558 (563).

³² Vö. SSM-keretrendelet 18. cikk (1) bekezdés

³³ Vö. SSM-keretrendelet 18. cikk (1) bekezdés

³⁴ Vö. SSM-keretrendelet 18. cikk (1) bekezdés

³⁵ Vö. ZAGOURAS: *Op. cit.* 558 (562).

³⁶ Vö. A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról [HL L 1., 2003.1.4., 1–25.] 23. cikk (2) bekezdés

³⁷ Vö. SSM-keretrendelet 18. cikk (1) bekezdése, ami a jogi személyből indul ki.

³⁸ Az 1/2003/EK rendelet 23. cikk (2) bekezdése kifejezetten a társaság forgalmára utal.

³⁹ Az Európai Bíróság állandó joggyakorlata szerint a funkcionális vállalatfogalom fogalma akként határozható meg, mint „minden gazdasági tevékenységet folytató egység, függetlenül a jogi formától és a finanszírozástól”. Lásd: C-41/90 sz. *Höfner és Elser kontra Macrotron ügyben* 1991. április 23-án hozott ítélet [EBHT 1991 I-01979] 21. pont; C-189/02 P. sz. *Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben* 2005. június 28-án hozott ítélet [EBHT 2005 I-05425] 112. pont; C-205/03 P. sz. *FENIN kontra Bizottság ügyben* 2006. július 11-én hozott ítélet [EBHT 2006 I-06295] 25. pont; C-97/08 P. sz. *Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben* 2009. szeptember 10-én hozott ítélet [EBHT 2009 I-08237] 34. pont; C-724/17. sz. *Skanska Industrial Solutions és társai ügyben* 2019. március 14-én hozott ítélet 36. pont

bevételét veszik alapul. Összességében a pénzbírság megállapítása az uniós bankfelügyeleti jogban is ugyanazokat a törvényszerűségeket követi, amelyeket a kartelljogban az európai vállalatfogalom alapulvételével alkottak meg.

3.3. A norma és a szankció címzettjei. Az SSM-keretrendelet rendelkezései szerint a bankfelügyeleti bírságok lehetséges alanyai elsősorban a hitelintézetek. A hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 646/2012/EU rendelet⁴⁰ módosításáról szóló 575/2013/EU Európai Parlamenti és Tanácsi rendelet ezeket a hitelintézeteket úgy definiálja, mint „olyan vállalkozás, amely a nyilvánosságtól betéteket, vagy más visszafizetendő pénzeszközöket vesz át, valamint saját számlára hiteleket nyújt.” A bírságolási hatáskör azonban kiterjed a (vegyes) pénzügyi holding társaságokra is. A 2002. 12. 16-i 2002/87/EK irányelv L cikk 15. pontja⁴¹ alapján a „vegyes pénzügyi holding társaság”⁴² fogalma alatt egy olyan társaságot kell érteni, ami egy „a szabályozott vállalkozáson kívüli anyavállalat, amely leányvállalataival együtt – amelyek közül legalább egy olyan szabályozott vállalkozás, amelynek székhelye a Közösségen belül található –, valamint az egyéb vállalkozások együttesen pénzügyi konglomerátumot alkot.” Anyavállalatnak azok a vállalatok minősülnek, amelyek a felügyeleti szerv álláspontja szerint ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolnak egy másik vállalatra.⁴³ A kartelljogi szabálysértésekhez hasonlóan a „meghatározó befolyás”⁴⁴ fogalmával teremti meg annak a lehetőségét, hogy egy vállalatcsoport esetén a csoportot vezető vállalatot is meg lehessen bírságotolni. A pénzügyi holding társaság, mint fogalom szabályozásának a lényege, hogy ezáltal a vállalatcsoportokra is kiterjedjen a bankfelügyelet hatásköre. Amíg az európai kartelljogban ezt az eredményt már a funkcionális vállalatfogalom alkalmazásával elérték, addig a bankfelügyeleti jogban annyi kiegészítésre van szükség, hogy a pénzügyi holding társaságokra is ki kell terjeszteni a SSM-keretrendelet szankcionálható bankfelügyeleti rendelkezéseinek az alkalmazási körét. Erre azért van szükség, mert a bankfelügyeleti jog szankciórendszernek mindig csak a jogi egység a címzettje és ez által annak csak a nemzeti jog által létrejött jogi személy az alanya.

⁴⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendelete (2013. június 26.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 648/2012/EU rendelet módosításáról [HL L 176., 2013.6.27., 1-337.]

⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2002/87/EK irányelve (2002. december 16.) a pénzügyi konglomerátumhoz tartozó hitelintézetek, biztosítóiintézetek és befektetési vállalkozások kiegészítő felügyeletéről, valamint a 73/239/EGK, a 79/267/EGK, a 92/49/EGK, a 92/96/EGK, a 93/6/EGK és a 93/22/EGK tanácsi irányelvek, illetve a 98/78/EK és 2000/12/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek módosításáról [HL L 35., 2003.2.11., 1-27.]

⁴² A pénzügyi holding társaság fogalmát érintően lásd az 575/2013/EU rendelet 4. cikkét.

⁴³ Vö. 2002/87/EK irányelv 2. cikk 9. pont

⁴⁴ Lásd: C-48/69. sz. *Imperial Chemical Industries kontra Bizottság* ügyben 1974. július 14-én hozott ítélet [EBHT 1972 00619] 132-141. pontok; C-97/08 P. sz. *Akzo Nobel és társai kontra Bizottság* ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet [EBHT 2009 I-08237] 58-61. pontok; C-90/09 P. sz. *General Química és társai kontra Bizottság* ügyben 2011. január 20-án hozott ítélet [2011 I-00001] 39-40. pontok; C-201/09 P. sz. *ArcelorMittal Luxembourg és társai* ügyben 2011. március 29-én hozott ítélet [EBHT 2011 I-02239] 96. pont; C-521/09 P. sz. *Elf Aquitaine kontra Bizottság* ügyben 2011. szeptember 29-én hozott ítélet [EBHT 2011 I-08947] 54-60. pontok.

4. Összefoglalás

Az SSM megalkotása során nem csak a bankszektor felügyeletének egységes jogi kereteit alkották meg, hanem egyúttal létrehozták a bankjogi felügyelet működéséhez szükséges adminisztratív alapot is.⁴⁵ Az EKB ennyiben az Európai Unió központi bankjának a szerepét tölti be, amely a nemzeti felügyeleti szervek felett áll. Az SSM-keretrendelet bankfelügyeleti szabályainak és szankcióinak címzettjei a jogi személyek és az európai versenyjogtól eltérően nem a gazdasági egység értelmében vett vállalatok. Ezáltal a gazdasági helyett a jogi egység lett a szankcionálás kiindulópontja, mivel a vállalatcsoportra, mint olyanra, nem terjed ki a bankfelügyelet bírságolási hatásköre. Mindazonáltal a pénzügyi holding társaság fogalma lehetővé teszi, hogy az anyavállalatra is kiterjesszék a bankfelügyelet bírságolási hatáskörét. Éppúgy, mint az európai versenyjogban, a meghatározó befolyás kritériuma jut szerephez. Hasonló dolog figyelhető meg a bíróság meghatározása során is. Bár a bíróság mértékének meghatározása során az európai bankfelügyeleti jogban nem a vállalatcsoport bevétele az irányadó, hanem annak a jogi személynek, amely az adott tagállamban létrejött. A konszernbe szerveződött hitelintézetek esetén azonban a vállalatcsoport bevétele az irányadó, mert ebben az esetben az anyavállalat konszolidált éves beszámolója képezi a meghatározás alapját. Az európai bankfelügyelet bírságolási jogának kialakítása végeredményben lehetővé teszi a vállalatcsoportok felügyeletét és hogy a vállalatcsoportot vezető vállalatnak a vállalatcsoport bevételeihez igazodó mértékű bírsággal sújtását is.

Irodalomjegyzék

- BECKER, Ralf – RODDE, Anja: Auswirkungen europäischer Rechtsakte auf das Kapitalmarktsanktionsrecht – Neuerungen durch das Finanzmarktnovellierungsgesetz, *ZBB* 2016, 11 ff. <https://doi.org/10.15375/zbb-2016-0102>
- BRESCIA-MORRA, Concetta: From the Single Supervisory Mechanism to the Banking Union - The Role of the ECB and the EBA, *LUISS Working Paper 2/2014*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2448913>
- CEYSSENS, Jan: Teufelskreis zwischen Banken und Staatsfinanzen – Der neue Europäische Bankaufsichtsmechanismus, *NJW* 2013, 3704 ff.
- DINOV, Stanyo: Europäische Bankenaufsicht im Wandel, *EuR* 2013, 593 ff. <https://doi.org/10.5771/0531-2485-2013-5-593>
- LEHMANN, Matthias – MANGLER-NESTLER, Cornelia: Einheitlicher Europäischer Aufsichtsmechanismus: Bankenaufsicht durch die EZB, *ZBB* 2014, 2 ff. <https://doi.org/10.15375/zbb-2014-0102>
- PETERS, Kerstin: Die geplante europäische Bankenunion – eine kritische Würdigung, *WM* 2014, 396

⁴⁵ ZAGOURAS in: SCHIMANSKY–BUNTE–LWOWSKI: *Op. cit.* § 124 b Rn. 6.

- SCHIMANSKY, Herbert – BUNTE, Hermann-Josef – LWOWSKI, Hans-Jürgen (Hrsg.): *Bankrechts-Handbuch*, 5. kiadás, München 2017. <https://doi.org/10.9785/ag-2017-1712>
  - TRÖGER, Tobias: Der Einheitliche Aufsichtsmechanismus (SSM) – Allheilmittel oder quacksalberische Bankenregulierung, *ZBB* 2013, 373 ff. <https://doi.org/10.15375/zbb-2013-0601>
  - TUSCH, Sebastian – HERZ, Benjamin: Die Entwicklung des europäischen Bankaufsichtsrechts in den Jahren 2014/2015, *EuZW* 2015, 814 ff.
  - VEIL, Rüdiger: Sanktionsrisiken für Emittenten und Geschäftsleiter im Kapitalmarktrecht, *ZGR* 2016, 305 ff. <https://doi.org/10.1515/zgr-2016-0305>
  - ZAGOURAS, Georgios: Verwaltungssanktionen der Europäischen Zentralbank: Bußgelder, Kompetenzen, Bemessungsmaßstäbe, *WM* 2017, 558 ff.
-
-

A pénzügyi szektorban működő vállalatokkal szembeni pénzbírságok: a kérdéses felső határok kumulálása

Suzan Denise Hüttemann*

Jelen tanulmány azokat a módszereket fejti ki, amelyekkel meghatározzák a pénzügyi szektorbeli vállalatokkal szembeni pénzbírságok maximális összegét. Az abszolút, forgalom-alapú és profit-alapú felső határok alternatív alkalmazása az utóbbi idők problematikus szabályozási fejleményeit tükrözi. Jelen tanulmány egy olyan szisztematikus megközelítés mellett foglal állást, amely szigorúan megkülönbözteti az elkobzást és a szankciót érintő részt. A szankcionáló rész felső határát a jogsértés absztrakt súlya alapján kell meghatározni.

Kulcsszavak: Pénzügyi szektor, vállalati szankciók, német értékpapír-kereskedési törvény, többszörös pénzbeli szankciók, bűnösség elve

Pecuniary sanctions against corporations in the financial sector: a compounding of dubious upper limits

This contribution covers the methods by which the maximum amount of pecuniary sanctions against corporations in the financial sector is determined. The alternative recourse to absolute, turnover-based and profit-based upper limits combines problematic regulatory developments of recent times. This contribution advocates for a systematic approach that differentiates strictly between the confiscatory and the sanctioning part; the upper limit of the sanctioning part should be determined by the abstract gravity of the violation.

Key words: Financial sector, corporate sanctions, German Securities Trading Act, multiplicative pecuniary sanctions, guilt principle

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2187>

1. Bevezetés

Jelen tanulmány a pénzügyi szektor társasági pénzbírságaival foglalkozik. A cikk középpontjában a bírságtétel felső határának megállapítása során alkalmazott metódusok állnak, melyek számos alkotmányjogi, európai jogi, valamint rendszertani kérdést is felvetnek. Ezek a kérdések elsődlegesen az Értékpapír-kereskedelmi törvény szabályain keresztül kerülnek bemutatásra, emellett azonban olyan más

---

* Egyetemi tanár, Mannheimi Egyetem, Büntetőjogi Tanszék. Fordította: dr. Kókai Dániel doktorandusz, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

törvények is áttekintésre kerülnek, mint például a Bankjogi törvény, vagy a Hitelintézetek és pénzügyi csoportok szanalásáról szóló törvény. Az Értékpapír-kereskedelmi törvény a 120. §, 127. § és a 130. §-ai a legkülönbözőbb szabályszerűségeket szankcionálja. Összességében egy nagyon komplex szabályozási struktúráról beszélhetünk, több mint 400 különböző szabálysértési tényállási alakzattal.¹ Emellett számos bűncselekménynek minősülő tényállás is található az Értékpapír-kereskedelmi törvény 119. §-ában, amelyek éppúgy megvalósíthatnak egy szabálysértési tényállást is.² A következőkben a tanulmány tudatosan csak néhány, különösen érdekesnek tűnő aspektusra korlátozódik, amely bemutatja a szabályozási rendszer természetét.

Az utóbbi években a pénzpiaci jogban a birságolási rendszer alapvetően átalakult. Ezt a változást részben az uniós jog fejlődése határozta meg. A leglényegesebb újításokat a 2016. és 2017. évi első és második Pénzpiaci szabályozásról szóló törvény keretében vezették be. Az első hasonló jellegű változások már 2015-ben végbementek az Átláthatósági Irányelvet módosító irányelvet átültető törvény elfogadása során.³ Az ennek során bevezetett újítások nem csak egy, a pénzpiaci szabályozás területén érvényesülő trendet tükröznek, hanem egy olyan általános tendenciát is jeleznek, amely az egymástól olyannyira eltérő jogterületek hasonló szabályain is tetten érhető, mint az adatvédelmi jog⁴, az energiagazdálkodási jog⁵, vagy a pénzmosás elleni törvényben szabályozott joganyag⁶. Az új szabályozást tekintve rendszerszintű problémákat vet fel a pénzbírság felső határának meghatározása. A tőkepiaci tőketársaságokra vonatkozó adatközlési kötelezettség esetén a szabálysértési jog területén kívül⁷ az eljárás rendjének fenntartása során is hasonló szabályozási mechanizmusok fedezhetők fel: például a tőkepiaci tőketársaság adatközlési kötelezettségének megsértése esetén kiszabott pénzbírságnál.⁸

¹ Lásd: SZESNY – KUTHE – SZESNY: *Kapitalmarkt Compliance*, Heidelberg, 2. kiadás. 2018, 30. fejezet, RN.39.

² A szabálysértési tényállások esetén alkalmazott felső határok nem alkalmazhatók közvetlenül ezekre, vitatott ugyanakkor, hogy mely felső határoknak kellene érvényesülnie ez esetben, különösen, ha egyúttal a Szabs. tv. 17.§ (2) bekezdése szerinti szabálysértések is megvalósulnak. Lásd ACHENBACH: Neue Sanktionen im Finanzmarktrecht – alte und neue Zweifelsfragen, *wistra* 2018, 13 (21), valamint ACHENBACH: Das Höchstmaß der Verbandsgeldbuße wegen Kapitalmarkt-Straftaten, *WM* 2018, 1337.

³ Lásd: az Átláthatósági Irányelvet Módosító irányelvet átültető törvény 1. cikk (30) bek, c pontja által bevezetett módosításokat

⁴ Lásd: DSGVO. 83. cikk (4)-(6) bekezdés

⁵ Lásd: EnWG. 95.§ (2) bek, melyben az előny többszöröséig terjedő felső határt már 2005-ben bevezették és amelynek nincs európai jogi alapja, hanem azt a GWB 81.§ (2) bekezdéséhez való igazodás indokolta., lásd BT-Drs. 15/3917, S. 74.

⁶ Vö. GWG 56.§ (3) bek. 1. s. 2. pont

⁷ Vö. HGB 334.§ (3) bek. 1. s. 2. pont

⁸ Vö. HGB 335.§ (1a) bek mely az Átláthatósági irányelv 28.B. és 28c. bekezdésének a 2013/50/EU irányelv ételmében való átültetését szolgálja, lásd: BT-Drs. 58/2010, S. 57. A Szövetségi Alkotmánybíróság szerint az Alaptörvény 103. cikk (2) bekezdését a rendbíróságokra is alkalmazni kell, mivel annak is büntető szankcióshatása van. Vö. BVerfG DStR 2014, 540 (541);

2. Természetes személyekkel szemben kiszabható pénzbírságok az Értékpapír-kereskedelmi törvény (továbbiakban: Épkertv.) alapján

A probléma kifejtése érdekében először a pénzbírság Értékpapír-kereskedelmi törvény szerinti alapesetét kell bemutatni. Természetes személyek esetén a különféle szabálysértési alakzatok az Épkertv. 120. § (17) - (22a) bekezdései alapján általában összegszerűen meghatározott felső határt tartalmaznak. Ez az Épkertv. 120. § (25) bekezdése alapján az általános szabályoktól eltérően a szabálysértés szándékos és gondatlan elkövetése esetén is azonos mértékűek.⁹ Ezenkívül a legtöbb esetben egy alternatív felsőhatár is van, amelyben a jogsértésből származó gazdasági előnyt felszorozzák egy bizonyos tényezővel. A felső határ szempontjából a mindenkori magasabb összeg az irányadó.

3. Társaságok esetén alkalmazott pénzbírságok az Épkertv. szerint

3.1. Összegszerű felsőhatár. Jogi személyek és személyegyesülések számára egy, a vezető tisztségviselő által elkövetett szabálysértés esetén a Szabstv. 30. § szakasza alapján egy társasági pénzbírság is megállapításra kerülhet.¹⁰ Erre az esetre a törvényalkotó az Épkertv. 120. § (17) - (22a) bekezdéseiben nemcsak kettő, hanem három alternatív felső határt is megállapított, melyek közül a mindenkori legmagasabb összeget kell alkalmazni. Ezen kívül a jogi személyek számára létezik egy abszolút, vagyis összegszerű felsőhatár is. Ez ritkábban egyezik meg a természetes személyekre előírt mértékkel, a legtöbbször ennek a többszöröse, esetenként akár hat-hétszerese is lehet. (pl. Épkertv. 120. § (19) és (22a) bekezdése). A bírság felső határa jogi személyek és személyegyesülések esetén az Épkertv. alapján 15 millió euro (lásd 120. § (18) bekezdés S.2. pontja, (21) bekezdés 2. pontja), a bankjogi törvény szerint pedig akár 20 millió euro is lehet (Bankjogi tv. 56. § (6) bekezdés 2. pont).

3.2. Bevételekhez kötött felsőhatár. Jogi személyek esetén a felső határ alternatíváját jelentheti, ha azt az éves bevételéből vezetik le (ún. töredékbírság, Bruchteilsgeldbuße). A pénzügyi jogban ez általában a hatóságok döntését megelőző pénzügyi év összbevételén alapul. A felső határ az Épkertv. alapján ezen összeg 1,5%¹¹ és 15%¹²-a között mozog. A bevételnek a különböző szektorokban az Épkertv. 120.§ (23) bekezdés szerinti számviteli szabályok alapján különböző fogalma lehet.¹³

A bevételhez kötött felső határ a kartelljogban is jelentős problémákat okoz. Gyakran teszik kritika tárgyává az ilyen bevételhez kötött felső határt, mert az –

⁹ Lásd még: BÖSE – JANSEN: in: SCHWARK – ZIMMER (Szerk.): *Kapitalmarktrechtskommentar*, 5. Kiadás, München 2020, WpHG § 120 Rn. 98.

¹⁰ Lásd az e vonatkozású kérdésekhez, különösen az európai jognak való megfelelés kérdéséhez SPOERR: in: ASSMANN – SCHNEIDER – MÜLBERT (Szerk.): *Wertpapierhandelsrecht*, 7. Kiadás, Köln 2019, WpHG §120 Rn. 403 ff.

¹¹ In § 120 Abs. 22a WpHG i.V.m. § 17 Abs. 2 OWiG.

¹² WpHG 120. § 220. bekezdésében az OWiG 17.§ (29) bekezdésével összhangban

¹³ WpHG 120. § (18) bek.

hasonlóan mint az alkotmányellenesnek ítélt mozgó büntetési tételkeretek esetén¹⁴ – nem előre meghatározott és a jogalkalmazó számára nem előre kiszámítható. Ez pedig sérti¹⁵ az Alaptörvény 103. cikk (2) bekezdésében található határozottság alapelvét, amely alapelv a szabálysértések esetén is érvényes.¹⁶ Egy abszolút – a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof) által „mrevnek” nevezett – felsőhatár nem szükségszerű követelménye a határozottság alapelvének. Az ítélezési gyakorlat alapján egy relatív – a Bundesgerichtshof által „fixnek” nevezett – felsőhatár is elegendő. A meghatározottság problémakörére még bővebben ki fogok térni az elért gazdasági előny alapján számított felső határ taglalása során. Hangsúlyozni szeretném azonban, hogy a bevételhez kötött felső határ kapcsán a határozottság alapelvével összefüggő aggályokat csak konkrét esetekben osztom, nem pedig alapelvi szinten. A német kartelljogi ítélezési gyakorlat nem tekinti ezt a határozottság alapelvével ellentétesnek, amennyiben a legmagasabb kiszabható összeget felsőhatárként kezeli és nem pedig az európai jogból ismert határplafonként.¹⁷¹⁸ Ráadásul a kizárólag az európai jog hatálya alá tartozó területeken – amelyekhez az Épkertv. pénzbírságra vonatkozó rendelkezései is részben tartoznak¹⁹ – az európai jog alapvető elsőbbsége miatt csak az európai törvényességi alapelvet²⁰, valamint a nemzeti határozottság alapelvének²¹ az integrációval összeegyeztethető magja alkalmazható. Ezeket a jogalkotó csak a szabályozottság esetleges hiánya esetén tölthetné ki tartalommal az Alaptörvény rendelkezései szerint.²² Az Európai Bíróság azonban a határozottság alapelvének egy teljesen eltérő értelmezését követi, amely a közös alkotmányos hagyományokból, valamint az EJEE 7. cikk (1) bekezdéséből vezethető le, ami időközben az EU Alapjogi

¹⁴ Vö. BVerfGE 105, 35.

¹⁵ Vö. BVerfG NJW 1975, 727 (730); Dannecker – Schuhr in: *LK-StGB* 1. kötet, 13. Kiadás 2020, §1, Rn. 65, 69 ff.; Büllre, *Ordnungswidrigkeitenrecht*, 6. Kiadás 2020, § 2 Rn 2 ff.; Mitsch, in: *KK-OWiG*, 5. Kiadás 2018, EInl, Rn. 121 ff.; a jogkövetkezmények érvényességéhez lásd DANNECKER: Nullum crimen, nulla poena sine lege und seine Geltung im Allgemeinen Teil des Strafrechts, in: DANNECKER (szerk.): *Festschrift für Otto*, Köln 2007, 25 (36 ff.).

¹⁶ ACHENBACH: Neue Sanktionen im Finanzmarktrecht – alte und neue Zweifelsfragen, *wistra* 2018, 13 (16); lásd ennek kritikájáról: BMJV, *Handbuch des Nebenstrafrechts*, 3. kiadás 2018, Rn. 234.

¹⁷ Vö. BIERMANN: in IMMENGA – MESTMÄCKER: *Wettbewerbsrecht: EU*, 6. Kiadás 2019, Art. 23 VO (EG) Nr. 1/2003 Rn. 115; KALLMAYER – HAUPT: Die Urteile des EuG zum Fernwärmerohrkartell - Die Bußgeldleitlinien der Kommission auf dem Prüfstand, *EuZW* 2002, 677 (681 f.).

¹⁸ Lásd BGH NZKart 2013, 195 (197 ff.) - Grauzementkartell; BIERMANN: in IMMENGA – MESTMÄCKER: *Wettbewerbsrecht: EU*, 6. Kiadás 2019, GWB § 81, Rn. 406 ff.; VOLLMER: in *Münchener Kommentar zum Wettbewerbsrecht*, 3. Kiadás, München 2020, GWB § 81 Rn. 137 ff.; BARTH – BUDE: „Die Strafe soll nicht größer sein als die Schuld“ Zum Urteil des BGH in Sachen Grauzement und den neuen Leitlinien für die Bußgeldzumessung, *NZKart* 2013, 311 (312 f.); RÖNNAU – WEGNER: in: MEYER – VEIL – RÖNNAU (Szerk.): *Handbuch zum Marktmissbrauchsrecht*, München 2018, § 29 Rn. 38.

¹⁹ ACHENBACH: Neue Sanktionen im Finanzmarktrecht – alte und neue Zweifelsfragen, *wistra* 2018, 13 (16).

²⁰ Lásd a GRC lehetséges alkotmánybíróági felülvizsgálatához BVerfG EuZW 2019, 1035 (Recht auf Vergessen II).

²¹ Lásd az alapvető jogok lényegi tartalmi követelményeinek vizsgálatáról: BVerfG NJW 2016, 1149 (1150 ff.) – Solange III; vö. BVerfG NJOZ 2016, 1879. Az Európai Bíróság szintén elfogadja ezt az álláspontot. Lásd: C-42/17. sz. *M.A.S. és M.B. ügyben* 2017. december 5-én hozott ítélet 46, 61. pont; SATZGER: Mutual Recognition in Times of Crisis – Mutual Recognition in Crisis? An Analysis of the New Jurisprudence on the European Arrest Warrant, *EuCLR* 2018, 317, (330).

²² Lásd pl. BVerfG EuZW 2019, 1021 (Recht auf Vergessen I).

Chartájának 49. cikk (1) bekezdésében is szabályozásra került.²³ A törvényesség elvének lényegi funkciója eszerint a jogbiztonság, amely megköveteli a tett és a lehetséges szankció előreláthatóságának megfelelő mértékét. A szankciónak azonban nem egzakt módon kell meghatározottnak lennie, egy általános meghatározottság elegendő. Ez a széleskörű mérlegelési lehetőség ellenére akkor is adott, ha a megállapításhoz szükséges feltételeket a gyakorlat elégséges módon konkretizálja. Ennek gyakorlati következménye, hogy az egyszerű felsőplafon alkalmazása is lehetséges.²⁴ Így a bírság tételkereteit a Bizottság eddig nem korlátozta, csak a felső határ az, ami meghatározott. A jogelméleti szempontból ez az igazságszolgáltatás és a végrehajtói hatalom korlátozásáról való lemondást jelenti. Az európai jog meghatározottság alapelveinek nem alkotja jellegzetes részét az,²⁵ hogy a törvényhozó hatalomnak a büntethetőség lényegi feltételeit részletesen szabályoznia kell.²⁶

Az Épkertv. a bevételhez kötött felső határ tekintetében más területektől, különösen a kartelljogtól eltérő szabályokat tartalmaz bizonyos esetekben a vállalatcsoport bevételére vonatkozóan. Ha adott ügyben a jogi személy esetén egy anya- vagy leányvállalatról van szó, akkor a jogi személy éves árbevétele helyett az anyavállalat éves beszámolója szerinti bevétel lesz az irányadó. Itt két konstelláció kell megemlíteni. Az egyik az anyavállalat megbírságolása, a másik pedig a leányvállalat megbírságolása a mindenkori vezető tisztségviselő cselekményének következtében. A leányvállalat esetén jelent problémát a bírságkiszabása során a vállalatcsoport bevételének az alapulvétele.²⁷ Mivel a leányvállalat a vállalatcsoporton belül alapvetően önálló, ezért nincs sem ténybeli, sem pedig jogi alapja annak, hogy az anyavállalatnak meghatározó befolyása lett volna rá.²⁸ A kartelljogban is problémát okoz a vállalatcsoport bevételének alapulvétele a pénzbírság kiszabása során. Ott azonban legalább léteznek az értelmezést szűkítő bizonyos anyagi kritériumok. A Versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény (GWB) 81.C § (5) bekezdés 1) pontja kifejezetten megköveteli a gazdasági egységként való működést, amely a leányvállalatra gyakorolt meghatározó befolyásra enged következtetni.²⁹ Az európai rendszer, különösen az európai joggyakorlat már korábban is a „gazdasági egység” koncepcióját követte. E követelmények a német

²³ C-266/06 P. sz. *Evonik Degussa kontra Bizottság és Tanács ügyben* 2008. március 22-én hozott ítélet [EBHT 2008 I-00081] 44. és azt követő pontok.

²⁴ T-23/99. sz. *LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben* 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002 II-01705] 286. és azt követő pontok; T-9/99. sz. *HFB és társai kontra Bizottság ügyben* 2002. március 20-án hozott ítélet [2002 II-01487] 450. és azt követő pontok.

²⁵ Vö. VOET VAN VORMIZEELE: *Kartellrecht und Verfassungsrecht*, NZKart 2013, 386 (391)

²⁶ Lásd: REMMERT: in: MAUNZ – DÜRIG (Begr.): *Grundgesetz*, Loseblatt, Stand: 92. EL 2020 101 ff.

²⁷ Lásd: ACHENBACH: *Neue Sanktionen im Finanzmarktrecht – alte und neue Zweifelsfragen*, *wistra* 2018, 13 (17 f.).

²⁸ Lásd például TIMMERBEIL – BLOME: *Steter Tropfen höhlt den Stein – Die „wirtschaftliche Einheit” im deutschen Kartellrecht nach der 9. GWB-Novelle*, *BB* 2017, 1544 (1548 ff.)

²⁹ Lásd különösen C-97/08 P - *Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben* 2009. szeptember 10-én hozott ítélet [2009 I-08237] 54. és azt követő pontok; TIMMERBEIL – BLOME: *Steter Tropfen höhlt den Stein – Die „wirtschaftliche Einheit” im deutschen Kartellrecht nach der 9. GWB-Novelle*, *BB* 2017, 1544 (1545).

pénzpiaci jogból teljesen hiányoznak.³⁰ Még ha meg is alkotnák ugyanezen kritériumokat, önmagukban ezek alig lennének hatásosak, mivel a meghatározó befolyás nem teszi gazdaságilag teljesítőképesebbé a leányvállalatot és a jogsértés súlyát sem növeli. Ezáltal viszont az anyavállalatokat kényszeríti arra, hogy befolyást gyakoroljon a leányvállalat működésére és ezért közvetetten felelősséget vállaljon. Mindazonáltal az Épkertv. alapján az anyavállalat közvetlen megbírságolása a leányvállalat vezetése által okozott jogsértésekért nem lehetséges, nem úgy, mint a kartelljogban a Bizottság bírságolási joga esetén. Egy társasági szankciós törvénytervezet³¹, amely jelenleg a német jogpolitikai vita meghatározó eleme, a kartelljoghoz hasonló kritériumokat állítana fel (nevezetesen a gazdasági egység és a meghatározó befolyás meglétét) és lehetővé tenné a leányvállalat vállalatcsoport bevétele alapján történő megbírságolását, valamint az anyavállalat helyállási kötelezettségét. A vállalatcsoport bevételeinek alapulvétele megfelel az általános jogfejlődés irányvonalának. Így például a GDPR. 83. cikke is a vállalatcsoport tényleges bevételeiből indul ki. Noha ehelyütt nincs lehetőség a részletesebb kifejtésre, de meg kell említeni, hogy a vállalatcsoportokra vonatkozó joganyag alapelveitől, különösen az elkülönítés alapelveitől való eltérés igencsak problematikus³². A probléma még jelentősebb, ha a bírság összegét más jogalanyok bevételeinek alapulvételével állapítják meg, anélkül, hogy teljesülne a gazdasági egység követelménye.

3.3. Elért gazdasági előny alapján meghatározott felsőhatár. Még kevésbé illeszkedik a rendszerbe és ezáltal még érdekesebbnek tűnik a felsőhatár meghatározásának harmadik módja, amely az elért előny és egy meghatározott szorzószám szorzatából áll.³³ A jogsértésből származó előny a szabálysértési jog általános rendszere szerint a pénzbírság alsó határának megállapítása során is irányadó tényező.³⁴ Erre részben nem felsőhatárként tekintenek, hanem a bírságkiszabás egyik szempontjára.³⁵ Még ha ez az álláspont egyes esetekben igazságos döntést is eredményez, a törvény szövege mégsem nyújt támpontot ahhoz, hogy a három alternatív felsőhatár közül melyikből kell kiindulni. Míg az eddigi szabályozási struktúrán a pénzbírság az elért gazdasági előnyön felül egy büntetési tételt is tartalmazott (Szabstv. 17.§ (4) bek.), addig itt a pénzbírság csak az előny összegét foglalja magában.³⁶ Az így meghatározott felsőhatár, amely jóval

³⁰ Lásd még BUCK-HEEB – POELZIG: Die Verhaltenspflichten (§§ 63 ff. WpHG n. F.) nach dem 2. FiMaNoG – Inhalt und Durchsetzung, *BKR* 2017, 485 (493); POELZIG: Durchsetzung und Sanktionierung des neuen Marktmissbrauchsrechts, *NZG* 2016, 492, (498).

³¹ BT-Drs. 19/23568.

³² TIMMERBEIL – BLOME: Steter Tropfen höhlt den Stein – Die "wirtschaftliche Einheit" im deutschen Kartellrecht nach der 9. GWB-Novelle, *BB* 2017, 1544 (1548 f.); a jogpolitikai értelemben kételkedik BUCK-HEEB – POELZIG: Die Verhaltenspflichten (§§ 63 ff. WpHG n. F.) nach dem 2. FiMaNoG – Inhalt und Durchsetzung, *BKR* 2017, 485 (493).

³³ Rendszertani különbségek csak abban az esetben állnak fenn, ha a szorzószám 1 alatt van. Ebből azonban gyakorlatilag az következik, hogy a bevétel, eredmény, hozam alapú pénzbírságok töredék bírságok, míg az előnyt és annak többszörösét alapul vevő bírságok többszöröző bírságok.

³⁴ Lásd például BaFin, WpHG-Bußgeldleitlinien II, Februar 2017, 6. f.

³⁵ Lásd ehhez SPOERR: in: ASSMANN – SCHNEIDER – MÜLBERT (Szerk.): *Wertpapierhandelsrecht*, 7. kiadás, Köln 2019, WpHG § 120 Rn. 386, 379.

³⁶ Az elsődleges büntető karakter mellett érvel SPOERR: in: ASSMANN – SCHNEIDER – MÜLBERT (szerk.):

magasabban van, mint az első két módszer esetén, vitatott, mivel a jogsértéssel ténylegesen elért gazdasági előnyt egy törvény által meghatározott szorzószámmal szorozzák meg, amely lehet 1,5; 2 vagy akár 3 is. Ez pedig a gazdasági előnyt, amely magában foglalja a jogsértéssel okozott kárt is, becslés tárgyává teszi (lásd Épkertv. 120. § (17) - (22a) bekezdései).

A felsőhatár meghatározásának ezen módja az európai uniós jogból származik, ahogy például a Piaci visszaélésekről szóló rendelet 30. cikk (2) bekezdés h pontja kimondja.³⁷ Hasonló funkciót tölt be az a felsőhatár-meghatározási mód, amikor az elért gazdasági előny többszörösét veszi alapul, mint például a Hitelintézetek és pénzügyi csoportok szanálásáról szóló törvény (SAG) 172. § (3) bek. 2. pontja 2014 óta. Az elért gazdasági előny alapján meghatározott felsőhatár jelentős mértékben különbözik ugyan az elért gazdasági előny többszörösét alapul vevő felsőhatártól, azonban a funkciójukkal és ezáltal a dogmatikai koncepciójukkal szemben azonos kritikai észrevételek tehetők.³⁸

Az elért gazdasági előny alapján megállapított felsőhatár meghatározási módjának azonban nem csak uniós jogi alapjai vannak. Már az 1958 és 2005 között hatályban lévő Versenykorlátozás ellenes törvény kartell ellenes joganyaga is az elért gazdasági előny háromszorosáig terjedő felső határt irányzott elő.³⁹ Ezt a szabályozási mechanizmust a 2005. évi Villamosenergiáról- és gázellátásról szóló törvény 95. § szakasza is átvette. A felső határ ilyesfajta meghatározása nemzetközileg is igen elterjedt. Így az 1984. évi Insider Trading Sanction Act is az elért gazdasági előny háromszorosát határozza meg a felső határként.⁴⁰

Függetlenül attól, hogy a felsőhatár meghatározása során az elért gazdasági előnyt vagy annak a többszörösét veszik alapul, a bírságtételek meghatározásának ezen módja alapvető kérdéseket vet fel. Gyakran képezi a vita tárgyát – hasonlóan a bevételalapú felsőhatárhoz – hogy a szabályozás megfelelő mértékben eleget tesz-e a meghatározottság alapelvének, mert a konkrét felsőhatárt csak utólag lehet megállapítani,⁴¹ így ez nagy mozgásteret biztosít a jogalkalmazónak,⁴² amely nem biztosít megfelelő alkotmányossági korlátokat. A jogalkalmazó azon mozgásteret,

---

Wertpapierhandelsrecht, 7. Kiadás, Köln 2019, WpHG § 120 Rn. 378.

³⁷ 596/2014/EK rendelet

³⁸ Lásd az előny fogalmának meghatározottsági követelmény alapján történő különbségéről: ACHENBACH: Verfassungswidrigkeit variabler Obergrenzen der Geldbußzumessung bei Kartellrechtsverstößen?, *WuW* 2002, 1154 (1160 f.); ACHENBACH: Neue Sanktionen im Finanzmarktrecht – alte und neue Zweifelsfragen, *wistra* 2018, 13 (19). Ugyanakkor véleményem szerint kérdéses, hogy a Szabs. tv. 17. § (4) bekezdésének indoka valóban alkalmazható-e. Érvelni lehetne ugyanis azzal, hogy a bizonyosság elvét másképp kell értelmezni a bírság kivetésre kerülő része esetében.

³⁹ Az ezzel összefüggő nehézségekkel kapcsolatban lásd MEESSEN: Die 7. GWB-Novelle - verfassungsrechtlich gesehen, *WuW* 2004, 733 (739 f.); Vö. STAEBE: in SÄCKER: *Berliner Kommentar zum Energierecht*, 4. kiadás 2019, EnWG § 95, Rn. 40.

⁴⁰ Sec. 2 of the Insider Trading Sanctions Act of 1984.

⁴¹ ACHENBACH: Das Höchstmaß der Verbandsgeldbuße wegen Kapitalmarkt-Straftaten, *WM* 2018, 1337 (1340); ACHENBACH: Neue Sanktionen im Finanzmarktrecht – alte und neue Zweifelsfragen, *wistra* 2018, 13 (19).

⁴² ACHENBACH: Das Höchstmaß der Verbandsgeldbuße wegen Kapitalmarkt-Straftaten, *WM* 2018, 1337 (1340); ACHENBACH: Neue Sanktionen im Finanzmarktrecht – alte und neue Zweifelsfragen, *wistra* 2018, 13 (19); ACHENBACH: Verfassungswidrigkeit variabler Obergrenzen der Geldbußzumessung bei Kartellrechtsverstößen?, *WuW* 2002, 1154 (1159 f.).

amelyet a szorzószámmal való bírságmegállapítás lehetővé tesz, elvi szinten különbözik attól a mozgástértől, amelynek a büntetés és bírságkiszabás során állandóan fenn kell állnia, hogy az eset minden körülményét figyelembe lehessen venni.⁴³ Az a tény, hogy a cselekmény elkövetése előtt a bírságnak nincs abszolút felső határa, nem mond ellent a már említett elvnek, sem a német sem az uniós meghatározottság alapelve tekintetében.⁴⁴ Számomra egy másik szempont tűnik meghatározónak. A bírság absztrakt alsó és felső határának a ténylegesen elért előnyhöz való igazítása nem koherens a szabályozással és jogilag nem igazolható. Teljesen esetleges tételkeret-meghatározásokhoz vezet. A jogalkotónak azonban a szankció meghatározásakor a jogsértés súlyához igazodó jogkövetkezményeket kell megalkotnia. Ezzel szemben a felügyeleti szervek, illetve a bíróságok feladata az egyes esetekben a konkrét körülmények figyelembevétele a szankció kiszabása során. Arról azonban nincs egységes álláspont, hogy egy szabálysértés súlya az azzal elért előny többszöröséig terjedne.⁴⁵ Az előny el is maradhat, adott esetben sokkal nagyobb is lehet és egyes esetekben tisztán esetleges mértékű. Ezért véleményem szerint az előny, mint a bírság tételkeretének absztrakt tényezője, teljesen alkalmatlan különösen arra, hogy a pénzbírság büntetést szolgáló része absztrakt felső határának az alapja legyen. Ugyanez az érv, vagyis, hogy konkrét tényezőket vesznek alapul az absztrakt bírságtételek megállapításakor, ugyanúgy megemlíthető a bírság összegének a bevétel összegéhez való igazítása során. A felső határ ez esetben is konkrét körülmények függvénye és csak utólag állapítható meg. Itt azonban fennáll egy rendszertani különbség. Az utóbbi eset alapvetően megengedhető, csak jogtechnikai szempontból igényel megfontolást a megvalósítása. Az elért előny alapján történő bírság kiszabása ezzel szemben alapvetően aggályos.

A pénzbírság felső határának a vállalat bevételeéhez való igazítása alapvetően egy támogatandó megfontoláson alapul. A pénzbírságnak az azonos súlyú jogsértések esetén azonos súlyúaknak kell lenniük, ami a vállalat gazdasági teljesítőképességétől is függ.⁴⁶ Bár az európai és német jogalkotó ezt jobban is megvalósíthatta volna, például a pénzbüntetés esetén is alkalmazott napi tétel-rendszerrel vagy az osztrák jogban is alkalmazott pénzbírság esetén.⁴⁷ Noha ez a rendszer is egy becsült abszolút felső határt tartalmaz,⁴⁸ azonban ez nem kógens rendelkezés.⁴⁹ Véleményem szerint a napi tételek számát abszolút módon kellene maximalizálni, a napi tételek mértékét

⁴³ BVerfGE 105, 35 (154 ff.); *Remmert*, in: Maunz/Dürig-GG, Loseblatt, 92. EL 2020, Art. 103 Abs. 2 Rn. 98 m.w.N.

⁴⁴ Lásd még BÖSE – JANSEN: in: SCHWARK – ZIMMER (Szerk.): *Kapitalmarktrechtskommentar*, 5. Kiadás, München 2020, WpHG § 120 Rn. 96, akik a szabadságvesztés kiszabásának lehetőségének hiányára is hivatkoznak; vö. BIERMANN: in IMMENGA – MESTMÄCKER: *Wettbewerbsrecht*, 6. Kiadás 2020, GWB § 81 Rn. 450.

⁴⁵ Az előny többszöröse és a felelősség közötti hiányzó összefüggéshez lásd. még MEESSEN: *Die 7. GWB-Novelle - verfassungsrechtlich gesehen*, *WuW* 2004, 733 (742)

⁴⁶ Lásd a pénzbüntetéssel kapcsolatos párhuzamról: OLG Düsseldorf, Urt. v. 26.06.2009 – 2a Kart 2 – 6/08, juris, Rn. 610 im Vorgang zur Grauzementkartellentscheidung des BGH

⁴⁷ Lásd VbVG-Österreich 4. §

⁴⁸ Mint például VbVG-Österreich 4.§ 2 bekezdésben

⁴⁹ Lásd. HASSEMER – DALLMEYER: *Gesetzliche Orientierung im deutschen Recht der Kartellgeldbußen und das Grundgesetz*, Baden-Baden 2010, S. 42.

pedig a bevételtől függően relatív módon kellene behatárolni, hasonlóan ahhoz, ahogy az észak-rajna-vesztfáliai társasági büntetőtörvény tervezetében szerepelt.⁵⁰ Egy ilyen megoldás jobban eleget tenne a meghatározottság követelményének, mint a mostani rendszer. Másrészt pedig kiküszöbölné azokat a hátrányokat, amelyek egy abszolút felső határt tartalmazó rendszerből adódnak. Ezt az álláspontot képviseli a Bundesgerichtshof is, amikor azt mondja, hogy egy abszolút napi tétel felső határának vagy olyan magasnak kell lennie, hogy azáltal meghatározatlan lenne és pusztán alibi funkciót töltené be, vagy pedig olyan alacsony szinten kell meghatározni, hogy a nagybevételű társaságok esetén nem bírna visszatartó erővel.⁵¹ Ezen kívül a bevétel helyett a nyereséget vagy a hozamot lehetne a mérlegelés tárgyává tenni. Ezzel a koncepció azonban a sajátosságaitól eltekintve egyáltalán nincs messze a mostani megoldástól, csak egy másik, rendszertanilag világosabb szabályozási technikát alkalmaz.⁵²

A felsőhatár meghatározása során a gazdasági előny figyelembe vétele mellett nem szól egyetlen büntetés kiszabási érv sem.⁵³ Bár az előny az elkövetett cselekmény egyik következménye, az előny többszöröse azonban nem. Ebből kifolyólag adódik a kérdés, hogy egy ilyen bírságtétel a cselekmény absztrakt jogellenességét a bűnösség mértékének megfelelően képezi-e le. A bűnösség elve a szabálysértési jogban is érvényesül.⁵⁴ Ez nem csak a bírságolást limitálja az egyes esetekben, hanem határt szab a törvényhozás számára is a bírság tételkeretének meghatározása során a túlzott büntetés tilalma, a bűnösség fokához igazodó büntetés, valamint az ésszerű és hatékony büntetés követelményének formájában.⁵⁵ A bírságtétel ezen meghatározása csak akkor sértené a bűnösség elvét, ha az előírányzott keretek az elképzelhető legsúlyosabb esetekhez viszonyítva sem lennének a cselekmény tárgyi súlyához és a bűnösség fokához igazodóak. Ez viszont tág mozgásteret biztosít a jogalkotó számára. A bűnösség elvének megsértése így nehezen elképzelhető. A szövetségi alkotmánybíróság is abból indul ki, hogy a jogalkotó számára megengedett, hogy a pénzbírságot törvényi szintű szabályozással a szabálysértéssel elért gazdasági előny többszörösében állapítsa meg.⁵⁶ Sokkal inkább a szabályozás ésszerűsége a kérdés, mintsem az, hogy alkotmányossági szempontból a szabályozás összeegyeztethető-e az európai uniós primer joggal. A megkövetelt előny esetlegessége miatt nem alkalmas a jogsértés súlyának meghatározására. A szabályozás ezen módjának, valamint a szorzótényezők alkalmazása olyan egykori jogrendszerekre emlékeztet, amelyekben a bűnösség, vagy az egyéni körülmények kisebb súllyal estek latba. Így szabályozta például

⁵⁰ Lásd. VerbStrG-E 6. §,

<https://www.landtag.nrw.de/portal/WWW/dokumentenarchiv/Dokument/MMI16-127.pdf>
(30.01.2021).

⁵¹ Lásd BGH NZKart 2013, 195 (199) - Grauzementkartell.

⁵² Különösen abból a szempontból, hogy a vállalatcsoport bevétele irányadó lehet-e, valamint, hogy a forgalom, eredmény vagy nyereség lehet-e kiindulópont.

⁵³ Lásd: BIERMANN: in IMMENGA – MESTMÄCKER: *Wettbewerbsrecht*, 6. Kiadás 2020, GWB § 81 Rn. 449 f.

⁵⁴ BVerfGE 9, 167 (169).

⁵⁵ Lásd BVerfG NJW 1990, 1900 (1901), wo auf die zu Strafen entwickelte Rspr., etwa BVerfG NJW 1970, 1453, hivatkozással; BVerfG NJW 1987, 43 (48); NJW 1990 31 (38); NJW 1992, 2947 (2948); BVerfGE 105, 35.

⁵⁶ Lásd BVerfG NJW 1990, 1900 (1901).

különösen a római jog a (magánjogi) *actio furti* által, hogy aki lopást követ el, az eset többi körülményétől függően a dolog értékének kettőtől négyszereséig terjedő értékét kellett visszaszolgáltatnia.⁵⁷ A német jog számára sem ismeretlen az érték többszöröséig terjedő büntetések, például a Birodalmi Adózási rend⁵⁸ adóbüntetőjogában vagy a vámbüntetőjogban.⁵⁹ Ezeket a szabályokat azonban később a bűnösség elvére tekintettel is⁶⁰ lépésenként megszüntették.⁶¹ Az előny felszorozásával kapott bírság során nem csak a jogsértés súlyával való arányosság hiányzik, hanem ezen felül a kapott bírság összege sem igazodik a címzettek gazdasági teljesítőképességéhez, és így azokat teljesen eltérő mértékben érinti. A modern jog azonban lehetővé teszi, hogy különbséget tegyünk a jóvátételi és a büntetési funkció között. Míg az előny természetesen csak a jóvátétel absztrakt meghatározásához elegendő (és a címzettek számára visszatartó ereje is van, mivel megakadályozza, hogy a jogsértés gazdaságilag kifizetődő legyen), addig a büntetési funkció tekintetében az előnyt csak a bírságkiszabás egyik elemeként kellene számításba venni. A jóvátételi és büntetési funkció közötti különbségtétel így ezáltal minden ok nélkül feladásra kerül. Ezáltal pedig a szabálysértési jogban eddig is fennálló nehézségek csak még súlyosabbak lesznek. Az általános szabályok szerint a pénzbírság jóvátételi funkciója a főszabály, a Szabstv. 29a. és 30. §§ szakaszai alapján viszont csak szubszidiárius és így kivételt képez.

A pénzbírságok esetén továbbra is világossá kell tenni, hogy annak melyik része szolgálja a büntetést és melyik a jóvátételt. Ez a követendő álláspont szerint nem csak a bírósági döntésekre érvényes,⁶² hanem a pénzbírsággal kapcsolatos döntésekre is.⁶³ Így a Szabstv. 17. § (4) bekezdés alapján a gazdasági előnynek a bírság kiszabása során az alsó határt kell képeznie, még akkor is, ha a gyakorlatban ezáltal sokszor lemondanak a jóvátételi részről.⁶⁴ A pénzbírság jóvátételi és büntető

⁵⁷ Lásd KASER: *Das römische Privatrecht – Erster Abschnitt*, 2. Kiadás, München 1971, S. 616.

⁵⁸ Lásd például § 373 AO i.d.F. v. 1919. korábbi jogfejlődésről HIS: *Das Strafrecht des deutschen Mittelalters*, Zweiter Teil: Die einzelnen Verbrechen, Weimar 1935, S: 57 ff.; Vö. RÜPING: Geldstrafe und Buße. Zur Entwicklung der öffentlichen Strafe, *ZStW* 85 (1973), S. 672 (684 f.)

⁵⁹ Vö. Gesetzes zur Erweiterung des Anwendungsgebiets der Geldstrafe und zur Einschränkung der kurzen Freiheitsstrafen (a pénzbüntetés alkalmazási körének kiterjesztéséről és a rövid szabadságvesztés büntetések korlátozásáról szóló törvény) 1. § (2) bekezdését, RGBI. I, 1921, 1604; Vö. FRANK: *Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich*, 18. Kiadás, Tübingen 1931, § 27 I, § 1 I 3.

⁶⁰ So BGH NSTZ 2006, 231 (232 f.), azonban elsősorban adózási okokból; ezekre az okokra korlátozva BGH, Beschl. v. 17.01.2013 – 3 StR 167/13, BeckRS 2014, 5757, Rn. 43; vgl. auch BVerfG NJW 1990, 1900 (1901).

⁶¹ NIESE: Das Steuerstrafverfahren: *ZStW* 70 (1958) (338); RUTKOWSKI – GÖHLER – BUDDENDIEK – LENZEN: Multipliarstrafen, in: BUDDENDIEK – RUTKOWSKI (Szerk.): *Lexikon des Nebenstrafrechts*, München, 42. EL 2019; vö. auch BT-Drs. III/2150, S. 163: "összegegyeztetetlen az új bírságrendszer alapgondolatával [...]". Vö. KLUSMANN: in: WIEDEMANN (Szerk.): *Handbuch des Kartellrechts*, 4. Kiadás, München 2020, § 57 Rn. 93.

⁶² So BGH NSTZ 2006, 231 (232 f.), azonban elsősorban adózási okokból; ezekre az okokra korlátozva BGH, Beschl. v. 17.01.2013 – 3 StR 167/13, BeckRS 2014, 5757, Rn. 43; vgl. auch BVerfG NJW 1990, 1900 (1901).

⁶³ Mindenesetre a jelentős előnynél: BeckOK OWIG/Sackreuther, § 17 Rn. 134 m.w.N.; amennyiben a Szabstv. 66.§ (3) jogállamisági okokból megszorítóan értelmezzük.

⁶⁴ Lásd mint például a kartelljog esetén BACH: Kartellbußgelder und Schadensersatz: Ansätze zur Konfliktlösung, in: Studienvereinigung Kartellrecht e.V. (Szerk.), *Festschrift für Canenbley*, München 2012, 15 (20).

részének⁶⁵ az Épkertv. szerinti vegyítése azonban különösen problematikus. Már az sem egyértelmű, hogy a Szabstv 17. § (4) bekezdés érvényesül-e, vagyis, hogy a pénzbírság összegének magasabbnak kell lennie, mint az elért előnynek, vagy épp ellenkezőleg, egy tisztán büntető bírság is kiszabható, ami az elért gazdasági előny összegét nem éri el. A Hitelintézetek és pénzügyi csoportok szanálásáról szóló törvényben (SAG) és a Bankjogi törvényben (KWG) a jogalkotó az előny többszöröséig terjedő határral egybevágó, a Szabstv. 17.§ (4). bekezdésének megfelelő előírást foglalt törvénybe. Ezen felül ott arról is rendelkezik, hogy a Szabstv 17.§ (4) bekezdése továbbra is alkalmazandó.⁶⁶ Az Épkertv. 120. § szakasza nem tartalmaz ehhez hasonló szabályt; ott összességében az előny csak a bírság felső tételének meghatározása során irányadó. A Szabstv. 17.§ (4) bekezdés (A felső határ átlépése a jóvátétel érdekében) kombinációja egy elért előny alapján számított felső határral eleve nem lenne elképzelhető.⁶⁷ Azokon a területeken, ahol az előny többszöröséig terjedő felső határt alkalmaznak, a Szabstv. 17.§ (4) bekezdését részben, más rendelkezések nélkül is, alkalmazhatónak tartják.⁶⁸ Mindazonáltal az előny többszöröse és pusztán az előny alapulvétele között olyan különbség áll fenn, ami nem igazolható.⁶⁹ Ráadásul a Piaci Visszaélésekről szóló törvény sem ír elő olyan alsó határt, a 30. cikk (2) b) pontja alapján csak a lehetőségének kell fennállnia.

A pénzbírságnak a kártérítéshez való viszonya is tisztázásra szorul. Mindenesetre, amennyiben a kártérítés összegét már megfizették, vagy arról véglegesen döntöttek,⁷⁰ úgy azt az előny meghatározása során a Szabstv. 17.§ (4) bekezdés keretei között figyelembe kell venni. Az elért gazdasági előny alapján meghatározott Épkertv. szerinti felső határ esetén a bírságtételt csökkenteni kellene, még ha absztrakt, a büntetési funkciót szolgáló bírságtételről van is szó. Hasonló problémát jelent, ha a kártérítést csak a pénzbírság összegének megállapítása után fizetik meg. Itt is – mint a Szabstv. 17.§ (4) keretében⁷¹ – a Szabstv 99. § szakaszát is analóg módon lehetne alkalmazni azzal, hogy ezt az összeg a jóvátételi részből levonva visszatérítésre kerülne. Anyagi jogi szempontból ez a meggyőzőbb megoldás. Különösen azt figyelembe véve, hogy amíg nem fizették meg a kártérítést, a

⁶⁵ Lásd még ACHENBACH: Das Höchstmaß der Verbandsgeldbuße wegen Kapitalmarkt-Straftaten, *WM* 2018, 1337 (1340).

⁶⁶ Ezen előírások értelmezési nehézségeihez lásd ACHENBACH, Neue Sanktionen im Finanzmarktrecht – alte und neue Zweifelsfragen, *wistra* 2018, 13 (20 f.).

⁶⁷ Vö. SPOERR: in: ASSMANN – SCHNEIDER – MÜLBERT (szerk.): *Wertpapierhandelsrecht*, 7. kiadás, Köln 2019, WpHG § 120 Rn. 386; nem világos BaFin, *WpHG-Bußgeldleitlinien II*, Februar 2017, S. 9; a.A.: BÖSE – JANSEN: in: SCHWARK – ZIMMER (szerk.): *Kapitalmarktrechtskommentar*, 5. kiadás, München 2020, WpHG § 120 Rn. 101.

⁶⁸ So für § 81 GWB i.d.F. bis 2005, Vö. BACH: Kartellbußgelder und Schadensersatz: Ansätze zur Konfliktlösung, in: Studienvereinigung Kartellrecht e.V. (szerk.), *Festschrift für Canenbley*, München 2012, 15 (19); a bírósági gyakorlat is azon az állásponton volt, hogy legalább a többletbevétel összegének megfelelő bírságot kell kiszabni, vö.: BGH NJW 3792 (3795) - Papiergroßhandel

⁶⁹ Lásd még BMJV, *Handbuch des Nebenstrafrechts*, 3. kiadás 2018, Rn. 236, az előny meghaladhatja a többletbevétel háromszorosát.

⁷⁰ Lásd MITSCH (szerk.): *Karlsruher Kommentar zum Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*, 5. kiadás, München 2018, § 17 Rn. 129 m.w.N.

⁷¹ Lásd még MITSCH (szerk.): *Karlsruher Kommentar zum Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*, 5. kiadás, München 2018, § 17 Rn. 129; BACH: Kartellbußgelder und Schadensersatz: Ansätze zur Konfliktlösung, in: Studienvereinigung Kartellrecht e.V. (szerk.), *Festschrift für Canenbley*, München 2012, 15 (19 f.).

pénzbírság akár a gazdasági teljesítőképeséget is veszélyeztetné, ami megnehezíti a kártérítés megfizetését. Ezt a konstrukciót is nehéz azonban komoly érvekkel alátámasztani az Épkertv. bírságkiszabási rendszerének büntetőfunkciója miatt.⁷² Mindezek a megfontolások azonban feltételezik, hogy fennáll egy kártérítési igény is, mint pl. a BGB 826. §, az Épkertv 97. § és 98. §-ai alapján, amelyet azonban a piacbefolyásolás esetén a legtöbb esetben nem feltételeznek.⁷³ Így ennek a gyakorlati következményei korlátozottak, a problémát általánosságban a választott szabályozási technika jelenti. Mindaddig a Társasági szankciós törvény tervezetében annyi mindenképp pozitívan értékelendő, hogy a jóvátételi részt konzekvensen elhagyja és a jóvátételt a szankció mellett követeli meg.⁷⁴

4. Konklúzió

Összefoglalásként azt lehet mondani, hogy a pénzügyi szektor pénzbírságainak szabályozásában az utóbbi idő jogfejlesztésének több problematikus tendenciája is megfigyelhető. Az alternatív felső határ meghatározás, amely rendszertanilag nem értelmezhető tényezőkhöz kapcsolódik, azt a benyomást kelti, hogy egy lehetőleg magasabb összegű bírságra kell törekedni minden esetben, függetlenül a ténybeli vagy rendszertani érvektől. Nem meggyőző az a jogalkotói döntés, hogy a hatóságok és a bírók számára a három számítási alapján a legmagasabb kapott összeg az irányadó. Ennek a szabályozásnak csak kis részben van európai jogi alapja; a német jogalkotó – az európai joggal összeegyeztethető módon is⁷⁵ – választhatott volna egyet a három bírságkiszabási mód közül, vagy meghagyhatta volna az eljáró bírónak⁷⁶ mérlegelésének a tételkeret kiválasztását. Ez a jogalkotói megoldás különösen azért érdekes, mert sok ettől függetlenül rendelkezésre álló mechanizmust a gyakorlatban nem alkalmaznak, úgyhogy ez kétségessé teszi a szabályozás szükségességét. Különösen az európai szintéren is reneszánszát élő, ugyanakkor meghaladottnak hitt, az előny többszöröséből számított pénzbírság az, amire kritikus szemmel kell tekinteni. Konkrét javaslatként az lenne támogató, ha a bírságtételek napi tétel

⁷² Für § 81 GWB i.d.F. bis 2005 hat der BGH Schadensersatz aber als Argument für eine reine Ahndungsgeldbuße gelten lassen, vgl. BGH NJW 3792 (3795) – Papiergroßhandel.

⁷³ Vö. WORMS: in: ASSMANN – SCHÜTZ – BUCK-HEEB (Szerk.): *Handbuch des Kapitalanlagerechts*, 5. Kiadás, München 2020, § 10 Rn. 106; Vö. REUTER: Schadensersatz und Bußgelder zu Lasten des Unternehmens bei Ad hoc-Pflichtverstößen: Ein Verstoß gegen die Grundrechte und die Treuepflicht der Aktionäre?, *NZG* 2019, 321.

⁷⁴ Lásd BT-Drs. 19/23568 S. 51, 68, 120.

⁷⁵ So bzgl. der umsatzbezogenen und absoluten Obergrenze TEIGELLACK – DOLFF: Kapitalmarktrechtliche Sanktionen nach dem Regierungsentwurf eines Ersten Finanzmarktnovellierungsgesetzes – 1. FiMaNoG, *BB* 2016, 387 (390) unter Verweis darauf, dass die VO (EG) Nr. 596/2014 – anders als die Transparenzrichtlinie – die Maßgeblichkeit des höheren Wertes nicht vorschreibt; Stellungnahme des DAI zum Referentenentwurf zum Finanzmarktnovellierungsgesetz vom 18.11.2015, S. 14, unter https://www.dai.de/files/dai_usercontent/dokumente/positionspapiere/2015-11-18%20DAI-Stellungnahme%20FimanoG.pdf (letöltve: 30.01.2021); auch bezüglich der vorteilsbezogenen Obergrenze in Art. 30 Abs. 2 lit. ha VO (EG) Nr. 596/2014 gibt es nur die Verpflichtung, diese Möglichkeit der Behörde einzuräumen; die Maßgeblichkeit des höheren Betrags ist dort nicht vorgesehen.

⁷⁶ Lásd: SPOERR: in: ASSMANN – SCHNEIDER – MÜLBERT (Szerk.): *Wertpapierhandelsrecht*, 7. Kiadás, Köln 2019, WpHG § 120 Rn. 383, der dies allerdings als eine Frage des Regulierungsstils einordnet.

alapúak lennének és a büntető és jótételi funkció között éles különbséget tennének.

Irodalomjegyzék

- ACHENBACH, Hans: Das Höchstmaß der Verbandsgeldbuße wegen Kapitalmarkt-Straftaten, *WM* 2018, 1337 ff.
- ACHENBACH, Hans: Neue Sanktionen im Finanzmarktrecht – alte und neue Zweifelsfragen, *wistra* 2018, 13 ff.
- ACHENBACH, Hans: Verfassungswidrigkeit variabler Obergrenzen der Geldbußzumessung bei Kartellrechtsverstößen?, *WuW* 2002, 1154 ff.
- ASSMANN, Heinz Dieter – SCHNEIDER, Uwe H. – MÜLBERT, Peter O. (Szerk.), *Wertpapierhandelsrecht*, 7. Kiadás, Köln 2019.
- ASSMANN, Heinz Dieter – SCHÜTZE, Rolf A. – BUCK-HEEB, Petra (Szerk.), *Handbuch des Kapitalanlagerechts*, 5. Kiadás, München 2020
- BACH, Albrecht: Kartellbußgelder und Schadensersatz: Ansätze zur Konfliktlösung. In: Studienvereinigung Kartellrecht e.V. (Szerk.), *Festschrift für Canenbley*, München 2012, 15 ff.
- BARTH, Christoph – BUDDE, Stephanie: „Die Strafe soll nicht größer sein als die Schuld“ Zum Urteil des BGH in Sachen Grauzement und den neuen Leitlinien für die Bußgeldzumessung, *NZKart* 2013, 311 ff.
- BUCK-HEEB, Petra – POELZIG, Dörte: Die Verhaltenspflichten (§§ 63 ff. WpHG n. F.) nach dem 2. FiMaNoG – Inhalt und Durchsetzung, *BKR* 2017, 485 ff.
- BUDDENDIEK, Hans – RUTKOWSKI, Jörg (Szerk.): *Lexikon des Nebenstrafrechts*, München, 42. EL 2019.
- BÜLTE, Jens: *Ordnungswidrigkeitenrecht*, 6. Kiadás, München, 2020.
- Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, WpHG-Bußgeldleitlinien II, Stand: Februar 2017.
- Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, *Handbuch des Nebenstrafrechts*, 3. Kiadás 2018.
- CIRENER, Gabriele – RADTKE, Henning – RISSING-VAN SAAN, Ruth – RÖNNAU, Thomas – SCHLÜCKEBIER, Wilhelm (Szerk.): *Strafgesetzbuch – Leipziger Kommentar. Großkommentar. Bd. 1, 13. Kiadás, Berlin 2020.*
- DANNECKER, Gerhard: Nullum crimen, nulla poena sine lege und seine Geltung im Allgemeinen Teil des Strafrechts, in: Dannecker, Gerhard (Szerk.), *Festschrift für Otto*, Köln 2007, 25 ff.
- Deutsches Anwaltsinstitut, Stellungnahme zum Referentenentwurf zum Finanzmarktnovellierungsgesetz vom 18.11.2015, unter https://www.dai.de/files/dai_usercontent/dokumente/positionspapiere/2015-11-18%20DAI-Stellungnahme%20FimanoG.pdf (zuletzt aufgerufen am 30.01.2021).
- FRANK, Reinhard: *Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich*, 18. Kiadás, Tübingen 1931.
- GRAF, Jürgen Peter (Szerk.): *BeckOK OWiG*, München 2021.

- HASSEMER, Winfried – DALLMEYER, Jens: *Gesetzliche Orientierung im deutschen Recht der Kartellgeldbußen und das Grundgesetz*, Baden-Baden 2010. <https://doi.org/10.5771/9783845223957>
- HIS, Rudolf: *Das Strafrecht des deutschen Mittelalters*, Zweiter Teil: Die einzelnen Verbrechen, Weimar 1935.
- IMMENGA, Ulrich – MESTMÄCKER, Ernst-Joachim (Szerk.): *Wettbewerbsrecht*, 6. Kiadás, München 2020.
- KALLMAYER, Axel – HAUPT, Heiko: Die Urteile des EuG zum Fernwärmerohrkartell - Die Bußgeldleitlinien der Kommission auf dem Prüfstand, *EuZW* 2002, 677 ff.
- KASER, Max: *Das römische Privatrecht – Erster Abschnitt*, 2. Kiadás, München 1971.
- MAUNZ, Theodor – DÜRIG, Günter (Begr.): Grundgesetz, Loseblatt, Stand: 92. EL 2020.
- MEESEN, Karl M.: Die 7. GWB-Novelle - verfassungsrechtlich gesehen, *WuW* 2004, 733 ff.
- MEYER, Andreas – VEIL, Thomas – RÖNNAU, Rüdiger (Szerk.): *Handbuch zum Marktmissbrauchsrecht*, München 2018.
- MITSCH, Wolfgang (Szerk.): *Karlsruher Kommentar zum Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*, 5. Kiadás, München 2018.
- NIESE, Wemer: Das Steuerstrafverfahren, *ZStW* 70 (1958), 337 ff. <https://doi.org/10.1515/zstw.1958.70.3.337>
- POELZIG, Dörte: Durchsetzung und Sanktionierung des neuen Marktmissbrauchsrechts, *NZG* 2016, 492 ff.
- REUTER, Alexander: Schadensersatz und Bußgelder zu Lasten des Unternehmens bei Ad hoc-Pflichtverstößen: Ein Verstoß gegen die Grundrechte und die Treuepflicht der Aktionäre?, *NZG* 2019, 321 ff.
- RÜPING, Hinrich: Geldstrafe und Buße. Zur Entwicklung der öffentlichen Strafe, *ZStW* 85 (1973), 672 ff. <https://doi.org/10.1515/zstw.1973.85.3.672>
- SÄCKER, Franz Jürgen (Szerk.): *Berliner Kommentar zum Energierecht*, 4. Kiadás, Frankfurt a. M. 2019.
- SATZGER, Helmut: Mutual Recognition in Times of Crisis – Mutual Recognition in Crisis? An Analysis of the New Jurisprudence on the European Arrest Warrant, *EuCLR* 2018, 317 ff. <https://doi.org/10.5771/2193-5505-2018-3-317>
- SCHWARK, Eberhard – ZIMMER, Daniel (Szerk.): *Kapitalmarktrechtskommentar*, 5. Kiadás, München 2020.
- STAUB, Hermann (Begr.): *Handelsgesetzbuch*, Bd. 7/2, 5. Kiadás, Berlin 2012.
- SZESNY, André M. – KUTHE, Thorsten (Szerk.): *Kapitalmarkt Compliance*, Heidelberg, 2. Kiadás 2018.
- TEIGELLACK, Lars – DOLFF, Christian: Kapitalmarktrechtliche Sanktionen nach dem Regierungsentwurf eines Ersten Finanzmarktnovellierungsgesetzes – 1. FiMaNoG, *BB* 2016, 387 ff.
- TIMMERBEIL, Sven – BLOME, Max-Niklas: Steter Tropfen höhlt den Stein – Die "wirtschaftliche Einheit" im deutschen Kartellrecht nach der 9. GWB-Novelle, *BB* 2017, S. 1544.

-
- VOET VAN VORMIZEELE, Philipp: Kartellrecht und Verfassungsrecht, *NZKart* 2013, 386 ff.
  - MONTAG, Frank – SÄCKER, Franz Jürgen – BIEN, Florian – MEIER-BECK, Peter (Szerk.): Münchener Kommentar zum Wettbewerbsrecht, 3. Kiadás, München 2020.
  - WIEDEMANN, Gerhard (Szerk.): *Handbuch des Kartellrechts*, 4. Kiadás, München 2020.
-
-

A vállalatok környezeti felelőssége a compliance irányába tett lépések tükrében

Csák Csilla*

A környezeti felelősségről több dimenzióban beszélhetünk. Látható, hogy a jogi felelősség csak az egyik területe a felelősség kérdésének. A jogi felelősség az általános kódexekben és a környezetvédelmi jog sui generis rendelkezéseiben foglalt szabályokkal együtt a közigazgatási, polgári jogi és büntetőjogi felelősség összetett rendszerét is jelenti. Minden vállalat másképp reagál a környezeti felelősségre, ezért feltehetjük a kérdést: beszélhetünk-e vállalati felelősségről vagy felelőtlenségről?

Kulcsszavak: környezetvédelmi jog, vállalati felelősség, környezetszennyezés, jogi felelősség, compliance

Corporate responsibility in environmental protection law

We can talk about environmental responsibility in several dimensions. It can be seen that legal liability is only part of the question of responsibility. Legal liability, together with the rules set out in the general codes and sui generis provisions of environmental law, also represents a complex system of administrative, civil and criminal liability. Every company reacts differently to environmental responsibility, so we can ask the question: can we talk about corporate responsibility or irresponsibility?

Keywords: environment protection law, corporate responsibility, pollution, legal liability, compliance

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2188>

1. Környezeti felelősség komplex rendszere

A felelősségről a környezetvédelemmel összefüggésben több dimenzióban is beszélhetünk. Az egész emberiség felelős a Föld kincseinek pusztulásáért, a jelen generáció felelős azért, hogy a jövő generációi számára megőrizzük az egészséges környezetet. Az állam és minden egyén felelős a környezet védelméért, a környezet szennyezéséért erkölcsi, politikai, vallási és hasonló okokból. Látható, hogy a jogi felelősség csak egy része a felelősség kérdésének. A jogi felelősség az általános kódexekben és a környezetvédelmi jog sui generis rendelkezéseiben lefektetett szabályokkal együtt a közigazgatási, polgári és büntetőjogi felelősség összetett rendszerét is alkotja.

A jogi felelősség mögött az állam szervező kényszerítő apparátusa áll. A jogi felelősségi rendszernek nagyon világosnak, körülhatároltnak, koherensnek és

---

* Dékán, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

alkalmazhatónak kell lennie. Nemcsak a jogalkotásnak, hanem a jogalkalmazásnak is meg kell felelnie ezeknek a feltételeknek az egységes jogértelmezés érdekében. A nemzeti jogrendszer keretei mellett a felelősség kérdése nemzetközi és uniós szinten is vizsgálható, amelyek a "puha" és "kemény" szabályozók révén befolyásolják és meghatározzák a környezeti kapcsolatok tartalmát. A szabályozás koherens és alkalmazható követelményének érvényesülnie kell tehát a közösségi/uniós szabályozás kontra tagállami szabályozás vonatkozásában és a tagállami belső szabályrendszer vonatkozásában is, amely az integratív szabályozási modell alkalmazásával valósítható meg maradéktalanul.

A szabályozásban külön kell vizsgálni a magánjogi és a közjogi szabályozási területeket, mert ezeknek a jogterületeknek a jellegéből adódóan a szabályozás módszerei eltérőek. A közjog és a magánjog közötti éles határvonal azonban egyre inkább elmosódik, a közjogi szabályozási szemlélet áttüremkedik a magánjogi határok mögé is. Ezek a határvonalak és a felelősségi mércék határozzák meg az emberi magatartás kereteit, amely alapján az emberi magatartást másként ítélik meg és másként szankcionálják.

A környezeti felelősség területén a közjogi, közigazgatási szabályozás dominál, amely szabályozás-módszertanilag az állami befolyás túlsúlyát mutatja. Ugyanakkor egyre nagyobb szerepet kapnak a gazdasági szabályozási eszközök, az önkéntes eszközök és a konszenzusos eszközök alkalmazása, amely szabályozás-módszertanilag azt tükrözi, hogy az állami szabályozási dominancia kevésbé illetőleg közvetett módon jelenik meg. Ezen eszközök révén a jogalkotás a közjogi és magánjogi eszközök teljes vertikumát igényli. A polgári jogi jogintézmények közül a személyi jogvédelem, a tulajdonjog, a kötelmi jog és a felelősségelméletek is beépülnek a környezetvédelmi szabályozás komplex rendszerébe. A büntetőjog tekintetében számos tényállás alkalmazható a környezetvédelem és természetvédelem vonatkozásában így kiemelhetőek, különösen a környezetkárosítás, a természetkárosítás és a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése törvényi tényállások.

2. Szabályozási irány-, és célrendszer

Magyarország Alaptörvénye igen erőteljesen tartalmazza a környezeti értékek és érdekek védelmét, amely a törvényben több helyen részletes szabályozási elemeken keresztül jelenik meg; például az egészséges környezethez való jog, a természeti erőforrások védelme, a jövő nemzedékek jogainak védelme, a GMO-mentes mezőgazdaság, a hulladékgazdálkodás szabályozása, a szennyező fizet elv alkotmányos szintre emelése. Általánosságban megállapítható, hogy a magyar Alaptörvény tagállami szinten is erős környezetvédelmi orientációval bír.¹

---

¹ Bándi, Gyula (2022) *Sustainable Development, the Interests of Future Generations, and Moral and Legal Implications*. In: Constitutional Protection of the Environment and Future Generations. Studies of the Central European Professors' Network . Central European Academic Publishing, Miskolc, Budapest, pp. 17-71., Miscevic, Nikolina-Dudás, Attila: The „Environmental Lawsuit” as an Instrument of Preventive Protection of the Constitutional Right to Healthy Environment in the Law of the Republic of Serbia.

A szabályozás célja a környezet különösen magas szintű védelme, a környezetszennyezés és a környezeti károk megelőzése, az okozott károk helyreállítása és az eredeti állapot visszaállítása. A központi elem a megelőzés. A megelőzés számos eszköze a közigazgatási szféra szabályozásához, különösen az engedélyezési eljárásokhoz köthető. A jogi felelősség más területei (polgári, büntető) a bekövetkezett jogellenes állapot, jogsértő állapot megszüntetéséhez, reparációjához és helyreállításához kapcsolódó jogvédelmet szabályozzák.²

A környezetvédelmi érdek mellett azonban erős gazdasági érdek is megjelenik. A környezeti és a gazdasági érdekek egymással versengenek. Ez tükröződik a jogalkalmazó bíróságok, hatóságok döntéseiben is. Az esetjogot vizsgálva látható, hogy a bíróságok nagyon ritkán alkalmazzák a tevékenység betiltásának, felfüggesztésének vagy korlátozásának jogkövetkezményét. Ennek oka sok esetben gazdasági problémákra vezethető vissza (foglalkoztatás, szociális helyzet, beruházások stb.). Ezért általában marad a pénzbírság vagy a jóvátétel, azaz a pénzügyi reparáció.

Ezért a károk helyreállításának szempontjai kiemelten fontosak. A pénzügyi biztosítékrendszer, pl. a kötelező felelősségbiztosítás Magyarországon nem működik rendszerszinten. Ide tartozik azonban a különböző környezetvédelmi alapok létrehozása is. Uniós szinten különböző szolidaritási alapok léteznek környezeti katasztrófák esetére. Kétféle környezeti katasztrófát különböztethetünk meg. A természeti katasztrófákra van kárenyhítési alap, de ipari katasztrófákra nincs. A környezetvédelem területén a katasztrófák jelentősen felgyorsítják az uniós szintű jogalkotást. A vörösiszap-katasztrófa, amely nemcsak Magyarországon, hanem uniós szinten is rámutatott a pénzügyi biztosítékok szabályozásának hiányosságaira, arra készítette az Európai Bizottságot, hogy megkezdje az ipari katasztrófák esetében a pénzügyi alap létrehozását.

Agrár- és Környezetjog 16:31 pp.55-69., 15 p. 2021, <https://doi.org/10.21029/JAEL.2021.31.55>, Raisz, Anikó és Krajnyák, Enikő (2022) *Protection of the Environment in the European Human Rights Framework: A Central European Perspective*. In: Constitutional Protection of the Environment and Future Generations. Studies of the Central European Professors' Network . Central European Academic Publishing, Miskolc, Budapest, pp. 73-125. ISBN 9786156474223; 9786156474230, https://doi.org/10.54237/profnet.2022.jeszcpfeg_3, Raisz, Anikó (2022) *International Environmental Law from a Central European Perspective*. In: International Law From a Central European Perspective. Legal Studies on Central Europe . Central European Academic Publishing, Miskolc, Budapest, pp. 263-284. ISBN 9786156474247; 9786156474254, https://doi.org/10.54171/2022.ar.ilfcec_12, Szilágyi, János Ede (2022) *Constitutional Protection of the Environment and Future Generations in Certain Central European Countries*. In: Constitutional Protection of the Environment and Future Generations. Studies of the Central European Professors' Network . Central European Academic Publishing, Miskolc, Budapest, pp. 479-526. ISBN 9786156474223; 9786156474230, https://doi.org/10.54237/profnet.2022.jeszcpfeg_12, Paulovics, Anita-Jámbor, Adrienn: The Right to a Healthy Environment in the Hungarian Constitution, Agrár- és Környezetjog 17: 32 pp.98-111., 14p. 2022, <https://doi.org/10.21029/JAEL.2022.32.98>

² Csák Csilla: Gondolatok a "szennyező fizet" elvének alkalmazási problémáiról. Miskolci Jogi Szemle, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának folyóirata, 2011/6.:(Külszám.) 31-45.o., Fodor, László (2020). Sötét vizeken? A környezetvédelmi felelősség helye a környezetpolitika eszköztárában (szabályozásmódszertani és alapelvi kérdések). *Pro Futuro*, 10(2), 42-66. <https://doi.org/10.26521/PROFUTURO/2020/2/8436>

A biztosítéki rendszerrel kapcsolatban alapkövetelmény egyrészt, hogy a pénzügyi szolgáltatások a gazdasági szereplők számára elérhetőek és ésszerű költséggel fenntarthatóak legyenek, másrészt, hogy hatékonyan fedezzék a kármentesítés pénzügyi terheit. Sajnos a jelenlegi tapasztalatok szerint egyetlen pénzügyi védelmi eszköz sem alkalmas a komplex célrendszer megvalósítására. Az eszközök alkalmazásának módja az adott gazdasági szervezet paramétereitől és az általa végzett környezethasználati tevékenységtől is függ.

A szankciók rendszerének, súlyának és jellegének ezért nemcsak a jóvátételben, hanem a megelőzésben is hatékony szerepet kell játszania. A felelősség megállapítása esetén alkalmazandó szankciók (jellemzően kártérítés) nem elsősorban a kár megelőzésére és az eredeti helyzet helyreállítására irányulnak. A kártérítési modellek komplex rendszerét kell alkalmazni, olyan megoldást keresve, amely mind a károsodott környezetet, mind a környezeti károkozással károsultakat is kárpótolja. Olyan megoldást is keresve, ahol a szennyező megfelelő biztosítékokkal rendelkezik az illegális magatartás káros következményeinek orvoslására. A jogi szabályozás területén ez a biztonsági rendszer a leggyengébb láncszem a komplex modellben. A biztosítéki rendszer szabályozása és egy egységes rendszer kialakítása mind uniós, mind nemzeti szinten elengedhetetlen. Felmerül a kötelező biztosítéki rendszer létrehozásának koncepcionális lehetősége az EU-ban. A felelősség egyik célja tehát, hogy pénzügyi alapot biztosítson a környezeti rehabilitációhoz. Maga a rehabilitáció többféle (társadalmi, környezeti, gazdasági) céllal történik, de a felelősségvállalás azt is jelenti, hogy nem feltétlenül kell kollektívan fedezni, azt a jogellenes magatartást megvalósító személy irányában kell érvényesíteni.

3. Vállalati felelősség irányai

A környezethasználók, így többek között a vállalatok környezeti felelőssége is részét képezi a környezetvédelmi mikro szabályozási környezetnek és magatartási viszonyoknak. A vállalatok felelőssége etekintetben a társadalmi, gazdasági és környezeti felelősséget jelenti, amelyek folyamatos és integratív kölcsönhatásban vannak egymással. A környezeti felelősség tekintetében a vállalatok belső szabályozóinak kialakítása, a környezettudatos modell alkalmazása kiemelt jelentőséggel bír. Ebben a vonatkozásban a gazdasági szabályozó eszközöknek és az önkéntes eszközöknek kiemelt jelentősége van. A környezettudatosság, a hatékony természeti erőforrásgazdálkodás, az éghajlat- és környezetbarát magatartás erősíthető és hatékonyan megvalósítható a gazdasági eszközök alkalmazásával. Ilyen gazdasági eszközök például az adók, a környezethasználati díjak vagy a támogatások.³ Ugyanakkor léteznek önkéntes, önszabályozó környezetvédelmi eszközök is, amelyek a vállalatok környezettudatosságát publikálják pl. az auditálási rendszerek (ISO, EMAS) vagy az ökocímke. Az önszabályozó eszközöknek a vállalati modell működésébe történő bevezetése és

³ Csák Csilla-Nagy Zoltán: A környezeti és pénzügyi fenntarthatóság: avagy a környezetjog és a pénzügyi jog egyes kapcsolódási pontjai. Miskolci Jogi Szemle: A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának folyóirata 15: különszám pp. 38-50 13 p. (2020)

alkalmazása demonstrálja leginkább a vállalat környezeti elhivatottságát. Ezek az eszközök egyrészt a vállalati folyamatok környezetközpontú szemléletének meglétét prezentálják (auditrendszer), másrészt a vállalat által létrehozott termék, szolgáltatás környezetbarát jellegére utalnak (ökocímke). Az önkéntes eszközök bevezetése sem értékelhető szimplán a környezettudatosság szemüvegén keresztül, mert ezek hatással vannak a fogyasztók orientálására, reklám jellege van és lehet, támogatások igénybevétele során előnyben részesítési feltétel lehet, de hatósági ellenőrzési eljárás során (környezetvédelmi felülvizsgálati eljárás) is figyelembe vehetők az auditálási megállapítások és alkalmazási metódusok. Tehát bizonyossággal nem jelenthető ki, hogy ezen eszközök alkalmazásának hajtó ereje kizárólag a környezettudatosság, azonban tényként megállapítható, hogy bevezetésével a környezetvédelmi szempontok érvényesülnek.

A vállalatvezetők felelősséggel tartoznak a tulajdonosok, a munkavállalók és a társadalom felé is. Természetesen a felelősség jellege és mértéke a különböző iparágakban meglehetősen eltérő, ami erkölcsi és jogi felelősséget jelent a pénzügyi stabilitásért, az egzisztenciális biztonságért, a foglalkoztatásért és a káros társadalmi hatások kiküszöböléséért. Ez magában foglalja a környezetszennyezésre adott társadalmi választ is, amely intenzívebb elszámoltathatóságot igényel. Ez a folyamat Nyugat-Európában a növekvő polgári és büntetőjogi felelősség alkalmazását kényszerítette ki. Az alkalmazott szankciórendszer eredményeként egy vállalatot nemcsak egy rossz pénzügyi döntés, hanem a rossz mechanizmusokon alapuló környezetgazdálkodás is tönkre teheti. A környezeti kihívások hatása a gazdasági folyamatokra kétségtelenül nem elhanyagolható, ugyanakkor igényelhető a környezeti érdek célrendszerének hatékony érvényrejuttatása. Kanadában és az Egyesült Államokban egyre több olyan esettel találkozhatunk, amikor a vezetőket büntetőjogi felelősségre is vonták a vállalat környezetkárosító tevékenységéért. A társadalomban egyre nagyobb igény mutatkozik a környezetkárosító tevékenységet folytatók megbüntetésére. A hatóságok is reagálnak erre a társadalmi igényre, ami sok esetben szigorú szankciókat eredményeznek.

Mindenekelőtt a vállalatvezetőknek kellő gondossággal kell eljárniuk, és a környezetvédelmi vezetés és ellenőrzés szintjén olyan környezetvédelmi ellenőrzési rendszereket kell kialakítaniuk és működtetniük, amelyek minimalizálják a környezeti kockázatok mértékét, és ezáltal biztosítják a környezetvédelmi előírások betartását. Ez az igény jelenti egyrészt a jogi előírásoknak való megfelelést jelenti (hard law), másrészt azon normák betartását, amelyek a jogi normákból levezethető magatartási szabályokon túl erkölcsi, etikai szabályok betartását is jelenti (soft law). Ez a megfelelési követelmény jelenti a compliance követelményét a környezetvédelem területén. Ennek betartásával és alkalmazásával érhető el az a közjogi és magánjogi deklaráció, amely a környezet védelmét, az egészséges környezethez való jog érvényesülését, a fenntartható fejlődést, a környezetszennyezés- és veszélyeztetés megelőzését biztosítja.

A compliance (megfelelés) több dimenzióban értelmezhető. A jogszabályoknak való megfelelés feltételezi azt az alapot, hogy megfelelő jogszabályi környezet kerül kialakításra. A jogszabályok be nem tartása több okra vezethető vissza, vagy nem megfelelő az előírás, vagy annak elfogadottsága hiányzik, de természetesen

szándékos megsértéséről, végső soron bűnözési célzattal történő megszegésről is beszélhetünk. Az Európai Bizottság közleménye⁴ a tagállami jogalkotás tekintetében hangsúlyozta az uniós jogalkotásnak való megfelelést: a környezethasználókat/környezethasználatokat érintő szabályozók megalkotása, a hatósági ellenőrzési rendszer kialakítását érintő joganyag megalkotása, és a meg nem felelési esetek kezelésére vonatkozó joganyag megalkotása révén. Ugyanakkor a hivatkozott közlemény kitért a jogszabályok végrehajtásának hiányosságaira is és ennek során arra a következtetésre jutott, hogy erősíteni kell tagállami szinten is a megfelelési mechanizmusokat.⁵

A jogszabályoknak való megfelelés tagállami szinten is feltételezi a megfelelő joganyag létét. Ez jelenti egyrészt az uniós joganyaggal való harmonizációt, másrészt a tagállami joganyag végrehajthatóságának a kérdését. A környezethasználók jogkövető magatartása feltételezi az egyértelmű és koherens szabályozás. A közjogi szabályozók mellett a vállalati szintű magánjogi szabályozóknak (szabályzatok, nyilatkozatok stb.) is nagy szerepük van a környezetvédelem területén. Ez biztosítja és bizonyítja a compliance iránti vállalati elkötelezettséget. A compliance biztosítása tehát történhet az auditrendszerek bevezetésével, amely szabályozott és hitelesített folyamatot feltételez, de auditálás nélkül is elérhető ez a vállalati elköteleződés. A vállalatvezetőknek mindenekelőtt az elvárható gondosságot kell tanúsítaniuk és a környezetmenedzsment és audit szintjén, olyan rendszereket kell kialakítani és működtetni, amelyek a lehető legkisebb mértékre csökkentik a környezeti kockázatok színjét és ezáltal biztosítják a környezetvédelmi előírások betartását, a büntetőjogi szankcionálás kizárását.⁶ Ez az elvárható gondosság, amely a jogi értelmezésen túl olyan elvárást is jelent, amely az erkölcsi és etikai gondosságot is feltételezi.

A compliance összefüggései során ki kell térni az ellenőrzés kérdés körére is. A környezetvédelmi előírások betartásának ellenőrzése alapvetően a hatósági eljárások során valósul meg, amelynek pozitív (tevékenység végzésének engedélyezése stb.) következményei, vagy negatív (tevékenység folytatásának korlátozása stb.) következményei lehetnek. Az ellenőrzés tehát alapvetően a környezetvédelmi követelményeknek teljesítését, a környezetre gyakorolt hatás nyomon követését jelenti, a megfelelést utólagosan vizsgálja, a hatások és a jogszerűség vagy jogellenesség fennállását állapítja meg. Az auditrendszerek is feltételeznek belső ellenőrzési mechanizmusokat, amelyeknek hasonló a funkciója. A compliance

⁴ EU Bizottság Közleménye Környezetvédelmi megfelelés COM(2019) 149 final

⁵ Lásd még bővebben: A Bizottság Közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai gazdasági és Szociális bizottságnak és a Régiók Bizottságának a tagállamokban végzett környezetvédelmi ellenőrzések minimumkövetelményeinek megállapításáról szóló 2001/331/EK ajánlás felülvizsgálatáról [SEC(2007) 1493] /* COM/2007/0707 végleges */

⁶ A Bata Industries eset elemzése kapcsán lásd: *Ernest ROVET: Making Sense of due diligence* CA MAGAZINE October 1993. 55.o., Továbbá Richard HARRIS: *Ignoring the Environment is Bad for Business* *Canadian Manager Fall* 1993. 11. o.: Ezekkel a környezeti kockázatokkal szembeni védekezésül a vállalatok tulajdonosainak, igazgatóinak és menedzsereinek bizonyítaniuk kell, hogy az elvárható gondossággal mindent megtettek annak érdekében, hogy bármely környezeti probléma bekövetkezését megakadályozzák. Ezért minden társaságnak figyelmet kell fordítani egy Környezeti Menedzsment Rendszer létrehozására, amelyik biztosítja a védelemhez szükséges dokumentációt a hatósági büntetőjogi felelősségre vonással szemben.

lényege és egyik elhatárolási pontja az ellenőrzéstől, hogy a funkciója a szabálytalanságok és negatív hatások előzetes kiküszöbölése. Olyan feltételek, folyamatok kialakítása és megteremtése, amelyek megakadályozzák és kizárják a kedvezőtlen állapot, hatás létrejöttét. Ennek eszköze lehet a belső szabályozók kialakítása, folyamatok meghatározása, elkötelezettség, tudatosság, szemlélet formálására, tájékoztatás, transzparencia stb. A környezetvédelmi compliance komplex rendszerének bevezetése és alkalmazása jelenti a környezettudatosság hatékony érvényesülését, a jogkövető környezethasználat érvényesülését.

Irodalomjegyzék

- Bándi, Gyula (2022) *Sustainable Development, the Interests of Future Generations, and Moral and Legal Implications*. In: Constitutional Protection of the Environment and Future Generations. Studies of the Central European Professors' Network. Central European Academic Publishing, Miskolc, Budapest, pp. 17-71. ISBN 9786156474223; 9786156474230, https://doi.org/10.54237/profnet.2022.jeszcpfig_2
- Bándi, Gyula (2022) *A tervszerűség alapvető jelentősége a környezetvédelemben*. ACTA HUMANA: HUNGARIAN CENTRE FOR HUMAN RIGHTS PUBLICATIONS, 10 (2). pp. 7-26. ISSN 0866-6628, <https://doi.org/10.32566/ah.2022.2.1>
- Csák Csilla-Nagy Zoltán: A környezeti és pénzügyi fenntarthatóság: avagy a környezetjog és a pénzügyi jog egyes kapcsolódási pontjai. Miskolci Jogi Szemle: A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának folyóirata 15: különszám pp. 38-50 13 p. (2020)
- Csák Csilla: Gondolatok a "szennyező fizet" elvének alkalmazási problémáiról. Miskolci Jogi Szemle, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának folyóirata, 2011/6.:(Külszám.) 31-45.o.
- Fodor, László (2020). Sötét vizeken? A környezetvédelmi felelősség helye a környezetpolitika eszköztárában (szabályozásmódszertani és alapvető kérdések). *Pro Futuro*, 10(2), 42–66. <https://doi.org/10.26521/PROFUTURO/2020/2/8436>
- Miscevic, Nikolina-Dudás, Attila: The „Environmental Lawsuit” as an Instrument of Preventive Protection of the Constitutional Right to Healthy Environment in the Law of the Republic of Serbia. *Agrár- és Környezetjog* 16:31 pp.55-69., 15 p. 2021, <https://doi.org/10.21029/JAEL.2021.31.55>
- Raisz, Anikó és Krajnyák, Enikő (2022) *Protection of the Environment in the European Human Rights Framework: A Central European Perspective*. In: Constitutional Protection of the Environment and Future Generations. Studies of the Central European Professors' Network . Central European Academic Publishing, Miskolc, Budapest, pp. 73-125. ISBN 9786156474223; 9786156474230, https://doi.org/10.54237/profnet.2022.jeszcpfig_3
- Raisz, Anikó (2022) *International Environmental Law from a Central European Perspective*. In: International Law From a Central European Perspective. Legal Studies on Central Europe . Central European Academic Publishing, Miskolc,

-
- Budapest, pp. 263-284. ISBN 9786156474247; 9786156474254, https://doi.org/10.54171/2022.ar.ilfcec_12
- Szilágyi, János Ede (2022) *Constitutional Protection of the Environment and Future Generations in Certain Central European Countries*. In: Constitutional Protection of the Environment and Future Generations. Studies of the Central European Professors' Network . Central European Academic Publishing, Miskolc, Budapest, pp. 479-526. ISBN 9786156474223; 9786156474230, https://doi.org/10.54237/profnet.2022.jeszcpfig_12
  - Paulovics, Anita-Jámbor, Adrienn: The Right to a Healthy Environment in the Hungarian Constitution, *Agrár- és Környezetjog* 17: 32 pp.98-111., 14p. 2022, <https://doi.org/10.21029/JAEL.2022.32.98>
  - Tóth J., Zoltán, ed. (2021) *Constitutional Reasoning and Constitutional Interpretation : Analysis on Certain Central European Countries*. Studies of the Central European Professors' Network . Ferenc Mádl Institute of Comparative Law; Central European Academic Publishing, Budapest, Miskolc. ISBN 9786156356048; 9786156356055; 9786150130033; 9786150130040; <https://doi.org/10.54237/profnet.2021.zjtcrcl>
-
-

A versenykorlátozó megállapodások a vállalkozás vezetőinek szemszögéből

Barta Judit*

A tanulmány a versenykorlátozó megállapodásokat vizsgálja a vezetőket (vezető tisztségviselők és vezető állású munkavállalók) állítva a fókuszba. Milyen szerepet játszanak a vezetők a vállalkozások által elkövetett jogsértésekben és a jogszabályok, valamint a joggyakorlat alapján, van-e jelentősége magatartásuknak, hogyan alakul személyes felelősségük?

Kulcsszavak: versenyfelügyeleti eljárás, bírság, vezető tisztségviselők, vezető állású alkalmazottak, büntetés, felelősségre vonás, bírságközlemény, kartelltalálkozók, eljárási bírság

Prohibition of agreements restricting economic competition from the viewpoint of executive officers

The essay analyzes the agreements restricting economic competition focusing on leaders (executive officers and senior management employees). What are the roles of leaders in the infringements committed by the companies, is their behaviour directly evaluated by the laws and legal practice, and how will their personal responsibility develop?

Keywords: competition control proceedings, impose, executive officers, senior management employees, sanction, impeachment, notice of fines, cartel meetings, administrative penalty.

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2189>

1. Bevezető

A tanulmány a versenykorlátozó megállapodások tilalmába ütköző jogsértéseket kívánja vizsgálni a vezető tisztségviselőket és vezető állású munkavállalókat (a továbbiakban együtt vezetők) állítva a fókuszba. Milyen szerepet játszanak a vezetők a vállalkozások által elkövetett jogsértésekben? Van-e utalás a vezetőkre a jogszabályokban, ha igen, mely kérdésekben? Van-e jelentősége a jogszabályok és az esetjogi gyakorlat szerint a jogsértő vállalkozás vezetői magatartásának? A versenyfelügyeleti eljárás során tanúsított magatartásuk, a vállalkozás viselkedését meghatározó döntéseik, milyen kihatással vannak az ügy kimenetelére? Van-e személyes felelősségük, érdemes-e a kialakult szabályozáson változtatni e tekintetben?

---

* Tanszékvezető egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Kereskedelmi Jogi Tanszék, egyetemi docens Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Civilisztikai Tanszék. Email: civbarta@uni-miskolc.hu

A versenykorlátozó megállapodások magyar szabályozása szinte megegyezik az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 101. cikkével, a Tanács 1/2003/EK rendelete 3. cikkének (1) bekezdése alapján, a tagállamok versenyhatóságai az adott ügyben alkalmazzák a közösségi piac érintettsége esetén a nemzeti versenyjog mellett az EUMSZ 101. cikkét, ezért annak uniós joggyakorlati eredményei beépülnek a magyar jogalkalmazási gyakorlatba.¹ A tanulmány ezért csak ott tér ki az uniós joggyakorlati eredményekre, ahol nincs magyar esetjogi gyakorlat.

2. A „kartelltalálkozók” és a vezetők

A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban Tpv.) IV. Fejezete szól a gazdasági versenyt korlátozó megállapodások tilalmáról, és 11. § (1) bekezdése határozza meg annak fogalmát² (a továbbiakban: összefoglalóan kartell).³

A vállalkozások közötti törvényes és tiszta verseny követelményének egyik kiindulópontja, hogy a vállalkozások piaci döntéseiket önállóan hozzák meg. Ez az elvárás meggátol minden közvetlen vagy közvetett kapcsolatot az egymástól független piaci szereplők között piaci magatartásuk alakítását érintően.⁴ Meg kell azért jegyezni, hogy nem minden üzleti kapcsolat tilos, csak azok, amelyek a gazdasági versenyre hátrányosak. A kartellek többnyire vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás formájában realizálódnak, a vezetők szerepe is ezeknél domborodik ki jobban.

A gyakorlati tapasztalatok szerint, a legtöbb gazdasági versenyt korlátozó megállapodás, illetve összehangolt magatartás, különböző elnevezéssel illetett találkozókon keresztül realizálódik, amelyeken a kisebb vállalkozások esetében a

¹ A C-32/11. sz. Allianz Hungária Biztosító Zrt. és társai kontra GVH ügyben az Európai Bíróság 2013. március 14-én hozott ítéletének 15. pontja az alábbiak szerint foglalt állást az EUMSZ 101. cikkének és a Tpv. 11. §-ának viszonya kapcsán: A Legfelsőbb Bíróság először is megállapítja, hogy a Tpv. 11. §-a (1) bekezdésének szövege szinte teljesen megegyezik az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének szövegével, és a Tpv. 11. §-ának értelmezése - amely rendelkezés a szóban forgó megállapodások tekintetében irányadó - a jövőben ugyancsak hatással lesz az EUMSZ 101. cikk e tagállamban történő értelmezésére.

² Tpv. 11. § (1) bekezdés: Tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások egyesülési jog alapján létrejött szervezetének, köztestületének, egyesülésének és más hasonló szervezetének (a továbbiakban együtt: vállalkozások társulása) a döntése (a továbbiakban együtt: megállapodás), amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki. Nem minősül ilyennek a megállapodás, ha egymástól nem független vállalkozások között jön létre.

³ A Tpv. 11. § (1) bekezdésével azonos szabályozást tartalmaz az EUMSZ 101. cikke.

Az 1/2003/EK rendelet 3. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy amikor a tagállamok versenyhatóságai az EUMSZ. 101. cikkének (1) bekezdése szerinti megállapodásokra, vállalkozások társulásainak döntéseire vagy összehangolt magatartásokra - *amelyek az ezen előírás szerinti értelemben befolyásolhatják a tagállamok közti kereskedelmet* - nemzeti versenyjogot alkalmaznak, akkor az ilyen megállapodásokra, döntésekre vagy összehangolt magatartásokra az EUMSZ. 101. cikkét ugyancsak alkalmazzák.

Amennyiben a vizsgált magatartás nem alkalmas arra, hogy érzékelhető hatást gyakoroljon a tagállamok közötti kereskedelemre, az értékelésre a Tpv. rendelkezései alapján kerül sor.

⁴ Fővárosi Ítéltábla 2.Kf. 27.052/2007/22.; 138/2002. VJ számú ügy

vezető tisztségviselők, nagyobb, szervezetenként strukturáltabb vállalkozások esetében, jellemzően vezető állású munkavállalók, ritkábban vezető tisztségviselők vesznek részt. A magyar kartellezések jellemzően a vezetők közreműködésével történnek. Érdekes ezért a vezetők jogsértésben betöltött szerepét és a találkozókra való részvételét illető, formálódó joggyakorlatot röviden áttekinteni.

A következőket versenyjogi gyakorlat szerint, a megbeszélésen résztvevő vállalkozásnak kell egyértelműen bizonyítania, hogy a versenysértő találkozón való részvétele mentes volt minden versenyellenes jellegtől, attól nyilvánosan, a többi vállalkozás számára is egyértelmű módon elhatárolódott. Nem vezet mentesülésre a vállalkozás azon hivatkozása például, hogy

- a megbeszélés során vezetője passzív magatartást tanúsított⁵,
- az inkriminált találkozón a vállalkozás vezetője nem vett részt végig, elhagyta a megbeszélést, különösen, ha bizonyíték van arra, hogy ezt nem tiltakozásból tette, hanem az adott vállalkozás számára kedvezőtlen fordulat miatt,
- a vállalkozás képviselőjében eljáró vezető állású munkavállaló nem vett részt a megbeszélésen, ha bizonyítékok utalnak arra, hogy egyéb munkavállaló viszont jelen volt,
- a vállalkozás vezetője a megbeszélés végére érkezett csak, így nem vett részt abban, ha a vállalkozás kifejezetten, a többi versenytárs számára is nyilvánvalóan, nem határolódott el a versenysértéstől,⁶
- a vállalkozás valamely kartelltalálkozótól távolmaradt, ha ésszerűen következtetni lehet arra, hogy az adott vállalkozás a megbeszélésről értesült és attól nem határolódott el.⁷

Kivételesen előfordulhat, hogy nem vezető vett részt a kartellezésben, és ekkor hivatkozási alap a mentesüléshez, hogy a vállalkozás, annak törvényes képviselő vezetője, tagja nem tudott a jogsértő magatartásról. E tekintetben az uniós ítélkezési gyakorlatra tudunk hivatkozni. Kérdésként merült fel, hogy felelősségre vonatkozó versenyjogilag a vállalkozás, ha annak vezetői nem tudtak a jogsértésről?

Első ízben az 1983. június 7-i *Musique Diffusion française* és társai kontra Bizottság ítélet (100/80–103/80, EU:C:1983:158) 97. pontja tartalmazott idevágó utalást, e szerint, a vállalkozás versenyjogi jogsértése megállapítható akkor is, ha a tulajdonosok, vagy vezetők nem tudtak erről, ehhez elegendő egy olyan személy cselekménye, aki felhatalmazott a vállalkozás nevében tevékenykedni.

A 2013. február 7-i *Slovenská sporiteľňa* ítélet (C-68/12, EU:C:2013:71) 25.-28. pontjaiban kifejtettek további adalékkal szolgáltak. Az ügyben a *Slovenská sporiteľňa* azt állította, hogy az érintett bankok képviselőinek 2007. május 10-én tartott találkozóján részt vevő alkalmazottja nem kapott erre irányuló meghatalmazást, és nem bizonyította, hogy ezen alkalmazott kifejezte volna egyetértését e találkozó végkövetkeztetéseivel kapcsolatban.⁸ Kérdésként vetődött

⁵ 74/2003. VJ számú ügy

⁶ 69/2008. VJ számú ügy

⁷ 162/2004. VJ számú ügy

⁸ Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, amennyiben bizonyított, hogy egy vállalkozás versenytárs vállalkozások közötti versenyellenes találkozón vett részt, e vállalkozás feladata annak bizonyítása, hogy

fel, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy a jogsértés megállapításához szükséges a vállalkozás törvényes képviselője, vagy egyéb képviselője személyes egyetértésének a bizonyítása, az, hogy jóváhagyta valamely alkalmazott magatartását, anélkül hogy e vállalkozás elhatárolódott volna e magatartástól? A Bizottság álláspontja szerint, az EUMSZ 101. cikk alkalmazása nem az érintett vállalkozás tulajdonosainak vagy törvényes képviselő vezetőinek a részvételét, vagy erről való tudomását feltételezi, hanem annak a személynek a részvételét, aki jogosult a vállalkozás nevében eljárni. Egyébiránt – amint azt a Bizottság hangsúlyozta – az EUMSZ által tiltott kartellekben való részvétel legtöbbször olyan titkos tevékenység, amely nem felel meg a formai követelményeknek. Ritka eset, hogy valamely vállalkozás képviselője a jogsértés elkövetésére irányuló meghatalmazással vegyen részt egy találkozón. Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését úgy kell tehát értelmezni, hogy a versenykorlátozó megállapodás létezésének megállapításához nem szükséges a vállalkozás vezetői egyetértésének, vagy jóváhagyásának a bizonyítása.

A fentiekhez hozzá kell tenni azt is, hogy az ítélezési gyakorlat szerint, a munkavállaló az őt foglalkoztató vállalkozás érdekében és annak irányítása alatt látja el feladatait, ezért úgy tekintendő, mint aki betagozódik az e vállalkozás által alkotott gazdasági egységbe (lásd ehhez még: 1999. szeptember 16-i Becu és társai ítélet, C-22/98, EU:C:1999:419, 26. pont).

Megállapítható, hogy az egységes uniós joggyakorlat szerint, egy munkavállaló esetleges versenyellenes tevékenysége betudandó a vállalkozásnak, melynek része, és e vállalkozás felelős e személy tevékenységéért, függetlenül attól, hogy a vezetők tudtak-e arról, vagy jóváhagyták-e azt.

3. A versenyt korlátozó megállapodások jogkövetkezményei és annak viselése

A kartelleknek többféle jogkövetkezménye is lehet: ha szerződéssel valósul meg, a szerződés Tpv-t.-be ütközik, azaz semmis lesz, a kartellel okozott kárt kártérítésként lehet érvényesíteni a vállalkozással szemben, a versenyhatóság bírságot szab ki, és ha a kartellezés közbeszerzési eljárással összefüggésben történik, további büntetőjogi és közbeszerzési jogi⁹ következményekkel is számolni kell.

---

a találkozón történő részvétele mögött nem volt semmilyen versenyellenes szándék, versenytársainak jelezte, hogy a szóban forgó találkozókon az övétől eltérő szándékkal vesz részt. Ahhoz, hogy a vállalkozás ilyen találkozón való részvétele ne minősüljön valamely jogellenes kezdeményezés hallgatóságos jóváhagyásának, sem e kezdeményezés eredményéhez való csatlakozásnak, az szükséges, hogy a vállalkozás e kezdeményezéstől nyilvánosan elhatárolódjon oly módon, hogy a többi résztvevő úgy ítélje meg, hogy a vállalkozás véget vet a részvételének, vagy hogy a jogellenes kezdeményezést bejelentse a hatóságoknak.

⁹ A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény az ún. kizáró okok között sorolja az idevágó esetköröket:

62. § (1) bekezdés szerint az eljárásban nem lehet ajánlattevő, részvételre jelentkező, alvállalkozó, és nem vehet részt alkalmasság igazolásában olyan gazdasági szereplő, aki a Btk. szerinti versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési eljárásban bűncselekményét követte el; amíg a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól nem mentesült:

Mind a közösségi versenyjog¹⁰, mind a magyar versenyjog¹¹ a vállalkozások tevékenységeire vonatkozik, a vezetők, egyéb alkalmazottak magatartását a vállalkozásnak kell betudni. A legtöbb jogkövetkezmény ezért a vállalkozást sújtja, a vezetőknek csak kivételesen, a közbeszerzést, koncessziót érintő kartellek esetén van személyes felelőssége, méghozzá büntetőjogi.

Természetesen, a vállalkozásnak megvan a lehetősége, hogy a megfizetett bírságot, illetve kártérítést továbbhárítsa a személyes felelősökre. A jogi személy vállalkozás, a vezetők magatartása következtében őt ért károk miatt (pl. versenyjogi bírság), a vezető tisztségviselők esetében a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) szabályai szerint¹², a vezető állású munkavállalók tekintetében pedig a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény alapján érvényesíthet kártérítési igényt.¹³

Tapasztalatból mondható, hogy a jogsértésben résztvevő vezetők közvetett magánjogi szankcionálásra ritkán kerül sor, a vállalkozások nem lépnek fel kártérítési igénnyel vezetőikkel szemben (más esetekben sem), többnyire beérik az illető elbocsátásával.

A vállalkozást terhelő szankciók közül van egy, a bírság, amely meghatározása során a vezetők szerepének és magatartásának jelentősége van. A továbbiakban ezt tekintjük át. A Tpv. szerint, az eljáró versenytanács bírságot szabhat ki azzal szemben, aki versenyjogot sértő magatartást valósít meg. A bírság összege legfeljebb a vállalkozás, illetve azon - a határozatban azonosított - vállalkozáscsoport a határozat meghozatalát megelőző üzleti évben elért nettó árbevételének¹⁴ tíz százaléka lehet, amelynek a bírsággal sújtott vállalkozás a tagja.¹⁵ A Tpv. 78. § (3)

o) esetében az ajánlatkérő bizonyítani tudja, hogy az adott közbeszerzési eljárásban a gazdasági szereplő más gazdasági szereplővel a verseny torzítására irányuló megállapodást kötött;

n) jogerős versenyfelügyeleti határozat, vagy azt jóváhagyó jogerős bírósági határozattal a Tpv. 11. §-a, vagy az EUMSZ 101. cikke szerinti - három évnél nem régebben meghozott megállapított és bírsággal sújtott jogszabálysértést követett el.

A (2) bekezdés kizárja az olyan ajánlattevőt, részvételre jelentkezőt, alvállalkozót, akinek vezető tisztségviselője vagy felügyelőbizottságának tagja, cégvezetője vagy gazdasági társaság esetén annak egyedüli tagja, akivel szemben versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési eljárásban bűncselekmény miatt az elmúlt öt évben jogerős ítéletet hoztak és a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól nem mentesült, stb.

¹⁰ EUMSZ VII. cím A versenyre, az adózásra és a jogszabályok közelítésére vonatkozó közös szabályok I. fejezetének Versenyszabályok 1. szakasza kifejezetten jelzi, hogy vállalkozásokra vonatkozó szabályokról van szó.

¹¹ Tpv. 1. § (1) bekezdés: E törvény hatálya kiterjed a természetes és a jogi személynek, valamint - a VI. Fejezetben szabályozott magatartások kivételével - a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepének (a továbbiakban együtt: *vállalkozás*) Magyarország területén tanúsított piaci magatartására, kivéve, ha törvény eltérően rendelkezik.

¹² A Ptk. 3:24. § (1) bekezdés szerint, a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek (gazdasági társaságnak) okozott károkért *a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint* felel a jogi személlyel (gazdasági társasággal) szemben.

¹³ Ha a vezető tisztségviselő munkaviszonyban áll, ez nem befolyásolja a gazdasági társasággal szembeni kártérítési felelősségét, a vezető tisztségviselők, sajátos helyzetükből fakadóan, egységesen a Ptk. speciális szabályai szerint felelnek.

¹⁴ A versenyzetetések esetén ez a tender nettó értékével (amely jellemzően azonos a nyertes pályázatának értékével) egyezik meg.

¹⁵ Tpv. 78. § (1b) bekezdés

bekezdése példálózó felsorolást tartalmaz a bírság kiszabása során értékelendő körülményekről¹⁶, ami nem zárja ki egyéb szempontok figyelembe vételét. Az egyes szempontokat és egyéb figyelembe vehető körülményeket a Gazdasági Versenyhivatal (a továbbiakban: GVH) elnökének és a GVH Versenytanácsa elnökének 2021. 01. 01-től alkalmazandó 1/2020. számú közleménye (a továbbiakban: Bírságközlemény) részletezi. Szükséges megjegyezni, hogy a jelen tanulmányban hivatkozott versenysértések többsége még a korábbi bírságközlemények (pl. 11/2017. számú) hatálya alatt születtek.

A vezetők magatartásának értékelése a bírság kiszabása során. A bírság kiszabása során számos *súlyosító körülmény* merülhet fel, ezek egyike a felróhatóság. A Bírságközlemény 13. pontja alapján a felróhatóság kiemelt fokának tekinthető, ha a jogsértés elkövetésére bizonyíthatóan annak jogsértő jellege tudatában, *szándékosan* került sor, nyilvánvalóan, a szándékosság a vezetők részéről merülhet föl.¹⁷ Szándékosnak tekinthető, ha a jogsértés közbeszerzésen való összejátszás révén valósult meg, mivel az a közpénzek racionális felhasználásának veszélyeztetése okán alapvetően ellentétes a társadalmi elvárással, s mint ilyen, több jogszabály által is tilalmazott és szankcionált, amivel a vállalkozásoknak (vezetőknek) tisztában kell lenniük.¹⁸ Szándékosságra utaló körülmény az is, ha a jogsértés közpénzből (is) finanszírozott szervezet beszerzési pályázatán, valamint az Európai Unió (társ)finanszírozásával létrejövő pályázaton való összejátszás révén valósul meg, továbbá, ha a vállalkozás a jogsértés titokban tartását szolgáló lépéseket tesz, illetőleg ha a vállalkozás a jogsértés hatékonyabb megvalósítása érdekében további intézkedéseket fogatosít.

A felróhatóság magasabb fokának megállapíthatóságát alapozhatja meg, ha a *vezető tisztségviselők (is) érintettek a jogsértés elkövetésében*¹⁹, mivel velük szemben magasabb szintű elvárhatóság érvényesülhet.²⁰

¹⁶ Tpv. 78. § (3) bekezdés: A bírság összegét az eset összes körülményeire - így különösen a jogsérelem súlyára, a jogsértő állapot időtartamára, a jogsértéssel elért előnyre, a jogsértő piaci helyzetére, a magatartás felróhatóságára, az eljárást segítő együttműködő magatartására, a jogsértő magatartás ismételt tanúsítására, gyakoriságára - tekintettel kell meghatározni. A jogsérelem súlyát különösen a gazdasági verseny veszélyeztetettségének foka, a végső üzletfelek érdekei sérelmének köre, kiterjedtsége alapozhatja meg.

¹⁷ 43/2015 VJ számú ügy

¹⁸ Lásd például a 28/2003 VJ; a 77/2016. VJ számú ügyet.

¹⁹ Egy közbeszerzési értékhatárt el nem érő szerződéskötésre irányuló versenyztetési eljárás során az ajánlatot tevő vállalkozások közül két vállalkozás egyeztetve egymással ajánlatát. A versenyfelügyeleti eljárásban az egyik vállalkozás ügyvezetője arra hivatkozott, hogy nem állt szándékában a Tpv. 11. §-ának megsértése. Az eljáró versenytanács álláspontja szerint azonban egy versenykorlátozó megállapodás megállapítása kapcsán a szándéknak nincs jelentősége. Az eljáró versenytanács rámutatott arra is, hogy a Bírságközlemény szerinti, a felróhatóságot megalapozó körülmények nem csak közbeszerzési eljárásra nézve állnak fenn, hanem minden közpénzből (is) finanszírozott szervezet beszerzési pályázata esetében is (19/2017. VJ számú ügy).

²⁰ Szintén megalapozhatja a felróhatóság magasabb fokát, ha vezető tisztségviselő is részt vett a jogsértés elkövetésében, mivel velük szemben magasabb szintű elvárhatóság érvényesülhet. Tekintettel arra, hogy jelen eljárásban közbeszerzési eljárások érintettek, valamint valamennyi bírsággal érintett eljárás alá vont részéről a jogsértő magatartásban a vállalkozás vezető tisztségviselője vett részt, az eljáró versenytanács valamennyi bírsággal érintett eljárás alá vont vonatkozásában a felróhatóságot kiemelt jelentőségű súlyosító körülményként értékelte (pl. 43/2015. VJ; 19/2016. VJ; 19/2017. VJ számú ügyek).

A Bírágközlemény szerint, *bírágcsökkentő* tényező lehet a vállalkozások különféle típusú együttműködő magatartása, pl. az ún. engedékenységi politikában való részvétel, egyezségi eljárásban való részvétel, a megfelelési erőfeszítések, továbbá az együttműködés egyéb formái.

A bírág mértéke ún. *egyezségi eljárással* is csökkenthető. Ha az eljáró versenytanács a vizsgálatot lezáró jelentés alapján a feltárt tényállásra és az azt alátámasztó bizonyítékokra figyelemmel az eljárás gyors és eredményes befejezése szempontjából azt célszerűnek tartja, a vállalkozást felhívhatja, hogy jelezze, kíván-e egyezségi eljárásban részt venni. Az eljáró versenytanács belátásán múlik tehát, hogy felajánlja-e az egyezség lehetőségét. Amennyiben a vállalkozás egyezségi nyilatkozatot tesz, amelyben elismeri a jogsértést és a rá vonatkozó feltárt tényállást, valamint elfogadja a kiszabásra kerülő bírágot, és lemond a határozattal szembeni jogorvoslati jogáról, az eljáró versenytanács legalább 10%, de legfeljebb 30% százalékkal csökkenti a kiszabandó bírág mértékét. A legtöbb esetben a vezető tisztségviselők belátásán múlik, hogy élnek-e a felkínált egyezség lehetőségével.

A bírág mellőzését, vagy csökkentését eredményezheti *az engedékenységi politika* alkalmazása.²¹ Az engedékenységi politika lényege, hogy az eljáró versenytanács a bírág kiszabását mellőzi vagy csökkenti azon vállalkozás tekintetében, amely a Tptv.-ben meghatározott módon feltárja a GVH-nak a kartellt és az abban való részvételét. A vállalkozásnak a bírág mellőzése, illetve csökkentése iránti kérelmet Tptv.-ben meghatározott tartalommal kell benyújtania.²²

A bírág kiszabását az eljáró versenytanács annak a vállalkozásnak a tekintetében mellőzi, amely *elsőként nyújt be erre irányuló kérelmet és szolgáltatót olyan bizonyítékot*, amely alapot szolgáltatót arra, hogy a jogsértéssel kapcsolatban helyszíni kutatás legyen végezhető, vagy amellyel a jogsértés elkövetése bizonyítható, kivéve, ha a GVH már rendelkezik elegendő bizonyítékkal a jogsértés alátámasztására.²³

Ha a bírág mellőzésének nincs helye, akkor az eljáró versenytanács a kiszabandó bírág összegét csökkenti, amennyiben a vállalkozás a jogsértésre vonatkozó olyan bizonyítékot szolgáltatót a GVH-nak, amely jelentős többletértéket képvisel a bizonyíték szolgáltatásának időpontjában a GVH rendelkezésére álló bizonyítékokhoz képest. A bírág akár 50% mértékben mérsékelhető a bírág csökkentése iránti kérelem alapján.

A 69/2008. VJ számú ügyben az eljáró versenytanács súlyosító körülményként vette figyelembe, hogy az eljárás alá vont vállalkozások a megbeszéléseken - mind országos, mind regionális körben - általában felsővezetői szinten (tulajdonos, cégvezető, ágazatvezető) képviseltették magukat.

²¹ Tptv. 78/A. §

²² Tptv. 78/B. §

²³ Lásd 19/2017. VJ számú ügy, amelyben közbeszerzési eljárásban játszottak össze az ajánlatot tevő vállalkozások, és az egyik vállalkozás bírág mellőzésére irányuló végleges engedékenységi kérelmet nyújtott be, amely nyomán indult meg a versenyfelügyeleti eljárás. A vállalkozás engedékenységi kérelme alapot szolgáltatott a GVH-nak arra, hogy a jogsértéssel kapcsolatban helyszíni kutatási vizsgálati cselekmény végzésére kapjon előzetes bírói engedélyt, és a GVH a kérelem benyújtásának időpontjában még nem rendelkezett elegendő információval a fenti vizsgálati cselekmény megvalapozásához, továbbá nem került még sor ilyen vizsgálati cselekményre.

A vállalkozás engedékenységi programban történő részvétele többnyire szintén a vezetők megfontolásán múlik. A vezetők döntését több szempont is befolyásolja.²⁴ Az engedékenységi kérelem benyújtásának háttérében többféle ok is meghúzódhat, pl. az egyik kartellező megharagudott a másikra, vagy attól tartott, hogy a közbeszerzés miatt a kiíró, illetve független ajánlattevő versenytárs bejelentéssel fog élni, vagy a megindult versenyfelügyeleti eljárástól ijedt meg.

A bírság mellőzésének, csökkentésének a Tpv. által meghatározott egyéb feltételei is vannak²⁵, amelyek közül több közvetlenül érinti a vezető tisztségviselőket, illetve nem mindegy milyen vezetői döntéseket hoznak:

- a vállalkozásnak a kérelem benyújtását követően azonnal meg kell szüntetnie részvételét a jogsértésben, kivéve, a vizsgálat eredményességéhez a GVH által meghatározott, ésszerűen szükséges résztvételt,
- a vállalkozásnak a versenyfelügyeleti eljárás befejezéséig jóhiszeműen, teljes mértékben és folyamatosan együtt kell működnie a GVH-val, biztosítani kell, hogy vezető tisztségviselők, alkalmazottak, megbízottak, vagy a felette ténylegesen irányítást gyakorló személyek a GVH rendelkezésére álljanak meghallgatás céljából,
- a vállalkozásnak tartózkodnia kell a vonatkozó információk vagy bizonyítékok megsemmisítésétől, meghamisításától vagy elrejtésétől,
- a vállalkozásnak titokban kell tartania az engedékenységi kérelem benyújtását és a szolgáltatott bizonyítékok tartalmát,
- az engedékenységért folyamodó vállalkozásnak *már a kérelem benyújtását megelőzően is tartózkodnia kell* a bizonyítékok megsemmisítésétől vagy a kérelem (versenyhatóságokat meghaladó) nyilvánosságra hozatalától. Ez a szigorúbb szabály 2021. 01. 01-től lépett hatályba, a tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról szóló az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1 irányelvre²⁶ (a továbbiakban: 2019/1 EU irányelv) átültetése következtében. Így, már nem csak az engedékenységi kérelem benyújtását követően, hanem azt megelőzően is, szükséges a vállalkozásnak az együttműködési kötelezettség keretében a bizonyítékokat megőriznie.²⁷

²⁴ Az engedékenységi politikában való részvételt befolyásoló körülményeket részletezi NAGY Csongor István: Az engedékenységi politika keretében való együttműködés fékező és hajtóerői. Összehasonlító jogi adalékok. című művében. In: VALENTIN Pál et al. (szerk.): *Verseny és Szabályozás 2017*, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2018, 159-190. o. file:///G:/a%20vez%20tisz%20versenyjogi%20felel%20ossze/Vesz2017_06_NagyCsI.pdf

²⁵ Tpv. 78/A. § (7) bekezdés

²⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1601319436795&uri=CELEX:32019L0001>

²⁷ A 2019/1 EU irányelv bevezető rendelkezéseinek (55) pontja kiemeli, hogy a kérelmező, amikor fontolóra veszi kérelem benyújtását a nemzeti versenyhatósághoz, nem semmisíthet meg és nem hamisíthat meg, továbbá nem rejthet el a feltételezett titkos kartellre vonatkozó bizonyítékokat. Amikor egy vállalkozás fontolóra veszi kérelem benyújtását, fennáll a kockázata annak, hogy a vállalkozás vezetői vagy egyéb alkalmazottai bizonyítékokat semmisítenek meg, hogy leplezzék a kartellben való részvételüket, vagy más okból. Annak vizsgálata során, hogy a bizonyítékok megsemmisítése megkérdőjelezi-e a kérelmező valódi együttműködését, a nemzeti versenyhatóságoknak figyelembe kell

Amennyiben a vállalkozás által felajánlott együttműködés mindkét eljárásnak megfelel, a bírság mindkét alapon, összevontan is csökkenthető. Az engedékenységi politika keretében elérhető legfeljebb 50%-os és az egyezségi eljárás révén előálló 10-30%-os bírságcsökkentés összeadódik.²⁸ Az engedékenységekben részesülő vállalkozások mentesülnek az egyetemleges kártérítési kötelezettség alól, továbbá vezető tisztségviselőik a büntetőjogi jogkövetkezmények alól. Mégsem kerül sor túl gyakran ilyen kérelem benyújtására, ráadásul ezzel is csak a versenyfelügyeleti eljárás megindítását követően élnek a vállalkozások.

2019-ben négy esetben került sor az ügynek engedékenységi politika alkalmazásával történő lezárására, melynek keretében közel 900 millió forint összegű bírságkedvezményt adott a Versenytanács az eljárás alá vontaknak.²⁹ 2019 folyamán hat esetben folytatott a GVH egyezségi eljárást, melynek eredményeképpen több mint 850 millió forint összegű bírságcsökkentést adott.³⁰

A vezető tisztségviselők az ún. megfelelési, más néven compliance programok bevezetésével is elősegíthetik a vállalkozások versenyjogi jogsértésének elkerülését, vagy időben történő feltárását. E programok a bírság kiszabása során is értékelésre kerülnek, de további szempont lehet itt is a vezetők magatartása. A GVH a bírság kiszabása során figyelembe veszi az előzetes illetve utólagos megfelelési erőfeszítéseket és programokat, azt az önkéntes jogkövető magatartásra való törekvés jeleként értékeli. A megfelelési programok léte, a Bírságközleményben szereplő szempontok fennállása esetén, bírságcsökkentő tétel (Bírságközlemény 28-30. pontok), az előzetes megfelelési programra tekintettel legfeljebb 7%-kal csökkenthető a bírság mértéke. Az enyhítő körülményként történő értékelés további feltétele, hogy a *jogsértésben magas rangú vállalati vezetők nem vettek részt*.

Amennyiben a vállalkozás a megfelelési program hatására jelentős többletértéket képviselő bizonyítékot szolgáltat, az előzetes megfelelési programra tekintettel adható bírságcsökkentés mértéke legfeljebb 10%-os mértékű lehet (Bírságközlemény 30. pont).

Az utólagos megfelelési program kidolgozására és implementálására vonatkozó vállalást a GVH az előzetes programoknál kisebb, legfeljebb 5%-os mértékű bírságcsökkentéssel honorálja, amennyiben arra az engedékenységi politikában, egyezségi eljárásban való részvétellel, stb. együtt kerül sor.³¹ A vállalást a GVH, ügyzáró határozatában kötelezettségként előírja az érintett vállalkozás számára, s az abban foglaltak teljesülését *utóvizsgálat keretében ellenőrizheti*.

A megfelelési programok értékelése során ezen felül a GVH vizsgálja azt is, hogy fennáll-e a vállalkozás vezető testületeinek és *vezetőinek világos, határozott és*

---

venniük azokat az egyedi körülményeket, amelyek között esetlegesen sor kerülhetett bizonyítékok megsemmisítésére, valamint azt is, hogy a megsemmisítés mértéke mekkora volt.

²⁸ GVH elnökének és a GVH Versenytanácsa elnökének 10/2017. közleménye az egyezségi eljárásról.

²⁹ A pénztárgépek felülvizsgálatával kapcsolatos kartellek miatt indított, 110/2015. VJ számú eljárásban, az egészségügyi eszközök beszerzésével kapcsolatos 19/2016. VJ számú ügyben, az elemkartell 43/2015. VJ számú eljárásában, és a 103/2014. VJ számú eljárásában.

https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2019&inline=true

³⁰ Például a 97/2016. VJ számú, a 41/2016. VJ számú, a 77/2016. VJ számú ügyekben.

https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2019&inline=true

³¹ Lásd pl. a 77/2016. VJ számú ügyet

nyilvános elköteleződése a versenyjogi szabályoknak való megfelelés iránt (Bírságközlemény 32 a) pont).

Az együttműködés csak akkor enyhítő körülmény, ha a jogsértés felderítésének eredményességét szolgálja,³² például a jogsértést alátámasztó bizonyítékok önkéntes szolgáltatásával, a jogsértés körülményeinek tisztázásával vagy a jogsértés beismerésével, illetőleg a tények nem vitatása révén³³ (Bírságközlemény 35 pont).³⁴ A Bírságközlemény 34. pontja szerint ez a bírság 5%-os csökkentését eredményezheti. Az együttműködés körében ugyanakkor az adatszolgáltatás nem minősül a törvényi kötelezettségen túlmutató mértékű olyan enyhítő körülménynek, mely csökkenti a bírság összegét. Szintén nem eredményezheti a bírság csökkentését a vezető eljárás során tett pusztá nyilatkozata, mely szerint a jövőre nézve a vállalkozás kerülni fogja a hasonló jogsértést (Bírságközlemény 36 pont).³⁵ Az együttműködő magatartás tehát önmagában nem minősül enyhítő körülménynek, figyelemmel arra, hogy ez jogszabályi kötelezettsége a vállalkozásnak. Nem hivatkozhatnak a vállalkozások együttműködésre, ha az eljárás alá vont egyik vállalkozás vezérigazgatója, a másik vállalkozás ügyvezetője a bíróság által is megerősítve, kirívóan jogellenes magatartást tanúsított, amikor megkísérelte a tényfeltárást megghiúsítani.³⁶

4. Előzetes értesítés nélküli helyszíni kutatás és a vezetők

A 2019/1 EU irányelv bevezető rendelkezéseinek (34) pontja szerint, a tapasztalatok azt mutatják, hogy – különösen a rugalmas munkafeltételek térnyerése miatt – az üzleti feljegyzéseket esetenként a vállalkozások vagy a vállalkozások társulásai igazgatóinak, vezetőinek vagy egyéb alkalmazottainak otthonában tartják. A helyszíni vizsgálatok hatékonyságának biztosítása érdekében a nemzeti

³² Az együttműködő magatartás tehát önmagában nem minősül enyhítő körülménynek, figyelemmel arra, hogy ez jogszabályi kötelezettsége az eljárás alá vontaknak. Nem hivatkozhat a vállalkozás együttműködésre, ha az eljárás alá vont egyik vállalkozás vezérigazgatója, a másik vállalkozás ügyvezetője a bíróság eljárási bírság felülvizsgálata során hozott döntése alapján is megerősítve, kirívóan jogellenes magatartást tanúsított, amikor megkísérelte a tényfeltárást megghiúsítani (111/2015. VJ számú ügy).

³³ Lásd 111/2015. VJ számú ügyet.

³⁴ A 74/2003. VJ számú ügyben a Versenytanács által megfogalmazottak szerint, az eljárást segítő együttműködő magatartás érdemi hatással elsősorban akkor lehet a bírság összegére, ha a vállalkozás a versenyt korlátozó megállapodás feltárásában az egyébként törvényi kötelezettség alapján elvárható együttműködésen túlmenő segítséget nyújt.

³⁵ Bírságrendelet 76-77 pontok.

³⁶ Lásd 111/2015. VJ számú ügyet. A vállalkozás vezérigazgatója a helyszíni kutatás során azt állította, nincs nála a laptopja, azt hátizsákjába rejtve próbálta elvinni, de azt is átkutatták és megtalálták. A másik vállalkozás ügyvezetője pedig sajátja helyett egy kamugépet adott át a vizsgálóknak, lásd ez utóbbit bővebben a 6. pontban.

<http://nol.hu/gazdasag/eldugtak-laptopjaikat-a-rajtakapott-vallalkozok-1612335>

Mindkét vállalkozás vezetője tudatosan próbálta félrevezetni a GVH vizsgálóit, és bizonyítékokat elrejtteni a GVH elől. E magatartásuk a valós tényállás feltárásának megghiúsítására irányult, és kifejezetten a hatóság megtévesztését célozta. A GVH álláspontja szerint, a valós tényállás feltárásának megghiúsítását célzó magatartás az egyik legsúlyosabb eljárási szabálysértés.

https://www.gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlemenyek/archiv/2016_os_sajtokozlemenyek/maximalis_eljarasi_birsagokat_szabott_ki_a_gvh_a_h

közgazgatási versenyhatóságoknak jogosultsággal kell rendelkezniük arra, hogy belépjenek bármely helyiségbe, beleértve a *magánlakásokat is*, amennyiben igazolni tudják, hogy észszerű gyanú merül fel arra vonatkozóan, hogy ott olyan üzleti feljegyzéseket tartanak, amelyek jelentőséggel bírhatnak a kartellek bizonyításában.

Az irányelv átültetésének eredményeként, Tpv. 65/A. § (2) bekezdése új szabályként kimondja, hogy a vállalkozás székhelyeként vagy telephelyeként nem bejelentett és gazdasági tevékenység folytatására egyébként általa - különösen az ügyfél vezető tisztségviselője, alkalmazottja, megbízottja vagy az ügyfél felett ténylegesen irányítást gyakorló személy által - nem használt *magáncélú, illetve magánhasználatú ingatlan, jármű, adathordozó tekintetében helyszíni kutatás folytatható*. A megváltozott szabályozás alapján, a GVH ezentúl, nem csak az eljárás alá vont vállalkozáshoz a vállalkozás tevékenységén vagy személyzetén keresztül kapcsolódó magánhasználatú helyiségekben, ingatlanokban és ingóságokon végezhet helyszíni kutatást, hanem bármely magánhasználatú helyiséget, ingatlant és ingóságot (pl. gépjármű, adathordozó) átvizsgálhat. A módosítás nem változtat azonban azon a gyakorlaton, hogy a helyszíni kutatás továbbra is bírói engedély birtokában végezhető. Az üzleti célú helyiségek előzetes átvizsgálása nem feltétele a magánhasználatú ingatlanon és ingóságon végzett helyszíni kutatás végrehajtásának.

5. A vezetők közvetlen, büntetőjogi szankcionálása

Az egyik legsúlyosabb kartelljogi jogsértés, ha az ajánlattevő vállalkozások a közbeszerzési eljárás során összejátszanak, piacot osztanak fel, vagy árakat határoznak meg.³⁷

2019-ben a kartellezésekkel kapcsolatos bejelentések 60-65%-a továbbra is közbeszerzési eljárásokkal összefüggésben érkezett a GVH-hoz. Az érkezett bejelentések mintegy 70%-a a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvényen (a továbbiakban: Kbt.) alapuló ajánlatkérői bejelentés volt³⁸, mely esetben az ajánlatkérő jelezte, hogy az ajánlatadók feltehetően kartelltilomba ütköző magatartást folytattak adott közbeszerzési eljárás során.³⁹

³⁷ Néhány példa: VJ-56/2004.; VJ-48/2013.; Vj-74/2004.; Vj-27/2003; Vj-97/2006.; 134/2008. VJ; 111/2015. VJ; 77/2016. VJ; 19/2016. VJ számú ügyek.

³⁸ Kbt. 36. § (2) bekezdés alapján, amennyiben az ajánlatkérő az adott közbeszerzési eljárás során a Tpv. 11. §-a, vagy az EUMSZ 101. cikke szerinti rendelkezések nyilvánvaló megsértését észleli vagy azt alapos okkal feltételezi, köteles azt - a Tpv. bejelentésre vagy panaszra vonatkozó szabályai szerint - jelezni a GVH-nak. Az ajánlatkérő Kbt. 36. § (2) bekezdése szerinti versenyhivatal felé fennálló értesítési kötelezettsége az első fordulat esetében egyértelmű bizonyítottság, megállapíthatóság esetén áll fenn. A második fordulat szerinti alapos gyanú fennállásához az szükséges, hogy az ajánlatkérő a rendelkezésre álló dokumentumokra, bizonyítékokra tekintettel, alappal gondolhasson arra, hogy a konkrét esetben megvalósulhatott a jogsértés.

Az érintett ajánlattevők összejátszásának alapos gyanúját veti fel, hogy az egymástól elvileg független ajánlattevők egymással teljesen megegyező arányú eltéréssel, egy ajánlaton belül pedig ugyanolyan arányban kalkuláltak műszaki szempontból bonyolult, nagy költségigényű, és kevésbé bonyolult, ezáltal nyilvánvalóan kisebb költségigényű munkákat (lásd: KJD2020. 3.).

³⁹ https://gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2019&inline=true

A közbeszerzési kartellektől való tartózkodást szolgálja a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségének megteremtése. A hatályos, Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) is büntetni rendeli az ilyen jogsértéseket, a Versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban büntetnének tényállásán keresztül.⁴⁰ E bűncselekmény elkövetője nem a vállalkozás, hanem annak természetes személy vezető tisztségviselője, tagja, stb., tehát a büntetés közvetlenül a jogsértő vezetőket sújtja. A tényállás elemzésére jelen tanulmány nem vállalkozik, a témában több tudományos munka is született.⁴¹

Uniós szinten megfogalmazott elvárás viszont az, hogy azon vállalkozások vezetői, alkalmazottai, tagjai, stb. számára – tekintettel a titkos kartellek felderítésében és az azokkal kapcsolatos vizsgálatokban való közreműködésükre – védelmet kell biztosítani a büntető, esetleges egyéb szankciókkal szemben, amelyek eredményesen éltek engedékenységi kérelemmel.⁴² A Btk. 420. § (5) é (6) bekezdései hivatottak ezt a védelmet biztosítani. Az (5) bekezdés szerint nem büntethető az elkövető, a (6) bekezdés szerint pedig az elkövető büntetése korlátlanul enyhíthető, különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető, ha az elkövetéskor olyan vállalkozás vezetője, amely sikeres engedékenységi kérelmet nyújtott be, a vizsgálat megindítása előtt, vagy azt követően, és az elkövetés körülményeit feltárta. A büntetés mellőzéséhez, vagy enyhítéshez nem csak sikeres engedékenységi kérelemre van szükség, hanem az elkövetőnek az elkövetés körülményeit is fel kell tárnia. A (4) bekezdés alapján, akkor sem büntethető a

⁴⁰ Btk. 420. § (1) bekezdése alapján, aki a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása érdekében az árak, díjak, egyéb szerződéses feltételek rögzítésére vagy a piac felosztására irányuló megállapodást köt, vagy más összehangolt magatartást tanúsít, és ezzel a versenyt korlátozza, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A (2) bekezdés szerint, hasonlóan büntetendő, aki a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása érdekében a vállalkozások egyesülete, a köztestület, az egyesülés és más hasonló szervezet olyan döntésének a meghozatalában vesz részt, amely a versenyt korlátozza.

⁴¹ Versenyjogi szempontból elemzi a tényállás MISKOLCI Bodnár Péter: A versenykorlátozó megállapodás, a kartell versenyjogi tilalma és a „versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési eljárásban” elnevezésű bűncselekmény c. cikke. in: *Miskolci Jogi Szemle*, 14. évfolyam, 2019/2. különszám 2. kötet, 169-179. o.

A büntetőjog szemüvegén át elemzi a témát pl. Csépai Balázs - Ujvári Ákos: A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban való büntetethezességének kérdésköre. in: *Jogtudományi Közlöny*, 2006/6. szám, 221-231. o.; Gerencsér Ágnes: Büntetőjogi szankciók a versenyjogban, „Versenyjog Magyarországon és az EU-ban” – 2006 című, a Gazdasági Versenyhivatal által meghirdetett pályázat II. helyezést elért dolgozata, GVH, Budapest. https://www.gvh.hu/data/cms1024125/print_4449_h.pdf; SZABÓ Zsolt Tibor: Egy új törvényi tényállás szükségességéről: avagy a versenyt korlátozó megállapodás a közbeszerzési és a koncessziós eljárásban bűncselekmény margójára. in: *Pro Futuro*, 2019, december, 99-121. o.; SINKU Pál: A kartellbűncselekmény. in: HOLLÁN Miklós – BARABÁS A. Tünde (szerk.): *A negyedik magyar büntetőködex*. Magyar Tudományos Akadémia TK – Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017, 259-266. o.

<https://jog.tk.hu/uploads/files/buntetokodex.pdf>

MOLNÁR Erzsébet: A kartellmagatartások büntetőjogi szankcionálásának kriminálpolitikai vizsgálata. in: *Versenyűkör*, 2019/1. szám, 28-37. o.

https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2019_01&inline=true

⁴² 2019/1 EU irányelv (64) és (65) bekezdések.

bűncselekmény elkövetője, ha a cselekményt önként bejelenti, még a hatóság tudomásszerzése előtt, és az elkövetés körülményeit feltárja.

E bűncselekmény felderítése nagyon nehéz, többnyire a sérelmet szenvedett versenytársak tesznek feljelentést, de volt példa arra is, hogy a közbeszerzés ajánlatkérője élt e lehetőséggel. Meg kell jegyezni, hogy e tényállást illetően nem találunk közzétett bírósági ítéletet, a tudományos munkák is szinte csak elméleti megközelítést alkalmaznak, így gyakorlati tapasztalatokról nem lehet beszámolni.⁴³ Néhány újságcikk és versenytanácsi határozat utal csak arra, hogy e tényállásra alapozva indultak büntetőeljárások.⁴⁴ Sinku Pál szerint, a vádemelések elmaradásának egyik oka a bizonyítás nehézsége, „további probléma, hogy a nyomozó hatóság oldalán gyakran a gazdasági, versenyjogi ismeretek hiánya nehezíti az eljárás kellő mélységű és szakszerű tisztázását, a bizonyítékok értékelésének nem ritkán a piaci, közgazdasági folyamatok elemzésén kell alapulnia.”⁴⁵

Megjegyezzük, hogy nem csak a vezetőknek, hanem a vállalkozásnak is feltétlen érdeke a büntetőjogi jogkövetkezmények elkerülése a hatalmas presztízavesztés

⁴³ Megállapításunkat további szerzők is megerősítik, pl. Szabó Zsolt Tibor az alábbiakat írja: „Ami biztos, hogy az elmúlt években alig indult büntetőeljárás e gazdasági bűncselekmény gyanúja miatt, ennél még kevesebb ügy jutott el vádemelésig, és a mai napig szinte nem is született bűnösséget megállapító jogerős ítélet. A statisztikai adatok szerint a 2016–2018. években mindösszesen huszonkilenc ilyen bűncselekményt követtek el. Előbbi megállapítást ki kell egészítenem azzal, hogy olyan büntetőügyből is kevés van, amelyeknek ítéleti indoklásában a közbeszerzés és a vesztegetés bűncselekményei együttesen szerepelnének.” i.m. 102. o.; MOLNÁR Erzsébet tanulmányában az alábbiakat írja: „... a rendelkezésre álló bűnügyi statisztikai adatok alapján kijelenthető, hogy gyakorlati relevanciája voltaképp nincsen.” i.m. 35. o.

https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenyutkor/lapszamok/Versenyutkor_2019_01&inline=true

⁴⁴ Lásd a 28/2013 VJ számú ügyet, a versenyfelügyeleti eljárás részleteiből derül ki, hogy indult büntetőeljárás.

A sószóró kartell ügy: A kartell miatt a fejlesztési tárca infrastruktúráért felelős államtitkárának feljelentése után, 2013-ban rendelték el a nyomozást. A hatóságok titkos nyomozást folytattak, annak eredményeit, a rögzített telefonbeszélgetéseket, SMS-eket, e-maileket a bíróság felhasználta.

A vádirat szerint egy 64 éves férfi a versenytársaival együttműködve egy kartellt hozott létre a magyar közutak fenntartásával foglalkozó cégek piacán 2013-ban. A vádlottak felosztották egymás között a piacot, előre megállapodtak abban, hogy az egyes állami tulajdonú vállalatok által kiírt közbeszerzéseken melyik cég, milyen feltételekkel indul, kié lesz a nyertes pályázat, a nyertes pályázó hogyan kárpótolja a megrendezett módon „vesztes” pályázókat munkákkal.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság a vádlottakat bűnösnek mondta ki, 2020. szeptember 22-én kihirdetett ítéletében. A 7 cég 11 képviselőjére együttesen csaknem 25 millió forint pénzbüntetést szabott ki.

https://hvg.hu/gazdasag/20201002_kartell

<https://infostart.hu/bunugyek/2020/09/22/kemenyen-buntette-a-irosag-a-soszoro-kartell-ugy-vadlottjait>

https://fovarositorvenyszek.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/200922_elfofoku_itelet_ko_ncesszios_eljaras_buntette_miatt.pdf

Az ún. egészségügyi kartell ügyében is indult nyomozás, 19/2016. VJ számú ügy. Az érintett versenyfelügyeleti eljárásban többen is engedékenységi kérelemmel fordultak a GVH-hoz, a négy kérelemből hármát elfogadott a GVH. Az ügy büntetőjogi vonatkozásairól nincs további nyilvános információ.

https://hvg.hu/kkv/20200116_Megerosította_az_ugyeszseg_nyomoznak_a_magyarorszagi_egeszsegu_gy_kartell_ugyeben

⁴⁵ SINKU Pál: i.m. 266. o.

miatt, mindez az engedékenységi kérelem benyújtása irányába mozdíthatja el a vezetőket, ami szintén ügyszámcsökkentő hatású.

6. A versenyfelügyeleti eljárás során tanúsított magatartás szankcionálása

A vezetők felelőssége a versenyfelügyeleti eljárás során tanúsított jogsértő magatartásuk miatt megállapítható és közvetlenül szankcionálható, eljárási bírság formájában. A vezetők bírságolására csak akkor kerülhet sor, ha a versenyfelügyeleti eljárás során olyan cselekményt végeznek, vagy olyan magatartást tanúsítanak, amely az eljárás elhúzására, a valós tényállás feltárásának megghiúsítására irányul, vagy azt eredményezi, vagy kötelezettségüket egyébként önhibájukból megszegik.⁴⁶ A nyilvánosságra hozott ügyekből érdemes néhány tanulságos esetet megemlíteni.

A GVH tanúmeghallgatásra, illetve ügyfélmeghallgatásra idézte az egyes vállalkozások vezetőit a 28/2013. VJ számú ügyben. A tanúként megidézett két vezető megtagadta a nyilatkozattételt, a harmadik esetben pedig az ügyfélmeghallgatásra hívott vállalkozás törvényes képviselő vezető tisztségviselője a meghallgatáson nem jelent meg. Mindhárom vezető arra hivatkozott, hogy büntetőeljárás is folyik párhuzamosan velük szemben és nyilatkozatuk megalapozná bűnösségüket, azaz saját magukat bűncselekmény elkövetésével vádolnák meg. A vizsgáló mindhárom esetben eljárási bírságot szabott ki, mert álláspontja szerint e magatartások a valós tényállás feltárásának megghiúsítására irányultak.

Az eljárási bírságot kiszabó végzések ellen (Vj-28/2013.174; Vj-28/2013.175.; Vj-28/2013. 176.) mindhárom vezető fellebbezett. A fellebbezés folytán eljáró versenytanács a végzéseket helybenhagyta, megerősítve az alábbi érveket:

A fellebbezés folytán eljáró versenytanács álláspontja szerint, a tanú csak az olyan kérdésre tagadhatja meg a válaszadást, amelyre adandó válasszal önmagát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná. Nyilvánvaló az, hogy a tanú a kérdés elhangozása előtt nincs abban a helyzetben, hogy eldöntse azt, hogy jogosult-e a válaszadás megtagadására, így nincs lehetősége arra, hogy a vallomástételt a tanú egészében tagadja meg. A versenytanácsi határozatokkal szemben az érintett vezetők bírósághoz fordultak, a határozatok a bíróság által is helybenhagyásra kerültek.⁴⁷

Az eljáró versenytanács a Vj-111/2015. 32. számú végzésében eljárási bírságot szabott ki, mert az egyik vállalkozás ügyvezetője igyekezett a hatóságot félrevezetni.

---

⁴⁶ Tptv. 61. § (1) bekezdés.

⁴⁷ Az ügyek részletes elemzését tartalmazza Dorkó Dalma: Az önvádra kötelezés tilalma a büntetőeljárással párhuzamosan folyó versenyfelügyeleti eljárásban c. munkája. in: *Versenytükkör*, 2015/1. szám
https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/GVH_VT_2015_1&inline=true

A GVH vizsgálói helyszíni kutatást kívántak végezni, a vállalkozás székhelyén, de az, több okból, nem vezetett sikerre. A vállalkozás ügyvezetője erről tudomást szerzett.

A megismételt helyszíni kutatás során a vizsgálók fizikai tükörmásolatot készítettek annak az asztali számítógépnek a merevlemez tartalmáról, amelyet az ügyvezető sajátjaként megmutatott. A vizsgált adathordozón látható volt, hogy a sikertelen helyszíni kutatás estéjén az adathordozó elnevezését „geosivo”-ra változtatták, és új operációs rendszert telepítettek rá. A telepítési folyamat felülírta a merevlemez tartalmát, és - esetenként visszaállíthatatlanul - törölte a rajta lévő adatállományt. A vizsgálók másfél hónap múlva ismét helyszíni kutatást végeztek a vállalkozás székhelyén. Ennek során azt tapasztalták, hogy az ügyvezető egy másik számítógépet használ, aminek merevlemezéről szintén tükörmásolatot készítettek. Az ekkor készített másolat sokszorosan és évekre visszamenően több dokumentumot tartalmazott, olyanokat, amelyek az eljárás szempontjából relevánsak voltak.

Az ügyvezető a helyszíni kutatás alkalmával tehát nem az általa a versenyfelügyeleti eljárás megindításának napján, illetve azt megelőzően használt tartalmú merevlemezrel ellátott számítógépet bocsátotta az eljáró versenytanács rendelkezésére, hanem az eljáró versenytanács számára egy olyan számítógépet mutatott be, amelynek merevlemezén újonnan - a versenyfelügyeleti eljárás megindítása, illetve az arról történt tudomásszerzése után - telepített operációs rendszer és adattartalom szerepelt. Megállapítást nyert, hogy az ügyvezető magatartása a valós tényállás feltárásának megghiúsítására irányult.

7. Összegzés

A vezetők aktív, vagy passzív részvétele a kartellcselekményekben igen gyakori, mégis, csak szűk körben kerül sor közvetlen felelősségre vonásukra. A jogi szabályozás és a joggyakorlat is figyelemmel van a vezetők magatartására és szerepére, ami különösen a bírságkiszabása során hangsúlyos. A versenyfelügyeleti eljárás alatt a vezetők döntéseikkel, magatartásukkal, együttműködéssel javíthatják a vállalkozás helyzetét, de jelentősen ronthatnak is azon. A vezetők személyes magatartásának csak a közbeszerzési kartellek esetén van büntetőjogi szankciója. Látható viszont, hogy a büntetőügyek, ezen belül a vádemelések, és ítéletek száma elenyésző. Ennek következtében, van olyan szakirodalmi álláspont, amely megkérdőjelezi e „kartellbűncselekmény” létjogosultságát, annak szimbolikus jelentőséget tanúsít.⁴⁸ A büntetések elmaradásának okai között feltehetően szerepelnek a kívánatos és sikeres engedékenységi kérelmek is. E mellett, akár a büntetőjogi jogkövetkezményektől való félelem is ösztönözhet az engedékenységi programban való részvételre. Ha szerepe nem is a visszatartásban, de a kartellek feltárásában azért van.

Magyarországon nincs a jogsértésben résztvevő vállalkozások vezetőit közvetlenül érintő közjogi szankció (bírság, eltiltás). A szakirodalomban ennek igénye felmerült, különösen, ha az látható, hogy a vállalkozás bírságolása nem éri el a

⁴⁸ MOLNÁR Erzsébet: i.m. 37. o.

hatását, mert az ismételten kartellezett.⁴⁹ A magyar jogban kevés olyan esetkör van, amikor a vezető közvetlenül felel. Többnyire ezeknek minimális a visszatartó ereje, különböző okokból kifolyólag, de, egy személyes kartelljogi felelősség mindenképpen elindítana egy szocializációs, jogkövetési folyamatot. A kartellek elleni taktikai játékokban figyelni kell azonban arra, hogy ez ne retentsen el az engedékenységi kérelem benyújtásától. Ez kiküszöbölhető lenne azzal, hogy a vállalkozás sikeres engedékenységi kérelme, ha az valamelyik vezetőnek köszönhető, e vezetőt mentesítené a személyes bírság alól.

Irodalomjegyzék

- CSÉPAI Balázs - UJVÁRI Ákos: A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban való büntethetőségének kérdésköre. *Jogtudományi Közlöny*, 2006/6 szám.
- DORKÓ Dalma: Az önvádra kötelezés tilalma a büntetőeljárással párhuzamosan folyó versenyfelügyeleti eljárásban. *Versenyügyek*, 2015. 1. szám
- GERENCSÉR Ágnes: Büntetőjogi szankciók a versenyjogban, „Versenyjog Magyarországon és az EU-ban” – 2006. GVH, Budapest.
- https://www.gvh.hu/data/cms1024125/print_4449_h.pdf
- MISKOLCI BODNÁR Péter: A versenykorlátozó megállapodás, a kartell versenyjogi tilalma és a „versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési eljárásban” elnevezésű bűncselekmény. *Miskolci Jogi Szemle*, 2019/2. szám, 2. kötet.
- MOLNÁR Erzsébet: A kartellmagatartások büntetőjogi szankcionálásának kriminálpolitikai vizsgálata. *Versenyügyek*, 2019/1. szám.
- https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2019_01&inline=true
- NAGY Csongor István: Az engedékenységi politika keretében való együttműködés fékező és hajtóerői. Összehasonlító jogi adalékok. című művében. in: VALENTINY Pál et al. (szerk.): *Verseny és Szabályozás 2017*, MTA KRTK Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2018.
- SINKU Pál: A kartellbűncselekmény. in: Hollán Miklós – Barabás A. Tünde (szerk.): *A negyedik magyar büntetőkódex*. Magyar Tudományos Akadémia TK – Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017.
- <https://jog.tk.hu/uploads/files/buntetokodex.pdf>
- SZABÓ Zsolt Tibor: Egy új törvényi tényállás szükségességéről: avagy a versenyt korlátozó megállapodás a közbeszerzési és a koncessziós eljárásban bűncselekmény margójára. *Pro Futuro*. 2019, december. <https://doi.org/10.26521/Profuturo/1/2019/3872>
- TÓTH Tihamér: A versenyfelügyeleti bírság összegének egyes kérdései az új bírságközlemények fényében. in: Valentiny Pál et al. (szerk.): *Verseny és Szabályozás*, Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2018.

---

⁴⁹ TÓTH Tihamér: A versenyfelügyeleti bírság összegének egyes kérdései az új bírságközlemények fényében. in: VALENTINY Pál et al. (szerk.): *Verseny és Szabályozás*, Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2018, 32. o.

A „kartellbűncselekmény” Magyarországon

Gula József*

A tanulmány a versenykorlátozó magatartások elleni jogi fellépés eszközrendszerét, elsősorban annak büntetőjogi eszközeit és a büntetőjogi védelem sajátosságait vizsgálja. A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban hatályos szabályozásának, a versenyjogi és a büntetőjogi rendelkezések összhangjának, érvényesülésének elemzése alapozza meg a bűncselekményi tényállás értékelését.

Kulcsszavak: versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban, tisztességes gazdasági verseny, kartell, versenyjogi engedékenységi politika

Criminal legal regulations on cartels in Hungary

The present paper examines the system of legal means against unfair competition, with special regards to the means of criminal law and the characteristics of the criminal legal protection. The evaluation of the regulation is based on the provisions in force pertaining to the agreement in restraint of competition in public procurement and concession procedure, the emergence, and the correspondence of the rules of competition law and criminal law.

Keywords: agreement in restraint of competition in public procurement and concession procedure, fair economic competition, cartels, leniency policy of competition law

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2190>

1. A versenykorlátozó magatartások elleni fellépés eszközrendszere

Magyarország Alaptörvénye rögzíti, hogy Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit, fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.¹

A vállalkozások a gazdasági verseny kényszerítő hatásainak elkerülése érdekében nem egyszer olyan megállapodásokat kötnek, melyek csak a résztvevők számára járnak előnnyel, a kívülállók részére hátrányosak, a gazdasági versenyt különböző mértékben korlátozzák vagy torzítják.²

A tisztességes gazdasági verseny biztosítása érdekében szükséges a versenykorlátozó magatartások elleni állami fellépés, melynek eszközrendszerét

---

* Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék. A tanulmány „A vállalatok büntetőjogi és közigazgatási jogi felelőssége, különös tekintettel a kartelljog és az adatvédelmi jog területén de lege lata és de lege ferenda” című I. HUMBOLDT-KONFERENCIA keretében elhangzott előadás alapján készült.

¹ Magyarország Alaptörvénye Alapvetés M) cikk (2) bekezdés

² 2005. évi XCI. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más törvények módosításáról

megvizsgálva megállapítható, hogy több jogág szabályai párhuzamosan érvényesülnek. A versenyjog, a közigazgatási jog, a polgári jog, a kereskedelmi jog és a büntetőjog saját eszközeivel egyaránt hozzájárul(hat) a verseny tisztaságához.

A versenyjog széles körben tiltja a versenykorlátozó magatartásokat (antitrust law), a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) ellenőrzi a tilalom betartását és szükség esetén alkalmazza a törvényi szankciókat. A polgári jog intézményei közül kiemelhető az érvénytelenség és a kártérítés³, a kereskedelmi jogi eszközök körében témánk szempontjából hangsúlyos továbbá a közbeszerzési és a koncessziós eljárások szabályozása, büntetőjogi vonatkozásban pedig a „Versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban” bűncselekménnyé nyilvánítása.

2. A büntetőjogi védelem sajátosságai

A versenyt korlátozó magatartásokat a versenyjog és a büntetőjog egyaránt tilalmazza, a tilalom érvényesülési köre azonban lényegesen eltérő, a büntetőjogi védelem több sajátos vonással is rendelkezik.

Ilyen sajátosságként említhető a bűncselekményi tényállás *szűk tárgyi hatálya* és *speciális célzata*. A Btk. a versenykorlátozó megállapodást, összehangolt magatartást, egyes szervezetek döntéseit akkor rendeli büntetni, ha a közbeszerzési eljárás vagy a koncessziós pályázat eredményének befolyásolására irányul. A büntetőjogi védelem *ultima ratio jelleggel* érvényesül, a versenyjoginál érdemben szűkebb tárgyi hatállyal. A hatályos Btk.⁴ indokolása e körben azt tartalmazza, hogy nem szükséges a büntetőjogi védelmet valamennyi kartellre kiterjeszteni, a versenyjog eszköztára egyéb esetekben megfelelő védelmet biztosít. A büntetőjog a versenyjogi szabályoktól eltérően kizárólag célzatosan, egyenes szándékkal elkövetett cselekményeket rendel büntetni.

A büntetőjogi védelem további sajátossága a bűncselekmény befejezettségéhez a verseny korlátozásának, mint *eredménynek* a megkövetelése. Érdemes utalni arra, hogy a bűncselekmény eredményének értelmezése körében eltérő szakmai álláspontok alakultak ki. Az egyik megközelítés szerint a bűncselekmény a megállapodás megkötésével befejezetté válik⁵, a megállapodásra irányuló tárgyalás, döntésre irányuló előterjesztés kísérlet lehet. A másik nézet szerint a közbeszerzési eljárás vagy koncessziós pályázat eredményének kihirdetése is szükséges a bűncselekmény befejezettségéhez.⁶ A bűncselekmény materiális jellege indokolhatja az utóbbi álláspontot, a verseny korlátozása azonban már az ilyen megállapodás megkötésével megvalósul.

³ Lásd még MISKOLCZI BODNÁR Péter: A versenykorlátozó megállapodás, a kartell versenyjogi tilalma és a „versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési eljárásban” elnevezésű bűncselekmény, *Miskolci Jogi Szemle*, XIV. évfolyam 2019. 2. különszám 2. kötet, 170. o.

⁴ 2012. évi C. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről

⁵ MOLNÁR Gábor: Versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban, in: *Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára* (szerk.: Kónya István), Budapest, HVG-ORAC, 2020

⁶ CSÉPAI Balázs - ÚJVÁRI Ákos: A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban való büntethetőségének kérdésköre, *Jogtudományi Közlöny*, (2006) 6., 227. o.

A versenyjog és a büntetőjog szabályait összevetve lényeges eltérés mutatkozik a *norma címzettjét* illetően is. A versenyjog a vállalkozás elleni versenyfelügyeleti eljárást szabályoz, míg a büntetőjogban a bűncselekmény alanya kizárólag természetes személy lehet. Ezen a tényen nem változtat az sem, hogy járulékos jelleggel jogi személlyel szemben is alkalmazható büntetőjogi intézkedés.

A bűncselekmény alanya tettesként tipikusan a gazdálkodó szervezet ügyvezetésre vagy képviselőre feljogosított tagja, tisztségviselője, alkalmazottja, illetve a gazdasági társaság tagja, aki a gazdálkodó szervezeten belüli tevékenysége vagy pozíciója révén érdekeltje a piaci versenynek és a versenytársakkal megállapodást köthet, illetőleg aki a vállalkozások egyesülete, a köztestület, az egyesülés és más hasonló szervezet döntésének meghozatalában részt vesz. A megállapodást kötők nem társtettesként, hanem önálló tettesként vonhatók felelősségre (szükségképpen többes közreműködés).

Mint ismeretes a törvényben írt feltételek fennállása esetén a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések a jogi személy megszüntetése, a jogi személy tevékenységének korlátozása (a vizsgált bűncselekményi tényállás kapcsán kiemelhető például, hogy nem vehet részt közbeszerzési eljárásban, nem köthető vele koncessziós szerződés, stb.) és a pénzbírság.

3. A bűncselekményi tényállás szerkezete

A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban bűncselekményi tényállása két alapesetet, egy privilegizált esetet, valamint büntethetőséget megszüntető és korlátozó okokat szabályoz.

Az *első alapeset*⁷ lényege a közbeszerzési eljárás, illetve koncessziós pályázat eredményének befolyásolása érdekében versenykorlátozó megállapodás kötése, vagy más összehangolt magatartás tanúsítása, a *második alapeset*⁸ pedig az első alapesettel azonos célzat mellett a vállalkozások egyesülete, más hasonló szervezet versenykorlátozó döntésének meghozatalában való részvételt rendeli büntetni.

A bűncselekmény *privilegizált esete*⁹ 50 millió Ft-ot meg nem haladó közbeszerzési értékre történő elkövetés esetén állapítható meg. Koncessziós eljáráshoz kapcsolódóan az enyhébben minősülő alakzat értékelésére nem kerülhet sor.

⁷ Btk. 420. § (1) Aki a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása érdekében az árak, díjak, egyéb szerződéses feltételek rögzítésére vagy a piac felosztására irányuló megállapodást köt, vagy más összehangolt magatartást tanúsít, és ezzel a versenyt korlátozza, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁸ Btk. 420. § (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása érdekében a vállalkozások egyesülete, a köztestület, az egyesülés és más hasonló szervezet olyan döntésének a meghozatalában vesz részt, amely a versenyt korlátozza.

⁹ Btk. 420. § (3) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) vagy (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt jelentős értéket meg nem haladó közbeszerzési értékre követik el.

Büntethetőséget megszüntető ok az elkövető megfelelő időben tett bejelentése a büntetőügyekben eljáró hatóságnak és a körülmények feltárása.¹⁰

A Btk. a versenyjogi engedékenységi politikára figyelemmel is állapít meg büntethetőséget megszüntető, illetve korlátozó okot. Büntethetőséget megszüntető ok, ha a GVH-hoz bírság mellőzésére alapot adó kérelem került benyújtásra a vállalkozás által a vizsgálat megindítása előtt és a vállalkozásban meghatározott szerepet betöltő elkövető az elkövetés körülményeit feltárja.¹¹

A bírság mellőzésére vagy csökkentésére alapot adó kérelem (későbbi) benyújtása, és az elkövetés körülményeinek feltárása a büntetés korlátlan enyhítését, kivételesen mellőzését teszi lehetővé.¹²

4. A hatályos büntetőjogi szabályozás főbb jellemzői

A bűncselekményt a *2005. évi XCI. törvény* iktatta a korábbi Büntető Törvénykönyvbe¹³ 2005. szeptember 1-jei hatállyal. A törvény indokolása utalt arra, hogy a versenykorlátozó magatartásokkal, a kartellekkel szembeni fellépés elsősorban igazgatási eszközökkel, a Gazdasági Versenyhivatal eljárása útján történik. E körben az alapvető szabályokat a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló *1996. évi LVII. törvény* (Tpv.), illetve az *EUMSZ.*¹⁴ állapítja meg. Azon versenytorzító magatartások esetén, melyek a közbeszerzési és a koncessziós eljárások tisztaságát is sértik a jogalkotó indokoltan látta a büntetőjogi fenyegetettség megteremtését.¹⁵ A tényállás alkalmazásához elengedhetetlen a további háttérjogszabályok, így különösen a közbeszerzésekről szóló *2015. évi CXLIII. törvény* (a továbbiakban: Kbt.), valamint a koncesszióról szóló *1991. évi XVI. törvény* (a továbbiakban: Koncessziós tv.) ismerete.

A tényállás *jogi tárgya* a verseny szabadsága, a szabadpiac korlátozástól mentes működése, valamint a pénzügyi támogatások rendszerének törvényes működése, a

¹⁰ Btk. 420. § (4) Nem büntethető az (1)–(3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetője, ha a cselekményt, mielőtt az a büntetőügyekben eljáró hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.

¹¹ Btk. 420. § (5) Nem büntethető az (1)–(3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetője, ha a cselekmény elkövetésekor olyan vállalkozás vezető tisztségviselője, tagja, felügyelő bizottságának tagja, alkalmazottja vagy ezek megbízottja, amely – mielőtt a versenyfelügyeleti ügyekben eljáró hatóság az ügyben vizsgálatot indított volna – a cselekményre kiterjedően a versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény szerinti bírság mellőzésére alapot adó kérelmet nyújtott be, és az elkövetés körülményeit feltárja.

¹² Btk. 420. § (6) A büntetés korlátlanul enyhíthető, különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor olyan vállalkozás vezető tisztségviselője, tagja, felügyelőbizottságának tagja, alkalmazottja vagy ezek megbízottja, amely a versenyfelügyeleti ügyben eljáró hatóságnál a cselekményre kiterjedően a versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény szerinti bírság mellőzésére vagy csökkentésére alapot adó kérelmet nyújtott be, és az elkövetés körülményeit feltárja.

¹³ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

¹⁴ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 101. cikk

¹⁵ Ez a megoldás a közvagyon eltérő büntetőjogi védelmeként is értékelhető, és így alkotmányossági kérdéseket is felvet. Lásd SINKU Pál: A kartellbűncselekmény, in: *A negyedik magyar büntetőkönyv – régi és újabb vitakérdései* (szerk.: Hollán Miklós – Barabás A. Tünde), Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – OKRI, 2017, 263. o.

közpénzek, a költségvetési források átlátható, tisztességes és haszonnal felhasználása, mint védelmet igénylő érték.

A *Kbt.* megalkotása során alapvető célkitűzés volt, hogy biztosítsa a közpénzek ésszerű és hatékony felhasználását, az átláthatóságot és széleskörű nyilvános ellenőrizhetőséget, a verseny tisztaságát. A *Kbt.* szerint kell eljárni a közbeszerzési (koncessziós beszerzési) eljárásokban, amelyeket az ajánlatkérőként meghatározott szervezetek visszerhes szerződés megkötése céljából kötelesek lefolytatni megadott tárgyú és értékű beszerzések megvalósítása érdekében.

A *Koncessziós tv.* a kizárólagos állami, önkormányzati vagy önkormányzati társulási tulajdon hatékony működtetésének, valamint a kizárólagosan az állam vagy az önkormányzat hatáskörébe utalt tevékenységek gyakorlásának egyik lehetséges útjaként mindezek koncessziós szerződés alapján való átengedéséről rendelkezik. A törvény – a nemzeti vagyonról szóló törvényre utalással – meghatározza a koncesszióköteles tevékenységek körét, valamint kimondja, hogy – a törvényben meghatározott kivételekkel – a koncessziós szerződés megkötésére az állam, illetőleg az önkormányzat pályázatot köteles kiírni. A pályázatok főszabályként nyilvánosak. Elsősorban honvédelmi, illetve nemzetbiztonsági érdekek tehetik szükségessé zártkörű pályázat kiírását.

A tényállás (1) bekezdése szerinti *elkövetési magatartásai* az árak (díjak), egyéb szerződéses feltételek rögzítésére, vagy a piac felosztására irányuló megállapodás kötése, illetve más összehangolt magatartás tanúsítása, a (2) bekezdés pedig a vállalkozások egyesülete, a köztisztület, az egyesülés és más hasonló szervezet versenykorlátozó döntésének meghozatalában való részvétellel valósulhat meg.

A *Tpvt.* 11. § (1) bekezdése kimondja, hogy tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások egyesülési jog alapján létrejött szervezetének, köztisztületének, egyesülésének és más hasonló szervezetének (a továbbiakban együtt: vállalkozások társulása) a döntése (a továbbiakban együtt: megállapodás), amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki. A *Tpvt.* tehát mindhárom tényállászerű elkövetési magatartást a megállapodás fogalma alá vonja. Nem minősül ilyennek a megállapodás, ha egymástól nem független vállalkozások között jön létre. A *Tpvt.* az általános kartelltilalom kimondása mellett példálózó jellegű felsorolást ad a versenykorlátozó megállapodások jellegzetes eseteiről (árkartell, piacfelosztó kartell stb.).

Kiemelést érdemel, hogy a vállalkozások közötti gazdasági együttműködés nem tiltott, ha az a verseny tisztaságával és a fogyasztók, üzletfelek érdekeivel nem ellentétes. Nem értékelhető a tényállás körében az olyan megállapodás sem, amelyet a közbeszerzési eljárásban, illetőleg a koncessziós pályázat esetében az egy ajánlattevőnek, illetve pályázónak minősülő konzorcium tagjai kötnek egymással.

Megfogalmazódott olyan nézet, hogy a versenyjogi tilalom hiányára vagy mentesülésre vezető esetek, másfelől a büntetőjogi felelősségre vonás akadályai indokolatlan eltéréseket mutatnak. A versenyjogban a tényállászerű magatartások nem minden esetben minősülnek tilosnak. Nem vonatkozik a tilalom az egymástól nem független vállalkozások közötti versenykorlátozó megállapodásokra, a mentesülő megállapodásokra és – a kartelleket kivéve – a csekély jelentőségű

megállapodásokra sem. A büntetőeljárás során a társadalomra veszélyesség hiánya hivatkozható, míg a versenyjogi tilalom és szankciók alóli mentesülésre konkrét normák vonatkoznak.¹⁶

Érdeemes e körben utalni arra, hogy a Tpv. azon rendelkezéseit, amelyek lehetővé teszik a versenykorlátozó megállapodásokat, jogellenességet kizáró okként kell elismerni,¹⁷ a 2012. évi Btk. a jogszabály engedélyét immár kifejezetten is nevesíti a büntethetőséget kizáró okok között.

A Tpv. az ún. horizontális és vertikális kartellek létrehozását egyaránt tiltja. A büntető tényállás a horizontális kartellekre irányul, amikor a megállapodás a versenytársak között jön létre. (Vertikális kartell esetén a megállapodást a piaci rendszer különböző szintjein elhelyezkedő, a forgalmi folyamat különböző szakaszaiban működő vállalkozások – pl. termelők és kereskedők – kötik.)

Az összehangolt magatartás lényege, hogy a verseny résztvevői egymásra figyelemmel – akár a piaci helyzetüktől függetlenül – azonos piaci magatartást tanúsítanak. A büntetőjogi felelősséget nem alapozza meg az ún. párhuzamos magatartás, amelyre a piaci verseny résztvevői azonos hatásmechanizmus okából kényszerülnek (pl. valutaleértékelés).

A versenytársak megállapodása, összehangolt magatartása vagy arra vonatkozhat, hogy ki milyen „ár” adja be ajánlatát a koncessziós, illetve a közbeszerzési eljárásban (árak rögzítése), vagy arra, hogy az adott eljárásokban ki lesz a kedvezőbb feltételekkel ajánlatot tevő (piacfelosztás).¹⁸ A megállapodás vagy más összehangolt magatartás eredménye, hogy ezzel a versenyt korlátozzák.

A versenyjogi és a büntetőjogi tilalom közötti eltérés tetten érhető abban is, hogy a versenyjogban a negatív fejlemény háromféle módon jelentkezhet. A vállalkozás célozza a versenyszűkítést, vagy a magatartás ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki. A versenyre gyakorolt hatás súlyosabb esetben a verseny megakadályozása vagy korlátozása, illetve torzítása. A tilalom ennél kevésbé veszélyes esetekre is vonatkozik, amikor a verseny nem sérül, de a magatartás objektíve alkalmas arra, hogy az említett következmények valamelyike bekövetkezzék. Végezetül az is elegendő lehet, ha a résztvevők szándéka az említett negatív hatások kiválására irányul.¹⁹

A bűncselekmény *alanya* tettesként jellemzően a gazdálkodó szervezet ügyvezetésre vagy képviselőre feljogosított tagja, tisztségviselője, alkalmazottja, illetve a gazdasági társaság tagja, aki a gazdálkodó szervezeten belüli tevékenysége vagy pozíciója révén érdekeltje a piaci versenynek és a versenytársakkal megállapodást köthet, illetőleg aki vállalkozások egyesülete, a köztestület, az egyesülés és más hasonló szervezet döntésének meghozatalában részt vesz.

¹⁶ MISKOLCZI BODNÁR Péter: A versenykorlátozó megállapodás, a kartell versenyjogi tilalma és a „versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési eljárásban” elnevezésű bűncselekmény 177. o.

¹⁷ HEGEDŰS István - JUHÁSZ Zsuzsanna - KARSAI Krisztina - KATONA Tibor - MEZŐLAKI Erik - SZOMORA Zsolt - TÖRŐ Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, Wolters Kluwer Hungary, Jogtár Kommentár

¹⁸ Magyarországon különösen érintett területnek tekinthető az út- és ingatlanépítés, az egészségügy és az energiaellátási szektor. SINKU Pál: A kartellbűncselekmény 260. o.

¹⁹ MISKOLCZI BODNÁR Péter: A versenykorlátozó megállapodás, a kartell versenyjogi tilalma és a „versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési eljárásban” elnevezésű bűncselekmény 171-172. o.

Amint arról már szó esett a megállapodást kötők nem társtettesként, hanem önálló tettesként vonhatók felelősségre.

A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban *szándékos* bűncselekmény. Tekintettel arra, hogy a tényállás tartalmilag célzatot is értekel (a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása) a bűncselekmény csak egyenes szándékkal követhető el.

A törvény *büntethetőséget megszüntető okot* állapít meg arra az esetre, ha a cselekményt, mielőtt az a büntetőügyekben eljáró hatóság tudomására jutott volna, az elkövető a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja. A rendelkezés kriminálpolitikai indoka a kartelltilalomba ütköző és a közbeszerzési vagy koncessziós eljárások tisztaságát sértő cselekmény leleplezéséhez fűződő érdek prioritása.

A *Btk.* a versenyjog területén alkalmazott engedékenységi politikára is figyelemmel, az a mögött meghúzódó jogpolitikai szándék érvényesülését elősegítendő további büntethetőséget megszüntető okot állapít meg, illetve a büntetés korlátlan enyhítését, különös méltánylást érdemlő esetben a büntetés kiszabásának mellőzését teszi lehetővé. A versenytörvényben szabályozott engedékenységi politika – törvényi feltételek mellett – lehetőséget ad a kartellező vállalkozások számára a Gazdasági Versenyhivatallal való együttműködés esetén a versenyfelügyeleti bírság alól való teljes vagy részleges mentesülésre. Az engedékenységi politika arra épül, hogy a titkos megállapodásoknak lehetnek olyan résztvevői, akik készek lennének részvételüket megszüntetni és a kartell létezéséről, működéséről információkat szolgáltatni, ha nem tartanának a tevékenységük miatt rájuk váró versenyfelügyeleti és egyéb szankcióktól. A büntetőjog saját eszközeivel erősíteni kívánja az engedékenységi politika eredményességét és elérni azt, hogy az eltérő jogági szabályozás ne oltsa ki egymás hatását.

A *Tpvt.* 78/A. § (2) bekezdése a bírság mellőzése körében két esetkört határoz meg. A bírság kiszabását az eljáró versenytanács annak a vállalkozásnak a tekintetében mellőzi, amely elsőként nyújt be erre irányuló kérelmet és szolgáltat olyan bizonyítékot,

a) amely a Gazdasági Versenyhivatalnak alapot szolgáltat arra, hogy a jogsértéssel kapcsolatban helyszíni kutatás végzésére kapjon előzetes bírói engedélyt, feltéve, hogy a Gazdasági Versenyhivatal a kérelem benyújtásának időpontjában nem rendelkezett elegendő információval a helyszíni kutatás bíróság általi engedélyezésének megalapozásához, vagy azt megelőzően még nem végzett helyszíni kutatást,

b) amellyel a jogsértés elkövetése bizonyítható, feltéve, hogy a bizonyíték szolgáltatásának időpontjában a Gazdasági Versenyhivatal még nem rendelkezett elegendő bizonyítékkal ahhoz, hogy a jogsértést bizonyítsa, és egyetlen vállalkozás sem felel meg az a) pontnak.

A *Tpvt.* 78/A. § (3) bekezdése szerint a kérelem alapján az eljáró versenytanács a kiszabandó bírság összegét csökkenti, ha a bírság mellőzésének nincs helye, és a vállalkozás a jogsértésre vonatkozó olyan bizonyítékot szolgáltat a Gazdasági Versenyhivatalnak, amely jelentős többletértéket képvisel a bizonyíték

szolgáltatásának időpontjában a Gazdasági Versenyhivatal rendelkezésére álló bizonyítékokhoz képest.

A büntetőjogi felelősség szempontjából is jelentősége van annak, hogy a versenyfelügyeleti ügyekben eljáró hatóság az ügyben indított-e vizsgálatot. Büntethetőséget megszüntető okot az engedékenységi kérelem benyújtása akkor eredményezhet a vállalkozásnak az elkövetéskor vezető tisztségviselője, tagja, felügyelő bizottsági tagja, alkalmazottja vagy ezek megbízottja számára, ha annak benyújtása olyan időpontra esik, amikor a versenyhatóság még nem indított vizsgálatot. Ha a versenyfelügyeleti eljárás már megindult, akkor csak a büntetés korlátlan enyhítésére, kivételesen mellőzésére lesz lehetőség. Ismert azonban olyan nézet is, mely szerint „a büntethetőséget megszüntető okot a versenyfelügyeleti eljárás megindításához kapcsolni teljes mértékben indokolatlan, és nincs összhangban a versenyfelügyelet érdekeivel”.²⁰

A (4) és az (5) bekezdés szerinti büntethetőséget megszüntető okok fennállása önálló vizsgálatot igényel. Az egyik büntethetőséget megszüntető ok alkalmazásának nem feltétele a másiknak való megfelelés, ugyanakkor van köztük összefüggés, mivel ha van olyan elkövető, aki a (4) bekezdés alapján mentesül, ugyanazon oknál fogva másik elkövető már nem mentesülhet a büntetőjogi felelősség alól, így a többi elkövetőnél már csak a versenyfelügyeleti eljárásban benyújtott engedékenységi kérelemhez kapcsolódóan jöhet szóba a büntethetőség megszűnése. Ide nem értve azt az esetet, ha az adott vállalkozás részéről a kartell megállapodásban részt vevő vezető tisztségviselők, tagok stb. egyszerre tesznek bejelentést a büntetőügyben eljáró hatóságnál. Az engedékenységi kérelemhez kapcsolódó büntethetőséget megszüntető ok alkalmazásának nem feltétele, hogy az érintett személy bejelentést tegyen a nyomozó hatóságnak, de az együttműködési kötelezettség terheli a büntetőeljárás során.

Az engedékenységi kérelemmel összefüggő büntethetőséget megszüntető ok, és a büntetés korlátlan enyhítése, illetve mellőzése egyaránt csak arra az elkövetőre alkalmazandó, aki a bűncselekmény elkövetésekor a kérelmező vállalkozás vezető tisztségviselője, tagja, alkalmazottja, felügyelőbizottságának tagja vagy ezek megbízottja volt. A kérelemnek a bírság mellőzésére vagy csökkentésére alapot adónak kell lennie, amiről a büntetőügyben eljáró hatóság a versenyhatóság erről szóló feltételes döntésének beszerzése révén tud meggyőződni. Az (5) és a (6) bekezdés alkalmazása kapcsán is további feltétel, hogy az elkövető az elkövetés körülményeit feltárja.²¹

Ahhoz, hogy a vállalkozás és a bűncselekmény elkövetője egyaránt mentesüljön a versenyjogi, illetve büntetőjogi szankciók alól, a vállalkozás nevében a kérelmet a vállalkozás törvényes képviselőjének vagy meghatalmazottjának kell benyújtania.²²

²⁰ NAGY Csongor István: Az engedékenységi politika keretében való együttműködés fékező- és hajtóerői. Összehasonlító jogi adalékok, *Verseny és Szabályozás* (szerk.: Valentiny Pál - Kiss Ferenc László - Nagy Csongor István - Berezvai Zombor), Budapest, MTA KRTK, 2018, 182. o.

²¹ GULA József: Versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban, in: *Magyar Büntetőjog Különös Rész*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2020, 881-886. o.

²² GVH tájékoztató a kartellek feltárását segítő engedékenységi politika alkalmazásához kapcsolódó büntetőjogi kérdésekről, 2018.

Érdemes utalni arra, hogy az elkövető vonatkozásában megállapítható büntetethezőséget megszüntető okok a jogi személlyel szemben is akadályai lehetnek büntetőjogi intézkedés alkalmazásának.²³

5. A bűncselekményi tényállás értékelése

A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban bűncselekményi tényállásának értékelése ambivalens, a lehetséges következtetések szélsőségesen eltérőek lehetnek.²⁴

A tényállás 2005-től része a magyar büntetőjognak, mégis csekély számú ügyben történt vádemelés, bírói gyakorlata nem alakult ki. „A Gazdasági Versenyhivatal által eddig is milliárdos nagyságrendben kiszabott bírságaikra tekintettel tényleg hatékonyabb és biztosabb védelmet jelenthet-e a büntetőjog, mint a következetes és súlyos versenyjogi szankciók?”²⁵ – teszi fel a kérdést Tóth Mihály professzor. Fentiek alapján a tényállás létjogosultsága is megkérdőjelezhető, felvethető annak dekriminalizációja.

Komoly érvek szólnak ugyanakkor a tényállás fenntartásának szükségessége,²⁶ alkalmazási körének esetleges kiterjesztése mellett is. Így például a cselekmény jellege folytán minden bizonnyal magas látencia, az ilyen cselekmények valós száma lényegesen nagyobb lehet a bűnügyi statisztikában megjelenőnél.²⁷ További érv lehet, hogy e bűncselekmények a közbeszerzési és a koncessziós eljárások tisztaságát is sértik. Találkozhatunk olyan állásponttal is, mely szerint a kartellek, mint a versenykorlátozó megállapodások legsúlyosabb esetei ellen a büntetőjog szigorú eszköze nem csupán a közbeszerzési és koncessziós eljárások vonatkozásában, hanem általánosságban is szükséges.²⁸

²³ Lásd MOLNÁR Erzsébet: A kartellmagatartások büntetőjogi szankcionálásának kriminálpolitikai vizsgálata, *Versenytűkör*, (2019) 1, 36-37. o.

²⁴ Ismeretes, hogy a versenykorlátozó magatartásokkal szembeni büntetőjogi fellépés az Amerikai Egyesült Államokból ered, melynek relatív sikeressége nyomán Európában is megfigyelhető volt egy – kevésbé eredményes – kriminalizációs tendencia. GERENCSÉR Ágnes: *Büntetőjogi szankciók a versenyjogban*, https://www.gvh.hu/data/cms1024125/print_4449_h.pdf

²⁵ TÓTH Mihály: *Gazdasági bűncselekmények és bűnözés a rendszerváltozás éveiben*, Doktori Értekezés, 2007, 153. o. Ezideig az a várakozás sem látszik igazolódni, hogy „a fenyegetettség előre hozásával, pusztán a bennfentes megállapodások leleplezésével talán alááshatjuk az egész gyakran korrupt rendszert is”.

²⁶ Sinku Pál szerint a Btk. szabályozása koherens a Tpv. szabályaival, megfelel a nemzetközi standardoknak, módosítása nem szükséges. Eljárásjogi szempontból rendezetlennek látja ugyanakkor a polgári jogi igény kérdését, felveti, hogy ha a közbeszerzés kiírója a kartellezés kapcsán polgári jogi kárt szenved, sértetti pozíciója elismerhető lenne. SINKU Pál: A kartellbűncselekmény 266. o., Kéryné Kaszás Ágnes Roxán úgy látja, hogy a kartell tényállás alkalmas funkciójának betöltésére, már csak a bátrabb, a védett jogi tárgy vonatkozásában felkészültebb jogalkalmazási szándék várat magára. KÉRYNÉ KASZÁS Ágnes Roxán: *Korlátok és lehetőségek, avagy a kartelltilalom büntetőjogi szabályozásának helye a magyar jogrendszerben*, Doktori értekezés, Pécs, 2013, 189. o.

²⁷ Nemzetközi szinten versenyjogi szempontból a kartelltevékenység felderítettsége kb. 15 százalékos, és még kevesebb jut el a büntetőhatóságokhoz. SINKU Pál: A kartellbűncselekmény 260. o.

²⁸ A 2012. évi C. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről ugyanakkor úgy foglal állást, hogy a büntetőjogi védelem kiterjesztése általánosságban a kartellekre inkább veszélyeket hordozna magában, mintsem megfelelő eredménnyel kecsegtetne.

Véleményem szerint a bűncselekménnyé nyilvánítás helyes volt, a kriminalizáció eddigi európai tapasztalatai azonban nem indokolják a tényállás alkalmazási körének kiterjesztését.

Irodalomjegyzék

- CSÉPAI Balázs - ÚJVÁRI Ákos: A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban való büntethetőségének kérdésköre, *Jogtudományi Közöny*, (2006) 6.
  - GULA József: Versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban, in: *Magyar Büntetőjog Különös Rész*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2020
  - GERENCSÉR Ágnes: *Büntetőjogi szankciók a versenyjogban*, https://www.gvh.hu/data/cms1024125/print_4449_h.pdf
  - HEGEDÚS István - JUHÁSZ Zsuzsanna - KARSAI Krisztina - KATONA Tibor - MEZŐLAKI Erik - SZOMORA Zsolt - TÖRŐ Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, Wolters Kluwer Hungary, *Jogtár Kommentár*
  - KÉRYNÉ KASZÁS Ágnes Roxán: *Korlátok és lehetőségek, avagy a kartelltilalom büntetőjogi szabályozásának helye a magyar jogrendszerben*, Doktori értekezés, Pécs, 2013
  - MISKOLCZI BODNÁR Péter: A versenykorlátozó megállapodás, a kartell versenyjogi tilalma és a „versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési eljárásban” elnevezésű bűncselekmény, *Miskolci Jogi Szemle*, XIV. évfolyam 2019. 2. különszám 2. kötet
  - MOLNÁR Erzsébet: A kartellmagatartások büntetőjogi szankcionálásának kriminálpolitikai vizsgálata, *Versenytükör*, (2019) 1
  - MOLNÁR Gábor: Versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban, in: *Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára* (szerk.: Kónya István), Budapest, HVG-ORAC, 2020
  - NAGY Csongor István: Az engedékenységi politika keretében való együttműködés fékező- és hajtóerői. Összehasonlító jogi adalékok, *Verseny és Szabályozás* (szerk.: Valentiny Pál - Kiss Ferenc László - Nagy Csongor István - Berezvai Zombor), Budapest, MTA KRTK, 2018
  - SINKU Pál: A kartellbűncselekmény, in: *A negyedik magyar büntetőkódex – régi és újabb vitakérdései* (szerk.: Hollán Miklós – Barabás A. Tünde), Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – OKRI, 2017
  - TÓTH Mihály: *Gazdasági bűncselekmények és bűnözés a rendszerváltozás éveiben*, Doktori Értekezés, 2007
-
-

A vállalatok büntetőjogi és közigazgatási jogi felelőssége a pénzmosás elleni fellépés területén

Jacsó Judit*

A pénzmosás és a compliance között számos kapcsolódási pont van. A pénzmosás elleni fellépés területén a non-compliance magatartás igen komoly kockázatot hordozhat magában, mely a vállalat vezetőinek vagy alkalmazottainak büntetőjogi felelősségre vonását eredményezheti, jogi személy esetében pedig közigazgatási bírság kiszabására, vagy büntetőjogi intézkedés alkalmazására is sor kerülhet. A tanulmány első részének fókuszában a pénzmosás és a compliance fogalmának közös vonásai, valamint gyökereinek vizsgálatai állnak, a második részben a pénzmosás elleni küzdelem legfontosabb állomásainak bemutatása következik, érintve a pénzmosás compliance szabályozási környezetének alakulását. A tanulmány kiemelt célja a vállalatok felelősségének vizsgálata a pénzmosás elleni szabályok be nem tartásáért, amely az uniós jog által jelentős mértékben harmonizált területnek tekinthető.

Kulcsszavak: pénzmosás, compliance, büntetőjogi compliance, jogi személyek büntetőjogi felelőssége, közigazgatási felelősség

Criminal and administrative liability of companies in the fight against money laundering

There are several points of contact between money laundering and compliance. There are risks associated with non-compliance in the area of money laundering criminal law. For example, the liability of the management or employees of the company or the company itself under criminal law and legal fines. The first part of the article deals with conceptual clarification and the roots of money laundering and compliance. The second part analyses the fight against money laundering, including money laundering compliance. After the introductory chapters, an important aim of the article is to examine the responsibility of companies for compliance with money laundering regulations, which is strongly influenced by the requirements of the European Union.

Keywords: money laundering, compliance, criminal compliance, liability of company, administrative responsibility

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2191>

---

* Tanszékvezető egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék.

1. Bevezetés

A pénzmosás elleni küzdelem az 1980-as évektől kezdődően folyamatosan a nemzetközi és nemzeti jogalkotás fókuszában áll. Az Uniós jogalkotó is korán felismerte, hogy a gazdasági integráció elmélyülésével párhuzamosan szükségessé vált olyan védelmi rendszer kialakítása, amely megakadályozza, hogy a bűnözők kihasználják az alapszabadságokból – különösen a tőke és személyek szabad mozgásából – fakadó előnyöket. A pénzmosás elleni szabályozás Európai Unió (Európai Közösségen) belüli harmonizációja az 1990-es években vette kezdetét, amely először a büntetőjogon kívüli területre korlátozódott. A tagállamok büntetőjogi szabályozásának megalkotásánál meghatározó szerepe volt az e területen elfogadott nemzetközi dokumentumoknak is.¹ A pénzmosás és a compliance fogalmi között számos párhuzamot találhatunk, és mindkettő területet dinamikusabb fejlődés jellemzi.² A compliance, mint fogalom az angol-amerikai jogrendszerből származik, az első pénzmosás elleni törvényt az USA-ban fogadták el.³ A pénzmosás elleni fellépés területén számos compliance kockázatot lehet azonosítani (a cég vezetőinek vagy dolgozóinak büntetőjogi, illetve a társaság közigazgatási jogi felelősségének megállapítása). A tanulmány fontos célja az alapfogalmak (pénzmosás, pénzmosás compliance) rövid felvázolását követően a vállalatok pénzmosás elleni szabályok betartásáért fennálló felelősségének vizsgálata.⁴

¹ Itt kell kiemelni az Egyesült Nemzetek Szervezetének (UNO) az 1988-as Bécsi Egyezményben megfogalmazott követelményeit, amely a pénzmosás bűncselekményének pontos megfogalmazásával először lépett szembe a kábítószer-kereskedelemmel összefüggő pénzmosással. A Palermói Egyezmény a pénzmosást a szervezett bűnözés egyik kulcskategóriájaként azonosította (2000). Az Európa Tanács is foglalkozott a pénzmosás kérdésével (1990. évi Strasbourgi Egyezmény, Varsói Egyezmény). Kiemelt jelentősége van még a Pénzmosás elleni Akciócsoportnak (FATF), hiszen az FATF ún. Negyven Ajánlása kezdetektől (1990) a pénzmosás elleni küzdelem mozgatórugója.

² Magyarországon a közszférában is megjelent a compliance. A köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet a köztulajdonban álló gazdasági társaságok számára megfelelést támogató szervezeti egység létrehozását írta elő (9. §). A büntetőjogi compliance aktuális kérdéseiről Ausztriában lásd e kötetben *Soyer, Richard* és *Pollak, Sergio* tanulmányát.

³ Lásd e fogalom kialakulásáról a legújabb hazai szakirodalomból: JACSÓ Judit: Büntetőjogi compliance mint a jog érvényesülésének új eszköze nemzetközi kitekintéssel. *Magyar jog* 2022/5. 271-278, JACSÓ Judit: Compliance menedzsment szerepe és jelentősége a vállalatokon belül. *Miskolci Jogi Szemle* 2020/4. Különszám, 72-82.; AMBRUS István – MEZEI Kitti – MOLNÁR Erzsébet: *Magyarázat a compliance jogszabályairól I. Általános és büntetőjogi compliance*. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2021.; AMBRUS István: A compliance legújabb fejlődési irányai. <https://ado.hu/cegvilag/a-compliance-legujabb-fejlodesi-iranyai/> (2022. december 9.); KOCZISZKY György – KARDKOVÁCS Kolos: A compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében. Elmélet és gyakorlat. Akadémia Kiadó, 2020.; AMBRUS István – FARKAS Ádám: A compliance alapkérdései - az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata, Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2019. JACSÓ Judit: A compliance fogalmáról és szerepéről a gazdasági életben. *Miskolci Jogi Szemle* 2019/1. Különszám, 82-91.; MOLNÁR Erzsébet: Compliance és az üzleti titok. *Miskolci Jogi Szemle* 2021/1. Band 2., 48-63.

⁴ Az egyes felelősségi formák közötti különbségről lásd: TAMÁS András: Közigazgatási felelősség és szankciófajták. *Magyar Közigazgatás* 2020/3. 276-287.

2. A pénzmosás fogalma és a pénzmosás elleni küzdelem

A pénzmosás elleni küzdelem és a pénzmosás fogalmának gyökerei az Egyesült Államokban találhatóak. Az USA a pénzmosás elleni küzdelemben is kiérdemelte az „élharcos” címet. Az 1970-es években felismerték a pénzügyi világ jelentőségét a pénzmosás elleni küzdelemben, és bevezették a gyanús pénzügyi tranzakciók nyilvántartására és jelentésére vonatkozó banki kötelezettségrendszer.⁵ 1986-ban az Egyesült Államokban kriminalizálták először a pénzmosást (*Money Laundering Act*).⁶

A pénzmosás a tagállami büntető törvénykönyvekben szabályozott bűncselekmény, amely szerepel az ún. „uniós bűncselekmények” katalógusában is, így az uniós jogalkotó kétségtelenül rendelkezik az e területet érintő büntetőjogi jogharmonizációs kompetenciával.⁷

Kriminológiai szempontból a pénzmosás, mint olyan a „bűnös eredetű” pénzeszközök eredetének eltitkolását jelenti. A „pénzmosás” szó arra utal, hogy „piszkos”, azaz büntető jogellenes módon szerzettvagyonról van szó, amelyet különböző folyamatok (gazdasági vagy pénzügyi tranzakciók) révén tisztítanak meg. A pénzmosás célja nem csupán az illegális vagyon eredetének elrejtése, hanem végső soron az, hogy azt legális tevékenységből származó vagyonnak tüntessék fel. Ez úgy történik, hogy a bűncselekmény útján szerzett vagyontárgyakat beszivárogtatják a legális pénzügyi és gazdasági körforgásba. A pénzmosás első fázisa az elhelyezés. Ezzel az első lépéssel kísérletet tesznek arra a bűnözők, hogy a „piszkos” pénzt a pénzügyi és gazdasági élet szereplőin keresztül bejuttassák a „tisztá” pénzügyi körforgásba, a legális gazdasági életbe. A bankok és más kiemelt gazdasági szereplők segítsége nélkülözhetetlen a jelenség elleni küzdelemben, a náluk bevezetett compliance intézkedéseknek meghatározó szerepük van a pénzmosás elleni preventív fellépésben. A szolgáltatók speciális szakmai ismeret birtokában könnyebben felismerhetik azokat a tevékenységeket, amelyek a tényleges forrás elleplezésére irányulnak.

A pénzmosás *járvékos jellegű bűncselekmények* körébe sorolható, amely több, látszólag legális lépésből áll (pl. bankszámlanyitás vagy átutalások). Kezdetben az

⁵ Kiemelt jelentőségű ezen a téren az USA-ban az ún. *Bank Secrecy Act* (BSA), amelyet 1970-ben fogadtak el, és mára a pénzmosás elleni küzdelem egyik legfontosabb eszközévé vált. <https://www.fincen.gov/history-anti-money-laundering-laws> (2022.06.06.)

⁶ ARZT, Gunther: Das schweizerische Geldwäscheverbot im Lichte der amerikanischen Erfahrungen. *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht* (ZStrR) 1996, 89-109.; GURULÉ, Jimmy: The money laundering contor act of 1986. Creating a new federal offence or merely affording federal prosecutor an alternative means of punishing specified unlawful activity? *American Criminal Law Review*, Vol. 32/1994-1995, 823-854.

⁷ Az EUMSz. 83. cikk (1) bekezdése értelmében az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadott irányelvekben szabályozási minimumokat állapíthat meg a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek meghatározására vonatkozóan az olyan különösen súlyos bűncselekmények esetében, amelyek jellegüknél vagy hatásuknál fogva a több államra kiterjedő vonatkozásúak, illetve amelyek esetében különösen szükséges, hogy az ellenük folytatott küzdelem közös alapokon nyugodjék. Az EUMSz. által nevesített bűncselekmények között található a pénzmosás is. JACSÓ Judit – UDVARHELYI Bence: A Bizottság új irányelvjavaslata a pénzmosás elleni büntetőjogi fellépésről az egyes tagállami szabályozások tükrében. *Miskolci Jogi Szemle*, 2017/2. 39-58.; UDVARHELYI Bence: *Kézikönyv az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelméről*. Patrocínium Kiadó, Budapest, 2022.

alpcselekmények kizárólag a kábítószer-bűnözésre korlátozódtak, mára azonban a nemzetközi erőfeszítések (különösen a FATF⁸) hatására az ún. all-crime szemlélet, azaz "minden bűncselekményre kiterjedő megközelítés" vált uralkodóvá. Ez azt jelenti, hogy bármely büntetendő cselekményből származó vagyona nézve elkövethető a pénzmosás. Ugyanakkor fontos arra is felhívni a figyelmet, hogy az alpcselekményeket érintő koncepcióváltás jelentős hatással volt a pénzmosás megelőzésének követelményeire is, hiszen ezzel párhuzamosan megnőtt a pénzmosásért való büntetőjogi és közigazgatási jogi felelősség kockázata is, azaz a felelősség köre bővült. Németországban az *all-crime szemléletet* a 2021. március 18-án hatályba lépett, a pénzmosás elleni büntetőjogi fellépés hatékonyságának javítását célzó 2021. március 9-i törvény vezette be.⁹ Magyarországon az 1999. évi CXV. törvény a pénzmosás alpbűncselekményeinek körét úgy módosította, hogy az valamennyi szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre kiterjedjen. A gyakorlatban ez az *all-crime* megközelítés bevezetését jelentette 2000. március 1-jétől. 2012-ben az új büntető törvénykönyv megszüntette a szabadságvesztéssel büntetendőség követelményét az alpcselekmények vonatkozásában.

3. A (büntetőjogi) compliance fogalma

A compliance fogalmának gyökereit – a pénzmosáshoz hasonlóan – az Egyesült Államokban találjuk.¹⁰ A compliance a szabályoknak megfelelő magatartást jelent. Fejlődéstörténetét tekintve kiemelt jelentősége van az 1977-es a korrupció elleni fellépést célzó törvénynek (*"Foreign Corrupt Practices Act"*, a továbbiakban FCPA). Az FCPA általánosságban tiltja a külföldi tisztviselők megvesztegetését az üzletszerzés vagy annak megtartása érdekében, és számos számviteli követelményt is bevezetett.¹¹ Jelentősége abban rejlik, hogy a nemzetközi piacokon jelen lévő amerikai vállalatok tisztviselői által külföldön elkövetett korrupciós cselekményeket bűncselekménynek minősítette. Az FCPA jelentőségét növeli annak extraterritoriális hatálya. Említést érdemel az USA szövetségi büntetékiszabási útmutatója (*United States Federal Sentencing Guidelines*, a továbbiakban: USSG) is¹². 1991 óta a hatékony compliance és etikai programok létrehozása az USSG értelmében fontos előfeltétele annak, hogy egy szervezet ellen indított büntetőeljárás során enyhébb büntetést lehessen kiszabni. 2017. február 8-án az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumának Csalás Elleni Osztálya útmutatót tett közzé *"A vállalati compliance*

⁸ UDVARHELYI Bence: Az FATF szerepe a pénzmosás elleni küzdelemben. In: Dr. Stipta István (szerk.): *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma*. Miskolc, 2012. november 8. Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa. Miskolci Egyetem Tudományszervezési és Nemzetközi Osztály, Miskolc, 2013. 193-198.

⁹ BÜLTE, Jens: Reform des § 261 StGB: Vermeintlich effektive Abschöpfung statt Rechtsstaatlichkeit. *Geldwäsche & Recht* 2021/1. 8-11.

¹⁰ SCHRÖDER, Thomas: Compliance an Universitäten – ein Albtraum oder überfälliges Strukturelement? Zu den möglichen Vor- und Nachteilen organisierter Regelbefolgung an öffentlichen Universitäten aus der Perspektive des deutschen Rechts. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* (ZIS) 2017/6, 279.

¹¹ Lásd bővebben: AMBRUS István – FARKAS Ádám: A compliance alapkérdései - az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata, Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2019. 22-35.

¹² <https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/2021/GLMFull.pdf> (2022.03.03.)

programok értékelése" címmel.¹³ Összefoglalva elmondható, hogy a compliance mint jogi és üzleti koncepció az USA-ból kiindulva 1990-es években kezdte meg „hódító” útját.

Ha rákeresünk a compliance rövid meghatározására, a következőket találjuk: A Duden szótár¹⁴ szerint a megfelelés kifejezés "szabályoknak, előírásoknak, etikai követelményeknek megfelelő magatartást", "követési hajlandóságot", "megfelelést" vagy "konformitást"; a Gabler Wirtschaftslexikon¹⁵ szerint "törvényeknek, szabályoknak és szabványoknak való megfelelést" jelent. A szabály fogalma tágan értelmezendő: nemcsak a normatív előírásokat foglalja magában, hanem például a vállalatok önszabályozási eszközeit (pl. etikai kódex), vagy a nemzetközi szervezetek ajánlásait is.

Kezdetben e kifejezés csak az egészségügyi ágazatra korlátozódott. Napjainkban azonban sokkal szélesebb alkalmazási körrel rendelkezik. A jogsértések megelőzésére irányuló compliance programok jellemzőek jó ideje a környezetvédelem, a munkahelyi egészség- és biztonságvédelem, a korrupció és a kartelljogsértések területén.¹⁶ A vállalatok „compliance programokon”, „compliance iránymutatásokon”, illetve „compliance szervezeti egységek” felállításán és működtetésén keresztül próbálnak megfelelni az jogi és etikai követelményeknek. A compliance intézkedések bevezetése a vállalatoknál és szervezeteknél szorosan összefügg azzal a ténnyel, hogy az elmúlt években a globalizáció hatására a gazdasági élet nemzetközivé válása következtében a szabályozási környezet rohamosan bővült és komplex formát öltött. A vállalatok működésének és belső szabályzatainak is meg kell felelniük a hazai, nemzetközi és európai uniós követelményeknek egyaránt. Emellett elérendő cél az is, hogy a munkavállalók is betartsák munkájuk során az előírásokat és a vállalat egészének is compliance, „megfelelő” módon kell működnie. A szabályokat vagy a jogalkotó, vagy a vállalatvezetés írja elő, utóbbiak a jogi normáknak való megfelelést is szolgálhatják. Fontos hangsúlyozni, hogy a compliance a kötelező (hard compliance) és/vagy önkéntes formában vállalt (soft compliance) követelményeknek (szabványoknak¹⁷) megfelelést egyaránt jelenti.¹⁸ Kötelező jelleg alatt azt értjük, hogy a compliance működést, illetve az ezt szolgáló szervezeti egységek, osztályok létrehozását vagy a megfelelési intézkedések bevezetését bizonyos gazdasági/pénzügyi szféra számára törvény írja elő. Erre jó példa lehet a pénzmosás elleni fellépés területe. Megjegyzendő továbbá, hogy Magyarországon az állami vállalatok belső kontrollrendszeréről szóló 39/2019 (XII.23.) Korm. rendelet szerint az állami

¹³ <https://www.justice.gov/criminal-fraud/page/file/937501/download> (2022.03.03.) Lásd erről bővebben Dannecker, Gerhard jelen kötetben megjelenő, *Compliance – Hazai és nemzetközi jó gyakorlatok* című tanulmányát.

¹⁴ <https://www.duden.de/rechtschreibung/Compliance> (2022.03.03.)

¹⁵ <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/compliance-27721> (2022.03.03.)

¹⁶ LEITNER, Roman – DANNECKER Gerhard: *Geldwäsche-Compliance: Handbuch der Geldwäsche-Compliance für die rechts- und steuerberatenden Berufe*. Linde Verlag, Wien, 2009. 39.

¹⁷ Lásd a compliance szabványosításáról: AMBRUS István – FARKAS Ádám: *A compliance alapkérdései - az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata*. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2019. 231-242.

¹⁸ Lásd a hard compliance és a soft compliance fogalmáról e kötetben Soyer, Richard és Pollak, Sergio tanulmányát.

tulajdonú vállalatoknak - a belső kontrollrendszer részeként - "megfelelőséget támogató szervezeti egységet" kell létrehozniuk.

A compliance célja a jogszabályi előírások és a belső szabályzatok betartásának biztosítása, valamint azok megsértésének elkerülése vagy megelőzése. *Kocziszyk György - Kardkovács Kolos* a compliance célját alábbiak szerint határozták meg a gazdálkodó szervezetre vonatkozóan: "az adott vállalat működésére vonatkozó törvények, rendeletek, szakmai standardok, valamint belső szabályok, elvárások nyomán követése, betartatása, továbbá az esetleg várható negatív következmények elkerülése, illetve ennek hatására jelentkező kockázatok kezelése; a vállalati működés átláthatósága szabályozottságának biztosítása, erőforrások gazdaságos és hatékony felhasználása; az etikus vállalati működés feltételeinek megteremtése, a korrupciós kockázatok megelőzése."¹⁹ A compliance kockázatok, elsődlegesen jogi következmények és az azokból fakadó reputációs veszteségek elkerülése válik lehetővé, ezen túlmenően pedig hatékonyan valósítható meg a vállalati integritás és hitelesség védelme.²⁰ A vállalaton belül működő compliance struktúra révén a vállalatok megvédhetik magukat a kívülről fenyegető vagy a munkavállalók által elkövetett bűncselekményektől (szabálysértésektől) és a bírságok kiszabásától. A compliance funkciót compliance-irányítási rendszer (*compliance management system*, CMS), vagy egy "megfelelőségi tisztviselő" végzi. Első aktusként meg kell határozni azokat a megfelelési célokat és értékeket, amelyekhez mind a vállalat vezetésének, mind az alkalmazottaknak igazodniuk kell, és ennek megfelelően olyan megfelelési programokat (intézkedéseket) kell létrehozni a vállalaton belül, amelyek révén biztosítható, hogy a vállalaton belül teljesüljenek a jogi és etikai követelmények.

A *büntetőjogi compliance* a tágabb értelemben vett büntetőjognak való megfelelést jelenti.²¹ A büntetőjogi megfelelés a szabályozás új formáját is jelenti ("szabályozott önszabályozás"), s a gazdaságra gyakorolt hatékonyabb irányító hatás és ezáltal a modern társadalomban a jogi érdekek jobb védelmének" megvalósításához járul hozzá. A büntetőjogi compliance célja a vállalat szempontjából a felelősségre vonás elkerülése (a büntetés elkerülése), a jogalkotó szempontjából pedig a bűnmegelőzés.²² A büntetőjogi compliance egyik kiemelt területe a *pénzmosás compliance*. Ezen a területen a vonatkozó pénzmosási szabályoknak való megfelelés biztosítása érdekében már több éve belső eljárásokat és intézkedéseket hoztak létre. Az 1990-es évek óta az Európai Unió pénzmosási irányelvei megkövetelik a tagállamoktól, hogy nemzeti szabályozásukban preventív célú kötelezettségeket vezessenek be. A *kockázatalapú szabályozási koncepciót* az

¹⁹ KOCZISZYK György - KARDKOVÁCS Kolos: *A compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2020, 20.

²⁰ RUHMANNSEDER, Felix: *Compliance Strategien*. In: SOYER, Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2022, 275.

²¹ Lásd a fogalmi elemekről: ROTSCH, Thomas (szerk.): *Criminal Compliance*. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 2015.; ROTSCH, Thomas: *Criminal Compliance*. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)* 2010/10, 614.

²² GÜNTHER, Thomas: *Die Bedeutung von Criminal Compliance Maßnahmen für die strafrechtliche und ordnungswidrigkeitenrechtliche Ahndung*. Duncker & Humblot, Berlin, 2017. 101-102.

Európai Unióban a III. Pénzmosási irányelvvel²³ vezették be. Ennek háttérében az a gondolat állt, hogy a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának kockázata nem minden esetben azonos. A kockázatalapú megközelítéssel összhangban bizonyos esetekben egyszerűsített ügyfél-átvilágítási kötelezettségeket (pl. a közjegyzők gyűjtőszámlái esetében), más esetekben pedig fokozott ügyfél-átvilágítási kötelezettségeket vezettek be, amennyiben fokozott kockázat áll fenn (pl. a politikai közszereplők esetében). Ezen kötelezettségek teljesítése nemcsak a pénzmosási kockázatok, hanem annak ismeretét is feltételezi, hogy milyen kötelezettségek merülhetnek fel az adott helyzetekben. A compliance működést compliance programokkal lehet támogatni, sőt egyes területeken ez köteleességként is megjelenik. A III. Pénzmosás elleni irányelv *szankciókra vonatkozó rendelkezéseket* is tartalmazott, amelyek szerint a tagállamoknak biztosítaniuk kellett, hogy az irányelv hatálya alá tartozó természetes és jogi személyek felelősségre vonhatók legyenek az irányelv alapján elfogadott nemzeti rendelkezések megsértéséért. Az bevezetett intézkedéseknek és szankcióknak "hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek" kellett lenniük. A következő fejezet a pénzmosási szabályok megsértése esetén alkalmazandó szankciókkal kapcsolatos, ma hatályos uniós és magyar szabályokat vizsgálja, ahol egyértelműen különbséget kell tenni a közigazgatási és a büntetőjogi következmények között.

4. A vállalatok felelőssége a pénzmosás compliance területén

4.1. Bevezetés. A pénzmosás ma is jelentős veszélyt jelent az Európai Unió pénzügyi rendszerének stabilitására és integritására. A pénzmosás elleni harmonizált alapokon nyugvó fellépés a 30 évvel ezelőtt elfogadott I. Pénzmosás elleniirányelvvel²⁴ vette kezdetét. Az Európai Unión belül, a ma hatályos pénzmosás elleni preventív szabályokat a IV. Pénzmosás elleni irányelv²⁵ fektette le, névszerint a pénzügyi rendszerek a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló, 2015. évi (EU) 2015/849 európai parlamenti és tanácsi irányelv, amelyet 2018-ban az V. Pénzmosás elleni irányelv²⁶ módosított. Mindkét jogi aktus figyelembe vette a digitalizáció és a technológia további fejlődése által a pénzmosás elleni küzdelemben támasztott új követelményeket.

²³ Lásd az Európai Parlament és a Tanács 2005/60/EK irányelve (2005. október 26.) a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről, [HL L 309, 2005. 11. 25., 15-36.]

²⁴ A Tanács 91/308/EGK irányelve (1991. június 10.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről [HL L 166, 1991. 06. 28., 77-82.]

²⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2015/849/EU irányelve (2015. május 20.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről [HL L 141., 2015. 06. 05., 73-117.]

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/843 irányelve (2018. május 30.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló (EU) 2015/849 irányelv, valamint a 2009/138/EK és a 2013/36/EU irányelv módosításáról [HL L 156., 2018.06.19., 43-74.]

Az uniós jogalkotó által felhasználható jogalkotási eszközöket a Lisszaboni Szerződés bővítette ki.²⁷ A pénzmosás elleni küzdelem fontos mérföldköve a 2018-ban elfogadott VI. Pénzmosás elleni irányelv, amelyet a tagállamoknak 2020. december 3-ig kellett átültetniük nemzeti jogrendszerükbe.²⁸

4.2. Uniós jogi keret. A IV. Pénzmosás elleni irányelvet a 2018. május 30-i (EU) 2018/843 európai parlamenti és tanácsi irányelv módosította. Az V. Pénzmosási irányelv 2018. július 9-én lépett hatályba. A tagállami jogalkotóknak 2020. január 1-jéig kellett jogharmonizációs kötelezettségüknek eleget tenniük. Ez jelentősen megszigorította a vállalatokra vonatkozó pénzmosás compliance követelményeket. Az V. Pénzmosás elleni irányelv preambuluma hangsúlyozta, hogy a virtuális valuták anonimitása lehetővé teszi, hogy azokkal bűncselekmények elkövetésének céljából visszaéljenek. Az anonimitással kapcsolatos kockázatok leküzdése érdekében a nemzeti FIU²⁹-knak képesnek kell lenniük olyan információk megszerzésére, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy a virtuális pénznem címét a virtuális pénz tulajdonosának személyazonosságával összevessék. Az V. Pénzmosás elleni irányelv fokozott átvilágítási követelményei jelentősen növelik a kötelezett szervezetek adminisztratív terheit. A kötelezett vállalatok számára ez további kiigazításokat és a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzésére irányuló belső intézkedéseik értékelését jelenti. A VI. Pénzmosás elleni irányelv a büntetőjogi fellépés alappilléret teremtette meg az Európai Unión belül.

Felmerül a kérdés, hogy milyen következményekkel járhat a pénzmosási szabályok be nem tartása (non-compliance). E tárgykörben fennáll egyfelől a jogi következmények kockázata (természetes személyek esetében büntetőjogi felelősség, közigazgatási felelősség, a felügyeleti hatóság általi szankcionálás (természetes és jogi személyek esetében), ezen túlmenően a jó hírnév is sérülhet (pl. az alkalmazott szankciók nyilvánosságra hozatala révén), és nem utolsósorban meg kell említeni a pénzügyi kockázatokat (reputációs veszteség) is. Az első vizsgálandó kérdés az, hogy milyen szankciókat és intézkedéseket vezetett be a tagállami jogalkotó az uniós követelmények alapján a preventív jellegű kötelezettségek megsértése esetére.

4.3 A közigazgatási szankciók. Az Európai Unió elsődleges joga kifejezetten felhatalmazza az Unió Tanácsát (a Bizottság javaslata alapján és az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően) *szupranacionális bíróságok* bevezetésére.³⁰ A tanulmány következő alpontjában az Európai Unió másodlagos jogában szabályozott rendelkezések bemutatására kerül sor.

²⁷ UDVARHELYI Bence: *Az Európai Unió anyagi büntetőjoga a Lisszaboni Szerződés után*. Patrocínium, Budapest, 2019.

²⁸ Németországban a 2021.03.09-i, a pénzmosás elleni büntetőjog fellépéséről szóló törvény (Gesetz zur Verbesserung der strafrechtlichen Bekämpfung der Geldwäsche vom 09.03.2021, BGBl I S. 327), Magyarországon pedig a 2020. évi XLIII. törvény.

²⁹ Financial Intelligence Units (pénzügyi információs egység). A FIU alapvető funkciója a magánszektor által azonosított és benyújtott gyanúról szóló jelentések fogadása, elemzése és továbbítása

³⁰ Ilyen például az EUMSZ 103. cikke, valamint az EUMSZ 132. cikkének (3) bekezdése, amely lehetővé teszi, hogy az Európai Központi Bank (EKB) szankciókat alkalmazzon. Lásd bővebben: DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Europäische und verfassungsrechtliche Vorgaben für das materielle

A IV. Pénzmosás elleni irányelv részletes szabályokat tartalmaz a tagállami jogalkotó által bevezetendő szankciókra vonatkozóan, amelyeket nem általános jelleggel, hanem meghatározott kötelezettségek megszegése esetén kell alkalmazni. A IV. Pénzmosás elleni irányelv preambuluma rámutat arra, hogy a tagállamok által eddig bevezetett legfontosabb pénzmosást megelőző rendelkezések megsértése elleni közigazgatási szankciók és intézkedések eltérnek egymástól, amely veszélyezteti a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni egységes fellépésre irányuló erőfeszítéseket. Ezért az irányelv célként fogalmazta meg a tagállamok rendszereinek harmonizálását, négy kötelezettség súlyos, ismételt vagy rendszeres megsértése esetén, melyek az alábbiak:

- *ügyfél-átvilágítás* (10-24. cikk),
- *gyanús ügyletekre vonatkozó bejelentések* (33., 34. és 35. cikk),
- *a nyilvántartások megőrzése* (40. cikk) és
- *a kötelezett szolgáltatók által elvégzendő belső ellenőrzések* (45. és 46. cikk).

„A szankciók és intézkedések körének kellően szélesnek kell lennie ahhoz, hogy lehetővé tegye a tagállamok és az illetékes hatóságok számára, hogy figyelembe vegyék a kötelezett szolgáltatók közötti különbségeket, különösen a hitelintézetek, a pénzügyi intézmények, valamint az egyéb kötelezett szolgáltatók esetében, tekintettel méretükre, jellemzőikre és tevékenységük jellegére”.³¹ Mindenre tekintettel az uniós jogalkotó *differenciált szabályozást* vezetett be, így a hitelintézetekre, pénzügyi szolgáltatókra szigorúbb szabályokat ír elő.

Általános követelményként került megfogalmazásra, hogy a szankcióknak (intézkedéseknek) *hatékonyak, arányosak és visszatartó erejűnek* kell lenniük. A tagállamok büntetőjogi szankciókat is előírhatnak (erre példa a magyar szabályozás, amely a bejelentési kötelezettség szándékos elmulasztásához büntetőjogi jogkövetkezményt fűz), ennek sérelme nélkül közigazgatási szankciókat és intézkedéseket kell megállapítani.³² A tagállamok dönthetnek úgy, hogy a tagállami büntetőjog hatálya alá tartozó jogsértésekre vonatkozóan nem állapítanak meg közigazgatási szankciókat vagy intézkedéseket előíró szabályokat.³³

A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy amennyiben a kötelezettségek jogi személyre vonatkoznak, az ezen irányelvet átültető nemzeti rendelkezések megsértése esetén a szankciók és az intézkedések alkalmazhatók legyenek a vezető testület tagjaira vagy bármely természetes személyre, aki a nemzeti jog szerint felelős a kötelezettség megszegéséért.³⁴

A tagállamok biztosítják, hogy a fent megnevezett kötelezettségek megszegése esetén (*ügyfél-átvilágítás, gyanús ügyletek bejelentése, nyilvántartás, belső kontrollok*) „az alkalmazható *közigazgatási szankciók és intézkedések* magukban foglalják *legalább* a következőket:

---

und formelle Unternehmensstrafrecht. *Neue Zeitschrift für Wirtschafts-, Steuer- und Unternehmensstrafrecht (NZWiSt)* 2016, 162-177.

³¹ (EU) 2015/849 irányelv Preambulum 59.

³² (EU) 2015/849 58. cikk (1)-(2).

³³ (EU) 2015/849 58. cikk (2).

³⁴ (EU) 2015/849 58. cikk (3).

- a) *nyilvános nyilatkozat*, amely megnevezi a természetes vagy jogi személyt és a jogsértés természetét;
- b) *határozat*, amely előírja a természetes vagy jogi személy számára, hogy hagyjon fel az adott magatartással és tartózkodjon a magatartás megismétlésétől
- c) olyan kötelezett szolgáltató esetében, amely engedélyezés hatálya alá tartozik, az *engedély visszavonása vagy felfüggesztése*;
- d) a kötelezett szolgáltató vezető testülete valamely – a kötelezettségszegésért felelősnek tartott – tagjának vagy a kötelezettségszegésért felelős bármely más természetes személynek az *átmeneti eltávolítása vezető funkciójának a kötelezett szolgáltatókban történő gyakorlásától*;
- e) *maximális közigazgatási pénzbírság*, melynek összege a jogsértésből származó nyereség összegének *legalább kétszerese*, amennyiben a nyereség meghatározható, vagy pedig *legalább 1000 000 EUR*³⁵

A *hitelintézetek és pénzügyi intézmények* esetében még súlyosabb szankciókat alkalmazhatnak, így a jogi személy esetében a maximális közigazgatási bírság *5 000 000 EUR* vagy az ügyvezető szerv által jóváhagyott beszámoló szerinti teljes éves *árbevétel 10%-a*; természetes személy esetében a maximális bírság *5 000 000 EUR*).

Látható, hogy az uniós jogalkotó részletesen meghatározta a közigazgatási szankciókra vonatkozó minimumkövetelményeket, amelyek végrehajtását a tagállamokra róttá. A kiszabható bírságok összege rendkívül magas és jogi személyek esetén a teljes éves árbevétel alapján is meghatározható. A tagállamok felhatalmazhatják az illetékes hatóságokat más típusú közigazgatási szankciók vagy bírságok kiszabására is. Fontos kiemelni, hogy az irányelv preambuluma utal arra, hogy a kiszabott közigazgatási szankciók és intézkedések, valamint a nemzeti jog alapján kiszabott büntetőjogi szankciók nem sérthetik a *ne bis in idem* elvét.³⁶

4.4. A pénzmosás elleni szabályok be nem tartásának jogkövetkezmenyei Magyarországon

4.4.1. A bejelentési kötelezettség elmulasztása. Magyarországon a pénzmosás bűncselekménnyé nyilvánításával párhuzamosan 1994-ben *kriminalizálták a bejelentési kötelezettség elmulasztását* is.³⁷ Hangsúlyozni kell, hogy az 1994. évi IX. törvény ezt a *pénzmosás egyik alapeseteként* rendelte büntetni. A pénzmosás elleni irányelvek felhatalmazták a tagállamokat ugyanis arra, hogy szigorúbb szabályokat fogadjanak el a pénzmosás és megelőzése érdekében. A 2001. évi Btk. módosítás óta a pénzmosás és a bejelentési kötelezettség elmulasztása önállóan kerül szabályozásra elkülönült tényállásban.³⁸ Fontos

³⁵ (EU) 2015/849 59. cikk (2).

³⁶ (EU) 2015/849 irányelv Preambulum 59.

³⁷ Lásd a pénzmosás elleni harc első fázisáról: GÁL István László (szerk.): *A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései*. PTE Állam-és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék. Pécs, 2005.

³⁸ JACsó Judit – UDVARHELYI Bence: The fight against money laundering in Hungary. In: Farkas Ákos – Dannecker, Gerhard – Jacsó Judit (szerk.): *Criminal law aspects of the protection of the financial interests of the EU: with particular emphasis on the national legislation on tax fraud, corruption, money laundering and criminal compliance with reference to cybercrime*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 288-303.

megjegyezni azt is, hogy kezdetben a bejelentési kötelezettség *gondatlan elmulasztásához* is büntetőjogi következmény társult, azonban ezt a jogalkotó, belátva, hogy ez a rendelkezés a bejelentések indokolatlan megsokszorozódásához vezetett, eltörölte. A jelenleg hatályos Btk. szerint a bejelentési kötelezettség szándékos elmulasztása büntetendő az alábbiak szerint:

„Aki a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”³⁹

A büntetőjogi rendelkezés általános rendelkezésként kerettényállási formában került megfogalmazásra, deliktum propriumként, azaz kizárólag a Pmt.-ben meghatározott szolgáltatók által követhető el. A Btk. hatály így, a Pmt. 1. § (1) bekezdése alapján a Magyarországon székhellyel, fiókteleppel vagy telephellyel rendelkező alábbi szolgáltatókra terjed ki:

- a) hitelintézetre;
- b) pénzügyi szolgáltatóra;
- c) foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézményre;
- d) önkéntes kölcsönös biztosítópénztárra;
- e) nemzetközi postautalvány-felvételt és -kézbesítést végzőre;
- f) ingatlanüggyellett kapcsolatos tevékenységet végzőre;
- g) könyvvizsgálói tevékenységet végzőre;
- h) könyvviteli (könyvelői), adószakértői, okleveles adószakértői, adótanácsadói tevékenységet megbízási, illetve vállalkozási jogviszony alapján végzőre;
- i) játékkaszinót, kártyatermet működtetőre vagy távszerencsejátéknak nem minősülő fogadást, távszerencsejátékot, online kaszinójátékot szervezőre;
- j) nemesfémekkel vagy az ezekből készült tárgyakkal kereskedőre;
- k) árukereskedőre, amennyiben tevékenysége folytatása során hárommillió forintot elérő vagy meghaladó összegű készpénzfizetést fogad el;
- l) ügyvédre, ügyvédi irodára, európai közösségi jogászra, európai közösségi jogász irodára (a továbbiakban együtt: ügyvéd), kamarai jogtanácsosra, közjegyzőre;
- m) bizalmi vagyonkezelőre;
- n) virtuális és törvényes fizetőeszközök, illetve virtuális fizetőeszközök közötti átváltási szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatóra;
- o) letétkezelő pénztárca-szolgáltatóra;
- p) kulturális javak (műalkotások, régiségek) kereskedelmével vagy közvetítésével foglalkozó szolgáltatóra olyan ügyletek vagy ügyletsorozatok vonatkozásában, amelyek értéke eléri vagy meghaladja a hárommillió forintot;
- q) kulturális javak (műalkotások, régiségek) tárolásával vagy kereskedelmével szabadkikötőkben foglalkozó vagy közvetítőként szabadkikötőkben eljáró szolgáltatóra olyan ügyletek vagy ügyletsorozatok vonatkozásában, amelyek értéke eléri vagy meghaladja a hárommillió forintot; és
- r) székhelyszolgáltatóra.

³⁹ Btk. 401. §

A Pmt. hatálya kiterjed arra is, aki a fent nevezett szolgáltatást Magyarország területén vagy az Európai Unió más tagállamában vagy harmadik országban rendelkezik székhellyel, és Magyarországon létesített tartós, üzleti egysége révén - ideértve a fióktelepet is - az ügyfelek számára állandó belföldi jelenlét formájában közvetlenül kínál.⁴⁰

A *bejelentési kötelezettséget* a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény (továbbiakban: Pmt.) szabályozza. A Pmt. 30.§-a szerint, a szolgáltató vezetője, foglalkoztatottja és segítő családtagja

- a) *pénzmosásra,*
- b) *terrorizmus finanszírozására,* vagy
- c) *dolog büntetendő cselekményből való származására*

utaló adat, tény, körülmény (a továbbiakban együtt: bejelentés alapjául szolgáló adat, tény, körülmény) felmerülése esetén köteles a kijelölt személynek⁴¹ haladéktalanul írásban bejelentést tenni. A bejelentéseket a pénzügyi hírszerző egység fogadja (*Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás szervezetében működő Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozása Elleni Iroda, NAV KI PEI*⁴²).

Hangsúlyozni kell, hogy a *jogi személyek* (ideértve a társaságokat is) büntetőjogi felelősségre vonása Magyarországon nem lehetséges, sor kerülhet velük szemben azonban büntetőjogi intézkedések alkalmazására, az alábbi feltétel teljesülése esetén.⁴³ Jogi személlyel szemben a külön törvényben meghatározott intézkedések a Btk.-ban meghatározott *szándékos bűncselekmény elkövetése esetén* alkalmazhatók, ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését célozta vagy eredményezte, vagy a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el, és a bűncselekményt a jogi személy

a) *vezető tisztségviselője* vagy a képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetve tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja, illetve ezek megbízottja *a jogi személy tevékenységi körében követte el,*

b) *tagja vagy alkalmazottja* a jogi személy tevékenységi körében követte el, és a vezető tisztségviselő, a cégvezető, illetve a felügyelőbizottság *irányítási vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítése a bűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna.*⁴⁴

⁴⁰ Pmt. 1. § (2) bek.

⁴¹ A szolgáltató köteles kijelölni - a szervezet sajátosságától, különösen annak méretétől és a vezetői szintek számától függően - egy vagy több személyt (a továbbiakban: kijelölt személy), aki a szolgáltató vezetőjétől, foglalkoztatottjától és segítő családtagjától érkező bejelentést a pénzügyi információs egységnek haladéktalanul továbbítja. A kijelölt személy a szolgáltató vezetője, alkalmazottja vagy segítő családtagja lehet Pmt. 31. § (1) bek.

⁴² SIMONKA Gábor: A magyar FIU és a pénzmosás elleni intézményrendszer a nemzetközi együttműködés tükrében. Saldo, Budapest, 2015.

⁴³ 2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről. Lásd SÁNTHA, Ferenc: Special modes of criminal liability in Hungarian criminal law: liability of the heads of business and superiors. In: C D, Spinellis; NikolaosTheodorakis; Emmanouil, Billis; George, Papadimitrakopoulos (szerk.): *Europe in Crisis: Crime, Criminal Justice, and the Way Forward : Essays in Honour of Nestor Courakis*. Athens, Sakkoulas Publications, 2017, 477-496.

⁴⁴ 2001. évi CIV. tv. 2. § (1) bek.

4.4.2. A Pmt.-ben meghatározott közigazgatási szankciók. A ma hatályos Pmt. felhatalmazza a *felügyeleti hatóságot*⁴⁵, hogy a jogsértés súlyával arányban álló intézkedéseket alkalmazzon a törvényben meghatározott kötelezettségek megsértése, valamint a felügyeletet ellátó szerv döntésében foglaltak megsértése vagy figyelmen kívül hagyása esetén a Pmt. hatálya alá tartozó szolgáltatóval szemben, melyek az alábbiak lehetnek:

- figyelmeztetés,
- határidő tűzésével szolgáltatót kötelezése a jogsértés megszüntetésére
- a belső szabályzat felülvizsgálata,
- meghatározott szolgáltatóknál a tevékenység végzésére vonatkozó engedélyek (felhatalmazások) visszavonását vagy felfüggesztését a jogsértés orvoslásáig,
- a nyilvántartásból való törlést vagy a tevékenység végzésétől való eltiltást legalább egy hónapra, legfeljebb tizenkét hónapra,
- a felügyeleti hatóság kezdeményezheti a szolgáltató vezetője vagy a jogsértésért felelős foglalkoztatottja, segítő családtagja felelőségének megállapítását;
- kezdeményezi a szolgáltató vezetője vezetői jogkörének a jogsértés megszüntetéséig történő felfüggesztését vagy visszavonását.⁴⁶

Ezen intézkedések mellett illetőleg önállóan is kiszabható *bírság*, amely differenciált formában került meghatározásra.⁴⁷ *Pénzügyi szolgáltatók* esetében ez az összeg *400 ezer forinttól* a jóváhagyásra jogosult testület által elfogadott éves beszámoló vagy az összevont (konszolidált) éves beszámoló szerinti *éves nettó árbevétel* vagy a számviteli jogszabályok szerinti, annak megfelelő *bevétel 10%-ának megfelelő összegig (legfeljebb 2 milliárd forintig)*, *egyéb szolgáltatók* (pl. könyvvizsgálók) esetében 100 ezer forinttól 400 millió forintig terjedhet. Az intézkedések alkalmazásakor a felügyeleti hatóságok figyelembe veszik:

- jogsértés súlyosságát,
- a jogsértésért felelős személyek szándékos vagy gondatlan magatartását,
- a jogsértő piaci részesedését abban az esetben, ha az az adott szolgáltatói kategória tekintetében értelmezhető,
- a jogsértés szolgáltatóra vagy ügyfeleire gyakorolt hatását,
- a felelős személyek által a felügyeletet ellátó szervvel szemben tanúsított együttműködését,
- a jogsértés időtartamát, ismétlődését vagy gyakoriságát.⁴⁸

Az intézkedést akkor is alkalmazni kell, ha a *szolgáltató jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet*, és a szolgáltató *alkalmazottja vagy segítő családtagja a szolgáltató javára úgy sérti meg e törvény rendelkezéseit, hogy a*

⁴⁵ Így például a pénzügyi szolgáltatóknál a Magyar Nemzeti Bank, könyvvizsgálóknál a Magyar Könyvvizsgáló Kamara, vagy az ingatlanügyletekkel foglalkozó szolgáltatók esetében a NAV KI PEI. Lásd bővebben: PAPP Zsófia (szerk.): Magyarázat a pénzmosság és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019, 275-276.

⁴⁶ Pmt. 69. §

⁴⁷ PAPP Zsófia (szerk.): Magyarázat a pénzmosság és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019, 281.

⁴⁸ Pmt. 69. § (4) bek.

*törvényt sértés a szolgáltató vezetője felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítésével megelőzhető lett volna.*⁴⁹

A IV. Pénzmosási irányelv alapján a felügyeleti hatóság határozatát a szolgáltatónak történő továbbítást követően haladéktalanul közzé kell tenni a honlapján, hogy ezáltal legalább a rendelkezés megsértésének jellegére, a hiányosságokra vagy a jogsértő személyre vonatkozó adatok és információk megtekinthetők legyenek.⁵⁰ A határozat közzététele jelentős reputáció veszteséssel járhat az érintett szolgáltató számára.

Összefoglalva megállapítható, hogy a Pmt. nem csupán megfelel a pénzmosás elleni irányelv követelményeinek, hanem azokon túl is mutat, mivel nem tesz különbséget a szankciók és a kötelezettségzegésekkel kapcsolatos intézkedések tekintetében. A pénzbírságok esetében még egy minimális összeget is meghatároznak, míg a pénzmosás elleni irányelv csak a pénzbírság maximális összegét határozza meg.

5. Összefoglaló és záró gondolatok

A pénzmosás továbbra is jelentős problémát jelent nemzeti, európai és globális szinten egyaránt. Az ellene való fellépésben a compliance intézkedések különösen jelentőséggel bírnak, hiszen azok hatékony alkalmazása hozzájárulhat a pénzmosással kapcsolatos kötelezettségek teljesítéséhez. A "compliance" fogalmának jogi meghatározása sem a nemzeti jogszabályokban, sem a nemzeti egyezményekben nem található meg. Ez azzal magyarázható, hogy a compliance kifejezés nem korlátozódik a jogi követelményekre, hanem a teljesítendő etikai követelményeket is magában foglalja. A compliance gazdasági értelemben is szélesebb jelentéstartalommal rendelkezik, mert nemcsak a jogszabályoknak való megfelelést jelenti, hanem a fenntarthatóság és az üzleti etika kritériumainak, valamint egyéb elvárásoknak való megfelelést is felöleli.

Legújabb tendenciaként és egyben "jó gyakorlatként" Németországból megemlíthető, hogy a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság 2017 májusában elfogadott határozatában⁵¹ rögzítette, hogy "a bíróság megállapítása szempontjából az is lényeges, hogy a szolgáltató milyen mértékben tesz eleget a jogsértések megelőzésére irányuló kötelezettségének a társaságon belül, és volt-e hatékonyan működő compliance menedzsment rendszer, amely a jogsértések megelőzésére irányult". További szerepet játszhat a jogsértés megítélésében, hogy a vállalat a jogsértés feltárása után optimalizálta-e a megfelelő szabályozást, és belső folyamatait úgy alakította-e ki, hogy a jövőben legalábbis jelentősen megnehezítse

⁴⁹ Pénzmosásról szóló törvény 71. §

⁵⁰ Lásd pl.: <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/sajtokozloemenyek/2022-evi-sajtokozloemenyek/az-mnb-birsagai-utan-megszuntettek-a-penzmosas-es-terrorizmusfinanszirozasi-kockazatokat-a-hazai-bankok> (2022.06.06.)

⁵¹ BGH, Urteil vom 9.5.2017 –1 StR 265/16, S. 60.

<https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=78723&pos=0&anz=1> (8.8.2021)

a hasonló jogsértések elkövetését.⁵² Hangsúlyozni kell azonban, hogy a felelősség nem kerülhető el és nem csökkenthető pusztán a compliance szervezet integrálásával. A compliance programoknak hatékonyan hozzá kell járulniuk a vállalat szabályoknak megfelelő működéséhez.

Végezetül meg kell jegyezni, hogy az Európai Bizottság 2021. július 20-án új jogalkotási javaslatcsomagot terjesztett elő a pénzmosás (és a terrorizmus finanszírozása) elleni uniós jogszabályok megerősítése és a gyanús ügyletek és tevékenységek felderítésének javítása érdekében. Nóvumként jelenik meg a pénzmosás elleni uniós szabályozásban a rendeleti szintű jogalkotás, a pénzmosás és a terrorizmusfinanszírozás elleni küzdelemre vonatkozó egységes szabálykönyv létrehozásáról szóló új rendelet formájában. A javaslatcsomag egy *újuniós pénzmosás elleni hatóság* (*Anti Money-Laundering Authority, AMLA*⁵³) létrehozására irányuló javaslatot is tartalmaz. Az AMLA szupranacionális hatóságként közigazgatási szankció kiszabására is hatáskörrel fog rendelkezni, kiküszöbölve ezzel a tagállami, nem egységes szabályozásból eredő kockázatot.⁵⁴ Ezenkívül a IV. Pénzmosási irányelv helyébe egy *új pénzmosás elleni irányelv* lépne. Egyértelműen leszögezhető tehát, hogy a pénzmosás elleni küzdelem továbbra is kiemelt politikai prioritás.

Irodalomjegyzék

- AMBRUS István – FARKAS Ádám: *A compliance alapkérdései. Az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata*. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest 2019. <https://doi.org/10.55413/9789632959344>
- AMBRUS István – MEZEI Kitti – MOLNÁR Erzsébet: *Magyarázat a compliance jogszabályairól I. Általános és büntetőjogi compliance*. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2021.
- AMBRUS István: A compliance legújabb fejlődési irányai. <https://ado.hu/cegvilag/a-compliance-legujabb-fejlodesi-iranyai/> (2022. december 9.);
- ARZT, Gunther: Das schweizerische Geldwäscheverbot im Lichte der amerikanischen Erfahrungen. *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht (ZStrR)* 1996, 89-109.
- BLUMHOFF, Laura: Rechtsfolgen für Unternehmen. In: Adick, Martin - Bülte, Jens (szerk.): *Fiskalstrafrecht. Straftaten gegen staatliche Vermögen*, C.F. Müller, Heidelberg 2019.

⁵² BLUMHOFF, Laura: Rechtsfolgen für Unternehmen. In: Adick, Martin - Bülte, Jens (szerk.): *Fiskalstrafrecht. Straftaten gegen staatliche Vermögen*, C.F. Müller, Heidelberg 2019.

⁵³ Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Küzdelem Hatóság. Lásd: Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a Pénzmosás és a Terrorizmusfinanszírozás Elleni Küzdelem Hatóság létrehozásáról, valamint az 1093/2010/EU, az 1094/2010/EU és az 1095/2010/EU rendelet módosításáról. COM(2021)421 végleges, 2021/0240 (COD) (2021. július 20.)

⁵⁴ JACSÓ Judit: A pénzmosás elleni küzdelemről szóló új uniós jogalkotási javaslatcsomag – Különös tekintettel a Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Küzdelem Hatóságra. In: KOLTAY András – GELLÉR Balázs (szerk.): *Jó kormányzás és büntetőjog Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022. 307-319.

- BÜLTE, Jens: Reform des § 261 StGB: Vermeintlich effektive Abschöpfung statt Rechtsstaatlichkeit. *Geldwäsche & Recht* 2021/1. 8-11.
- DANNECKER, Gerhard – DANNECKER, Christoph: Europäische und verfassungsrechtliche Vorgaben für das materielle und formelle Unternehmensstrafrecht. *Neue Zeitschrift für Wirtschafts-, Steuer- und Unternehmensstrafrecht (NZWiSt)* 2016, 162-177.
- FARKAS Ákos – DANNECKER, Gerhard – JACSÓ Judit (szerk.): *Criminal law aspects of the protection of the financial interests of the EU: with particular emphasis on the national legislation on tax fraud, corruption, money laundering and criminal compliance with reference to cybercrime*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019.
- GÁL István László (szerk.): *A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései*. PTE Állam-és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék. Pécs, 2005.
- GURULÉ, Jimmy: The money laundering contor act of 1986. Creating a new federal offence or merely affording federal prosecutor an alternative means of punishing specified unlawful activity? *American Criminal Law Review*, Vol. 32/1994-1995, 823-854.
https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=law_faculty_scholarship (2021.06.16.).
- GÜNTHER, Thomas: *Die Bedeutung von Criminal-Compliance-Maßnahmen für die strafrechtliche und ordnungswidrigkeitenrechtliche Ahndung*. Duncker & Humblot, Berlin, 2017.
- JACSÓ Judit – UDVARHELYI Bence: The fight against money laundering in Hungary. In: Farkas Ákos – Dannecker, Gerhard – Jacsó Judit (szerk.): *Criminal law aspects of the protection of the financial interests of the EU: with particular emphasis on the national legislation on tax fraud, corruption, money laundering and criminal compliance with reference to cybercrime*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 288-303.
- JACSÓ Judit: A compliance fogalmáról és szerepéről a gazdasági életben. *Miskolci Jogi Szemle.*; 2019/1. Sonderausgabe 82-91.
- JACSÓ Judit: *Bekämpfung der Geldwäscherei in Europa, unter besonderer Berücksichtigung des Geldwäschestrafrechts von Österreich, der Schweiz und Ungarn* (Schriftenreihe Sanktionenrecht in Europa, 5. Band, Szerk.: Dannecker, G. – Höpfel, F. – Schwarzenegger, Ch.), Neuer Wissenschaftlicher Verlag, Berlin-Wien-Zürich, 2007.
- JACSÓ Judit: Büntetőjogi compliance mint a jog érvényesülésének új eszköze nemzetközi kitekintéssel. *Magyar jog* 2022/5., 271-278.
- JACSÓ Judit: A pénzmosás elleni küzdelemről szóló új uniós jogalkotási javaslatcsomag – Különös tekintettel a Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Küzdelem Hatóságára. In: KOLTAY András – GELLÉR Balázs (szerk.): *Jó kormányzás és büntetőjog Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022. 307-319.
- JACSÓ Judit: Compliance menedzsment szerepe és jelentősége a vállalatokon belül. *Miskolci Jogi Szemle*. 2020/4. Különszám, 72-82.

-
- JACSÓ Judit: Freiheit und Sicherheit im Spiegel der Geldwäschebekämpfung in Europa, in: Karsai K. – Nagy F. – Szomora Zs. (szerk.): *Freiheit – Sicherheit – (Straf)Recht Beiträge eines Humboldt-Kollegs*, V&R Unipress, Universitätsverlag Osnabrück, 2011, 103–126.
  - KOCZISZKY György – KARDKOVÁCS Kolos: *A compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2020. <https://doi.org/10.1556/9789634545972>
  - LEITNER, Roman – DANNECKER Gerhard: *Geldwäsche-Compliance: Handbuch der Geldwäsche-Compliance für die rechts- und steuerberatenden Berufe*. Linde Verlag, Wien, 2009.
  - MOLNÁR Erzsébet: Compliance és az üzleti titok. *Miskolci Jogi Szemle* 2021/1. Band 2., 48–63. <https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.1.952>
  - MOOSMAYER, Klaus: *Compliance. Praxisleitfaden für Unternehmen*. Beck Verlag, 2021, 4. Auflage, Beck online Datenbank (abgerufen am 04.10.2021).
  - PAPP, Zsófia (Szerk.): *Magyarázat a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019.
  - ROTSCH, Thomas (szerk.): *Criminal Compliance*. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 2015.
  - ROTSCH, Thomas: Criminal Compliance. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)* 2010/10.
  - RUHMANNSEDER, Felix: Compliance Strategien. In: SOYER, Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Wien, 2022.
  - SÁNTHA, Ferenc: Special modes of criminal liability in Hungarian criminal law: liability of the heads of business and superiors. In: C D, Spinellis; NikolaosTheodorakis; Emmanouil, Billis; George, Papadimitrakopoulos (szerk.): *Europe in Crisis: Crime, Criminal Justice, and the Way Forward: Essays in Honour of Nestor Courakis*. Athens, Sakkoulas Publications, 2017.
  - SIMONKA Gábor: A magyar FIU és a pénzmosás elleni intézményrendszer a nemzetközi együttműködés tükrében. Saldo, Budapest, 2015.
  - SOYER, Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Wien, 2022.
  - SCHRÖDER, Thomas: Compliance an Universitäten – ein Albtraum oder überfälliges Strukturelement? Zu den möglichen Vor- und Nachteilen organisierter Regelbefolgung an öffentlichen Universitäten aus der Perspektive des deutschen Rechts. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)* 2017/6.
  - TAMÁS András: Közigazgatási felelősség és szankciófajták. *Magyar Közigazgatás* 2020/3. 276–287. <https://doi.org/10.32575/ppb.2020.3.15>
  - UDVARHELYI Bence: *Az Európai Unió anyagi büntetőjoga a Lisszaboni Szerződés után*. Patrocínium, Budapest, 2019.
  - UDVARHELYI Bence: *Kézikönyv az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelméről*. Patrocínium Kiadó, Budapest, 2022.
-
-

A gazdasági társaságok, egyéb szervezetek felelőssége a nemzetközi büntetőjogban

Sántha Ferenc*

Jelen rövid tanulmány első részében röviden felvázolom a gazdasági társaságok, egyéb szervezetek keretei között elkövetett nemzetközi jogi bűncselekmények jellemző vonásait. A második részben a Nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék, illetve az ún. nürnbergi utóperek kapcsolódó jogeseteit vizsgálom, végül bemutatom a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának kodifikációs lépéseit annak érdekében, hogy választ kapjunk arra a kérdésre: vajon létezett, illetve létezik -e olyan nemzetközi büntetőbírósági fórum, amelynek személyi joghatósága a gazdasági társaságokra, egyéb jogi személyekre is kiterjed.

Kulcsszavak: Nemzetközi büntetőjog, A jogi személyek felelőssége a legsúlyosabb nemzetközi bűncselekmények elkövetése esetén, Nemzetközi bűncselekmények, A szervezetek felelőssége a nemzetközi büntetőjogban, Nemzetközi Büntetőbíróság

Responsibility of corporations and other entities in international criminal law

In the paper, after outlining the criminological background, namely the corporate criminality in the field of core international crimes and some possible arguments in favour of criminal accountability of corporations in an international level, the case law of the International Military Tribunal at Nuremberg and the so-called subsequent Nuremberg trials is introduced. Finally, the third part is devoted to examine the questions of the codification process of the Statute of the International Criminal Court in relation to the organizational liability, putting the emphasis on answering the question: was there and is there an international court or tribunal that can exercise criminal jurisdiction over corporations?

Keywords: International criminal law, Criminal liability of legal persons for core international crimes, Crimes under international law, Corporate criminal liability in international criminal law, International Criminal Court

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2192>

1. Bevezetés

Az előadásom témája „A gazdasági társaságok felelőssége a nemzetközi büntetőjogban”, de hangsúlyozom, hogy jelen alkalommal nem foglalkozom a jogi személyek nemzetközi jogi felelősségének valamennyi létező mechanizmusával, hanem kizárólag a szervezetek legsúlyosabb nemzetközi jogi bűncselekmények –

---

* Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék.

népirtás, emberiség elleni bűncselekmények, háborús bűncselekmények – elkövetése esetén felmerülő *nemzetközi büntetőjogi felelősségére* koncentrálok.

Az előadás első részében szeretném felvázolni a kriminológiai hátteret, vagyis a szervezetek kriminalitásának jellemző vonásait az említett kiemelkedő tárgyi súlyú nemzetközi bűncselekmények területén. Ezt követően röviden utalok a jogi személyek nemzetközi büntetőjogi felelősségre vonásának bevezetése mellett szóló további érvekre, majd bemutatom a jogtörténeti előzményeket, elsősorban a nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék, illetve az ún. nürnbergi utóperek kapcsolódó esetjogára koncentrálván. Végül az utolsó részben a Nemzetközi Büntetőbíróság státútumának a téma szempontjából releváns kodifikációs folyamat vizsgálatom annak érdekében, hogy választ adjak az alábbi kérdésre: volt -e, illetve jelenleg létezik -e olyan nemzetközi (büntető) bíróság, amelynek személyi joghatósága kiterjedt, illetve kiterjed a gazdasági társaságokra (egyéb szervezetekre), születtek -e már olyan bírósági döntések, amelyekben nem csupán az egyének, hanem jogi személyek büntetőjogi felelősségét is megállapították.

2. A szervezetek kriminalitása a nemzetközi jogi bűncselekmények területén

A jogi személyek, egyéb szervezetek büntetőjogi felelőssége mára általánosan elismert jogintézmény, felelősségi alakzat a nemzeti jogrendszerekben, mind a common law, mind a kontinentális jogcsaládokba tartozó országokban.¹ Ezen túlmenően számos nemzetközi jogi instrumentum – ideértve az ENSZ keretei között született egyezményeket és az Európai Unió irányelveit – előírja a jogi személyek felelősségének megteremtését az ún. transznacionális bűncselekmények elkövetése esetén,² és egyes álláspontok szerint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata nem csupán a természetes, hanem a jogi személyekre is alkalmazandó, lehetővé téve ezzel a szervezetek felelősségre vonását az emberi jogi jogsértésekért.³ Fel kell tenni a kérdést, hogy ha a legsúlyosabb nemzetközi bűncselekmények miatt a jogi személyek az egyes nemzeti jogok szabályai szerint büntetőjogilag szankcionálhatók és a természetes személyek mind a belső jogi, mind a nemzetközi büntetőjogi szabályok szerint szintén felelősségre vonhatók, akkor miért zárnánk ki a szervezeteket a felelősségre vonható jogalanyok közül a nemzetközi büntetőbíróságok előtt folyó eljárásokban?

¹ Megjegyzést érdemel, hogy az európai országok többségével szemben Németország jelenleg is csupán a szabálysértési jogában teszi lehetővé a szervezetek bűncselekmények miatti szankcionálását.

² Az Európai Unió, illetve egyéb nemzetközi szervezetek keretei között született jogforrások számos bűncselekmények vonatkozásában előírják a tagállamok, illetve a részes államok részére a jogi személyek szankcionálását, amennyiben a bűncselekményt a szervezet keretei között valósítják meg. Lásd például az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/541 Irányelvét (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról.

³ Andrew Clapham: *Human Rights Obligations of Non-State Actors*, Oxford University Press, Oxford, 2006, 61. o.

Az elmúlt évtizedekben a gazdasági társaságok, különösen a transznacionális vállalatok – amelyek tevékenységi köre már nem csupán egy országra korlátozódik – a nemzetközi kereskedelem és a globalizáció motorjává váltak.⁴ Ezek a cégek óriási pénzügyi és sokszor politikai hatalommal rendelkeznek,⁵ amelyet nem mindig nemes célokra használnak fel és tevékenységük negatív következményei között ott szerepel a bűncselekményi tényállások megvalósítása is. Az első és legfontosabb kérdés, vajon elképzelhető-e olyan szituáció, amikor az említett kiemelkedő súlyú nemzetközi bűncselekményeket gazdasági társaságok, egyéb szervezetek keretei között követik el, így például egy háborús bűncselekményt egy gazdasági társaság vezetője (vagy tagja, illetve alkalmazottja) valósítja meg, és ebből a bűncselekményből a társaságnak vagyoni előnye, profitja származik?

A történelmi tapasztalatok és a a nemzetközi (büntető)bírószági gyakorlat szerint a válasz határozott igen. A nemzetközi jogi bűncselekmények nevezhetők ún. szervezeti bűncselekményeknek, amelyek egyfajta kollektív kriminalitást testesítenek meg. Így például az emberiség elleni bűncselekmények egyik lényeges tényállási eleme a lakosság elleni átfogó vagy módszeres támadás, illetve a támadás hátterében kimutatható állami vagy szervezeti politika. A lakosság elleni támadás szükségszerűen feltételez egyfajta tervszerűséget,⁶ az emberiség elleni bűncselekmények olyan embertelen cselekményeket jelentenek, amelyeket „a kormányzat vagy bármely más szervezet vagy csoport irányít, illetve ezek elkövetését elősegíti, ösztönzi.”⁷ Ez a jellemző vonás a népiirtás kapcsán is kimutatható, amely általában egy jól előkészített bűncselekmény, és amelyhez összehangolt tervezés és végrehajtás szükséges,⁸ a népiirtás elkövetése bizonyos fokú szervezethez és tervszerűséget feltételez. Végül ugyanez a helyzet a háborús bűncselekmények elkövetése esetén is, amelyeket gyakran tervszerűen vagy valamely politika részeként követnek el.⁹

A nemzetközi jogi bűncselekmények elkövetése nagyobb számú szereplő részvételét és bizonyos fokú logisztikát feltételez: „a bűncselekményt meg kell tervezni, szervezni, finanszírozni és végrehajtani; fegyvereket és egyéb felszerelést kell biztosítani, összetett logisztikai intézkedéseket kell végrehajtani.”¹⁰ Ezen túlmenően számos nemzetközi bűncselekménynek gazdasági dimenziói is vannak,¹¹

⁴ Larissa van den Herik – Jernej Letnar Černic: Regulating Corporations under International Law, *Journal of International Criminal Justice* 8 (2010), 725. o.

⁵ Desislava Stoitchkova: *Towards Corporate Liability in International Criminal Law*, Intersentia, 2010, 1. o.

⁶ Kayishema Judgement, 125. (Trial Chamber ICTR-95-1)

⁷ Az emberiség békéje és biztonsága elleni bűncselekmények tervezetének 18. cikk 5. pontjához fűzött kommentár (ILC Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind with commentaries). A dokumentum elérhető: https://legal.un.org/ilc/texts/7_4.shtml (2021. 02. 12.)

⁸ Kristian Fauchald – Jo Stingen: Corporate Responsibility Before International Institutions, *The Geo. Wash. Int'l L. Rev.* Vol. 40. (2009), 1033. o.

⁹ Lásd a Nemzetközi Bíróság Statútuma 8. Cikk 1. pontját, amely szerint „A Bíróság joghatósággal rendelkezik a háborús bűntettek vonatkozásában, különösen akkor, amikor ezeket a bűntetteket tervszerűen vagy valamely politika részeként követik el, illetőleg ilyen bűntettek tömeges elkövetésének részei.”

¹⁰ Fauchald – Stingen: i.m. 1033. o.

¹¹ Volker Nerlich: Core Crimes and Transnational Business Corporations. *Journal of International Criminal Justice* 8 (2010), 900. o.

ilyen például a kényszermunkával, illetve a rabszolgaságba taszítással megvalósított emberiesség elleni bűncselekmény, az ellenség vagyontárgyainak elvételével, illetve fosztogatással, vagy gyermekkatonasággal megvalósított háborús bűncselekmény. Egy fegyveres összeütközés során egy gazdasági társaság biztosíthatja a szükséges fegyvereket, avagy a szükséges alapanyagot például a vegyi fegyverek gyártásához.

A *Kaleck-Saage-Maaß* szerzőpáros szinte a teljesség igényével vázolja fel azokat a lehetséges szituációkat, amelyekben a cégek nemzetközi bűncselekmények közreműködői lehetnek. Kutatásaik szerint két fő terület, ezeken belül pedig további részterületek különböztethetők meg:

- a cégek együttműködése diktatúrákkal és katonai rezsimekkel, ezen belül (i) az állam által alkalmazott erőszakból történő haszonszerzés; (ii) a rezsim bűncselekményeinek elősegítése a jogsértések elkövetéséhez szükséges eszközök biztosításával; (iii) a rezsim megtorló intézkedéseinek közvetlen támogatása;

- a cégek részvétele a (polgár) háborúkban és más konfliktus-zónákban, ezen belül: (i) a konfliktusok támogatása, „táplálása” áruk és illegális pénzeszközök rendelkezésre bocsátásával; (ii) katonai és hírszerző szolgáltatások biztosítása.¹²

A fentieket összefoglalva kijelenthető, hogy *a nemzetközi bűncselekmények területén a szervezeti kriminalitás kézzelfogható valóságként jelenik meg*, és ez egyben a legfontosabb érv a jogi személyek büntethetősége mellett. Ezen túlmenően számos egyéb körülmény is amellet szól, hogy a vázolt esetekben nem, vagy nem csupán a természetes személy elkövető felelősségre vonása indokolt. Így például a társaságok felelősségre vonása elősegíti a hatékonyabb sértetti kártérítést; a társaságok „kollektív cselekményei” sokkal jelentősebb károkat képesek okozni, mint az egyéni jogsértések; az említett bűncselekményeket gyakran oly módon, illetve olyan súlyos következményt okozva követik el, hogy az egyéni felelősség megállapítása lehetetlen, még akkor is, ha egyébként a bűncselekmény megvalósulása nyilvánvaló; a szervezeti keretek között elkövetett bűncselekmények hatékonyabb megelőzéséhez magának a szervezetnek a szankcionálása szükséges.¹³ Az is elképzelhető, hogy a belső büntetőjogi szabályok alapján elvileg nem lenne akadály a szervezet felelősségre vonásának az adott államban elkövetett súlyos nemzetközi jogsértésekért, de vagy az állam az igazságszolgáltatásának összeomlása, illetve hatékony működésének hiánya miatt képtelen arra, hogy a bűncselekmény felelőseivel szemben fellépjen, vagy hiányzik a valós szándék a felelősök megbüntetésére. Az utóbbi eset a gazdasági társaságok vonatkozásában életszerű lehet, amennyiben a kormányzat által elkövetett jogsértő cselekmények elkövetésére – a korábban említettek szerint – a gazdasági társaság közreműködésével kerül sor. A következő részben a jogtörténeti előzményeket vizsgálom.

3. Jogtörténeti előzmények

Noha már a XIX. században találunk példát gazdasági társaságok keretei között

¹² Wolfgang Kaleck – Miriam Saage-Maaß: Corporate Accountability for Human Rights Violations Amounting to International Crimes, *Journal of International Criminal Justice* 8 (2010), 703-709. o.

¹³ Ronald C. Slye: Corporations, Veils, and International Liability. *33 Brook. J. Int'l L.* (2008), 960. o.

elkövetett, mai fogalmaink szerinti nemzetközi bűncselekményekre,¹⁴ a jogi személyek kriminalitása, illetve a jogi személyek felelősségre vonásának gondolata csupán a II. világháborút követően merült fel, a nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék alapokmányának egyik rendelkezésével, illetve az ún. nürnbergi utóperek esetjogával összefüggésben.

3.1. A nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék. A Törvényszék alapokmánya az egyéni büntetőjogi felelősség elvét követi, a 9. cikk sokat idézett rendelkezése azonban felvetette a jogi személy járulékos büntetőjogi felelősségének gondolatát is.

A 9. Cikk szerint *„Egy csoport vagy szervezet egyik tagja elleni eljárásban a Törvényszék – olyan cselekménnyel kapcsolatban, amely miatt a vádlottat elítélték – kimondhatja, hogy az a csoport vagy szervezet, amelynek a vádlott tagja volt, bűnszervezetnek minősül.”* A 10. Cikk szerint ebben az esetben a nemzeti bíróságok jogosultak voltak az ilyen szervezetek tagjait bíróság elé állítani, és e bíróságok előtt folyó eljárásban a szervezet bűnszervezet voltát már bizonyítottnak kellett tekinteni.¹⁵

A bűnszervezetek (a Birodalom kormánya, a Gestapo, az SS, az SA, az SD, a vezérkar, a hadsereg-főparancsnokság, a náci párt politikai vezető testülete) felelősségének megállapítására irányuló indítványt a vádirat is tartalmazta. A Törvényszék ezek közül csak SS-t, az SD-t, a Gestapo-t és a náci párt politikai vezető testületét nyilvánította bűnszervezetnek, az ezzel kapcsolatos óvatos álláspont elsősorban azzal magyarázható, hogy a jogintézményben az egyéni felelősség feloldódásának a veszélyét látták. Említést érdemel, hogy a Szövetséges Ellenőrző Tanács 10. sz. rendelete (Control Council Law No. 10.) szintén büntetendővé nyilvánította a Törvényszék által bűnszervezetnek nyilvánított csoportokban való részvételt.¹⁶

A kérdés az, hogy a vázolt megoldás tekinthető -e a jogi személyek büntetőjogi felelőssége egy sajátos korai példájának?

A válasz nemleges, mert bár a Törvényszék által bűnszervezetnek minősített szervezetek jogi személyek (igaz, nem gazdasági társaságok, hanem politikai, illetve katonai szervezetek) voltak, maguknak a szervezeteknek a büntetőjogi felelősségét a Törvényszék nem állapította meg, és velük szemben szankciót sem szabott ki, ráadásul a bűnszervezeti minősítés időpontjában az említett jogi személyek már nem is léteztek.¹⁷ Másrészt e megoldás inkább a magyar büntetőjogban is ismert

¹⁴ Így például a Holland-Kelet-indiai Társaság, illetve Brit Kelet-indiai Társaság működése során a gyarmatokon elkövetett – mai fogalmaink szerinti – népiirtás, rabszolgaságba taszítás bűntetteket, illetve egyéb súlyos jogsértéseket. Lásd Michael J. Kelly: *Prosecuting Corporations for Genocide*, Oxford University Press, 2016, 17-26. o.

¹⁵ Lásd a Törvényszék alapokmányának 10. cikkét: „In cases where a group or organization is declared criminal by the Tribunal, the competent national authority of any Signatory shall have the right to bring individual to trial for membership therein before national, military or occupation courts. In any such case the criminal nature of the group or organization is considered proved and shall not be questioned.” <https://avalon.law.yale.edu/imt/imtconst.asp#> (15. 02. 2021.)

¹⁶ Kirs Eszter: *Tettesek és bűnrészesek a délszláv háborúban*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2018, 12-13. o.

¹⁷ Larissa van den Herik: *Subjecting Corporations to the ICC regime: Analyzing the Legal*

bűnszervezetben történő elkövetéshez hasonlítható, mivel a bűnszervezet tagja sem volt felelősségre vonható, ha ő maga nem követett el bűncselekményt – vagyis a tag elítélésére csak az általa bűnösen megvalósított cselekmény¹⁸ alapján történhetett –, végül a szervezet tevékenységének ismerete hiányában a vádlottat nem lehetett a szervezethez tartozónak tekinteni.¹⁹

Összefoglalva, a bűnszervezeti minőség megállapítása inkább egy olyan morális ítéletnek tekinthető, amelynek gyakorlati következménye a bizonyítási nehézségek csökkentésével a bűnszervezetek tagjainak hatékonyabb felelősségre vonása volt.

3.2. A nürnbergi utóperek. Az ún. *nürnbergi utóperek* közül témánk szempontjából három büntetőügy érdemel említést,²⁰ ezek közös jellemzője a kiemelkedően súlyos nemzetközi bűncselekmények nagyvállalatok keretei között történő elkövetése és a bűncselekményekből származó óriási profit, amellyel a cégek gazdagodtak.

A *Flick-ügyben* a vállalatbirodalom nevét viselő tulajdonost és cégvezetőt, Friedrich Flicket és további két gazdasági vezetőt fosztogatással, illetve kényszermunkával megvalósított háborús és emberiség elleni bűncselekmények miatt ítélte el a bíróság, mert a cégek tulajdonában lévő üzemekben, illetve bányákban kényszermunkásokat alkalmaztak, illetve a megszállt területekről ipari berendezéseket, és egyéb javakat tulajdonítottak el.

Az *I.G. Farben-ügyben* a náci Németország legnagyobb vegyipari konszernjének öt felsővezetőjét vonták felelősségre kényszermunkával megvalósított háborús- és emberiség elleni bűncselekmények miatt: a cég üremeiben több tízezer hadifogoly és koncentrációs táborban fogvatartott dolgozott különösen embertelen körülmények között. A *Krupp-ügyben* hasonló vádak alapján ítélték el tulajdonos Alfred Kruppot és az acélgyár-óriás további tíz vezetőjét.

Végül a Brit Katonai Törvényszék előtt lefolytatott hírhedt *Ziklon B-ügyben* a bíróság bűnsegédként, emberöléssel megvalósított háborús bűncselekmények miatt találta bűnösnek a Tesch & Stabenow cég tulajdonosát és igazgatóját. A cég szállította a nácik által a zsidók legyilkolásához használt készítményt a koncentrációs táborokba, és bár a vádlottak a bűncselekmények időpontjában a helyszínen nem voltak jelen, de tisztában voltak a készítmény felhasználásának céljával.²¹

Milyen következtetéseket tudunk levonni a fenti büntetőügyekből? Nyilvánvaló, hogy az eljárások vádlottjai természetes személyek és nem gazdasági társaságok voltak, mivel a törvényszékek személyi joghatósága szervezetekre nem terjedt ki, ennek ellenére a döntések nagy jelentőséggel bírnak. A bírósági döntések szerint a

---

Counterarguments. January, 22 2012. p 4. available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1989849> (2021. 02. 12.)

¹⁸ Henning Bigalke: *Criminal responsibility of corporations in international law*, University of Cape Town, 2013, 37. o.

¹⁹ Ezzel szemben az említett 10. sz. rendelet szövege szerint a tag büntethetősége független volt a szervezet tevékenységének ismeretétől, ugyanakkor a rendelet alapján lefolytatott eljárásokban a bíróságok ezzel ellentétes gyakorlatot követtek. Kirs: i.m. 13. o.

²⁰ A perek anyaga (The cases (Trials of War Criminals Before the Nuernberg Military Tribunals Under Control Council Law No. 10.) elérhető: <https://phdn.org/archives/www.mazal.org/NMT-HOME.htm> (2021. 02. 12.)

²¹ Kaleck – Saage-Maaß: i.m. 701. o.

vád tárgyát képező háborús és emberiség elleni bűncselekményeket gazdasági társaságok követték el.²² Az IG Farben-ügyben a törvényszék kifejezetten rögzítette, hogy a Farben, mint jogi személy megsértette a nemzetközi jog szabályait.²³ A fenti megállapítás alapján levonható az a következtetés, hogy a nemzetközi jogi kötelezettségek a jogi személyeket is terhelik, és a háborús és emberiség elleni bűncselekmények elkövetésének tilalma nem csupán a természetes személyekre, hanem a szervezetekre is vonatkozik.

Noha a cégekkel szemben nem emeltek vádat, az ismertetett ügyek nem csupán a gazdasági vezetők nemzetközi büntetőjogi felelősségre vonásának első példái, hanem megerősítették a jogi személyekkel szembeni nemzetközi fellépés szükségességét azokban az esetekben, amikor a legsúlyosabb nemzetközi jogsértéseket szervezeti keretek között követik el.

4. A Nemzetközi Büntetőbíróság Statútuma

A második világháborút követően a a várva várt általános béke nem következett be, a világ számos pontján robbantak ki nemzetközi és belső fegyveres konfliktusok, amelyek során nem volt ritka a súlyos nemzetközi jogsértések elkövetése. E bűncselekmények elkövetőinek megbüntetésére csak ritkán került sor, és mindez szinte tárgytalanná tette a cselekményekben egyéb módon közreműködők, így a szervezetek felelősségének kérdését is.²⁴ 1993-ban és 1994-ben azonban az ENSZ Biztonsági Tanácsa két ad hoc nemzetközi büntető törvényszéket állított fel, a Jugoszlávia felbomlását követően elkövetett nemzetközi bűncselekmények tetteseinek (ICTY), illetve a ruandai népirtás elkövetőinek felelősségre vonása céljából (ICTR). A törvényszékek statútumai azonban az egyéni felelősség elvét rögzítik, joghatóságuk jogi személyekre, egyéb szervezetre nem terjed ki. Ez nem jelenti azt, hogy a törvényszékek gyakorlatában nem találunk példát jogi személyek keretei között elkövetett súlyos nemzetközi jogsértésekre. Így például az ICTR előtt lefolytatott *Nahimana-ügyben* az RTLM rádióállomás két vezetőjét ítélték el népirtásra irányuló nyilvános felhívás miatt, amelyet a vádlottak a rádió, mint gazdasági társaság általános politikája keretei között, annak megfelelően követtek el.

A történelmi pillanat 1998-ban érkezett el, amikor a nemzetközi büntetőbíróság statútum-tervezetének véglegesítése, illetve megtárgyalása érdekében összehívott diplomáciai konferencia 1998. június 15. napján megkezdte a munkáját. A mintegy egyhónapos tárgyalássorozat egyedülálló lehetőséget kínált a szervezetek nemzetközi büntetőjogi felelősségének kodifikálására, amelynek legjelentősebb támogatója és szószólója Franciaország volt. A francia büntetőjogban a szervezetek felelőssége nem rendszeridegen jogintézmény, számos jogtörténeti előzményt követően a francia Btk. 1994-től tartalmazza a jogi személyek felelősségére

²² Az angolszász jogi felfogás ismeretében ez a megfogalmazás nem meglepő, a magyar dogmatika számára elfogadhatóbb a „gazdasági társaságok keretei között követték el” terminológia használata.

²³ Bigalke: i.m. 39. o.

²⁴ Kaleck – Saage-Maaß: i.m. 702. o.

vonatkozó rendelkezéseket, amelyek a gyakorlatban is alkalmazásra kerülnek.

Franciaország – számos más állam támogatásával – már az előkészítő munkálatok során megfogalmazta a vonatkozó normaszöveget, amelynek eredményeként a státútum-tervezet – igaz, csupán zárójelben – az alábbi rendelkezést tartalmazta a Bíróság joghatóságával összefüggésben:

„[23(5) A Bíróság joghatósága az Államok kivételével kiterjed a jogi személyekre is, amennyiben a bűncselekményt a jogi személy nevében követik el, vagy a bűncselekményt a jogi személy megbízottja vagy képviselője követi el.

23 (6) A jogi személy büntetőjogi felelőssége nem zárja ki a bűncselekményt tettesként megvalósító vagy abban részesként közreműködő természetes személy büntetőjogi felelősségét.]”²⁵

Látható, hogy a tervezet megfogalmazása meglehetősen szűkszavú: a nemzetközi büntetőjogi felelősség alanya a „jogi személy”, kivéve az államokat, a természetes személy elkövető lehet a jogi személy megbízottja, képviselője vagy külső személy is, amennyiben a bűncselekményt a szervezet nevében követi el. Végül a normaszöveg rögzíti az ún. párhuzamos felelősség elvét.

Némi meglepetésre 1998. június 16-án, a diplomáciai konferencia második napján Franciaország egy új, az előzőtől minden tekintetben teljesen eltérő javaslatot terjesztett elő (23. cikk), amely leginkább „nürnbergi utánérzéseként” jellemezhető.²⁶

„23 (5) Amennyiben a bűncselekményt az elkövető valamely csoport vagy szervezet nevében vagy bejegyzésével követte el, a Bíróság kimondhatja, hogy az említett csoport vagy szervezet bűnszervezetnek minősül.

23 (6) Amennyiben a Bíróság a csoportot vagy szervezetet bűnszervezetnek minősítette, a csoporttal vagy szervezettel szemben a 76. cikkben szereplő büntetések szabhatók ki, és a 73., illetve a 79. cikk vonatkozó rendelkezései alkalmazandók.

A fenti esetekben a csoport vagy szervezet bűnszervezeti minőségét bizonyítottnak kell tekinteni, azt vitatni nem lehet, és valamennyi Részes Állam hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságai kötelesek minden szükséges intézkedést megtenni a Bíróság ítéletének elismerése és végrehajtása érdekében.”²⁷

A fenti javaslatot ért erőteljes kritikák hatására a franciák ismételtlen átdolgozták a vonatkozó joganyagot és az „utolsó pillanatban” (1998. július 3-án) az alábbi

²⁵ Lásd a státútum-tervezet 23. cikk 5. és 6. pontját: *„[23(5) The Court shall also have jurisdiction over legal persons, with the exception of States, when the crimes committed were committed on behalf of such legal persons or by their agencies or representatives. 23 (6) The criminal responsibility of legal persons shall not exclude the criminal responsibility of natural persons who are perpetrators or accomplices in the same crimes.]”* A státútum-tervezet elérhető: <https://legal.un.org/icc/docs.htm>

²⁶ van den Herik: i.m. 6. o.

²⁷ *„23 (5) When the crime was committed by a natural person on behalf or with the assent of a group or organization of every kind, the Court may declare that this group or organization is a criminal organization.*

23 (6) In the cases where a group or organization is declared criminal by the Court, this group or organization shall incur the penalties referred to in article 76, and the relevant provisions of articles 73 and 79 are applicable. In any such case, the criminal nature of the group or organization is considered proved and shall not be questioned, and the competent national authorities of any State party shall take the necessary measures to ensure that the judgement of the Court shall have binding force and to implement it.”

normaszöveg került megfogalmazásra, immár a *végleges statútum-tervezetben*:

„5. A természetes személy elkövetőknek a Statútum alapján fennálló egyéni büntetőjogi felelősségétől függetlenül a Statútumban szabályozott bűncselekmények elkövetése esetén a Bíróság joghatósága a jogi személyekre is kiterjed. A Főügyész a jogi személlyel szemben vádat emelhet és a Bíróság a vádban szereplő bűncselekmény miatt megállapíthatja a jogi személy felelősségét, ha:

a. A Főügyész által a természetes személlyel és a jogi személlyel szemben benyújtott vádirat tartalmazza a következő (b) és (c) alpontban szereplő feltételeket megalapozó tényeket; és

b. A természetes személy vádlott a bűncselekmény elkövetésének időpontjában a jogi személy nyilvántartásba vétele szerinti Állam nemzeti joga szerint a jogi személyen belül ellenőrzési jogkörrel rendelkezett; és

c. A bűncselekményt a jogi személy tevékenységi körében és a jogi személy nevében, illetve annak kifejezett beleegyezésével követték el; és

d. A természetes személyt a vádban szereplő bűncselekmény miatt elítélték.”²⁸

Az utolsó normaszöveg-tervezetben egy külön értelmező rendelkezésben meghatározták a jogi személy fogalmát,²⁹ a lehetséges természetes személy elkövetők köre jelentősen szűkebb, mivel a rendelkezés a jogi személyen belül ellenőrzési jogkörrel rendelkező személy a szervezet vezetőjére, vagy vezetőinek egy részére utal. Szintén a jogi személy felelősségét szűkítő szabály a szervezet kifejezett beleegyezését feltételező bűncselekmény-elkövetés.

Végül a jogi személy büntetőjogi felelősségét szabályozó rendelkezés tekintetében idő hiányában, illetve egyéb tényezők miatt nem sikerült a konferencián megegyezésre jutni. Franciaország visszavonta az utolsóként megfogalmazott javaslatát, ily módon *a Nemzetközi Bíróság jelenleg hatályos statútuma szerint a bíróság joghatósága kizárólag a természetes személyekre terjed ki.*³⁰

5. Záró gondolatok

A Bevezetőben feltett kérdésre válaszolva ki kell jelentenünk, hogy olyan büntetőügy, amelyben egy nemzetközi büntetőbíróság egy jogi személy büntetőjogi felelősségét

²⁸ „5. Without prejudice to any individual criminal responsibility of natural persons under this Statute, the Court may also have jurisdiction over a juridical person for a crime under this Statute. Charges may be filed by the Prosecutor against a juridical person, and the Court may render a judgement over a juridical person for the crime charged, if:

a. The charges filed by the Prosecutor against the natural person and the juridical person allege the matters referred to in subparagraphs (b) and (c); and

b. The natural person charged was in a position of control within the juridical person under the national law of the State where the juridical person was registered at the time the crime was committed; and

c. The crime was committed by the natural person acting on behalf of and with the explicit consent of that juridical person and in the course of its activities; and

d. The natural person has been convicted of the crime charged.”

²⁹ „A Statútum alkalmazásában „jogi személy” az a gazdasági társaság, amelynek konkrét, valóságos vagy domináns célja vagyoni haszon, illetve előny szerzése. A Statútum nem alkalmazható az államokra, a hatósági feladatokat ellátó szervekre, a nemzetközi szervezetekre és a közhasznú szervezetekre.”

³⁰ Lásd a Statútum 25. Cikk 1. pontját.

egy nemzetközi bűncselekmény miatt megállapította, nem létezik. A fenti megállapítás még annak a ténynek az ismeretében is igaz, hogy a Libanoni Különleges Törvényszék 2016-ban „bűnösnek talált” egy médiavállalatot a cég két vezetője által elkövetett bűncselekmény miatt. Noha egyes vélemények szerint az ügy történelmi jelentőségű, az első jogi személyt marasztaló nemzetközi büntetőbírói döntés,³¹ e megállapítást árnyalja, hogy az említett Törvényszék ún. vegyes vagy hibrid törvényszék, és a szervezet szankcionálására nem egy nemzetközi bűncselekmény miatt, hanem – lényegét tekintve – egy igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény (*offence of contempt*) miatt került sor.³² Végkövetkeztetésünk az lehet – ahogyan *Nerlich* fogalmaz –, hogy „a jogi személyek felelőssége a legsúlyosabb nemzetközi bűncselekmények miatt jelenleg nem a de lege lata, hanem a de lege ferenda jogintézmények sorába tartozik.”

A magam részéről azonban optimista vagyok: talán csak idő kérdése, és a szervezetek nemzetközi büntetőjogi felelőssége lesz a Nemzetközi Büntetőbíróság Római Statútuma következő felülvizsgálati konferenciájának a témája.

Irodalomjegyzék

- Henning Bigalke: *Criminal responsibility of corporations in international law*, University of Cape Town, 2013.
- Andrew Clapham: *Human Rights Obligations of Non-State Actors*, Oxford University Press, Oxford, 2006. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199288465.001.0001>
- Kristian Fauchald – Jo Stingen: Corporate Responsibility Before International Institutions, *The Geo. Wash. Int'l L. Rev.* Vol. 40. (2009)
- Wolfgang Kaleck – Miriam Saage-Maaß: Corporate Accountability for Human Rights Violations Amounting to International Crimes, *Journal of International Criminal Justice* 8 (2010) <https://doi.org/10.1093/jicj/mqq043>
- Michael J. Kelly: *Prosecuting Corporations for Genocide*, Oxford University Press,
- Kirs Eszter: *Tettesek és bűnrészesek a délszláv háborúban*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2018.
- Volker Nerlich: Core Crimes and Transnational Business Corporations, *Journal of International Criminal Justice* 8 (2010) <https://doi.org/10.1093/jicj/mqq039>
- Ronald C. Slye: Corporations, Veils, and International Liability. 33 *Brook. J. Int'l L.* (2008)
- Desislava Stoitchkova: *Towards Corporate Liability in International Criminal Law*, Intersentia, 2010.

---

³¹<http://opiniojuris.org/2016/08/04/akhbar-beirut-s-a-l-guilty-of-contempt-stl-found-one-small-verdict-for-a-tribunal-a-giant-leap-for-international-justice/> (2021. 02. 27.)

³² Al Akhbar-ügy (Case of Al Akhbar, STL-14-06.). Az Al Akhbar Beirut médiavállalat újságjában, illetve annak arab és angol nyelvű webes kiadásában két cikket jelentetett meg, amelyek a törvényszék által – az újság rendelkezésre álló információi alapján – tanúként kihallgatott személyek nevét, fényképét és egyéb személyes adatait tartalmazta.

-
- Larissa van den Herik – Jernej Letnar Černic: Regulating Corporations under International Law, *Journal of International Criminal Justice* 8 (2010) <https://doi.org/10.1093/jicj/mqq031>
  - Larissa van den Herik: *Subjecting Corporations to the ICC regime: Analyzing the Legal Counterarguments*, January, 22 2012
-
-

A vállalatok felelőssége az emberi jogok megsértéséért

Udvarhelyi Bence*

A vállalkozások emberi jogi jogsértésekért való nemzetközi jogi felelőssége igen aktuális kérdéskörnek tekinthető, hiszen a multinacionális és transznacionális vállalatok napjainkban egyre gyakrabban tanúsítanak olyan magatartásokat, amelyek emberi jogokat sértenek. Az üzleti élet szereplőinek emberi jogi jogsértésekért való közvetlen nemzetközi jogi felelősségének megteremtésére ugyanakkor egy hosszú és nehéz folyamat. Jelen tanulmány az Egyesült Nemzetek Szervezetének ezirányú törekvéseit kívánja elemzés tárgyává tenni.

Kulcsszavak: emberi jogok, vállalati felelősség, ENSZ, soft law dokumentumok, nemzetközi felelősség

Corporate responsibility for human rights violations

The international legal liability of companies for human rights violations is a very current issue, since nowadays multinational and transnational corporations more and more frequently violates human rights. However, the establishment of the direct international legal liability of business actors for human rights violations is a long and difficult process. The present study seeks to analyse the efforts of the United Nations in this regard.

Key words: human rights, corporate responsibility, UN, soft law documents, international liability

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2193>

1. Bevezető gondolatok

„Felületes szemlélődő azt gondolhatja, hogy az üzlet világa egyáltalán nem, vagy csak a legritkább esetben kapcsolódik össze az emberi jogokkal. Ennek oka, hogy az emberi jogok elsődlegesen az önkényes jogalkotással vagy állami intézkedésekkel szemben jelentenek oltalmat, így a hagyományos felfogás szerint a két terület között leginkább akkor lehet átfedés, ha az állam önkényes jogszabályai vagy közhatalmi intézkedései olyan *alapvető emberi jogokat* korlátoznak vagy sértenek, amelyek természetüknél fogva a *jogi személyeket is megilletnek*.¹ Ilyen alapjog lehet például a *tulajdonhoz fűződő jog* vagy a *jó hírnév védelme*.”

---

* Egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék

¹ Lásd: SÁNDOR Lénárd: Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései, *Jogtudományi Közlöny*, 2016/4, 214. o.

Nem szabad ugyanakkor megfeledkeznünk a vállalkozások és az emberi jogok viszonyrendszerének másik pólusáról sem, hiszen az üzleti élet szereplői nemcsak *elszenvedői*, hanem – különösen az utóbbi években egyre gyakrabban² – *elkövetői* is lehetnek az emberi jogi jogsértéseknek.

A multinacionális vállalatok *közvetlenül és közvetett módon* egyaránt megvalósíthatnak emberi jogi jogsértéseket. Az első esetben a transznacionális vállalat tevékenységével vagy mulasztásával *közvetlenül sért meg bizonyos emberi jogokat*. Így például közvetlen alapjogsérelemről beszélhetünk, ha a vállalkozás gyermek- vagy kényszermunkát alkalmaz, nem biztosítja a szükséges biztonsági és egészségügyi garanciákat, embertelen munkakörülményeket teremt, környezetszennyező termelést folytat vagy diszkriminációt valósít meg a munkahelyén. Ezzel szemben közvetett jogsértésről beszélhetünk akkor, ha a vállalkozás – például fegyveres konfliktusok idején vagy totalitárius rendszereket kiszolgálva – pusztán *résztevője vagy haszonélvezője a fogadó állam által okozott emberi jogi jogsértéseknek*.³ A közvetett jogsértések különösen az utóbbi időben terjedtek el, hiszen a nemzetközi kereskedelem és a külföldi tőkeberuházások fokozódó liberalizációja és a határokon átnyúló üzleti tevékenység ugrásszerű növekedése következtében a transznacionális vállalkozások egyre gyakrabban folytatnak üzleti tevékenységet az emberi jogok érvényesülése szempontjából instabil társadalmi és politikai környezetben. A vállalkozások által megvalósított alapjogsértések számának növekedését az a körülmény is elősegíti, hogy a transznacionális vállalkozások üzleti és gazdasági szempontból egységesek ugyan, de jogi értelemben minden működésük szerinti országban külön-külön jogi entitással rendelkeznek. Ez a szabályozási széttagozottság szintén hozzájárulhat a jogi személyek által elkövetett emberi jogi jogsértésekhez, különösen azokban az – elsősorban afrikai, ázsiai és latin-amerikai⁴ – államokban, ahol a kormányzat és a közigazgatás gyengébb.⁵

*Az emberi jogok üzleti világban történő érvényesítésére irányuló törekvések*⁶ a 2000-es évek óta vannak jelen a nemzetközi jog porondján, a gyökerei azonban már a *vállalatok társadalmi felelősségének*⁷ koncepciójában is megtalálhatók. Ez utóbbi kifejezés az 1960-as és az 1970-es évek fordulóján jelent meg, és az üzleti modellbe integrált vállalati önszabályozás egyik formájának tekinthető, amely révén a vállalat biztosítja, garantálja és monitorozza a jogi, etikai és nemzetközi követelmények betartását. Az emberi jogok üzleti életben való érvényesítésének gondolata ugyanakkor túlmutat a pusztá önszabályozáson alapuló társadalmi felelősségvállalás koncepcióján, mivel az *emberi jogi kötelezettségvállalások multinacionális,*

² Lásd: LEISINGER, Klaus M.: *Business and human rights*, in: *The Future of Sustainability* (ed.: Keiner, Marco), Springer Verlag, Dordrecht, 2006, 117-118. o.

³ CHRONOWSKI Nóra: Üzlet és emberi jogok – nemzetközi törekvések és alkotmányjogi korlátok, *Jura*, 2013/2, 8. o.

⁴ Bővebben lásd: RUGGIE, John: *Just Business. Multinational Corporations and Human Rights*, W.W. Norton and Company, New York – London, 2013, 47-56. o.

⁵ SÁNDOR: *Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései* 215-217. o. Vö. SÁNDOR Lénárd: Vállalati társadalmi felelősségvállalás a nemzetközi jogban, *Jogtudományi Közlöny*, 2017/4, 174-175. o.

⁶ Business and Human Rights (BHR)

⁷ Corporate Social Responsibility (CSR)

*transznacionális és egyéb vállalatokra történő kiterjesztését, és ezáltal kikényszeríthető kötelezettségek fokozatos megteremtését, és a vállalatok – az általuk vagy közrehatásukkal okozott emberi jogi jogsértések miatti – közvetlen nemzetközi jogi felelősség megalapozását irányozza elő.*⁸

Ennek a célkitűzésnek megvalósítása ugyanakkor egy hosszú, fáradságos és lassú folyamat. Az üzleti élet szereplői által elkövetett alapjogsértések esetén a jelenleg érvényben lévő nemzetközi emberi jogi egyezmények elsődlegesen *nem maga a vállalkozás*, hanem az *üzleti tevékenység helye szerinti állam* nemzetközi jogi felelősségét írják el. A regionális és univerzális emberi jogi egyezmények a részes államoktól követelik meg, hogy a joghatóságuk alá tartozó valamennyi személy számára biztosítsák a bennük garantált jogok érvényesülését.⁹ Következésképpen, a vállalkozások által elkövetett emberi jogi jogsértések is az állam felelősségét idézik elő, azon az alapon, hogy az állam megsértette az adott emberi jogi egyezményből fakadó azon kötelezettségét, amely a jogok tényleges érvényesülését kívánja meg.¹⁰ Látható tehát, hogy a nemzetközi jog a vállalkozások nemzetközi jogalanyiságát és nemzetközi jogi felelősségét nem ismeri el, az emberi jogi egyezmények csak *közvetett emberi jogi kötelezettségeket* telepítenek az üzleti szereplőkre.

A pusztán állami felelősség előírása azonban nem minden esetben jelent hatékony védelmet a vállalkozások által elkövetett emberi jogi jogsértésekkel szemben. Emiatt egyre inkább felmerült az igény az *üzleti élet szereplőinek közvetlen nemzetközi jogi felelősségének megteremtésére*. Ezen törekvések számos nemzetközi szervezet, így

---

⁸ CHRONOWSKI: *i.m.* 7., 14. o.

⁹ Lásd például: Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (Magyarországon kihirdette az 1976. évi 8. törvényerejű rendelet) 2. cikk 1. pont: „Az Egyezségokmányban részes, valamennyi állam kötelezi magát, hogy tiszteletben tartja és biztosítja a területén tartózkodó és joghatósága alá tartozó minden személy számára az Egyezségokmányban elismert jogokat, minden megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.”; Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (Magyarországon kihirdette az 1976. évi 9. törvényerejű rendelet) 2. cikk 1. pont: „Az Egyezségokmányban részes valamennyi állam kötelezi magát arra, hogy - különösen gazdasági és technikai téren - mind saját erejéből, mind pedig a nemzetközi segítségnyújtás és együttműködés útján a rendelkezésére álló valamennyi erőforrás igénybevételével, minden megfelelő eszközzel, ideértve különösen a jogszabályi intézkedéseket, fokozatosan biztosítja az Egyezségokmányban elismert jogok teljes gyakorlását.” és 3. cikk: „Az Egyezségokmányban részes államok kötelezik magukat arra, hogy az Egyezségokmányban meghatározott gazdasági, szociális és kulturális jogok gyakorlását a férfiak és a nők számára az egyenjogúság alapján biztosítják.” Emberi Jogok Európai Egyezménye (Magyarországon kihirdette az 1993. évi XXXI. törvény) 1. cikk: „A Magas Szerződő Felek biztosítják a joghatóságuk alatt álló minden személy számára a jelen Egyezmény I. fejezetében meghatározott jogokat és szabadságokat.”. Vö. KOVÁCS Péter: *Nemzetközi közjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2011, 318-319. o.

¹⁰ SÁNDOR: *Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései* 217. o. Vö. CHRONOWSKI: *i.m.* 13. o.

különösen az *Egyesült Nemzetek Szervezete*, az *Európai Unió*¹¹, az *Európa Tanács*¹², a *Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet*¹³ és a *Nemzetközi Munkaügyi Szervezet*¹⁴ keretében megjelentek. Jelen tanulmány keretében kizárólag az ENSZ ezirányú tevékenységét kívánjuk röviden ismertetni.

2. Az ENSZ tevékenysége a vállalkozások emberi jogi felelőssége terén

2.1. Az ENSZ fellépésének kezdetei. A multinacionális és transznacionális vállalkozások tevékenységeinek jogi kereteit meghatározó, normatív erejű nemzetközi szabályok kidolgozásának gondolata szinte megegyezik az emberi jogok nemzetközi védelmének megerősödésével. Az ENSZ keretében az első általános és univerzális emberi jogi egyezményeket – a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát – 1966-ban nyitották meg az ENSZ-tagállamok számára aláírásra, az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére irányuló első törekvések pedig az 1970-es évekig nyúlnak vissza.¹⁵

Az 1970-es évek elején az *ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa* kezdeményezte az ENSZ Főtitkáránál egy olyan *bizottság* felállítását, amely a transznacionális vállalatok működésének fejlődésére és nemzetközi kapcsolatokra gyakorolt hatását

---

¹¹ Az Európai Unió kereteiben elsődlegesen az Európai Bizottság és az Európai Parlament fogadott el – kötelező erővel nem rendelkező – dokumentumokat a vállalatok társadalmi felelősségvállalása és az általuk elkövetett emberi jogi jogsértésekkel kapcsolatos felelősség tárgyában. Lásd például: Az Európai Bizottság Zöld Könyve a vállalati társadalmi felelősségvállalás európai keretének előmozdításáról [COM(2001) 366., 2001. 07. 18.]; Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A vállalati társadalmi felelősségvállalásra vonatkozó megújult uniós stratégia (2011–2014) [COM(2011) 681., 2011. 10. 25.]; Az Európai Parlament 2013. február 6-i állásfoglalása a vállalati társadalmi felelősségvállalásról: elszámoltatható, átlátható és felelősségteljes üzleti magatartás, valamint fenntartható növekedés [2012/2098(INI), P7_TA(2013) 49., 2013. 02. 06.]; Az Európai Parlament 2013. február 6-i állásfoglalása a vállalati társadalmi felelősségvállalásról: a társadalmi érdekek előmozdítása és a fenntartható és inkluzív fellendüléshez vezető út [2012/2097(INI), P7_TA(2013) 50., 2013. 02. 06.]; Az Európai Parlament 2016. október 25-i állásfoglalása a vállalatok harmadik országokban elkövetett súlyos emberi jogi visszaélésekkel kapcsolatos felelősségéről [2015/2315(INI), P8_TA(2016) 405., 2016. 10. 25.]

¹² Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2016. március 2-án fogadott el ajánlást az emberi jogok és az vállalkozások kapcsolatáról. Lásd: Recommendation CM/Rec(2016)3 of the Committee of Ministers to Member States on Human Rights and Business

¹³ Az OECD keretében 1976-ban dolgozták ki a nemzetközi beruházásokról és multinacionális társaságokról szóló irányelveket, amelyet később 1979-ben, 1984-ben, 1991-ben, 2000-ben és 2011-ben átfogó jelleggel felülvizsgáltak. Lásd: OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises. Bővebben lásd: SÁNDOR: *Vállalati társadalmi felelősségvállalás a nemzetközi jogban* 175-176. o.

¹⁴ Az ILO keretében az államok 1977-ben fogadtak el egy háromoldalú deklarációt a multinacionális vállalatokra vonatkozó alapelvekről és a szociálpolitikáról. Lásd: ILO Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy

¹⁵ SÁNDOR: *Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései* 218. o.

vizsgálja.¹⁶ Ennek alapján a Gazdasági és Szociális Tanács¹⁷ 1974-ben állította fel a *Transznacionális Vállalatokkal Foglalkozó Bizottságot*.¹⁸ A Bizottság összesen 48 tagállam szakértőiből áll, akiket a Gazdasági és Szociális Tanács választ meg a méltányos földrajzi megoszlás elve alapján, hároméves időtartamra. A Bizottság egyeztető fórumként működik a nemzetközi befektetésekkel és a transznacionális vállalatokkal kapcsolatos kérdések megvitatása céljából; elősegíti a vélemények cseréjét a kormányok, a kormányközi szervezetek, a szakszervezetek, az üzleti, fogyasztói és más érintett csoportok között; támogatja a kormányokat a transznacionális vállalatokkal való kapcsolattartásban, és elősegíti a kutatást, az információcserét és a technikai segítségnyújtást.¹⁹

A Bizottság célul tűzte ki egy *transznacionális vállalkozásokat kötelező magatartási kódex* kidolgozását, annak érdekében, hogy az üzleti életben is megtarthassák és megvédhessék a nemzetközi emberi jogi normákat. A Bizottság dokumentuma a transznacionális vállalatok és az őket fogadó államok jogait és kötelezettségeit, ideértve a transznacionális vállalatokkal való bánásmódot, a kormányközi együttműködések, valamint a magatartási szabályok végrehajtásának kérdését szabályozta volna. Az 1990-re elkészített *végző tervezet*²⁰ azonban végül nem nyerte el a tagállamok támogatását.²¹

2.2. Az ENSZ Globális Szerződés. Az vállalkozások emberi jogi felelősségének megteremtését célzó folyamat következő lépcsőfokát az *ENSZ Globális Szerződése*²² jelentette. A Globális Szerződés megalkotását az ENSZ Főtitkára, Kofi Annan indítványozta a svájci Davosban rendezett Világ gazdasági Fórumon, 1999. március 31-én. A 2000-ben elfogadott dokumentum az üzleti élet önkéntes keretmegállapodásának tekinthető, célja a fenntartató, stabil, befogadó globális gazdaság megteremtése, az emberi jogok, a környezet és a munkaügyi szabványok védelme a vállalat saját működési körében.²³

¹⁶ SÁNDOR: *Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései* 218. o.

¹⁷ Resolution 1913 (LVII) of the Economic and Social Council (ECOSOC) of 5 December 1974 on the impact of transnational corporations on the development process and on international relations

¹⁸ United Nations Commission on Transnational Corporation (UNCTC)

¹⁹ <https://uia.org/s/or/en/1100059616> (2020. 11. 25.)

²⁰ Draft United Nations Code of Conduct on Transnational Corporations

²¹ SÁNDOR: *Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései* 218-219. o. Bővebben lásd: SAUVANT, Karl P.: The Negotiations of the United Nations Code of Conduct on Transnational Corporations, *The Journal of World Investment and Trade*, Vol. 16, 2005, 11-87. o.

²² United Nations Global Compact

²³ CHRONOWSKI: *i.m.* 8, 15. o.

Az ENSZ Globális Szerződése *tíz alapelvet* fogalmaz meg az *emberi jogok*²⁴, a *környezetvédelem*²⁵, a *munkajog*²⁶ és a *korruptió elleni fellépés*²⁷ terén, amelyeket az üzleti élet szereplőinek tiszteletben kell tartaniuk és elősegíteniük ezen elvek érvényre juttatását. A Globális Szerződés külön kihangsúlyozza, hogy a vállalatok nem járulhatnak hozzá emberi jogi jogsértések elkövetéséhez, nem nyújthatnak segítséget ilyen jogsértések megvalósításához és nem élvezhetnek előnyöket alapjogsértések elkövetéséből. A dokumentum ugyanakkor *soft law jellegű jogforrás*, jogi kötelező erővel nem rendelkezik, ugyanis hiányoznak belőle a vállalati magatartás figyelemmel kíséréseinek és értékelésének standardjai és nem ír elő jogkövetkezményeket megsértése esetén. A tényleges ellenőrzési és végrehajtási mechanizmus hiányában pedig az alapelvek betartása kizárólag vállalkozások hajlandóságától és önkéntes jogkövetésétől függ.²⁸ A Globális Szerződés sikerét ugyanakkor jól mutatja, hogy eddig *több mint 11.000 vállalkozás* fogadta el előírásait saját működésében és szerződéses kapcsolataiban.²⁹

2.3. A transznacionális és más üzleti vállalatok emberi jogi felelősségéről szóló Normák. Az *ENSZ Emberi Jogi Tanácsa* 2003-ban tette közzé a transznacionális vállalatokra közvetlen kötelezettséget előíró, a *transznacionális és más üzleti vállalatok emberi jogi felelősségéről szóló normákat*.³⁰

A Normák értelmében az *államok elsődleges felelőssége a nemzetközi és a nemzeti jogban elismert emberi jogok előmozdítása, tiszteletben tartása és védelme*. Ennek során az államnak biztosítania kell, hogy a *transznacionális vállalatok és más üzleti vállalkozások tiszteletben tartsák az emberi jogokat*. A Normák ezenkívül a *vállalatok* számára is előírják, hogy saját tevékenységi és befolyási körükön belül *mozdítsák elő és tartsák tiszteletben az emberi jogokat*, különös tekintettel a bennszülött népek és más kiszolgáltatott csoportok jogaira.³¹ A vállalkozások által biztosítandó emberi jogok közül a dokumentum kifejezetten nevesíti az egyenlő bánásmód elvét és a fajon, színén, nemen, nyelven, valláson, politikai véleményen, nemzeti vagy társadalmi származáson, társadalmi státuszon, bennszülött státuszon,

²⁴ 1. alapelv: *A vállalkozások kötelesek támogatni és tiszteletben tartani a nemzetközileg elismert emberi jogokat*. 2. alapelv: *A vállalkozások kötelesek biztosítani, hogy nem vesznek részt az emberi jogi jogsértésekben*.

²⁵ 3. alapelv: *A vállalkozások kötelesek támogatni az egyesülési szabadságot és a kollektív tárgyalásokhoz való jog hatékony elismerését*. 4. alapelv: *A vállalkozások kötelesek felszámolni a kötelező és a kényszermunka minden formáját*. 5. alapelv: *A vállalkozások kötelesek ténylegesen eltörölni a gyermekmunkát*. 6. alapelv: *A vállalkozások kötelesek felszámolni a megkülönböztetést a foglalkoztatás tekintetében*.

²⁶ 7. alapelv: *A vállalkozások kötelesek támogatni a környezeti kihívásokra vonatkozó elővigyázatossági megközelítést*. 8. alapelv: *A vállalkozások kötelesek kezdeményezéseket tenni a fokozott környezeti felelősség előmozdítása érdekében*. 9. alapelv: *A vállalkozások kötelesek ösztönözni a környezetbarát technológiák fejlesztését és elterjesztését*.

²⁷ 10. alapelv: *A vállalkozások kötelesek küzdeni a korruptió minden formája ellen, ideértve a zsarolást és a megvesztegetést is*.

²⁸ CHRONOWSKI: *i.m.* 8. o.; SÁNDOR: *Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései* 221. o.; SÁNDOR: *Vállalati társadalmi felelősségvállalás a nemzetközi jogban* 178. o.

²⁹ <https://www.unglobalcompact.org> (2020. 11. 20.)

³⁰ Norms on the Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard to Human Rights (a továbbiakban: Normák)

³¹ Normák 1. pont

fogyatékoságon vagy életkoron alapuló megkülönböztetés tilalmát; a kötelező és kényszermunka tilalmát; a gyermekek gazdasági kizsákmányolással szembeni védelmét; a biztonságos és egészséges munkakörnyezethez való jogot; a munka megfelelő díjazásához való jogot; az egyesülés szabadságát és a kollektív tárgyalásokhoz való jogot.³² A transznacionális vállalatok és más üzleti vállalkozások nem lehetnek háborús és emberiség elleni bűncselekmények, népirtás, kínzás és más egyéb nemzetközi bűncselekmények elkövetői vagy haszonélvezői.³³ A vállalkozásoknak tevékenységük során el kell ismerniük és tiszteletben kell tartaniuk a nemzetközi jog és a nemzeti jog alkalmazandó normáit, a gazdasági, társadalmi és kulturális, illetve a polgári és politikai jogokat, a jogállamiság elvét, beleértve az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot és a korrupció tilalmát.³⁴ A vállalkozások továbbá kötelesek figyelemmel lenni a fogyasztóvédelmi és a környezetvédelmi elvek és szabályok folyamatos betartására.³⁵

A dokumentum rögzíti, hogy a vállalkozásoknak a normákkal összhangban álló *belső működési szabályzatot* kell elfogadniuk, rendszeresen *jelentést kell tenniük és minden szükséges intézkedést* meg kell tenniük a Normák végrehajtása érdekében. A Normák alkalmazását – átlátható és független módon – folyamatosan figyelemmel kísérni és ellenőrizni kell. A vállalkozásoknak *időszakos értékeléseket* kell végezniük saját tevékenységeik emberi jogi jogokra gyakorolt hatásáról. A vállalkozások ezenkívül kötelesek *azonnali, hatékony és megfelelő jóvátételt* nyújtani azoknak, akiket hátrányosan érint a Normák be nem tartása, többek között kártérítés, kárpótlás, jóvátétel és rehabilitáció révén.³⁶

Ahogy látható, a korábbi dokumentumoktól és javaslatoktól eltérően Normák jelentős újítása, hogy egyfelől *folyamatos, időközönkénti független és nyilvános ellenőrzési rendszert* ír elő, lehetővé téve a panaszok előterjesztésének lehetőségét is, másfelől pedig rendelkezik a *jogkövetkezményekről*, így az *okozott kár megtérítéséről* is. Az ellenőrzési mechanizmusok és a jogkövetkezmények előírása jól mutatják, hogy a dokumentum megalkotói a szabályok *soft law* jellegének meghaladására törekedtek. Az üzleti világ és az államok egy része ugyanakkor a vállalatokat terhelő közvetlen nemzetközi jogi kötelezettség bevezetése és a kötelező ellenőrzési mechanizmus előírása miatt szembehelyezkedett a dokumentummal. Az ellenállás miatt az Emberi Jogi Tanács végül határozatban rögzítette, hogy a Normák *kötelező erővel nem rendelkeznek*.³⁷

2.4. A vállalkozások és az emberi jogok kapcsolatának Alapelvei. 2005-ben az ENSZ Főtitkára az *emberi jogok és az üzleti világ kapcsolatát vizsgáló különmegbízottnak* nevezte ki John Gerard Ruggie-t, azzal a célkitűzéssel, hogy térképezze fel az üzleti világ szereplőinek alapvető kötelezettségeit érintő kérdéseket. A különmegbízott feladata nem egy új nemzetközi szerződés

³² Normák 2. és 5-9. pont

³³ Normák 3-4. pont

³⁴ Normák 10-12. pont

³⁵ Normák 13-14. pont

³⁶ Normák 15-18. pont

³⁷ SÁNDOR: *Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései* 219-220. o.; SÁNDOR: *Vállalati társadalmi felelősségvállalás a nemzetközi jogban* 176. o. Vö. CHRONOWSKI: *i.m.* 9. o.

kidolgozására irányult, hanem a vonatkozó nemzetközi jogi szabályok áttekintésén keresztül a vállalatok emberi jogi jogsértéséért való felelősségének átfogó elemzését és rendszerezését célozta. A különmegbízott munkája eredményeképpen 2008-ban mutatták be az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának az üzleti élet és az emberi jogok kapcsolatáról szóló „*Védelem, Tisztelet és Jogorvoslat*” című keretprogramot³⁸, majd az Emberi Jogi Tanács 2011. június 16-án fogadta el az *emberi jogok üzleti világban történő érvényesüléséről* szóló – a keretprogram végrehajtására szolgáló – *Alapelveket*.³⁹ Az emberi jogok és az üzleti világ kapcsolatát érintő kezdeményezések közül ez a dokumentum volt az első, amely elnyerte az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának támogatását, ami által az üzleti magatartások nemzetközi mércéjévé vált. Az Alapelvekkel első alkalommal sikerült olyan *globális standardokat* megállapítani, amely *alkalmas az üzleti tevékenység emberi jogokra gyakorolt káros hatásai ellen védelmet nyújtani*.⁴⁰

Az UNGP a vállalkozások emberi jogi felelősségének *három fő pillérét* különíti el. Az *első pillér az állam kötelessége*, hogy a területén és/vagy joghatósága alatt *tiszteletben tartsa, védelemben részesítse és érvényesítse az emberi jogokat és alapvető szabadságokat*. Ennek során az államoknak védelmet kell biztosítaniuk a harmadik felek, ideértve az üzleti vállalkozások által megvalósított emberi jogi visszaélésekkel szemben, és megfelelő lépéseket kell tenniük ezek megelőzése, kivizsgálása, megbüntetése és orvoslása érdekében.⁴¹ Az államoknak világos elvárásként kell megfogalmazniuk, hogy *minden, a területükön székhellyel rendelkező üzleti vállalkozás működése során tiszteletben tartsa az alapvető emberi jogokat*.⁴² Fokozott az állam felelőssége azokban az esetekben, ha az állam összefonódásban áll az üzleti szereplővel, így például az állam tulajdonában vagy ellenőrzése alatt álló, vagy az állammal kereskedelmi ügyleteket kötő üzleti vállalkozások esetén, illetve ha a vállalkozás valamilyen konfliktussal érintett területen működik.⁴³ Az államoknak továbbá biztosítaniuk kell, hogy jogszabályai, közpolitikai, a kormányzati és más állami szervek intézkedései, valamint a multilaterális intézményekben való tagsága során kifejtett tevékenységei folyamatosan összhangban álljanak az emberi jogokkal.⁴⁴

Az UNGP *második pillére az üzleti vállalkozásokra* fókuszál és azt követeli meg, hogy tevékenysége során minden vállalkozás – méretétől, kiterjedésétől, tevékenységétől, működési körülményeitől, tulajdoni viszonyától és struktúrájától függetlenül – *tiszteletben tartsa az emberi jogokat*. Ennek során a vállalkozásoknak egyfelől *tartózkodniuk kell az emberi jogok megsértésétől vagy az abban való közreműködéstől*, másrészt arra kell törekedniük, hogy *megelőzzék vagy mérsékeljék*

³⁸ United Nations „Protect, Respect and Remedy” Framework for Business and Human Rights. Bővebben lásd: RUGGIE, John: Protect, Respect and Remedy. A Framework for Business and Human Rights, *Innovations Technology Governance Globalization*, Vol. 3/2, 2008, 189-212. o.

³⁹ United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP)

⁴⁰ CHRONOWSKI: *i.m.* 9. o.; SÁNDOR: *Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései* 221. o.

⁴¹ UNGP 1. pont

⁴² UNGP 2. pont

⁴³ UNGP 4-7. pont

⁴⁴ UNGP 8-10. pont

az emberi jogi jogsértéseket és azok káros hatásait.⁴⁵ Az emberi jogi visszaélések és jogsértések azonosítása, megelőzése és enyhítése érdekében az UNGP *emberi jogi gondossági kötelezettséget (due diligence)* ír elő üzleti vállalkozások számára. Ennek érdekében a vállalkozásoknak *fel kell mérniük az emberi jogok tényleges és lehetséges káros hatásait*, amelyeket az üzleti vállalkozás saját tevékenysége révén okozhat, amelyekhez hozzájárulhat, vagy amelyek üzleti kapcsolatai révén működéséhez, termékeihez vagy szolgáltatásaihoz közvetlenül kapcsolódhatnak, és ennek megfelelően *cselekvési tervet, stratégiát* kell kidolgozniuk. A *due diligence* kötelezettséget a vállalkozásoknak folyamatosan biztosítani kell, szükség esetén módosítva, aktualizálva a korábbi megállapításokat, hiszen az emberi jogi kockázatok idővel – az üzleti vállalkozás tevékenysége és működési környezete fejlődésével párhuzamosan – változhatnak.⁴⁶ Az emberi jogi jogsértések káros hatásainak megelőzése és enyhítése érdekében a hatásvizsgálatok eredményeit be kell építeniük a releváns belső funkciókba és folyamatokba, és szükség esetén meg kell tenniük a megfelelő intézkedéseket.⁴⁷ Amennyiben megállapítható, hogy az üzleti vállalkozások emberi jogi jogsértéseket idéznek elő vagy hozzájárultak azokhoz, a rendelkezésre álló *jogi eljárások segítségével gondoskodniuk kell azok helyreállításukról*.⁴⁸

Végezetül az UNGP *harmadik pillérét a jogorvoslati lehetőségek* alkotják, amely értelmében az államok kötelesek megfelelő intézkedéseket tenni annak érdekében, hogy az üzleti tevékenységhez kapcsolódó emberi jogi visszaélésekkel szemben bírósági, közigazgatási, törvényhozási vagy egyéb megfelelő eszközökkel hatékony jogorvoslati lehetőségeket biztosítsanak.⁴⁹ A jogorvoslati lehetőségek körében az UNGP *állami és nem állami bírósági és nem bírói jogorvoslati utak* között tesz különbséget.⁵⁰ A hatékonyság biztosítása érdekében a jogorvoslatoknak *legitimnek, elérhetőnek, kiszámíthatónak, méltányosnak, transzparensnek és a nemzetközi emberi jogokkal összeegyeztethetőnek* kell lenniük.⁵¹

Formális értelemben ugyan az UNGP *nem tekinthető kötelező erejű nemzetközi jogforrásnak*, de mivel a releváns nemzeti és nemzetközi jogi mércéket foglalja össze, így a gyakorlatban iránymutatásként szolgálhat a vállalkozások tevékenységének megítélésénél. A dokumentumot alapvetően a különböző érdekelttek közös kompromisszumaként fogadták el, így azt mind az államok, mind az üzleti szereplők, mind pedig a társadalmi szervezetek kedvezően fogadták. Az UNGP hátrányként fogalmazható meg, hogy konszenzusos jellege miatt csak *minimumszabályokat* fogalmaz meg, valamint, hogy bár közvetlen előírásokat fogalmaz meg a vállalkozások számára, *nem ír elő jogkövetkezményeket, szankciókat* az előírásokat megsértő vállalkozásokkal szemben.⁵²

---

⁴⁵ UNGP 11. és 13-14. pont

⁴⁶ UNGP 17. pont

⁴⁷ UNGP 19. pont

⁴⁸ UNGP 22. pont

⁴⁹ UNGP 25. pont

⁵⁰ UNGP 27-30. pont

⁵¹ UNGP 31. pont

⁵² SÁNDOR: *Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései* 222-223. o.

2.5. Az ENSZ nemzetközi egyezménytervezete. 2014-ben az *ENSZ Emberi Jogi Tanácsa* egy munkacsoportot állított fel, annak érdekében, hogy kidolgozzanak egy, a transznacionális és más üzleti vállalkozások tevékenységét szabályozó, *nemzetközi jogilag kötelező dokumentumot*, amely hozzájárulhat az általuk megvalósított emberi jogi jogsértések elleni hatékony fellépéshez.⁵³ A munkacsoport 2018-ban publikálta az első tervezetét⁵⁴, amit 2019-ben⁵⁵ és legutóbb 2020-ban⁵⁶ is felülvizsgáltak és jelentősen átdolgoztak.

Az *egyezménytervezet célja* az emberi jogok üzleti tevékenység során történő tiszteletben tartására, védelmére és érvényesítésére vonatkozó állami kötelezettség hatékony érvényesítése; az üzleti tevékenységgel összefüggésben felmerülő emberi jogi visszaélések⁵⁷ megelőzése; az ilyen emberi jogi jogsértések áldozatai⁵⁸ számára az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és hatékony jogorvoslati lehetőségek biztosítása; valamint az államok közötti kölcsönös jogi segítségnyújtás és a nemzetközi együttműködés megkönnyítése és megerősítése.⁵⁹ A tervezet hatálya főszabály szerint valamennyi üzleti vállalkozásra, így különösen a transznacionális, határon átnyúló gazdasági tevékenységet folytató vállalkozásokra terjedne ki.⁶⁰

Az egyezménytervezet elsőként az *üzleti tevékenységgel előidézett emberi jogi jogsértések áldozataival* foglalkozik, akiket megilletnek a *nemzetközileg elismert emberi jogok és alapvető szabadságok*, így különösen az emberi méltósághoz, az élethez, a személyes integritáshoz, a vélemény- és véleménynyilvánítás szabadságához, a békés gyülekezéshez és egyesüléshez, valamint a szabad mozgáshoz való jog; az igazságszolgáltatáshoz való igazságos, megfelelő, hatékony,

---

⁵³ Resolution 26/9 of 14 July 2014 adopted by the Human Rights Council on the elaboration of an international legally binding instrument on transnational corporations and other business enterprises with respect to human rights

⁵⁴ Legally Binding Instrument to Regulate, in International Human Rights Law, the Activities of Transnational Corporations and other Business Enterprises, Zero Draft, 16.07.2018

⁵⁵ Legally Binding Instrument to Regulate, in International Human Rights Law, the Activities of Transnational Corporations and other Business Enterprises, Revised Draft, 16.07.2019

⁵⁶ Legally Binding Instrument to Regulate, in International Human Rights Law, the Activities of Transnational Corporations and other Business Enterprises, Second Revised Draft, 06.08.2020 (a továbbiakban: Egyezménytervezet)

⁵⁷ Az Egyezménytervezet 1. cikk 2. pontja szerint emberi jogokkal való visszaélésnek minősül minden olyan kár, amelyet egy üzleti vállalkozás üzleti tevékenység során megvalósított cselekményekkel vagy mulasztásokkal valósít meg bármely személlyel vagy személyek csoportjával szemben, és amely a nemzetközileg elismert emberi jogok és alapvető szabadságok teljes körű érvényesülését akadályozza, ideértve a környezetvédelemmel kapcsolatos jogokat is.

⁵⁸ Az Egyezménytervezet 1. cikk 1. pontja szerint áldozatnak tekinthető az a személy vagy személyek csoportja, aki az emberi jogokkal való visszaélést eredményező üzleti tevékenység során megvalósított cselekményekkel vagy mulasztásokkal összefüggésben egyénileg vagy együttesen kárt szenvedtek, beleértve a testi vagy lelki sérüléseket, az érzelmi szenvedést, a gazdasági veszteségeket, vagy az emberi jogok lényeges megsértését. A közvetlen áldozat mellett áldozatnak minősül annak közvetlen családtagjai vagy eltartottjai, valamint azokat a személyek is, akik az áldozatok megsegítése vagy az áldozattá válás megakadályozása érdekében tett beavatkozások során kárt szenvedtek. Egy személy áldozatnak tekintendő, függetlenül attól, hogy az emberi jogi visszaélés elkövetőjét azonosították, elfogták, vele szemben büntetőeljárást folytattak vagy elítélték.

⁵⁹ Egyezménytervezet 2. cikk

⁶⁰ Egyezménytervezet 3. cikk

gyors és megkülönböztetésmentes hozzáféréshez és a hatékony jogorvoslathoz való jog; a kérelmek benyújtásának joga; valamint a releváns információkhoz és költségmentességhez való hozzáférés. Az egyezménytervezet ugyanakkor a jogok tekintetében pusztán egy *minimumszabályozást* rögzít, ami nem akadályozza meg, hogy az áldozatok a nemzetközi jog vagy a nemzeti jog szintjén magasabb szintű jogvédelemben részesüljenek.⁶¹

Az államok köteleseit az egyezmény *három pillér* köré csoportosítja: *védelmi kötelezettség, megelőzési kötelezettség* és a *felelősség meghatározására irányuló kötelezettség*.

A részes államok kötelesek *védelemben részesíteni az emberi jogi jogsértések áldozatait, családtagjait és képviselőit* – különösen a jogorvoslati eljárás során és azt követően –, és *hatékonyan, azonnal, alaposan és pártatlanul kivizsgálni* a tudomására jutott emberi jogi visszaéléseket. A részes államoknak a jogsértések áldozatai számára biztosítaniuk kell a *megfelelő, alkalmas és hatékony jogorvoslati lehetőségeket* és *megfelelő és hatékony jogi segítséget* kell nyújtani számukra, ideértve az információk elérhetővé tételét, a meghallgatáshoz való jog biztosítását, a költségek ésszerű megosztását és a külföldi fórumokon történő eljárásindításhoz szükséges segítségnyújtást.⁶²

A *megelőzési kötelezettség* keretében a tervezet előírja a részes államok számára, hogy hatékonyan szabályozzák a területükön vagy joghatóságuk alatt székhellyel rendelkező valamennyi üzleti vállalkozás tevékenységét, és tegyenek meg minden szükséges jogi és politikai intézkedést annak biztosítása érdekében, hogy a *vállalkozások tiszteletben tartsák a nemzetközileg elismert emberi jogokat*, valamint *megelőzzék és enyhítsék a tevékenységi körükben felmerülő esetleges jogsértéseket*. Ezzel összhangban a tervezet a vállalkozások számára *emberi jogi due diligence kötelezettséget* ír elő, amely keretében az üzleti vállalkozások kötelesek azonosítani és értékelni a tényleges vagy lehetséges emberi jogi visszaéléseket, megfelelő intézkedéseket hozni az emberi jogi visszaélések megelőzése és hatékony enyhítése érdekében és folyamatosan figyelemmel kísérni az intézkedéseik hatékonyságát.⁶³

A részes államoknak a nemzeti jogrendszerükben *átfogó és megfelelő jogi felelősségi rendszert* kell meghatározniuk az *üzleti tevékenységet folytató jogi és természetes személyek által elkövetett emberi jogok megsértése* esetére. Amennyiben az üzleti tevékenységet folytató természetes vagy jogi személyek emberi jogi visszaéléseket eredményező bűncselekményeket vagy más szabálysértéseket valósítanak meg, a részes államok kötelesek *hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi és/vagy közigazgatási szankciókat* meghatározni. Az emberi jogi visszaélések áldozatai számára *megfelelő, gyors, hatékony jóvátételt* kell biztosítani.⁶⁴

Mivel a transznacionális vállalkozások által elkövetett emberi jogi visszaélések és jogsértések gyakran több államot érintve valósulnak meg, az egyezménytervezet

⁶¹ Egyezménytervezet 4. cikk

⁶² Egyezménytervezet 5. és 7. cikk

⁶³ Egyezménytervezet 6. cikk

⁶⁴ Egyezménytervezet 8. cikk

rendezi a *joghatóság és az alkalmazandó jog megválasztásának kérdését*.⁶⁵ A részes államok ezenkívül kötelesek legszélesebb körű *kölcsönös jogi segítséget nyújtani és együttműködni egymással* a hatékony, azonnali, alapos és pártatlan nyomozás, büntetőeljárás, bírósági és egyéb büntető, polgári vagy közigazgatási eljárás megindítása és végrehajtása során. A *kölcsönös jogi segítségnyújtás* magában foglalja mások mellett a bizonyítékok vagy nyilatkozatok felvételét, házkutatások és lefoglalások végrehajtását, helyszíni vizsgálatok lefolytatását, dokumentumok és nyilvántartások eredeti példányainak vagy hiteles másolatainak átadását, a bűncselekményből származó jövedelem, vagyon, eszköz vagy egyéb dolog azonosítását, nyomon követését vagy befagyasztását, valamint bármilyen más típusú segítségnyújtást. Az *államok közötti nemzetközi együttműködés* kiterjed a pénzügyi és technikai segítségnyújtásra, a technikai együttműködésre és kapacitásépítésre, a tapasztalatok, bevált gyakorlatok, kihívások, tájékoztató és képzési programok megosztására, valamint az egyezménytervezetből eredő jogok és kötelezettségek minél szélesebb körben történő terjesztésére.⁶⁶

A tervezet *eljárásjogi rendelkezései* közül kiemelendő, hogy egy 18, a részes államok által négyéves időtartamra választott és újraválasztható tagból álló *szakértői bizottság* kerülne felállításra, amelyhez a részes államoknak minden négy évben jelentést kell benyújtaniuk a tervezet végrehajtása érdekében meghozott intézkedéseikről. A Bizottság ezenkívül általános kommentárokat és normatív ajánlásokat fogalmazhat meg az egyezménytervezet értelmezésével és végrehajtásával kapcsolatban és évente jelentést készít tevékenységéről a részes államoknak és az ENSZ Közgyűlésének.⁶⁷

3. Záró gondolatok

Ahogy azt láthattuk, a multinacionális és transznacionális vállalkozások emberi jogi jogsértések miatti felelősségének kérdése az 1970-es évektől nemzetközi szervezetek, így különösen az ENSZ napirendjén van. Az ENSZ keretében több olyan dokumentumot is elfogadtak, amelyek a vállalkozások számára írnak elő különböző jogi és etikai iránymutatásokat. Az elfogadott dokumentumok ugyanakkor kivétel nélkül *soft law* jelleggel bírnak, jogi kötelező erővel nem rendelkeznek. Mindez jól mutatja, hogy ezen a területen az államok és az üzleti világ képviselői egy részének ellenállása miatt nagyon nehéz normatív kötelezettségeket meghatározni.

Az ENSZ keretében 2018-ban kibocsátott, majd azt követően kétszer is átdolgozott egyezménytervezet tekinthető az első olyan nemzetközi jogi dokumentum, amely a korábbi nemzetközi jogforrások *soft law* szabályozásával szemben kötelező erejű szabályokat tartalmazna a vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozóan. Mindezek miatt nem túlzás azt állítani, hogy a jelenleg még tárgyalás alatt álló egyezménytervezet elfogadására esetén jelentős

⁶⁵ Egyezménytervezet 9. és 11. cikk

⁶⁶ Egyezménytervezet 12-13. cikk

⁶⁷ Egyezménytervezet 15. cikk

mérföldkövet jelentene a vállalkozások emberi jogi felelősségének szabályozása tárgyában.

Irodalomjegyzék

- CHRONOWSKI Nóra: Üzlet és emberi jogok – nemzetközi törekvések és alkotmányjogi korlátok, *Jura*, 2013/2.
  - KOVÁCS Péter: *Nemzetközi közjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2011.
  - LEISINGER, Klaus M.: *Business and human rights*, in: *The Future of Sustainability* (ed.: Keiner, Marco), Springer Verlag, Dordrecht, 2006. https://doi.org/10.1007/1-4020-4908-0_6
  - RUGGIE, John: *Just Business. Multinational Corporations and Human Rights*, W.W. Norton and Company, New York – London, 2013.
  - RUGGIE, John: Protect, Respect and Remedy. A Framework for Business and Human Rights, *Innovations Technology Governance Globalization*, Vol. 3/2, 2008. <https://doi.org/10.1162/itgg.2008.3.2.189>
  - SÁNDOR Lénárd: Az emberi jogok és az üzlet világának nemzetközi jogi kérdései, *Jogtudományi Közlöny*, 2016/4.
  - SÁNDOR Lénárd: Vállalati társadalmi felelősségvállalás a nemzetközi jogban, *Jogtudományi Közlöny*, 2017/4.
  - SAUVANT, Karl P.: The Negotiations of the United Nations Code of Conduct on Transnational Corporations, *The Journal of World Investment and Trade*, Vol. 16, 2005.
-
-

Bűnüldözési célú adatkezelés – releváns EU jogforrások, az EU rendszereinek interoperabilitása

Jánosi Andrea*

Az EU bel- és igazságügy területén működő információs rendszereink interoperabilitása ma már nem csupán vízió. 2019-ben két rendeletet fogadtak el az interoperabilitás jogi kereteinek megteremtése érdekében. Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa, hogyan jelent meg az ezen a területen működő információs rendszerek interoperabilitásának gondolata és koncepciója a különböző uniós jogi dokumentumokban, valamint áttekintést ad a jelenlegi interoperabilitási keretrendszer alapvető elemeiről.

Kulcsszavak: interoperabilitás, bel- és igazságügyi együttműködés, információs rendszerek, interoperabilitási elemek

Criminal Data Management – Relevant sources of EU law, Interoperability of EU Information Systems

Interoperability of information systems on Justice and Home Affairs is not just a vision anymore. In 2019 two regulations were adopted in order to create the legal framework of interoperability. The purpose of this study is to present how the idea and concept of interoperability of JHA information systems appeared in different EU legal documents as an objective and to give an overview about the core elements of the current interoperability framework.

Keywords: interoperability, Justice and Home Affairs, information systems, interoperability components

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2194>

1. Bevezető gondolatok

habár az interoperabilitás fogalmát napjainkban – mint elérendő célt – viszonylag gyakran megtaláljuk a különböző uniós dokumentumokban, ennek ellenére a definíciója nem pontosan tisztázott. Egyes megközelítések szerint az interoperabilitás akként írható le, mint *"egy információs rendszer azon képessége, hogy adatot cseréljen, valamint lehetővé tegye az információmegosztást egy technikailag eltérő információs rendszerrel, továbbá felhasználja a kicserélt információkat"*.¹ Más

---

* Adjunktus, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Intézeti Tanszék. A kézirat lezárásának időpontja 2021. szeptember 30.

¹ GALLI, Francesca: *Interoperable Law Enforcement Cooperation Challenges in the EU Area of Freedom,*

tanulmányok az interoperabilitás alapjogi aspektusaira hívják fel a figyelmet.² Így például: "az interoperabilitás fokozni fogja a migrációs ügynökségek, a rendőrségi erők és az igazságügyi szervek közötti együttműködést és hatékonyságot," de "megfelelő biztosítékok nélkül az alapvető jogok elleni veszélyes eszközzé válhat."³

Jelen tanulmány célkitűzése annak ismertetése, hogy az információs rendszerek interoperabilitásának gondolata hogyan jelent meg az EU bel- és igazságügyi együttműködéssel összefüggő joganyagában és bemutatja a jelenlegi interoperabilitási keretrendszer alapvető elemeit.

2. Az interoperabilitás jogi háttere⁴

2005-től kezdődően a bel- és igazságügyi információs rendszerek interoperabilitásának gondolata egyre gyakrabban merült fel az EU politikáiban, s ez a gondolat, mint célkitűzés több uniós dokumentumban is deklarálásra került. Így például a Bizottság 2005-ben közleményt adott ki az európai adatbázisok közötti hatékonyság fokozásáról, interoperabilitásuk javításáról és szinergiahatásairól a bel- és igazságügyi együttműködés területén.⁵ A dokumentum bemutatta, hogy az akkor működő információs rendszerek – így: a második generációs Schengeni Információs Rendszer, (SIS II),⁶ a Vízum Információs Rendszer (VIS)⁷ és az Eurodac⁸ – hogyan

---

Security and Justice. EUI Working Papers, European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2019, p. 2.

² CARRERA, Sergio – STEFAN, Marco – CORTINOVIS, Roberto – LUK, Ngo Chun: *When mobility is not a choice. Problematising asylum seekers' secondary movements and their criminalisation in the EU*. CEPS Paper, 2019, p. 16.

<https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2019/12/LSE2019-11-RESOMA-Policing-secondary-movements-in-the-EU.pdf> [20.08.2021].

³ BLASI CASAGRAN, Cristina: *Fundamental Rights Implications of Interconnecting Migration and Policing Databases in the EU*. *Human Rights Law Review*, Volume 21, Issue 2, June 2021, p. 434.

⁴ A jelen bekezdésben foglalt megállapítások alapjául szolgált:

JÁNOSI Andrea: *The need for interoperability between EU information systems in the area of police and judicial cooperation in criminal matters*. *Ügyészeti Szemle*, 2020/3, 61-81. o.

⁵ A Bizottság Közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek az európai adatbázisok közötti hatékonyság fokozásáról, interoperabilitásuk javításáról és szinergiahatásairól a bel- és igazságügyi együttműködés területén. COM/2005/0597 végleges. A továbbiakban: COM/2005/0597 végleges.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 1987/2006/EK rendelete (2006. december 20.) a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SIS II) létrehozásáról, működtetéséről és használatáról. HL L 381., 2006.12.28., 4-23. o.

A Tanács 2007/533/IB határozata (2007. június 12.) a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SIS II) létrehozásáról, működtetéséről és használatáról. HL L 205., 2007.8.7., 63-84. o.

Az Európai Parlament és a Tanács 1986/2006/EK rendelete (2006. december 20.) a járművek forgalmi engedélyének kiadására hatáskörrel rendelkező tagállami szolgálatoknak a Schengeni Információs Rendszer második generációjához (SIS II) való hozzáféréséről. HL L 381., 2006.12.28., 1-3. o.

2010/261/: A Bizottság határozata (2010. május 4.) a központi SIS II és a kommunikációs infrastruktúra működtetésére vonatkozó biztonsági tervről. HL L 112., 2010.5.5., 31-37. o.

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 767/2008/EK rendelete (2008. július 9.) a vízuminformációs rendszerről (VIS) és a rövid távú tartózkodásra jogosító vízumokra vonatkozó adatok tagállamok közötti cseréjéről (VIS-rendelet). HL L 218., 2008.8.13., 60-81. o. (Továbbiakban: VIS-rendelet).

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 603/2013/EU rendelete (2013. június 26.) a harmadik országbeli állampolgár vagy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti

járolhatnak hozzá még hatékonyabban a személyek szabad mozgásával összefüggő politikákhoz, illetve milyen módon támogathatják a terrorizmussal és a súlyos bűncselekményekkel szembeni küzdelmet. Emellett felhívta a figyelmet az egyes információs rendszerek gyengeségeire, valamint javaslatokat tett azok megoldására is.⁹ Ez a dokumentum azonban kissé vitatható módon tartalmazta az interoperabilitás fogalmát, amelyre az Európai Adatvédelmi Biztos észrevételeiben is reflektált.¹⁰

Az interoperabilitási rendeletekre vonatkozó javaslatok megjelenéséig az interoperabilitás megteremtésének gondolata az alábbi eseményeken és dokumentumokban is megjelent:

- Következtetések a terrorizmus elleni küzdelemről.¹¹
- Az Európai Tanács 2015. december 17-18. napján tartott ülésének következtetései.¹²
- Az Európai Unió bel- és igazságügyi minisztereinek és az uniós intézmények képviselőinek közös nyilatkozata a 2016. március 22-i brüsszeli terrorista merényletek kapcsán.¹³
- A határigazgatás és a biztonság erősítését szolgáló, szilárd és intelligens információs rendszerekről szóló közlemény.¹⁴
- A bel- és igazságügyi területen alkalmazott információcsere és információkezelés javítására irányuló ütemterv.¹⁵
- Bizottság határozata az információs rendszerekkel és interoperabilitással foglalkozó magas szintű szakértői csoport létrehozásáról.¹⁶

---

kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról szóló 604/2013/EU rendelet hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítását szolgáló Eurodac létrehozásáról, továbbá a tagállamok bűnüldöző hatóságai és az Europol által az Eurodac-adatokkal való, bűnüldözési célú összehasonlítások kérelmezéséről, valamint a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség nagyméretű IT-rendszereinek üzemeltetési igazgatását végző ügynökség létrehozásáról szóló 1077/2011/EU rendelet módosításáról. HL L 180., 2013.6.29., 1-30. o. (Továbbiakban: Eurodac-rendelet).

⁹ COM/2005/0597 végleges.

¹⁰ European Data Protection Supervisor: Comments on the Communication of the Commission on interoperability of European databases. Brussels, 10th March 2006.

https://edps.europa.eu/sites/edp/files/publication/06-03-10_interoperability_en.pdf [11.07.2021].

¹¹ Az Európai Unió Tanácsa és a Tanács keretében üléselő tagállamok által elfogadott következtetések a terrorizmus elleni küzdelemről. (2015. november 20.).

<https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2015/11/20/jha-conclusions-counter-terrorism/> [11.07.2021].

¹² European Council meeting (17th and 18th December 2015) – Conclusions. EUCO 28/15.

<https://www.consilium.europa.eu/media/21669/201512-euco-conclusions.pdf> [11.07.2021].

¹³ Az Európai Unió bel- és igazságügyi minisztereinek, valamint az uniós intézmények képviselőinek közös nyilatkozata a 2016. március 22-i brüsszeli terrorista merényletek kapcsán (2016. március 24.)

<https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/03/24/statement-on-terrorist-attacks-in-brussels-on-22-march/> [11.07.2021].

¹⁴ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a határigazgatás és a biztonság erősítését szolgáló, szilárd és intelligens információs rendszerek. COM/2016/0205 végleges.

¹⁵ Ütemterv a bel- és igazságügyi területen alkalmazott információcsere és információkezelés javítására, beleértve az interoperabilitást biztosító megoldásokat is. Brüsszel, 9368/1/16, 2016. június 6.

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9368-2016-REV-1/hu/pdf> [11.07.2021].

¹⁶ A Bizottság határozata (2016. június 17.) az információs rendszerekkel és interoperabilitással foglalkozó magas szintű szakértői csoport létrehozásáról. HL C 257., 2016.7.15., 3-6. o. 2-3. cikkek

- Az Európai Tanács 2016. december 15. napján tartott ülésének következtetései.¹⁷
- A Bizottság Közleménye – Hetedik eredményjelentés a hatékony és valódi biztonsági unió megvalósításáról.¹⁸
- Magas szintű szakértői csoport jelentése az információs rendszerekről és interoperabilitásról.¹⁹
- Az Európai Tanács 2017. június 22-23. napján tartott ülésének következtetései.²⁰

A közös megállapítása ezeknek a dokumentumoknak, illetve következtetéseknek egyértelműen az volt, hogy az együttműködést az információ- és adatcsere javításával még jobban fokozni kell, amelynek kulcsfontosságú eszköze az interoperabilitás megteremtése.

2017. december 17-én a Bizottság két interoperabilitási rendelet javaslatot fogadott el. Az első javaslat az uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek megállapítására irányult a határok és vízumügy,²¹ míg a másik a rendőrségi és igazságügyi együttműködés, menekültügy és migráció területén.²² A javaslatokat számos kritika követte. Ilyen észrevételt tartalmazó véleményt tett közzé az európai adatvédelmi biztos²³, az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA)²⁴,

---

¹⁷ European Council meeting (15th December 2016) – Conclusions. Brussels, EUCO 34/16, 15th December 2016.

<https://www.consilium.europa.eu/media/21929/15-euco-conclusions-final.pdf> [11.07.2021].

¹⁸ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak Hetedik eredményjelentés a hatékony és valódi biztonsági unió megvalósításáról. COM/2017/0261 végleges.

¹⁹ High-level expert group on information systems and interoperability. Final Report. May 2017.

<https://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetailDoc&id=32600&no=1> [11.07.2021].

²⁰ European Council meeting (22nd and 23rd June 2017) – Conclusions. EUCO 8/17. Brussels, 23rd June 2017.

<https://www.consilium.europa.eu/media/23985/22-23-euco-final-conclusions.pdf> [11.07.2021].

²¹ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete az uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek megállapításáról (határok és vízumügy), valamint a 2004/512/EK tanácsi határozat, a 767/2008/EK rendelet, a 2008/633/IB tanácsi határozat, az (EU) 2016/399 rendelet és az (EU) 2017/2226 rendelet módosításáról. COM/2017/0793 final - 2017/0351 (COD)

²² Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete az uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek megállapításáról (rendőrségi és igazságügyi együttműködés, menekültügy és migráció). COM/2017/0794 final - 2017/0352 (COD)

²³ EDPS Opinion 4/2018 on the Proposals for two Regulations establishing a framework for interoperability between EU large-scale information systems. 16th April 2018.

https://edps.europa.eu/sites/edp/files/publication/2018-04-16_interoperability_opinion_en.pdf [11.07.2021].

Press release. EDPS/2018/04. EDPS calls for wider debate on the future of information sharing in the EU.

https://edps.europa.eu/sites/edp/files/edpsweb_press_releases/edps-2018-04-interoperability_en.pdf [11.07.2021].

WAHL, Thomas: EDPS Further Critical to Interoperability. *Eucrim* 1/2018, p. 20.

<https://eucrim.eu/news/edps-further-critical-interoperability/> [11.07.2021].

²⁴ Interoperability and fundamental rights implications. Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights. Vienna, 11th April 2018.

RIEHLE, Cornelia: FRA Opinion on Interoperability. *Eucrim* 1/2018, p. 21.

<https://eucrim.eu/news/fra-opinion-interoperability/> [11.07.2021].

valamint a 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport (WP29)²⁵. Ezek alapján a Bizottság 2018. június 13-án két módosító javaslatot adott ki.²⁶ A rendeleteket²⁷ számos tanácskozás, módosítás és korrekció után végül 2019. május 20-án fogadták el.

3. Az interoperabilitás megteremtésének koncepciója és az interoperabilitási keretrendszer struktúrája

3.1. Az interoperabilitási keretrendszer hatálya – az érintett információs rendszerek.²⁸ Az említett rendeletek közös célja egy olyan keretrendszer kialakítása, amely alkalmas a VIS, a SIS, az Eurodac, illetve további három, fejlesztés alatt álló központosított információs rendszer – így: (1) a határregisztrációs

---

²⁵ WAHL, Thomas: Data Protection Experts Give Critical Statement on Planned Interoperability. *Eucrim* 1/2018, p. 21.
<https://eucrim.eu/news/data-protection-experts-give-critical-statement-planned-interoperability/> [11.07.2021].

Article 29 Data Protection Working Party. Opinion on Commission proposals on establishing a framework for interoperability between EU information systems in the field of borders and visa as well as police and judicial cooperation, asylum and migration. Adopted on 11th April 2018. IV. Conclusion. pp. 20-22.
https://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=624198 [11.07.2021].

²⁶ Módosított javaslat az Európai Parlament és Tanács rendelete az uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek megállapításáról (határok és vízumügy), valamint a 2004/512/EK tanácsi határozat, a 767/2008/EK rendelet, a 2008/633/IB tanácsi határozat, az (EU) 2016/399 rendelet, az (EU) 2017/2226 rendelet, az (EU) 2018/XX rendelet [ETIAS-rendelet], az (EU) 2018/XX rendelet [a határforgalom-ellenőrzés területén a SIS alkalmazásáról szóló rendelet] és az (EU) 2018/XX rendelet [az eu-LISA rendelet] módosításáról. COM/2018/478 végleges.

Módosított javaslat az Európai Parlament és Tanács az uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek megállapításáról (rendőrségi és igazságügyi együttműködés, menekültügy és migráció), valamint [az (EU) 2018/XX rendelet [az Eurodac-rendelet],] az (EU) 2018/XX rendelet [a bűnüldözés területén a SIS-ről szóló rendelet], az (EU) 2018/XX rendelet [az ECRIS-TCN rendelet] és az (EU) 2018/XX rendelet [az eu-LISA rendelet] módosításáról. COM/2018/480 végleges.

²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/817 rendelete (2019. május 20.) az uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek megállapításáról a határok és a vízumügy területén, továbbá a 767/2008/EK, az (EU) 2016/399, az (EU) 2017/2226, az (EU) 2018/1240, az (EU) 2018/1726 és az (EU) 2018/1861 európai parlamenti és tanácsi rendelet, valamint a 2004/512/EK és a 2008/633/IB tanácsi határozat módosításáról. HL L 135., 2019.5.22., 27-84. o. (Továbbiakban: 2019a rendelet)
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/818 rendelete (2019. május 20.) az uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek megállapításáról a rendőrségi és igazságügyi együttműködés, a menekültügy és a migráció területén, valamint az (EU) 2018/1726, az (EU) 2018/1862 és az (EU) 2019/816 rendelet módosításáról. HL L 135., 2019.5.22., 85-135. o. (Továbbiakban: 2019b rendelet)

WAHL, Thomas: Works on Interoperability of EU Information Systems Can Start – Legal Framework Established. *Eucrim* 2/2019, pp. 103-104.
<https://eucrim.eu/news/works-on-interoperability-of-eu-information-systems-can-start/> [11.07.2021].

²⁸ A jelen bekezdésben foglalt megállapítások alapjául szolgál:

JÁNOSI Andrea: A határigazgatási célú uniós információs rendszerek, valamint az utasnyilvántartási adatállományok bűnüldözési célú alkalmazhatósága. *Infokommunikáció és Jog*, 2020/2, 1-12. o.

rendszer²⁹, (2) az Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS)³⁰ és az (3) ECRIS-TCN³¹ – közötti interoperabilitás megteremtésére. Emellett az interoperabilitási elemeknek bizonyos mértékben az Europol-adatokat is le kell fedniük. (2019a és 2019b rendeletek (11) Preambulum-bekezdés)

A) VIS

Az Európai Unió Tanácsa 2004. június 8-án fogadta el Vízuminformációs Rendszer létrehozásáról szóló határozatot.³² A rendszer 2011-ben kezdte meg működését, amely az engedéllyel rendelkező nemzeti hatóságok számára lehetővé teszi abba vízumadatok rögzítését és frissítését, valamint az adatok elektronikus úton való megtekintését. (VIS határozat 1. cikk). A VIS célja, hogy megkönnyítse a vízum kérelmekkel és az ezekhez kapcsolódó határozatokkal kapcsolatos adatok tagállamok közötti cseréjét, s ezáltal javítsa a közös vízumpolitika végrehajtását, a konzuli együttműködést és a központi vízumhatóságok közötti konzultációt. (VIS-rendelet 2. cikk és (5) Preambulum-bekezdés)

B) SIS

A Schengeni Információs Rendszer (SIS) egy nagyméretű IT rendszer, amely elengedhetetlen eszköze a közbiztonság és közrend fenntartásának a schengeni térségben. A Schengeni Végrehajtási Egyezmény alapján került sor a létrehozására.³³ A második generációs Schengeni Információs Rendszer (SIS II) 2013. április 9-én kezdte meg a működését. 2018 decemberében az Európai Unió Hivatalos Lapjában a rendszert érintően három új rendeletből álló csomag jelent meg, amely számos technikai és működési fejlesztést vezetett be: (1) a SIS-nek a jogellenesen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok visszaküldése céljából történő használatáról; (2) a határforgalom-ellenőrzés terén való létrehozásáról, működéséről és használatáról; (3) a rendőrségi együttműködés és a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés terén a SIS létrehozásáról, működéséről és

²⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/2226 rendelete (2017. november 30.) a tagállamok külső határait átlépő harmadik országbeli állampolgárok belépésére és kilépésére, valamint beléptetésének megtagadására vonatkozó adatok rögzítésére szolgáló határregisztrációs rendszer (EES) létrehozásáról és az EES-hez való bűnüldözési célú hozzáférés feltételeinek meghatározásáról, valamint a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény, a 767/2008/EK rendelet és az 1077/2011/EU rendelet módosításáról. HL L 327., 2017.12.9., 20-82. o. (Továbbiakban: EES-rendelet).

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1240 rendelete (2018. szeptember 12.) az Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS) létrehozásáról, valamint az 1077/2011/EU rendelet, az 515/2014/EU rendelet, az (EU) 2016/399 rendelet, az (EU) 2016/1624 rendelet és az (EU) 2017/2226 rendelet módosításáról. HL L 236., 2018.9.19., 1-71. o. (Továbbiakban: ETIAS-rendelet).

³¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/816 rendelete (2019. április 17.) az Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer kiegészítése érdekében a harmadik országbeli állampolgárokkal és a hontalan személyekkel szemben hozott ítéletekre vonatkozó információval rendelkező tagállamok azonosítására szolgáló központosított rendszer (ECRIS-TCN) létrehozásáról, valamint az (EU) 2018/1726 rendelet módosításáról. HL L 135., 2019.5.22., 1-26. o. (Továbbiakban: ECRIS-TCN rendelet).

³² A Tanács határozata (2004. június 8.) a Vízuminformációs Rendszer létrehozásáról (VIS). HL L 213., 2004.6.15., 5-7. o. (Továbbiakban: VIS határozat).

Az Európai Parlament és a Tanács 767/2008/EK rendelete (2008. július 9.) a vízuminformációs rendszeréről (VIS) és a rövid távú tartózkodásra jogosító vízumokra vonatkozó adatok tagállamok közötti cseréjéről (VIS-rendelet). HL L 218., 2008.8.13., 60-81. o. (Továbbiakban: VIS-rendelet).

³³ Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról. HL L 239., 2000.9.22., 19-62. o.

használatáról.³⁴

C) Eurodac

Az Eurodac rendszer az ujjlenyomatadatok 2003 óta működő számítógépes központi adatbázisa, amelyet a 2725/2000/EK rendelet³⁵ alapján hoztak létre. A rendszert 2013-ban átdolgozták abból a célból, hogy működését még hatékonyabbá tegyék, illetve rendezték a bűnüldözési célú hozzáférés feltételeit is. Célja, hogy segítséget nyújtson annak megállapításában, hogy melyik tagállam illetékes az olyan nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálására, amelyet egy harmadik országbeli állampolgár, vagy egy hontalan személy nyújtott be a tagállamok egyikében. Megkönnyíti a nemzetközi védelmet kérelmező személyek és az Unió külső határainak jogellenes átlépése miatt letartóztatott személyek személyazonosságának a megállapítását, valamint annak leellenőrzését, hogy egy tagállam területén jogszerűtlenül tartózkodó harmadik országbeli állampolgár vagy hontalan személy kért-e már korábban egy másik tagállamban nemzetközi védelmet. (Eurodac-rendelet 1. cikk (1) bekezdés és (4) Preambulum-bekezdés)

D) Határregisztrációs rendszer (EES)

A határregisztrációs rendszer létrehozásáról szóló rendeletet 2017-ben fogadták el, melynek célja a tagállamok külső határait átlépő harmadik országbeli állampolgárok beutazási és kilépési adatainak nyilvántartása, valamint a határregisztrációs rendszerhez való hozzáférés feltételeinek a meghatározása. A rendszer alapvetően a tagállamok területére rövid távú tartózkodás céljából belépésre jogosult harmadik országbeli állampolgárokra alkalmazandó, illetve emellett az olyan harmadik országbeli állampolgárokra is, akiknek a rövid távú tartózkodás céljából történő beléptetését megtagadták. (EES-rendelet (9) Preambulum-bekezdés és 2. cikk) Feladata a következőképpen terjed ki: (1) rögzíti és tárolja a tagállamok olyan határait átlépő harmadik országbeli állampolgárok belépésének és kilépésének dátumát, idejét és helyét, ahol az EES-t működtetik; (2) kiszámítja az ilyen harmadik országbeli állampolgárok engedélyezett tartózkodásának időtartamát; (3) a tagállamoknak szóló figyelmeztető jelzéseket hoz létre az engedélyezett tartózkodás időtartamának lejártakor; (4) rögzíti és tárolja a rövid távú tartózkodás céljából beutazni kívánó harmadik országbeli állampolgárok beléptetése megtagadásának dátumát, idejét és

³⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1860 rendelete (2018. november 28.) a Schengeni Információs Rendszernek a jogellenesen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok visszaküldése céljából történő használatáról. HL L 312., 2018.12.7., 1-13. o.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1861 rendelete (2018. november 28.) a határforgalom-ellenőrzés terén a Schengeni Információs Rendszer (SIS) létrehozásáról, működéséről és használatáról, a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény módosításáról, valamint az 1987/2006/EK rendelet módosításáról és hatályon kívül helyezéséről. HL L 312., 2018.12.7., 14-55. o.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1862 rendelete (2018. november 28.) a rendőrségi együttműködés és a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés terén a Schengeni Információs Rendszer (SIS) létrehozásáról, működéséről és használatáról, a 2007/533/IB tanácsi határozat módosításáról és hatályon kívül helyezéséről, valamint az 1986/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 2010/261/EU bizottsági határozat hatályon kívül helyezéséről. HL L 312., 2018.12.7., 56-106. o.

³⁵ A Tanács 2725/2000/EK rendelete (2000. december 11.) a dublini egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló Eurodac létrehozásáról. HL L 316., 2000.12.15., 1-10. o (Nem hatályos).

helyét, a beléptetést megtagadó tagállami hatóságot és a beléptetés megtagadásának indokait. (EES-rendelet 1. cikk)

E) Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS)

Az ETIAS szintén alapvetően határigazgatási célú rendszer, amely várhatóan 2022-ben kezdi meg működését. A létrehozására vonatkozó igény már a Bizottság 2016. évi közleményében is megjelent.³⁶ A rendszer hatálya a vízumkötelezettség alól mentesülő harmadik országbeli állampolgárokra és családtagjaikra terjed ki. Feladata, hogy az abban tárolt, illetve az oda feltöltött információk alapján kerüljön sor egy olyan díjhoz kötött utazási engedély – határozat – kiállítására, amely a tagállamok területére történő beutazásnak egy új feltétele lesz. A rendszer segítségével ugyanis az vizsgálható, hogy az adott személyek jelenléte a tagállamok területén jelent-e bármilyen biztonsági, illegális bevándorlással kapcsolatos vagy magas szintű járványügyi kockázatot, esetleg a jövőben fog-e ilyen kockázatot jelenteni. (ETIAS-rendelet 1. cikk)

F) ECRIS-TCN – harmadik országbeli állampolgárokkal és a hontalan személyekkel szemben hozott ítéleteket tartalmazó Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer

A rendszer megalkotásának indoka az volt, hogy az egyes tagállamokban harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozóan hozott határozatokat más tagállamokban is figyelembe tudják venni új büntetőeljárások során, valamint új bűncselekmények elkövetésének megelőzése érdekében. Érdemes megemlíteni, hogy az eredeti ECRIS rendszer, amely a 2009/315/IB kerethatározat alapján jött létre a tagállami ítéletek cseréjének a biztosítása érdekében, már 2012 óta működik, s eddig is lehetőséget teremtett a tagállamok között harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozóan információcserére, ugyanakkor ez nem bizonyult elég hatékonynak (ECRIS-TCN rendelet (2)-(5) Preambulum-bekezdések) A rendelet hatálya harmadik országok állampolgáira és hontalanokra terjed ki, emellett ugyancsak alkalmazandó az olyan uniós polgárokra is, akik valamely harmadik ország állampolgárságával is rendelkeznek. (ECRIS-TCN rendelet 2. cikk)

3.2. A hatályos interoperabilitási keretrendszer komponensei. Az interoperabilitási rendeletek (2019a és 2019b rendeletek 2. cikk) az interoperabilitási keretrendszer megteremtésével a következőket célozzák:

"(a) külső határokön a határforgalom-ellenőrzések hatékonyságának és eredményességének javítása;

(b) az illegális bevándorlás megelőzéséhez és az ellene folytatott küzdelemhez való hozzájárulás;

(c) hozzájárulás az Unióban a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló uniós térség magas fokú biztonságához, beleértve a tagállamok területén a közbiztonság és a közrend fenntartását és a biztonság védelmét is;

(d) a közös vízumpolitika végrehajtásának javítása;

(e) segítségnyújtás a nemzetközi védelem iránti kérelmek vizsgálatához;

---

³⁶ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete az Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS) létrehozásáról, valamint az (EU) 515/2014 rendelet, az (EU) 2016/399 rendelet, az (EU) 2016/794 rendelet és az (EU) 2016/1624 rendelet módosításáról. COM/2016/0731 végleges.

(f) hozzájárulás a terrorista bűncselekmények és egyéb súlyos bűncselekmények megelőzéséhez, felderítéséhez és nyomozásához;

(g) a személyazonosságukat igazolni nem tudó ismeretlen személyek vagy természeti katasztrófa, baleset vagy terrortámadás esetén az azonosítatlan emberi maradványok azonosításának elősegítése.”

Az interoperabilitási keretrendszer a következő négy elemet tartalmazná: (1) európai keresőportál (European search portal – ESP); (2) közös biometrikus megfeleltetési szolgáltatás (shared biometric matching service – közös BMS); (3) közös személyazonosítóadat-tár (common identity repository – CIR); és (4) többszörös személyazonosságot felismerő rendszer (multiple-identity detector – MID).

1. Az európai keresőportál (ESP) lehetővé teszi az EES, VIS, ETIAS, Eurodac, SIS, ECRIS-TCN, Europol-adatok és az Interpol-adatbázisok egyidejű lekérdezését az illetékes hatóságok (például: uniós ügynökségek és a tagállamok hatóságai) számára. (2019a and 2019b rendeletek 6. cikk (1) bekezdés) Kizárólag azok a tagállami hatóságok és uniós ügynökségek jogosultak az ESP használatára, amelyek legalább egy uniós információs rendszerhez hozzáféréssel rendelkeznek. (2019a and 2019b rendeletek 7. cikk (1) bekezdés) A lekérdezés alfanumerikus vagy biometrikus adatok ESP-be történő bevitele révén kezdeményezhető. (2019a and 2019b rendeletek 9. cikk (1) bekezdés) A lekérdezésre válaszként az EES, az ETIAS, a VIS, a SIS, az Eurodac, az ECRIS-TCN, a CIR és a MID, valamint az Europol-adatok és az Interpol-adatbázisok rendelkezésre bocsátják az általuk tárolt adatokat. (2019a and 2019b rendeletek 9. cikk (4) bekezdés)
2. A közös biometrikus megfeleltetési szolgáltatás (közös BMS) biometrikus sablonokat tárol és több uniós információs rendszer biometrikus adatokkal történő lekérdezését teszi lehetővé. (2019a and 2019b rendeletek 12. cikk (1) bekezdés) Emellett minden biometrikus sablon tartalmazni fog egy hivatkozást azokra az uniós információs rendszerekre, amelyekben az adott biometrikus adatokat tárolják. (2019a and 2019b rendeletek 13. cikk (2) bekezdés)
3. A közös személyazonosítóadat-tár (CIR) egyéni aktát hoz létre az EES-ben, a VIS-ben, az ETIAS-ban, az Eurodacban vagy az ECRIS-TCN-ben nyilvántartott személyek vonatkozásában. (2019a and 2019b rendeletek 17. cikk (1) bekezdés) A CIR a következő adatokat kezeli: vezetéknev, utónév(ek), születési idő, születési hely, állampolgárság(ok), nem, korábbi nevek, ál- vagy fedőnevek, úti okmányokra vonatkozó adatok. Ezenkívül a CIR tartalmazni fog egy hivatkozást azokra az információs rendszerekre, amelyekhez az imént említett adatok tartoznak. (2019a and 2019b rendeletek 18. cikk (1)-(2) bekezdések) A CIR-hez különböző célokból lehet hozzáférni, így: (1) személyazonosítás céljából; (2) többszörös személyazonosság észlelése céljából; (3) terrorista bűncselekmények vagy egyéb súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése vagy nyomozása céljából.

4. A többszörös személyazonosságot észlelő rendszer (MID) lehetővé teszi a többszörös személyazonosságok észlelését. Létrehozásának célja a CIR működésének, valamint az EES, a VIS, az ETIAS, az Eurodac, a SIS és az ECRIS-TCN céljainak támogatása. (2019a and 2019b rendeletek 25. cikk (1) bekezdés) Mindezek érdekében kapcsolatokat kell létrehoznia a különböző uniós információs rendszerekben tárolt adatok között és azokat nyilvántartania. A MID az egynél több uniós információs rendszerben szereplő személyekre vonatkozó adatok közötti kapcsolatokat tartalmaz. (2019a and 2019b rendeletek (39) Preambulum-bekezdés)

Az interoperabilitási komponensek mellett a rendeletek részletesen szabályozzák az interoperabilitást támogató intézkedéseket is, így: az adatminőséget, az egységes üzenetformátumot (universal message format – UMF) és a jelentések és statisztikák központi adattárát (central repository for reporting and statistics – CRRS) (2019a and 2019b rendeletek 37-39. cikkek) Az egységes üzenetformátum (UMF) feladata, hogy a bel- és igazságügy területén működő információs rendszerek, hatóságok vagy szervezetek között strukturál információcsere valósulhasson meg. (2019a and 2019b rendeletek (50) Preambulum-bekezdés) Emellett részletes adatvédelmi szabályokat is tartalmaz (például: adatkezelőre, adatfeldolgozóra, az adatkezelés biztonságára, biztonsági incidensekre, önellenőrzésre, tájékoztatáshoz való jogra, webportálra stb. vonatkozó rendelkezések).

A rendeletek rögzítik a feladatmegosztást a tagállamok és az EU intézmények között. Eszerint az eu-LISA felelős az interoperabilitási elemek központi infrastruktúrájának műszaki irányításáért, ellátja az interoperabilitási elemek karbantartását és technológiai fejlesztését. A tagállamok felelősek többek között az ESP és a CIR kommunikációs infrastruktúrájához való kapcsolódásért; a meglévő nemzeti rendszereknek és infrastruktúráknak az integrálásáért; a meglévő nemzeti infrastruktúrájuk szervezéséért, irányításáért, működtetéséért és karbantartásáért, valamint annak az interoperabilitási elemekkel való összekapcsolásáért; az adatminőségi követelményeknek való megfelelésért; az egyes uniós információs rendszerek szabályainak való maradéktalan megfelelésért a személyes adatok biztonságának és sértetlenségének biztosítása érdekében; stb. (2019a and 2019b rendeletek 55-56. cikkek) Az Europol többek között ellátja az Europol-adatokra vonatkozó lekérdezések kezelését az ESP-n keresztül. (2019b rendelet 57. cikk) Az ETIAS központi egység feladata a különböző személyazonosságok manuális ellenőrzése, valamint az EES-ben, a VIS-ben, az Eurodacban és a SIS-ben tárolt adatok körében a többszörös személyazonosság észlelését célzó ellenőrzés elvégzése. (2019a rendelet 57. cikk és 2019b rendelet 58. cikk)

4. Záró gondolatok

A bel- és igazságügyi információs rendszerek interoperabilitásának megteremtése, mint célkitűzés már számos uniós dokumentumban deklarálásra került. A két interoperabilitási rendelet elfogadását követően azonban ez nem pusztán vízió többé. Az interoperabilitási keretrendszer műszaki elemei jelenleg fejlesztés alatt állnak,

várhatóan 2023-ban lépnek működésbe.³⁷ Látható, hogy az adatkezelés hatékonyságának növelése érdekében az adatgyűjtés és -tárolás egy rendkívül komplex rendszerét teremtik meg, amely a gyakorlati alkalmazás során várhatóan számtalan kérdést (így például alapjogi kérdést) is felvet majd.

Irodalomjegyzék

- BLASI CASAGRAN, Cristina: Fundamental Rights Implications of Interconnecting Migration and Policing Databases in the EU. *Human Rights Law Review*, Volume 21, Issue 2, June 2021, <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngaa057>
  - CARRERA, Sergio – STEFAN, Marco – CORTINOVIS, Roberto – LUK, Ngo Chun: *When mobility is not a choice. Problematising asylum seekers' secondary movements and their criminalisation in the EU*. CEPS Paper, 2019, <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2019/12/LSE2019-11-RESOMA-Policing-secondary-movements-in-the-EU.pdf>[20.08.2021]
  - GALLI, Francesca: *Interoperable Law Enforcement Cooperation Challenges in the EU Area of Freedom, Security and Justice*. EUI Working Papers, European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2019, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3333167>
  - JÁNOSI Andrea: The need for interoperability between EU information systems in the area of police and judicial cooperation in criminal matters. *Ügyészégi Szemle*, 2020/3, pp. 61-81.
  - JÁNOSI Andrea: A határigazgatási célú uniós információs rendszerek, valamint az utasnyilvántartási adatállományok bűnüldözési célú alkalmazhatósága. *Infokommunikáció és Jog*, 2020/2, 1-12. o.
  - RIEHLE, Cornelia: FRA Opinion on Interoperability. *Eucrim* 1/2018, p. 21. <https://eucrim.eu/news/fra-opinion-interoperability/> [11.07.2021]
  - WAHL, Thomas: EDPS Further Critical to Interoperability. *Eucrim* 1/2018 <https://eucrim.eu/news/edps-further-critical-interoperability/> [11.07.2021]
  - WAHL, Thomas: Data Protection Experts Give Critical Statement on Planned Interoperability. *Eucrim* 1/2018 <https://eucrim.eu/news/data-protection-experts-give-critical-statement-planned-interoperability/> [11.07.2021]
  - WAHL, Thomas: Works on Interoperability of EU Information Systems Can Start – Legal Framework Established. *Eucrim* 2/2019 <https://eucrim.eu/news/works-on-interoperability-of-eu-information-systems-can-start/> [11.07.2021]
-
-

³⁷ BLASI CASAGRAN: op.cit. p. 441.

Az adatkezeléssel összefüggő felelősség egyes kérdései, különös tekintettel az adatvédelmi bírság kiszabásának európai gyakorlatára

Certicky Mária*

Az Európai Unió általános adatvédelmi rendelete (GDPR) a személyes adatok kezelésének szigorú szabályait állapítja meg. Az adatkezelőknek az adatkezelésük során azonban nem csupán a GDPR, hanem a nemzeti szabályozásra és a folyamatosan fejlődő adatvédelmi jogi gyakorlatra is figyelemmel kell lenniük. A szabályozás széttagoaltsága nehezíti az adatkezelésre vonatkozó normáknak való megfelelést. Az adatkezelő felelőssége több irányban is felmerülhet, így elkülöníthetjük a magánjogi és közjogi felelősséget. A tanulmány tárgya ez utóbbi körébe tartozó közigazgatási felelősség vizsgálata, amelynek keretében az adatvédelmi bírság kiszabásának elméleti és gyakorlati kérdéseit elemzi. A bírság kiszabásának gyakorlatához az egyes európai adatvédelmi hatóságok által hozott döntések kerülnek bemutatásra és ezekből a levonásra kerülnek a következtetések.

Kulcsszavak: adatvédelem, GDPR, adatvédelmi bírság, adatvédelmi felelősség, felelősség az adatkezelésért.

Certain issues of liability relating to data processing with regard to the practice of imposing data protection fines

The European Union's general data protection regulation ensures a high level of protection of personal data. The data controllers, during their data processing practice, must take into account not only the provisions of the Regulation but also national regulations and evolving data protection practice. Regulatory fragmentation makes it more difficult to comply with data processing standards. The responsibility of the data controller can arise in several directions, first of all, we can separate civil and public liability. The subject of this study is the examination of administrative liability within the scope of the latter, in the framework of which it analyses the theoretical and practical issues of imposing a data protection fine. For the practice of imposing fines, the decisions taken by each European Data Protection Supervisor are presented and conclusions are drawn from them.

Keywords: data protection, GDPR, administrative fine, data protection liability, liability for data processing.

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2195>

---

* Egyetemi tanársegéd. Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Kereskedelmi Jogi Intézeti Tanszék.

1. Bevezetés

Közel három éve, hogy 2018. május 25 napjától alkalmazni kell az Európai Unió általános adatvédelmi rendeletét (a továbbiakban: GDPR vagy Rendelet)¹. Az alkalmazásra a GDPR hatálya alá tartozó adatkezelőnek több, mint két éve volt (t.i. 2016. május 17 napjától) felkészülni. A Rendelet a személyes adatok védelmére vonatkozó számos garanciális rendelkezést rögzít, mindemellett hangsúlyozza, hogy „minden alapvető jogot tiszteletben tart, és szem előtt tartja a Chartában elismert és a Szerződésben rögzített szabadságokat és elveket, különösen a (...) a vállalkozás szabadságához (...) való jogot.”² Ennek ellenére számos adatkezelő egyfajta veszélyforrásként tekint a Rendeletre. Tény, hogy a GDPR szigorú követelményeket támaszt a személyes adatok védelme érdekében azok kezelése tekintetében, amelyeknek azonban nem célja az adatkezelő működésének ellehetetlenítése, hanem kizárólag az adatkezelés jogszerű mederbe terelése és az érintett önrendelkezési jogának lehető legszélesebb biztosítása.

A tanulmány célja, hogy röviden felvázolja az adatkezelők adatkezeléssel összefüggésben felmerülő felelősségére vonatkozó szabályozást, különös tekintettel a közjogi felelősségre. Ennek keretében különösen nagy hangsúlyt kap a felelősség megállapítása esetén alkalmazható szankciók rendszerének bemutatása, ezen belül pedig a közigazgatási bírság jellegű szankció, az adatvédelmi bírság kiszabásának elméleti szabályai, valamint a gyakorlati alkalmazása. Az adatvédelmi bírság kiszabásával összefüggésben az Európai Unió egyes tagállamainak adatvédelmi hatóságai által hozott és az Európai Adatvédelmi Testület (a továbbiakban: EDPB) által közzétett döntéseit vizsgálom meg.

A tanulmány második fejezetében az adatvédelmi normák komplex rendszerét vázolom fel. A harmadik fejezetben az adatkezeléssel összefüggésben felmerülő felelősség különböző irányait vizsgálom meg, amely számos jogterületet érinthet, így a polgári jog, a versenyjog, a büntetőjog és közigazgatási jog területét. A felelősség különböző irányai közül a közigazgatási felelősséget szeretném mélyebben vizsgálni, s ezen belül is a szabályozás szankciórendszerét. Az alkalmazható szankciók közül az adatvédelmi bírság kerül görcső alá, amelynek nem csak a jogi szabályozását, hanem a gyakorlatát is megvizsgálom. Ez utóbbi körében a tanulmány lezárásának napjáig az egyes európai adatvédelmi hatóságok által hozott döntéseket vázolom fel.

2. Az adatvédelmi jog „kútfői”

Mielőtt az adatvédelmi bírság kiszabására vonatkozó részletes szabályokat elemezzük, meg kell vizsgálni az adatvédelmi jog forrásait. Az adatkezelésekre vonatkozó szabályok „Alfája és Omegája” a GDPR, amely egy kötelező erejű uniós

¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet) (HL L 119., 2016.5.4., 1–88. o.).

² Lásd a GDPR (4) preambulumbekendését.

jogforrás, s amelyet a hatálya alá tartozó adatkezelőknek 2018. május 25. napjától kezdve közvetlenül alkalmazni kell. Hangsúlyozandó, hogy a GDPR rendelkezéseit kizárólag a hatálya alá tartozó adatkezelések esetén, illetve a hatálya alá tartozó adatkezelőknek kell alkalmazniuk. A GDPR hatályának részletes ismertetésétől eltekintve röviden az alábbiak szerint válaszolható fel az alkalmazási köre. A Rendeletet „a személyes adatok részben vagy egészben automatizált módon történő kezelésére, valamint azoknak a személyes adatoknak a nem automatizált módon történő kezelésére, amelyek valamely nyilvántartási rendszer részét képezik, vagy amelyeket egy nyilvántartási rendszer részévé kívánnak tenni.”³ Ez tehát azt jelenti, hogy azon nem automatizált módon (tehát manuálisan) végzett adatkezelések esetén, amely olyan személyes adatokra terjed, amelyet nem kívánnak nyilvántartás részévé tenni, illetve nem is részei nyilvántartásnak, a GDPR nem alkalmazandó.⁴ Az azonban nem feltétel, hogy a nyilvántartási rendszer már az adatkezelés idején rendelkezésre álljon, sőt az is feltétel, hogy az adatkezelés folyamán bármikor is nyilvántartási rendszer formát kapjon, a Rendeletet alkalmazni kell abban az esetben is, ha valamilyen elv alapján az adott személyes adatok rendszerezhetőek.⁵ Mindemellett a GDPR számos olyan adatkezelést is kifejezetten felsorol, amelyek nem tartoznak a tárgyi hatálya alá,⁶ ilyen pl. többek között a személyes vagy otthoni tevékenység keretében végzett adatkezelések.⁷ A tárgyi hatály mellett fontos megvizsgálni a Rendelet területi és egyben személyi hatályát is, amely szerint „a személyes adatoknak az Unióban tevékenységi hellyel⁸ rendelkező adatkezelők vagy adatfeldolgozók tevékenységeivel összefüggésben végzett kezelésére, függetlenül attól, hogy az adatkezelés az Unió területén történik vagy nem.”⁹ Ez alapján tehát az unióban tevékenységi hellyel rendelkező adatkezelőknek akkor is alkalmazniuk kell a Rendeletet, ha ténylegesen nem az Unió területén végzik az adatkezelést. E mellett fontos kiemelni a GDPR extraterritoriális hatályát is, amely szerint a Rendelet abban az esetben is alkalmazandó, ha az Unióban tevékenységi hellyel nem

³ Lásd a GDPR 2. cikk (1) bekezdését.

⁴ A nyilvántartási rendszer fogalmát a GDPR 4. cikk 6. pontja állapítja meg, amely szerint „a személyes adatok bármely módon – centralizált, decentralizált vagy funkcionális vagy földrajzi szempontok szerint – tagolt állománya, amely meghatározott ismérvek alapján hozzáférhető.”

⁵ Jóri András: A Rendelet hatálya, in: *A GDPR magyarázata* (szerk. Jóri András), Budapest, HVG-Orac, 2018, 103. o.

⁶ Lásd a GDPR 2. cikk (2) és (3) bekezdéseit.

⁷ Értelemszerűen nem minősül otthoni, személyes tevékenységnek, ha a munkavállaló, vagy bármely más módon foglalkoztatott személy a munkáltatója, illetve megbízója érdekkörében eljárva végez valamilyen adatkezeléssel járó tevékenységet. A GDPR példálózóan felsorol néhány személyes adatkezelésnek minősülő tevékenységet [Vö. GDPR (18) preambulumbekkezdés], így pl. a személyes célból történő elektronikus levelezés, vagy a mobiltelefonszámok mobiltelefonban történő tárolása. Azonban, ha a mobiltelefonszámok tárolása munkavégzési célból is történik, már nem minősülhet személyes, otthoni adatkezelésnek, hiszen ez esetben már a munkáltató érdekkörében is áll az adatkezelés. Az otthoni és a nem otthoni adatkezelés elhatárolása körében lásd továbbá az Európai Unió Bírósága által a C-25/17. sz. előzetes döntéshozatal tárgyában hozott ítéletet (ún. Jehova-tanúi ügy).

⁸ A tevékenységi hely tekintetében a GDPR (22) preambulumbekkezdése rögzíti, hogy az „valamely tevékenység tényleges és valós, tartós jelleget biztosító keretek közötti gyakorlását feltételezi. E keretek jogi formája – legyen szó akár főkéntől vagy jogi személyiséggel rendelkező leányvállalatról – e tekintetben nem meghatározó tényező.”

⁹ Lásd GDPR 3. cikk (1) bekezdés.

rendelkező adatkezelő az adatkezelési tevékenysége áruknak vagy szolgáltatásoknak az Unióban tartózkodó érintettek számára történő nyújtásához kapcsolódnak, függetlenül attól, hogy az érintettek fizetnie kell-e azokért; vagy az érintettek viselkedésének megfigyeléséhez kapcsolódnak, feltéve hogy az Unió területén belül tanúsított viselkedésükről van szó.¹⁰ Amennyiben tehát harmadik országban tevékenységi hellyel rendelkező adatkezelő az Unióban is nyújtani szeretné a szolgáltatását, úgy a Rendeletet maradéktalanul be kell tartania.

Az adatkezelésre vonatkozó jogforrások közül másodsorban az egyes nemzeti jogszabályokat kell kiemelni, amelyek szektorális normákat tartalmaznak, az egyes konkrét adatkezelések tekintetében. E normáktól elvárt követelmény, hogy nem lehet ellentétes a GDPR rendelkezéseivel, kizárólag azzal összhangban állapíthatnak meg szabályokat és csak azokban az esetekben, amelyekre a Rendelet felhatalmazást tartalmaz.¹¹

Bár jogi kötőerővel nem rendelkeznek, mégis az adatvédelmi jog gyakorlatát leginkább formáló források az Európai Adatvédelmi Testület iránymutatásai és ajánlásai, amelyek a GDPR egyes rendelkezéseit magyarázzák, illetve az alkalmazásuktól elvárt követelményeket fogalmazzák meg, illetve e normákat töltik meg tartalommal. Annak ellenére, hogy ezek a dokumentumok nem rendelkeznek jogi kötőerővel az egyes döntésekben rendszeresen hivatkoznak azok tartalmára, az abban foglalt elvárt követelményekre. Erre tekintettel az adatkezelőknek figyelemmel kell fordítaniuk az EDPB által elfogadott dokumentumokra, s az adatkezelési gyakorlatukat ennek megfelelően kell kialakítaniuk.

A GDPR (10) preambulumbekzdésében foglaltaknak megfelelően *„a természetes személyeknek a személyes adataik kezeléséhez kapcsolódó alapvető jogai és szabadságai védelmére vonatkozó szabályok következetes és egységes alkalmazását az Unió egész területén biztosítani kell.”* Ennek értelmében felmerül a kérdés, hogy az uniós tagállamok adatvédelmi hatóságainak figyelemmel kell-e kísérniük a többi hatóság által ugyanolyan vagy hasonló ügyben hozott döntéseit? Esetleg más tagállam hatóságai által hozott döntések, illetve az egyes döntésekben tett megállapítások szolgálhatnak-e hivatkozási alapként az adott ügyben? Úgy gondolom, hogy kizárólag akkor valósulhat meg a Rendelet egységes alkalmazása, ha nem csak az EDPB ajánlásaira és iránymutatásaira lennének tekintettel az egyes adatvédelmi hatóságok, hanem egymás döntéseire is.¹² Ez nem feltétlenül jelent precedens alapú döntéshozatalt, hanem a GDPR egyes rendelkezéseinek azonos

¹⁰ Lásd GDPR 3. cikk (2) bekezdés.

¹¹ Ezzel összefüggésben a GDPR (10) preambulumbekzdés tartalmazza, hogy *„A tagállamok számára lehetővé kell tenni, hogy az e rendeletben foglalt szabályok alkalmazását pontosító nemzeti rendelkezéseket tartsanak fenn vagy vezessenek be, ha a személyes adatok kezelésére jogi kötelezettség teljesítéséhez, illetve közérdekből vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlása keretében végzett feladat végrehajtásához szükséges.”*

¹² Ezt a megközelítést alátámasztja az adatvédelmi bírság kiszabása tekintetében hozott wp253 számú iránymutatásban foglalt azon javaslat miszerint *„A felügyeleti hatóságok a formális és informális információcsere elősegítése érdekében a rendeletben lefektetett együttműködési mechanizmusok révén együttműködnek egymással és – adott esetben – az Európai Bizottsággal, például munkaértekezletek rendszeres tartása útján. Ez az együttműködés a bírságkiszabási hatáskörök alkalmazásával kapcsolatos tapasztalataikra és gyakorlatukra összpontosít, végső soron a nagyobb egységesség megteremtése érdekében.”*Lásd: https://www.naih.hu/files/wp253_hu.pdf [letöltve: 2021. 01. 05.].

értelmezését és alkalmazását, ezáltal az átlátható és előrelátható döntéshozatalt eredményezne valamennyi hatóság munkájában.

Végző soron meg kell említeni azokat a normákat, amelyek nem konkrét adatkezelésre vonatkozó rendelkezéseket írnak elő, hanem olyan magatartást, tevékenységet, amelyek adatkezeléssel járnak. Ilyennek minősülnek pl. a cégek tekintetében előírt nyilvántartási kötelezettségek, illetve egyéb adminisztratív kötelezettségek (pl. jegyzőkönyvek), amelyeket a jogi kötelezettség alapján végezni, vezetni kell. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy mindezek során is személyes adatok kezelésére kerül sor, amelyekre alkalmazni kell a GDPR és az egyéb normák előírásait, így pl. ezen adatkezelési folyamat tekintetében is eleget kell tenni a tájékoztatási kötelezettségnek, az adatbiztonsági követelményeknek stb.

Mindezek alapján megállapítható, hogy az adatkezelőnek valamennyi a fentiekben említett kötelező erejű normának maradéktalanul meg kell felelniük, illetve folyamatosan figyelemmel kell kísérniük az adatvédelmi szabályok gyakorlati érvényesülését is. Mindezt be kell építeniük a napi operatív működésbe, hiszen az adatvédelmi megfeleltetésnek folyamatosnak kell lennie. Ez egy rendkívül nehezen teljesíthető elvárás, amelynek az adatkezelők úgy felelhetnek meg, ha a működésük során folyamatosan igénybe veszik adatvédelmi szakember segítségét.

3. Az adatkezelésért való felelősség és a szankciórendszer

Az adatvédelmi felelősség vizsgálata körében első körben meg kell határozni a felelősség címzettjét. Az adatkezelésért való felelősség körében két személyi kör merülhet fel, az adatkezelő és az adatfeldolgozó. E két személyi kör részletes elhatárolását¹³ mellőzve alapvetően úgy különböztethetjük meg őket, hogy adatkezelőnek minősül „*az a természetes vagy jogi személy, közhatalmi szerv, ügynökség vagy bármely egyéb szerv, amely a személyes adatok kezelésének céljait és eszközeit önállóan vagy másokkal együtt meghatározza.*”¹⁴ Ezzel szemben az a személy, aki az adatkezelő érdekében végzi az adatkezelést adatfeldolgozónak minősül.¹⁵ Tekintettel arra, hogy az adatfeldolgozó az adatkezelő érdekében és utasításai szerint jár el, az adatkezelésért való felelősség elsősorban az adatkezelőt terheli. Az adatkezelő felelősséggel tartozik azért, hogy az adatkezelés teljes mértékben megfelel a vonatkozó jogszabályi előírásoknak. Hangsúlyozni kell, hogy az adatfeldolgozó magatartásáért is az adatkezelő felel, amennyiben az adatkezelő utasításainak megfelelően jár el. Mi több az adatkezelő felelősségi körébe tartozik az is, hogy kizárólag olyan adatfeldolgozót vegyen igénybe, amely biztosítani tudja a GDPR-nak való megfelelést. Mindennek érdekében az adatkezelő és az adatfeldolgozó között a GDPR 28. cikk (3) bekezdésének megfelelően az

---

¹³ Az adatkezelő és az adatfeldolgozó személyének részletes elhatárolása tekintetében lásd az EDPB 7/2020. számú iránymutatását. Lásd: https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/consultation/edpb_guidelines_202007_controllerprocessor_en.pdf [letöltve: 2021. 01. 05.].

¹⁴ Lásd a GDPR 3. cikk (7) bekezdését.

¹⁵ Lásd a GDPR 3. cikk (8) bekezdését.

adatfeldolgozás részleteit rögzítő szerződésnek kell létrejönnie, amelyben a teljes adatfeldolgozási folyamatot részletesen szabályozzák a felek. Nem megfelelő az a gyakorlat, amely szerint a 28. cikk (3) bekezdés a) – h) pontjaiban foglalt rendelkezéseket megismétlik a felek a szerződésükben, hanem ezen rendelkezések mentén adatfeldolgozás specifikusan kell meghatározniuk a konkrét elvárásokat, s jellemzően ezeknek az adatkezelő elvárásainak kellene lennie.

Az adatfeldolgozó önálló felelőssége kizárólag abban az esetben merülhet fel, ha az adatfeldolgozás során birtokába kerülő személyes adatokon olyan adatkezelést végez, amelynek önálló célja van, tehát az adatkezelő utasításától eltér, úgy az ilyen adatfeldolgozót adatkezelőnek kell tekinteni, s így önálló felelősséggel tartozik az adatkezelésért.¹⁶

Az adatkezelésért való felelősség egy szigorú, objektív felelősségnek minősül, amelyet a GDPR bármely rendelkezésének megsértése megalapozhat. Az adatkezelési szabályok megsértésének számos szankciója lehet¹⁷, amelyeket a felügyeleti hatóság korrekciós hatáskörében¹⁸ eljárva alkalmazhat. Ezek közül a figyelmeztetést és az adatvédelmi bírságot, mint a szankciók két „végletét” szeretném kiemelni. Az adatvédelmi hatóság figyelmeztetésben részesíti az adatkezelőt amennyiben az ügy körülményeire tekintettel azt állapítja meg, hogy a jogsérelem helyreállítása érdekében a figyelmeztetés elegendő, hatékony, a jogsérelemmel arányos és visszatartó erővel is rendelkezik.¹⁹ Amennyiben a hatóság azt állapítja meg, hogy a figyelmeztetés nem elegendő a speciális és a generális prevenció és egyben a represszív célok eléréséhez, úgy adatvédelmi bírságot szabhat ki, amelynek a mértékét diszkréciós jogkörben maga határozza meg.

A GDPR 83. cikke alapján a felügyeleti hatóság az általa lefolytatott vizsgálat során mérlegeli, hogy szükség van-e adatvédelmi bírság kiszabására. A 83. cikk (2) bekezdés számos vizsgálandó körülményt felsorol, amelyet a hatóságnak elsősorban azon kérdés megvizsgálása körében kell figyelembe venni, hogy szükség van-e az adatvédelmi bírság kiszabására, majd másodsorban – ha az első vizsgált kérdésre igenlő választ kap – a bírság mértékének meghatározása során szintén e körülményeket kell megvizsgálnia. Fontos követelmény, hogy minden ügyben az egyedi körülményekre tekintettel kell megállapítania a szankciók alkalmazásának szükségességét, viszont a vonatkozó Iránymutatás is rögzíti, hogy azt el kell kerülni, hogy hasonló ügyekben eltérő korrekciós intézkedést alkalmazzanak a felügyeleti hatóságok.²⁰ A teljesség igénye nélkül a 83. cikk (2) bekezdés az alábbi

¹⁶ Lásd a GDPR 28. cikk (10) bekezdését.

¹⁷ Ezek többek között reparatív és preventív célú szankciók. Lásd részletesebben: Jóri: i.m. 416. o.

¹⁸ Vö.: GDPR 58. cikk (2) bekezdés.

¹⁹ A magyar adatvédelmi hatóság 2020 végén hozott és közzétett döntésében (lásd: NAIH/2020/3479. számú döntés) a jogsértés jellegére és körülményeire tekintettel hatékonynak és arányosnak ítélte meg a figyelmeztetés alkalmazását. A vizsgált esetben a NAIH megállapította, hogy az adatkezelő megsértett az érintett személyes adatának helyesbítéséhez való jogát, illetve megsértette a GDPR 5. cikk (1) bekezdés d) pontja szerinti pontosság elvét is, amikor az érintett kérelme ellenére a hírlevél küldéséhez alkalmazott adatbázisban nem helyesbítette az érintett e-mail címét és a régi e-mail címére küldött két hírlevelet. A hatóság megállapította, hogy a jogsértés alacsony súlyú, amelyet az adatkezelő gondatlan magatartása okozott, de az eljárásra tekintettel orvosolt, illetve a jogsértés miatt nem merült fel kár.

²⁰ Lásd a 2016/679 rendelet szerinti közigazgatási bírság alkalmazásáról és megállapításáról szóló Iránymutatást (wp253), https://www.naih.hu/files/wp253_hu.pdf [letöltve: 2021. 01. 05.].

körülményeket veszi figyelembe: i) a jogsértés jellegét, súlyosságát és időtartamát, figyelembe véve a szóban forgó adatkezelés jellegét, körét vagy célját, továbbá azon érintettek számát, akiket a jogsértés érint, valamint az általuk elszenvedett kár mértékét; ii) a jogsértés szándékos vagy gondatlan jellegét; iii) az érintettek által elszenvedett kár enyhítése érdekében tett bármely intézkedést; iv) az adatkezelő vagy az adatfeldolgozó által korábban elkövetett releváns jogsértések;²¹ v) a felügyeleti hatósággal a jogsértés orvoslása és a jogsértés esetlegesen negatív hatásainak enyhítése érdekében folytatott együttműködés mértéke; vi) a jogsértés által érintett személyes adatok kategóriái²² stb.

Az adatvédelmi bírság mértékét befolyásoló további tényező, hogy az adott jogsértés a GDPR 83. cikk (4) vagy (5) bekezdésének hatálya alá eső jogsértésnek minősül. Előbbi körében ugyanis az enyhébb megítélésű, míg utóbbi körébe a komolyabban szankcionálható jogsértések tartoznak. Előbbi esetén a bírság maximális mértéke 10 millió euró, illetve a vállalkozások esetében az előző pénzügyi év teljes éves világgpiaci forgalmának legfeljebb 2 %-át kitevő összeg,²³ míg utóbbi esetében 20 millió euró, illetve a vállalkozások esetében az előző pénzügyi év teljes éves világgpiaci forgalmának legfeljebb 4 %-át kitevő összeg.²⁴ Mindkettő esetben irányadó, hogy a két számítás alapján kapott összeg közül a magasabb összeget kell kiszabni. A jelen tanulmányban vizsgált jogesetek kivétel nélkül a második, szigorúbb megítélés alá eső jogsértések közé tartoznak.

A polgári jogi felelősség²⁵ tekintetében első körben a GDPR 82. cikk (1) bekezdésében foglalt rendelkezést kell kiemelni, amely szerint a *„minden olyan személy, aki e rendelet megsértésének eredményeként vagyoni vagy nem vagyoni kárt szenvedett, az elszenvedett kárért az adatkezelőtől vagy az adatfeldolgozótól kártérítésre jogosult.”*²⁶ A GDPR elkülöníti az adatkezelő és az adatfeldolgozó kártérítési felelősségére vonatkozó szabályokat. Ez alapján a felelősség elsődlegesen az adatkezelőt terheli. Amennyiben az adatkezelő az adatkezeléshez adatfeldolgozót vesz igénybe, úgy az *„csak abban az esetben tartozik felelősséggel az adatkezelés által okozott károkért, ha nem tartotta be az e rendeletben meghatározott,*

²¹ E körben megemlíthető a NAIH/2020/3479. számú döntés (lásd 19. számú lábjegyzet) amelyben a hatóság a jogkövetkezmények alkalmazásának indokolása körében többek között azt is megvizsgálta, hogy az adatkezelővel szemben hozott e már marasztaló döntést. Annak ellenére, hogy az adatkezelőt a hatóság már marasztalta valamely adatkezeléssel összefüggő jogsértésért megállapította, hogy a vizsgált esetben ez a döntés nem releváns.

²² Ez alapján a jogsértés szigorúbb megítélés alá esik, ha a jogsértéssel érintett személyes adatok a különleges adatok kategóriájába tartoznak. Ennek oka, hogy az ilyen adatok kezelése magasabb kockázatot jelent az adatkezelő részére, így az adatkezelőnek is kiemelt figyelmet kell fordítania, fokozottabb védelemben kell részesítenie azokat.

²³ Vö.: a GDPR 83. cikk (4) bekezdés.

²⁴ Vö.: a GDPR 83. cikk (5) bekezdés.

²⁵ Az adatvédelmi és a polgári jogi felelősség részletes összehasonlítása tekintetében lásd pl. Trulli, Emmanuela: *The General Data Protection Regulation and Civil Liability*, in: *Personal Data in Competition, Consumer Protection and Intellectual Property Law. Towards a Holistic Approach?* (eds.: Mor Bakhroum – Beatriz Conde Gallego – Mark-Oliver Mackenrodt – Gintare Surblyte-Namaviciene), Berlin – Heidelberg, Springer, 2018, 303–329. o. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-662-57646-5_12; Cordeiro, A.B. Menezes: *Civil Liability for Processing of Personal Data in the GDPR*, *European Data Protection Law Review (EDPL)*, 5(4), 492–499. o. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-662-57646-5_12

²⁶ Lásd a GDPR 82. cikk (1) bekezdését.

*kifejezetten az adatfeldolgozókat terhelő kötelezettségeket, vagy ha az adatkezelő jogszerű utasításait figyelmen kívül hagyta vagy azokkal ellentétesen járt el.*²⁷ Ez alapján tehát az adatfeldolgozó csak abban az esetben tartozik felelősséggel az adatkezelésért, ha a GDPR 28. cikk (10) bekezdése szerint adatkezelői minőségben jár el. Mind az adatkezelő, mind az adatfeldolgozó tekintetében rögzíti a GDPR, hogy *„az adatkezelő, illetve az adatfeldolgozó mentesül az e cikk (2) bekezdése szerinti felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt előidéző eseményért őt semmilyen módon nem terheli felelősség.*²⁸ E rendelkezés célja és helyes értelmezése, különösen a felelősség tartalma tekintetében rendkívül kérdéses.²⁹

A személyes adatok kezelésével összefüggésben a büntetőjog területét illetően a Büntető törvénykönyv 219. §-ban³⁰ foglalt „személyes adattal visszaélés” bűncselekménye említhető meg. A bűncselekmény elkövetője bárki lehet, így tekintettel arra, hogy adatkezelői minőségben a természetes személyek is megjelenhetnek, így akár ők, de a vonatkozó jogszabály³¹ alapján a jogi személy is lehet bűncselekmény elkövetője.³²

Említésre méltó a magyar Gazdasági Versenyhivatal által a Facebook Ireland Ltd.-vel szemben hozott marasztaló döntése,³³ amely egyrészt az abban kiszabott bírság összege (t.i. 1,2 milliárd forint volt a büntetés összege) miatt, másrészt az adatvédelmi szempontból figyelemre méltó megállapítást tett. A határozat szerint megtévesztő a facebook azon állítása miszerint ingyen nyújtja a fogyasztók részére a szolgáltatását, mivel a fogyasztók tulajdonképpen a személyes adataikkal fizetnek a szolgáltató részére, mert azokat saját bevételszerzési célból felhasználja. Adatvédelmi szempontból az ügy rendkívül érdekes, hiszen egy hatósági döntésben került rögzítésre az egyébként nagyon komoly elméleti kérdéseket és vitákat generáló tétel, miszerint egyrészt a személyes adatok értékkel rendelkeznek, másrészt azokra kvázi „fizetőeszközként” tekinthetünk.

4. Az adatvédelmi bírság kiszabásának európai gyakorlata

A jelen alfejezetben az Európai Adatvédelmi Testület központi honlapján elérhető az egyes európai adatvédelmi hatóságok által hozott olyan döntéseket vizsgáltam meg,

²⁷ Lásd a GDPR 82. cikk (2) bekezdését.

²⁸ Lásd a GDPR 82. cikk (3) bekezdését.

²⁹ Úgy gondolom, hogy a magyar jog tekintetében a Ptk. rendelkezései irányadóak a felelősség alóli mentesülés körében. Azonban annak a kérdése nem egyértelmű, hogy vajon a deliktuális vagy a kontraktuális felelősség szabályait kell-e alkalmazni a felelősség alóli mentesülés esetén.

³⁰ *„Aki a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusában meghatározott rendelkezések megszegésével hasznoszerzési célból vagy jelentős érdeksérelmet okozva*

a) jogosulatlanul vagy a céltól eltérően személyes adatot kezel, vagy

b) az adatok biztonságát szolgáló intézkedést elmulasztja,

véstség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

³¹ Lásd a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvényt.

³² Vö.: a 2001. évi CIV. törvény 2. § (1) bekezdésével.

³³ Lásd a magyar Gazdasági Versenyhivatal VJ/85/2016. számon hozott döntését.

amelyekben adatvédelmi bírság kiszabására került sor.³⁴ Megjegyzem, a tanulmánynak nem célja valamennyi közzétett döntés bemutatása, sokkal inkább a gyakori adatkezelések tekintetében a hatóságok által feltárt adatvédelmi hiányosságok szemléltetése, mindezt annak érdekében, hogy az olvasó segítséget kapjon az egyes adatkezelési folyamatainak kialakításához.

A döntéseket tárgyak szerint öt kategóriába soroltam, amelynek legfőbb szempontja a jogsértés természete, jellege volt. Az első kategóriába azon jogsértéseket soroltam, amelyek tekintetében hozott döntésekben a hatóságok az egyes adatvédelmi alapelvek megsértését domborították ki. A jogsértések második csoportjába az érintetti jogok megsértése, míg a harmadik csoportba a jogalap nélkül végzett adatkezelések tekintetében hozott döntéseket soroltam. A negyedik kategóriába azon esetek kerültek, amelyek tárgya az adatvédelmi incidens miatt kiszabott adatvédelmi bírság volt, míg az ötödik csoportba az egyéb olyan jogsértések kerültek, amelyek egyik előző kategóriába sem sorolhatóak be vagy akár több kategóriába is besorolhatóak lennének, viszont fontosnak tartottam megemlíteni, mert a tárgyak az adatkezelők tevékenységétől függetlenül szinte valamennyi adatkezelőt érintik.

4.1. Az adatkezelés alapelveinek megsértése. A GDPR 5. cikke hat alapelvet rögzít, amelyeknek az egyes adatkezeléseknek maradéktalanul meg kell felelnie. Hangsúlyozandó, hogy valamennyi alapelv azonos megítélés alá esik, azonban az alapelveket érintő jogsértések közül kiemelendő a célhoz kötöttség elvének³⁵, a jogszerűség, tisztesség és átláthatóság elvének³⁶, az adattakarékosság elvének³⁷, valamint az integritás és bizalmas jelleg követelményének³⁸ megsértésével kapcsolatos esetek. Meg kell jegyezni azonban, hogy alapvetően bármelyik jogsértés egyúttal egy vagy több adatvédelmi alapelvbe ütközőnek is minősül, mi több, valamennyi jogsértés az adatkezelés jogszerűségének alapelvébe ütköző jogsértésnek is minősül.

A 2019-es év végén a berlini adatvédelmi hatóság 14,5 millió eurós bírságot szabott ki a Deutsche Wohnen nevű társasággal szemben a GDPR megsértése miatt. A hatóság megállapította, hogy a társaság olyan archívumban tárolta a bérlőire vonatkozó személyes adatokat, amely nem tette lehetővé a már szükségtelen adatok törlését, ezzel megsértve a célhoz kötöttség és az adattakarékosság elveit.³⁹

---

³⁴ A tanulmány kéziratja 2021. január 10. napján került lezárásra, tehát a vizsgálat tárgyát e nappal bezárólag közzétett hatósági döntések képezték.

³⁵ Lásd a GDPR 5. fejezet (1) bekezdés b) pontját: „A személyes adatok gyűjtése csak meghatározott, egyértelmű és jogszerű célból történjen, és azokat ne kezeljék ezekkel a célokkal össze nem egyeztethető módon.”

³⁶ Lásd a GDPR 5. fejezet (1) bekezdés a) pontját „A személyes adatok kezelését jogszerűen és tisztességesen, valamint az érintett számára átlátható módon kell végezni.”

³⁷ See Article 5(1)(c) "personal data shall be adequate, relevant and limited to what is necessary in relation to the purposes for which they are processed."

³⁸ See Article 5(1)(f) "personal data shall be processed in a manner that ensures appropriate security of the personal data, including protection against unauthorised or unlawful processing and against accidental loss, destruction or damage, using appropriate technical or organisational measures."

³⁹ Lásd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2019/berlin-commissioner-data-protection-imposes-fine-real-estate-company_hu [letöltve: 2021. 01. 05.]

A Litván Adatvédelmi Hatóság 2020 októberében a Vilnius fővárosi önkormányzatra szabott ki tizenötezer eurós bírságot a GDPR 5. cikk (1) bekezdés d) és f) pontjában foglalt alapelvek megsértése miatt, mivel nem biztosítottak megfelelő technikai és szervezési intézkedéseket az örökbefogadással, különösen az örökbefogadó szülők személyes adataival kapcsolatosan végzett adatkezelés során.⁴⁰

A magyar adatvédelmi hatóság 2020 végén közzétett döntésében⁴¹ megállapította a célhoz kötöttség és az adattakarékosság elvének megsértését, mivel az adatkezelő a telephelyén személy- és vagyonvédelmi célból telepített kamerák közül egy alkalmas volt arra, hogy a munkavállalókat megfigyelje, ezáltal őket ellenőrizze, mindezt a munkavállalók előzetes tájékoztatása nélkül.⁴² A NAIH 700.000,- forint adatvédelmi bírságot szabott ki az adatkezelőre, amely során súlyosító körülményként vette figyelembe többek között, hogy az adatkezelővel szemben a hatóság már korábban is állapított meg jogsértést, illetve az adatkezelőtől a piacon betöltött pozíciója miatt fokozottan elvárt a munkahelyi adatkezelésekkel összefüggő adatvédelmi követelményeknek való megfelelés, továbbá a jogsértés hosszabb ideig való fennállását. A határozat alapján felívnám a figyelmet egy fontos megállapításra, miszerint önmagában annak a ténye, hogy az adatkezelő érdek- és felelősségi körében üzemelő kamera alkalmas a munkavállalók megfigyelésére, sérti a célhoz kötöttség elvét, s mivel olyan területet is megfigyel, amelyre nem terjed ki az adatkezelés jogalapja, ezért sérti az adattakarékosság elvét is. A határozat fontos megállapításai közé tartozik, hogy a kamerás megfigyelés esetén az érintettek tájékoztatása nem általános jelleggel kell, hogy történjen, hanem *[az adatkezelőnek]* „minden egyes kamera vonatkozásában pontosan meg kell jelölnie, hogy az adott kamerát milyen célból helyezte el az adott területen és milyen területre, berendezésre irányul a kamera látószöge. A munkáltató ezzel tudja igazolni a munkavállalók számára azt, hogy miért tekinthetőszükségesnek az adott terület megfigyelése. Nem fogadható el az a gyakorlat, amikor a munkáltató általánosságban tájékoztatja a munkavállalókat arról, hogy elektronikus megfigyelőrendszert alkalmaz a munkahely területén.” A hatóság ezen megállapítását nagyon fontosnak tartom, különösen azért, mert a gyakorlati tapasztalataim alapján az adatkezelők a kamerás megfigyeléssel végzett adatkezelések tekintetében nem felelnek meg a szabályoknak, különösen az adatkezelés egyedi jellegére tekintettel betartani szükséges szabályoknak. Ez alatt olyan hiányosságokat értek, amelyeket a hatóság a fenti döntésében is hangsúlyozott, nevezetesen, hogy jellemző az általános tartalmú szabályzatok, adatkezelési tájékoztatók alkalmazása az adatkezelés specifikus dokumentumok helyett.

4.2. Az érintetti jogok megsértése. Az adatvédelmi jogsértések egyik legérzékenyebb területe az érintetti jogokkal kapcsolatos, amelyet az is hangsúlyoz,

⁴⁰ Lásd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2020/lithuanian-dpa-imposes-fine-improperly-processed-personal-data-parents_hu [letöltve: 2021. 01. 05.].

⁴¹ Lásd: NAIH/2020/2729/15. számú döntés.

⁴² Tudniillik a GDPR 12. és 13. cikkeivel összhangban a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 9. § (2) bekezdése, illetve a 11/A. § (1) bekezdése szerint is előzetes tájékoztatási kötelezettség terheli a munkáltatót a munkavállalókkal szemben, amelynek írásban kell eleget tennie.

hogy ezek a jogsértések a szigorúbb bírság kategóriába tartoznak. Az alábbiakban ismertetett jogesetekben a leggyakoribb jogsértések az érintett átlátható tájékoztatásához fűződő jogával [GDPR 12-14. cikkek], a hozzáféréshez való jogával [GDPR 15. cikk], valamint az érintett törléshez, populárisabb elnevezésén „elfeledtetéshez” való jogával [GDPR 17. cikk] függték össze.

A belga adatvédelmi hatóság a Google-el szemben lefolytatott vizsgálat eredményeképpen szabott ki 600.000, - euró összegű bírságot, mivel az adatkezelő elutasította az érintett arra irányuló kérelmét, hogy az adatkezelő által üzemeltett keresőmotorban tegye elérhetetlenné azon az érintett személyére negatív tartalmú linkek elérhetőségét, amelyeket a nevére történő keresés esetén a keresőmotor találatként listáz. A hatóság megállapította, hogy a Google megsértett az érintett elfeledtetéshez való jogát, mivel a linkeket elérhetetlenné kellett volna tennie.⁴³

A magyar adatvédelmi hatóság a Raiffeisen Bankkal szemben szabott ki 25 millió forintot bírságot, tekintettel arra, hogy az adatkezelő nem tett eleget a GDPR 12. és 13. cikkben foglalt tájékoztatási kötelezettségének, mivel nem adott megfelelő tájékoztatást a MIFID-kérdőívekben felvett személyes adatok kezeléséről, s mindemellett számos ügyfelére vonatkozó személyes adatot jogalap nélkül kezel.⁴⁴ Megjegyzem az adatkezelő jogorvoslati eljárás során kérte a határozat felülvizsgálatát, amely keresetét azonban a Fővárosi Törvényszék elutasított tekintettel arra, hogy mindenben megfelelőnek találta a NAIH döntését.⁴⁵ A NAIH egy másik döntésében a Deichmann Kft.-vel szemben lefolytatott adatvédelmi hatósági vizsgálatában állapította meg az érintett jogainak megsértését, amelynek eredményeképpen 20 millió forint adatvédelmi bírságot szabott ki. A hatóság megállapította, hogy az adatkezelő megsértette az érintett hozzáféréshez való jogát és az adatkezelés korlátozásához való jogát, azzal, hogy az adatkezelő nem biztosította a kamerás megfigyelés során rögzített felvételekbe történő betekintést, valamint az érintett kérelmének beérkezését követően nem tett eleget az adatkezelés korlátozására vonatkozó követelménynek sem.⁴⁶

4.3. Felelősség a jogszerűtlen adatkezelésért. Jogszerűtlen adatkezelésnek minősül az olyan adatkezelés, amelynek jogszerűségét az adatkezelő nem tudja igazolni a GDPR 6. cikkében foglalt valamely jogalappal. A többi alfejezetben foglalt jogsértések és a jogalap nélkül végzett adatkezelések között konkrétan az a különbség, hogy a többi jogsértés esetén az adatkezelés jogszerűsége nem vitás, hanem valamely más GDPR-ban foglalt rendelkezést sértő magatartást tanúsít az adatkezelő, ellenben a jelen alfejezetben kifejezetten azon jogsértéseket vizsgálom meg, amelyekben az adatkezelés már eredendően jogszerűtlennek minősült.

Az egyik leggyakrabban előforduló jogalap nélkül végzett adatkezelések miatt lefolytatott hatósági vizsgálatok közzé a közvetlen üzletszerzési célból végzett adatkezelésekkel kapcsolatos ügyek tartoznak. Az Olasz Adatvédelmi Hatóság egy direkt marketing tevékenységet végző vállalatot 27 millió eurós bírsággal sújtott,

⁴³ Lásd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2020/belgian-dpa-imposes-eu600000-fine-google-belgium-not-respecting-right-be_hu [letöltve: 2021. 01. 05.].

⁴⁴ Lásd a NAIH/2019/3107/7. számú határozatot.

⁴⁵ Lásd a Fővárosi Törvényszék 106.K.700.570/2019/24. számú döntése.

⁴⁶ Lásd a NAIH/2020/2204/8. számú határozatot.

mivel 2017 3s 2019 k3z3tt t3bb mill3o 3rintett r3sz3re k3ld3tt direkt marketing c3lu 3zeneteket az 3rintettek hozz3j3rul3sa n3lk3l.⁴⁷

Hasonl3 esetben folytatott vizsg3latot a Spanyol Adatv3delmi Hat3s3g (AEPD) a Vodafone Espana v3llalattal szemben, amely a saját 3gyfelei r3sz3re k3ld3tt direkt marketing c3lu SMS 3zenetet annak ellen3re, hogy az 3rintettek k3rt3k az adataik t3rl3s3t. A hat3s3g meg3llap3totta, hogy a v3llalat megs3rtette a GDPR 6. cikke (1) bekezd3s3t 3s 75.000 eur3s b3rs3got szabott ki.⁴⁸ Mindk3t eml3tett esetben az 3rintett hozz3j3rul3sa [GDPR 6. cikk (1) bekezd3s a) pont] tehette volna jogszer3v3 a direkt marketing tevek3nyss3ggel 3sszef3gg3 adatkezel3st.

A Norv3g Adatv3delmi Hat3s3g 2020. okt3ber v3g3n kicsivel t3bb, mint tizenh3romezer eur3nak megfelel3 norv3g korona b3rs3got szabott ki egy adatkezel3re, amely egy egy3ni v3llalkoz3 tekintet3ben v3gzett hitelk3pess3g ellen3rz3st. Az eset kuri3zuma nem 3nmag3ban a b3rs3g t3nye, hanem azon meg3llap3t3s, amelyet a hat3s3g a d3nt3s3ben is kidombor3t, nevezetesen, hogy az egy3ni v3llalkoz3ra vonatkoz3 adatok szem3lyes adatoknak min3s3ln3k, mivel az egy3ni v3llalkoz3s 3s az azt v3gz3 természetes szem3ly k3zvetlenül azonosulnak, 3s ez k3zvetlenül kapcsol3dik a tulajdonos mag3ntulajdon3hoz.⁴⁹

A Sv3d Adatv3delmi Hat3s3g 2020. december v3g3n 27,500 eur3nak megfelel3 sv3d korona adatv3delmi b3rs3got szabott ki egy t3rsash3zat 3zemel3 t3rsash3gra, amely jogalap n3lk3l v3gzett kamer3s megfigyel3st az egyik t3rsash3z folyos3j3n. A jogvita t3rgy3t az k3pezte, hogy az adatkezel3 a folyos3n t3bb lak3s bej3rati ajtaj3t 3s megfigyelte, amely 3gy alkalmas volt arra, hogy r3gz3tse a lak3k mozg3s3t. A hat3s3g meg3llap3totta, hogy b3r annak ellen3re, hogy a t3rsash3znak jogos 3rdeke 3ll fenn a kamer3k 3zemeltet3s3re, 3gy az adatkezel3s a folyos3k megfigyel3se tekintet3ben jogszer3, azonban a bej3rati ajt3k megfigyel3se az 3rintettek mag3nszf3r3j3t s3rt3 adatkezel3st eredm3nyez, 3gy az jogszer3tlen.⁵⁰ Az eset tan3s3ga, hogy az adatkezel3 jogos 3rdeke nem teljes k3r3, a jogos 3rdek vizsg3lata tekintet3ben lefolytatott 3rd3km3rlegel3se tesztnek arra 3s ki kell terjednie, hogy mely ter3letek ker3ln3k megfigyel3sre.

4.4. Adatv3delmi incidenssekkel kapcsolatos jogesetek. Az adatkezel3ssel 3sszef3gg3 legnagyobb kock3zatot az adatv3delmi incidens bek3vetkez3s3nek lehet3s3ge jelenti. A GDPR 4. cikk 12. pontja szerint az adatv3delmi incidens *„a b3ztons3g olyan s3r3l3se, amely a tov3bb3t3t, t3r3lt vagy m3s m3don kezelt szem3lyes adatok v3letlen vagy jogellenes megsemmis3t3s3t, elveszt3s3t, megv3ltoztat3s3t, jogosulatlan k3zl3s3t vagy az azokhoz val3 jogosulatlan hozz3f3r3st eredm3nyezi.*” Az adatkezel3ket terhel3 alapvet3 k3telezetts3gek k3z3z tartozik az adatv3delmi incidens bek3vetkez3se eseten az incidens bejelent3s3nek

⁴⁷ L3sd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2020/marketing-italian-sa-fines-tim-eur-278-million_hu [let3ltve: 2021. 01. 05.].

⁴⁸ L3sd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2020/spanish-data-protection-authority-aepd-imposes-fine-75000-eur-vodafone_hu [let3ltve: 2021. 01. 05.].

⁴⁹ L3sd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2020/norwegian-dpa-fines-odin-flissenter-performing-credit-check-sole_hu [let3ltve: 2021. 01. 05.].

⁵⁰ L3sd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2020/300000-sek-fine-against-housing-company_hu [let3ltve: 2021. 01. 05.].

kötelezettsége, amely alapján az adatkezelő – a hatósággal és az érintettel együttműködve – elháríthatja az incidens következményeit.⁵¹ Mindezt megelőzően fontos, hogy az adatkezelő azonosítani tudja az adatvédelmi incidens bekövetkezését, illetve a bekövetkezés esetén felmérje az incidens következményeit. Az adatkezelőknek az adatkezelési folyamatuk kialakítása során előzetesen fel kell mérniük egy adatvédelmi incidens bekövetkezésének lehetséges következményeit, s minden szükséges intézkedést meg kell tenniük annak érdekében, hogy elsősorban az incidenst elkerüljék, azonban olyan intézkedéseket is be kell vezetniük, amelyeket az incidens bekövetkezése esetén a következmények elhárítása érdekében tanúsítaniuk kell. Mindez egy előzetes kockázatfelméréssel és megfelelő önszabályozással megvalósítható. Az alábbiakban néhány adatvédelmi incidenssel kapcsolatos jogesetet vázolok fel.

A hamburgi adatvédelmi biztos (Hamburg Commissioner for Data Protection and Freedom of Information) 35,3 millió eurós bírságot szabott ki a H&M nevű gazdasági társasággal szemben, mivel az adatkezelő a munkavállalói magánéletére vonatkozó személyes adatokat, többek között a magánéleti tevékenységekre, egészségi állapotra, vallási hovatartozásra vonatkozó és egyéb más különleges adatnak minősülő információkat gyűjtött, amelyeket egy elektronikus felhő alapú adatbázisban tárolt.⁵² Mindeddig jogalap nélkül végzett, azaz jogosulatlan adatkezelésnek minősült volna az eset, viszont az adatbázis a társaságon belül egy konfigurációs hiba miatt több órán keresztül elérhetővé vált arra nem jogosult személyek részére is. Az eljáró hatóság a GDPR több rendelkezésének megsértése miatt, így a jogalap nélküli adatkezelés és az adatvédelmi incidens bekövetkezése miatt megbírságolta az adatkezelőt. A jogeset tanulsága – mindamelllett, hogy a munkáltató által végzett jogosulatlan adatkezelésre rendkívül jó példaként szolgál – mégis az, hogy adatvédelmi incidensnek kell tekinteni azt az esetet is, ha egy adott munkáltatón belül dolgozó személyek részére válnak elérhetővé a személyes adatok úgy, hogy arra a szervezeten belül egyébként nem lennének jogosultak.

A magyar adatvédelmi hatóság 7,5 millió forint mértékű adatvédelmi bírságot szabott ki egy egészségügyi szolgáltatást végző adatkezelővel szemben, mivel az nem tett eleget a GDPR 32. cikk (1) bekezdés b) pontjában,⁵³ a 33. cikk (1) bekezdésében⁵⁴ és a 34. cikk (1) bekezdésében⁵⁵ foglalt kötelezettségének. A jogeset tárgya az volt, hogy az adatkezelő honlapjáról nyilvánosan elérhetővé vált az adatkezelő adatbázisa, amelyben az érintettekre vonatkozó körülbelül tizenötezer egészségügyi adatot tároltak, illetve ezek jogosultsággal nem rendelkező személyek

⁵¹ Árvay Viktor: Adatvédelmi incidens, in: *Magyarázat a GDPR-ról* (szerk.: Péterfalvi – Buzás – Révész), Budapest, Wolters Kluwer, 2018, 214. o.

⁵² Lásd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2020/hamburg-commissioner-fines-hm-353-million-euro-data-protection-violations_hu [letöltve: 2021. 01. 05.].

⁵³ Amely szerint nem biztosította a személyes adatok kezelésére használt rendszerek és szolgáltatások folyamatos bizalmas jellegét, ezáltal nem tett eleget az elvárt adatbiztonsági követelményeknek, rendelkezésre állását és ellenálló képességét;

⁵⁴ Amely szerint nem tett eleget az adatvédelmi incidens bejelentésére vonatkozó kötelezettségének.

⁵⁵ Amely szerint nem tett eleget az adatvédelmi incidens bekövetkezésére vonatkozó az érintettek irányában fennálló tájékoztatási kötelezettségének.

részére letölthetőek voltak.⁵⁶ Az adatkezelő a döntéssel szemben bírósági felülvizsgálatot kezdeményezett, azonban az adatkezelő keresetét mint alaptalant a Fővárosi Törvényszék elutasította.⁵⁷

Egy másik ügyben a NAIH a Digi Távközlési és Szolgáltató Kft.-vel szemben százmillió forint adatvédelmi bírságot szabott ki, amely a magyar hatósági gyakorlat legmagasabb bírsága.⁵⁸ Az ügy lényege az volt, hogy az adatkezelő az elsősorban hibaelhárítási célból létrehozott teszt adatbázist nem törölte, ezáltal cél nélkül kezelte az adatokat, amely lehetővé tette az adatvédelmi incidens bekövetkezését, ugyanis az adatkezelő e mellett egy kilenc éve ismert sérülékenységet nem javított ki, amelynek következtében a tesztadatbázis nyilvánosan hozzáférhetővé vált bárki számára. Az ügy érdekessége, hogy a hibát egy etikus hacker „támadása” alapján tárták fel, s az adatkezelő az adatvédelmi incidens bekövetkezésének felismerését követően a saját bejelentése alapján került sor a hatósági vizsgálat lefolytatására.

A Brit Adatvédelmi Hatóság (ICO) 1,25 millió font adatvédelmi bírságot szabott ki a Ticketmaster UK Ltd. nevű társaságra, miután a vizsgálata során feltárta, hogy az adatkezelő nem tett megfelelő intézkedéseket az ügyféladatok védelme érdekében. Az adatkezelő fizetési rendszerét érintő kibertámadás következtében közel 9,4 millió ügyfél személyes adatait, így a nevüket és a fizetéshez szükséges adatokat (kártya száma, lejárat ideje és a CVV kód) jogosulatlan személyek megszerezték.⁵⁹

4.5. A GDPR egyéb rendelkezéseinek megsértése. Az adatkezelésre vonatkozó szabályok megsértésének ezen kategóriájába azokat a jogeseteket soroltam, amelyekben az adatkezelők a GDPR 32. cikkében foglalt adatbiztonsági követelményeket sértő – főképpen passzív – magatartást tanúsítottak.

A német szövetségi adatvédelmi hatóság közel 10 millió eurós bírságot szabott ki az 1&1 Telecom GmbH elnevezésű telekommunikációs szolgáltatásokat nyújtó társaságra, mivel az nem alkalmazott megfelelő szervezési és technikai intézkedéseket a „hotline” szolgáltatás során kezelt személyes adatok illetéktelen személyek részére történő hozzáférhetővé tétele érdekében. Ennek keretében kiemelte az is, hogy ilyen intézkedésnek minősülne az adatvédelmi tisztviselő kinevezése is, amely kötelezettségnek szintén nem tett eleget az adatkezelő annak ellenére, hogy a GDPR 37. cikk alapján ez kötelező lett volna.⁶⁰

A magyar adatvédelmi hatóság által lefolytatott egyik hatósági eljárásban megállapításra került, hogy a könyvelő irodaként működő adatkezelő nem alkalmazott megfelelő szervezési és technikai intézkedéseket az ügyfélkapuról kinyomtatott ügyfeleire vonatkozó személyes adatokat tartalmazó dokumentumok megőrzése és selejtezése érdekében. A NAIH megállapította, hogy ez a magatartás sérti a GDPR 32. cikk (1) bekezdésében foglalt adatbiztonsági követelményeket és

⁵⁶ Lásd a NAIH/2020/952/ számú döntést.

⁵⁷ Lásd a Fővárosi Törvényszék 106.K.705.072/2020/6. számú döntése.

⁵⁸ Lásd a NAIH/2020/1160/10. számú döntést.

⁵⁹ Lásd: <https://ico.org.uk/about-the-ico/news-and-events/news-and-blogs/2020/11/ico-fines-ticketmaster-uk-limited-125million-for-failing-to-protect-customers-payment-details/> [letöltve: 2021. 01. 05.].

⁶⁰ Lásd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2019/bfdi-imposes-fines-telecommunications-service-providers_hu [letöltve: 2021. 01. 05.].

500.000, - Ft. adatvédelmi bírság megfizetésére kötelezte az adatkezelőt.⁶¹ Alapvetően megállapítható, hogy a bírság összege alacsony volt, de a jogeset és a bírság mögött húzódó generális prevenció alapján hangsúlyozandó, hogy az adatkezelőknek nem csupán az elektronikus módon, hanem a papír alapon végzett adatkezelésekre, különösen az iratok tárolására, a selejtezésre, a dokumentumok megsemmisítésére is ugyanolyan figyelmet kell fordítaniuk.

A lengyel adatvédelmi hatóság 2021 elején körülbelül 250.000, - eurónak megfelelő bírságot szabott ki az ID Finance Poland nevű társaságra, amelynél adatvesztés következett be. Ennek oka, hogy az adatkezelés körülményeire tekintettel nem alkalmaztak megfelelő szervezési és technikai intézkedéseket az adatvesztése elkerülése, illetve bekövetkezése esetén a károk elkerülése érdekében.⁶²

5. Zárszó

Összességében megállapítható, hogy a GDPR-ban foglalt követelményeknek való megfelelés rendkívül nehéz, de nem megvalósíthatatlan. Ennek eléréséhez az adatkezelőknek javasolt megfelelő szakértelemmel rendelkező személyt igénybe venni, vagy amennyiben az adatkezelő tevékenysége is indokolja javasolt a szervezeten belül külön csoportot létrehozni az adatkezelési kérdések napi szintű figyelemmel kísérése és megoldása érdekében.

Az egyes szervezeteknek rendkívül nagy hangsúlyt kell fektetniük a tevékenységük adatvédelmi előírásoknak való megfeleltetésére, hiszen ennek elmaradása esetén magas összegű bírságra is számíthatnak. Az adatvédelmi bírság potenciális kiszabása kockázatként jelenik meg a szervezetek tevékenységében, amelyet kezelniük kell. E kockázat kezelésére számos módszer megjelent már a gyakorlatban, így pl. vannak olyan szervezetek, amelyek külön alapot hoztak létre a felügyeleti hatóság által esetlegesen kiszabott bírság fedezetére. E mellett a biztosítási piacon megjelentek olyan termékek is, amelyek az adatkezeléssel összefüggő egyes kockázatok fedezetére szolgálnak.

Természetesen a leghatékonyabb módja az adatkezeléssel járó kockázatok csökkentésére, mi több a kockázat annullálására, az adatkezelésre vonatkozó jogszabályoknak való folyamatos és teljes megfelelés.

Irodalomjegyzék

- Árvay Viktor: Adatvédelmi incidens, in: *Magyarázat a GDPR-ról* (szerk.: Péterfalvi – Buzás – Révész), Budapest, Wolters Kluwer, 2018.
- Cordeiro, A.B. Menezes: Civil Liability for Processing of Personal Data in the GDPR, *European Data Protection Law Review (EDPL)*, 5(4), pp. 492–499. DOI: <https://doi.org/10.21552/edpl/2019/4/7>

⁶¹ Lásd a NAIH/2020/1137. számú döntést.

⁶² Lásd: https://edpb.europa.eu/news/national-news/2021/polish-dpa-id-finance-poland-checking-potential-system-vulnerabilities_hu [letöltve: 2021. 01. 05.].

-
- Jóri András: A Rendelet hatálya, in: *A GDPR magyarázata* (szerk. Jóri András), Budapest, HVG-Orac, 2018.
  - European Data Protection Board: Guidelines 07/2020 on the concepts of controller and processor in the GDPR. Lásd: https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/consultation/edpb_guidelines_202007_controllerprocessor_en.pdf [letöltve: 2021. 01. 05.].
  - Truli, Emmanuela: The General Data Protection Regulation and Civil Liability, in: *Personal Data in Competition, Consumer Protection and Intellectual Property Law. Towards a Holistic Approach?* (eds.: Mor Bakhoun – Beatriz Conde Gallego – Mark-Oliver Mackenrodt – Gintare Surblyte-Namaviciene), Berlin – Heidelberg, Springer, 2018. pp. 303–329. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-662-57646-5_12
  - A 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport: Iránymutatás a 2016/679 rendelet szerinti közigazgatási bírság alkalmazásáról és megállapításáról (WP 253). Lásd: https://www.naih.hu/files/wp253_hu.pdf [letöltve: 2021. 01. 05.].
-
-

Vállalati felelősség a magánélet megsértése esetén - a hálózatok felelőssége

Halász Csenge*

Certain technological improvements mean the obvious rethinking of the boundaries of the private sphere. This process has made a legislative response necessary. In this sense, Act LIII of 2018 can be highlighted, which states in its preamble that the modern devices of info communication have laid new foundation for the everyday communication, hence the protection of private life extends beyond the physical harassment to Internet. An important factor in the protection of privacy is the responsibility of companies, which must ensure the protection of the privacy rights of entities using their online interfaces.

Keywords: the right to privacy, personal rights, responsibility, social media

Corporate liability for privacy violations – The liability of networks

A privátszféra határainak egyértelmű újragondolását jelentik a modern technikai fejlődés bizonyos novumai, amely folyamat egyértelműen szükségessé tette a jogalkotói választ is. E tekintetben kiemelhető a magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvény, amely preambulumban rögzíti, hogy az infokommunikáció korszerű eszközei új alapokra helyezik a kapcsolattartás napi formáit, így a magánélet védelme a fizikai mellett, az interneten megvalósuló zaklatásra is kiterjed. A magánszféra védelme szempontjából fontos körülményt jelent a vállalatok felelőssége, amelyeknek biztosítaniuk kell az online felületeiket használó jogalanyok személyiségi jogainak az oltalmát.

Kulcsszavak: magánélethez való jog, személyiségi jogok, felelősség, közösségi média

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2196>

Bevezető gondolatok

A különböző közösségi oldalak egyértelműen átrajzolták az egyének közötti szociális hálózatot. Ezen tény hangsúlyozása 2021-ben talán már feleslegesnek is tűnik, hiszen a jogalanyok a saját életükben is erőteljesen tapasztalják az online felületek hatásait. A közösségi oldalakon, a felhasználók száma a mai napig növekvő tendenciát mutat. Csupán egyetlen példával élve, a jelenleg piacvezető szerepet betöltő Facebook-portált több mint kétmilliárdan használják világszerte, amelyből több mint ötmillió a hazai felhasználók száma.¹ A Facebook nyomában azonban

---

* PhD-hallgató, Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Intézeti Tanszék.

¹ A közösségi-média platformok statisztikai marketing-stratégiához.

szorosan ott a YouTube platform, amely a 2020-as évben már 1,9 milliárd aktív használóval rendelkezett, és amelyet gyakran neveznek a jövő televíziójának is. Szintén a vezető közösségi oldalak között tartható számon az Instagram, amely kiemelt népszerűségnek örvend a 16 és 25 év közötti korosztályban és az online marketing megkerülhetetlen eszközévé vált.²

Ezen a platformok lehetséges hatásaival számos tudományterület foglalkozik, jogi szempontból kiemelendő, hogy gyakorlatilag minden jogág területén éreztetik a hatásukat, így egyik legfontosabb, megkülönböztető jegyükként a *komplexitás* emelhető ki.

Jelen tanulmányban a közösségi platformok személyiségi jogi hatásait és a lehetséges jogsértésekért való felelősség kérdéskörét vizsgáljuk. Ezen terület jelentőségét jól mutatja az a körülmény is, hogy az utóbbi időben megszorodtak a személyiségi jogok közösségi médiában történő megsértésével kapcsolatos jogesetek a hazai bírói gyakorlatban.

A személyiségi jogok közösségi médiában történő megsértése alapvetően két irányban vetődhet fel:

- egyrészt a közösségi platform és az azt használó jogalanyok viszonyrendszerében,
- másrészt a közösségi oldalakat használó jogalanyok egymás közötti viszonyában.

A terjedelmi korlátokra is tekintettel, a személyiségi jogok megsértéséért való felelősség köréből egyetlen személyiségi jogra, mégpedig a magánélethez való jogra koncentrálnak.

Ezen jogosultságra vonatkozóan rendkívül érdekes kijelentést tett *Mark Zuckerberg*, a Facebook-portál alapítója, aki egyik 2011-es nyilatkozatában kifejtette, hogy a magánélet megszűnt társadalmi norma lenni.³ A magunk részéről ezzel a kijelentéssel nem érthetünk egyet, hiszen a közösségi médiában történt jogsértésekkel kapcsolatos felelősségi kérdések, és azokhoz kapcsolódóan a magánélet oltalma, a digitális korszak rendkívül fontos kérdését jelentik.

1. Fogalmi Alapvetés

A fogalmi alapvetés körében, elsőként szót kell ejtenünk a közösségi média meghatározásáról, amelyre vonatkozóan általános, egzakt jogi definíció nem adható meg. *Zhao Shanyang* meghatározása szerint „*a közösségi média a felhasználók által létrehozott tartalom, olyan széles körben hozzáférhető technológiák segítségével, amelyek megkönnyítik a kommunikációt, befolyásolják a csoporttagokkal és a*

<https://www.digitalhungary.hu/kultura/Mutatjuk-hogy-kinek-milyen-kozossegi-media-platformot-erdemes-hasznalni-marketingjehez-2020-ban/9283/> (letöltés ideje:2021.01.12.)

² A közösségi-média platformok statisztikái marketing-stratégiához.

<https://www.digitalhungary.hu/kultura/Mutatjuk-hogy-kinek-milyen-kozossegi-media-platformot-erdemes-hasznalni-marketingjehez-2020-ban/9283/> (letöltés ideje: 2021.01.12.)

³ Privacy is no longer a social norm, says Facebook founder.

<https://www.theguardian.com/technology/2010/jan/11/facebook-privacy> (letöltés ideje:2021.01.02.)

szélesebb közönséggel folytatott interakciót, tipikusan az interneten, vagy a mobil kommunikációs hálózaton keresztül.⁴

Általános értelemben, nézőpontunk szerint, olyan internetes oldalak érthetőek közösségi média alatt, amelyekben a keretrendszer az oldal üzemeltetője biztosítja, majd azt a felhasználók töltik ki folyamatosan változó tartalommal.

A közösségi médiát illetően fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy ezen platformoknak az elmúlt időszakban számos típusa alakult ki, amely elkülönítésük alapját is képezheti. Néhány példával élve, különbséget tehetünk a kapcsolatépítésre szolgáló „klasszikus” közösségi oldalak, üzenetküldő alkalmazások, illetve videó és képmegosztó platformok között is.

A következő vizsgálandó fogalmat a magánélethez való jog jelenti, amelyre vonatkozóan szintén nem adható meg általános fogalom. A tudományos kiindulási alapot Samuel Warren és Luis Brandeis 1890-ben a *Harvard Law Review*-ban megjelent írása jelent, amely a „*The right to privacy*” címet viselte⁵, és amelynek továbbgondolására szinte felleltározhatatlan számú kísérletet született, mind a kontinentális, mind az angolszász jogrendszerben.⁶ Ezek egy része az individuális szabadság letéteményeseként tekintett a privacy-re, például Clinton Rossiter az 1948-as művében, egységes fogalomként vizsgálta a magánélethez való jogot, és az individuum jelentőségének a hangsúlyozása mellett foglalt állást. Megfogalmazása szerint, „*a privacy a függetlenség egy sajátos fajtája, amely az autonómia biztosításának kísérleteként értelmezhető legalább néhány személyes és lelki vonatkozásban, ha ez a modern társadalom nyomásával szemben szükséges*”.⁷

A tudományos diskurzust következő kiemelkedő lépcsőfokát jelentette William Prosser 1960-ban megjelent esszéje, amely a mai napig meghatározó mértékrendszert jelent az USA vonatkozó esetjogában. Prosser négy csoportba sorolta a magánélet megsértésének eseteit. Az első csoportot a felperesek egyedüllétébe illetve magánügyeibe történő behatolás jelentette. A második esetkörbe a kínos magánjellegű tények nyilvánosság elé tárása, míg a harmadik körbe azokat a közléseket vonta, amelyek hamis színben tüntették fel a felperest nagy nyilvánosság előtt. Végül a negyedik csoportba pedig a névviseléshez való jog

⁴ Shanyang ZHAO: "Internet Use and Social Capital" Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Marriott Hotel, Loews Philadelphia Hotel, Philadelphia, PA, Aug 12, 2005

http://www.allacademic.com/one/www/research/index.php?cmd=Download+Document&key=unpublshed_manuscript&file_index=1&pop_up=true&no_click_key=true&attachment_style=attachment&PHSESSID=cad89aaa7e58882ff54deba93d04d2f9 (letöltés ideje: 2020. 12.11.)

⁵ Samuel WARREN – Luis BRANDEIS: *The Right to privacy*. Harvard Law Review. 1890.

⁶ A magánélethez való jog meghatározását célzó dogmatikai kísérletekből csupán kettőt emeltünk ki. További példaként lásd: Milton R. KONVITZ: *Privacy and the Law: A Philosophical Prelude*. Law and Contemporary Problems, Spring, 1966, Vol. 31, No. 2, *Privacy* (Spring, 1966), Duke University School of Law,

Charles FRIED: *Privacy*. The Yale Law Journal. Vol. 77: 475, 1968. <https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5894&context=ylij> (letöltés ideje: 2020.12.09.),

Daniel SOLOVE: *Understanding Privacy*. Harvard University Press. 2008. May.

Lawrence LESSIG: A privát szféra architektúrája, *Információs Társadalom*, 5. évf 2. sz., 2005,

⁷ Clinton ROSSITER (1948): *Constitutional Dictatorship*. 76.o.

megsértését sorolta.⁸

Néhány hazai dogmatikai kísérletet is említve, *Szabó Máté Dániel* szintén az önrendelkezés szabadságából vezeti le a magánülethez való jog fogalmát. Az önrendelkezési jogra az egyén azon jogaként tekint, amely segítségével az érintett személy meghúzhatja a határt önmaga és a környezete között. Álláspontja szerint a privacy azt a jogot jelenti, hogy mindenki maga döntheti el, hogy mi lesz a saját sorsa, mit tesz magával, a testével és a rá vonatkozó ismeretekkel.⁹ *Székely László* általános értelemben az ember legbelsőbb tereként határozza meg a magánszférát, ahol szabadon, korlátozások nélkül megnyilvánulhat.¹⁰

Menyhárd Attila megfogalmazásában a magánülethez való jog védelme felöleli a testi, pszichikai és a társadalmi integritáshoz való jogot.¹¹

Fézer Tamás álláspontja szerint a privátszféra védelmének létezik egy emocionális és egy fizikai oldala.¹² A fizikai oldal lényegében a valóságban megjelenő, konkrét dologhoz kapcsolódó jogok sérelmét jelenti, melyek a személy privátszférájának megnyilvánulását jelentik, annak tereként szolgálnak. Ide tartozhat például a magánlakás védelme, vagy éppen a személyes tér tiszteletben tartásának a joga. A privátszféra emocionális vetületét a titokvédelem, a képmás és a hangfelvétel védelme, valamint az adatvédelmi jogok képezhetik elsősorban. Olyan jogokról van ugyanis szó, melyek bár több esetben fizikai formát is öltve, de mégis a személlyel összekapcsolva, az érintettől közölnek információkat.¹³ A fentebb ismertetett példák mindegyikéből értékes következtetések vonhatóak le a magánülethez való jog tartalmának meghatározására vonatkozóan.

Álláspontunk szerint a magánülethez való jogra vonatkozóan, általános érvényű definíció nem adható meg. A jogosultság definiálást nem is tartjuk kívánatosnak, hiszen az egy szűkítő jellegű fogalom-meghatározással elveszíthetné generális, hézagkitöltő szerepét.

A magunk részéről olyan jogosultságként tekintünk a magánülethez való jogra, amely az emberi méltóságból és az egyéni önrendelkezési jogból fakadóan, az ember „*egyedül hagyatáshoz való jogát*” a másoktól történő (fizikai és pszichikai síkon is megvalósítható) távolmaradást, a róla szóló információk feletti rendelkezést hivatott biztosítani. Ennek a jognak érvényesülnie kell *vertikális* irányban, tehát az állam és az állampolgár viszonyában, illetve *horizontálisan*, az egyes személyek egymás közötti viszonyában is. Előbbi kereteit és tartalmának garanciáit a nemzetközi emberi

⁸ William L. PROSSER: *Privacy, California Law Review*, 1960. 383.o.

⁹ SZABÓ Máté Dániel: Kísérlet a privacy meghatározására a magyar jogrendszer fogalmaival. *Informatika és Társadalom*, 2005/5, 46.o.

¹⁰ SZÉKELY László: A személyiségi jogok hazai elmélete. A forrásvidék. *In Medias Res*, 2012/1. <http://real.mtak.hu/108591/1/media-tudomany-szekely-laszlo-a-szemelyisegi-jogok-hazai-elmélete-a-forrasvidek-labady-tamas-cikk-12.pdf> (letöltés ideje: 2020. július 20.) 151.o.

¹¹ MENYHÁRD Attila: A magánülethez való jog elméleti alapjai. *In Medias Res*, 2014/2., 55.o.

¹² FÉZER Tamás: A privátszféra polgári jogi védelmének alapkérdései. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2_2014/a_privatszfera_polgari_jogi_vedelmének_alap_kerdesei/ (letöltés ideje: 2020. július 22.)

¹³ FÉZER Tamás: A privátszféra polgári jogi védelmének alapkérdései. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2_2014/a_privatszfera_polgari_jogi_vedelmének_alap_kerdesei/ (letöltés ideje: 2020. július 22.)

jogi dokumentumok, illetve az alkotmányos szabályok deklarálják, míg a horizontális hatály a magánjogi szabályozás égisze alá tartozik.

A magánélethez való jog egyes részterületeinek feltárása szempontjából kiemelt szerep hárul a bírósági esetjogra, amely tekintetében fontos megválaszolandó kérdést jelent, hogy a magánélethez való jog érvényesülhet-e önállóan vagy csupán az egyes nevesített személyiségi jogokban ölthet testet. Álláspontunk szerint, a tág értelemben vett magánszféra körébe tartozhat az otthon, a kapcsolattartás, a képmás, a becsület, a jóhírnév, a személyes adatok oltalma, amennyiben azok sérelme az „*egyedül hagyatáshoz való*” jog, az ember intimszféráját jelentő belső mag sérelmét is magukkal vonják.

2. Szabályozási környezet

A közösségi média oldalaira és azok fenntartóinak felelősségére vonatkozóan három szabályozási szintet különíthetünk el:

- a szupranacionális szintet,
- a tagállamok vonatkozó szabályanyagát,
- illetve a közösségi oldalak szabályzatait.

Az első szabályozási szintet a szupranacionális, közjogi szint jelenti, amelyre vonatkozóan több Európai Unió szabályozás is említendő. A platformokra részben kiterjed a médiaszabályozás,¹⁴ az elektronikus kereskedelmi jog,¹⁵ a szerződési és fogyasztóvédelmi jog,¹⁶ az adatvédelem¹⁷ és a versenyjog¹⁸ hatálya is. Témánk szempontjából kiemelést érdemel Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK Irányelve (továbbiakban: Irányelv, Eker Irányelv), vagyis az Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv, amelynek szabályai az elektronikus kereskedelemről szóló 2001. évi CVIII. törvényben kerültek átültetésre hazánk szabályanyagában. Ez az Irányelv, és a vonatkozó hazai jogszabály azért bír relevanciával számunkra, mert a közösségi oldalak szolgáltatóit *közvetítő szolgáltatókként* határozzák meg, illetve tartalmazzák az az általuk üzemeltetett felületeken közzétett jogellenes tartalmak eltávolítására vonatkozó kötelező előírásokat, valamint a kötelezettségeik

¹⁴ 2010/13/EU irányelve a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv, AVMS irányelv).

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv, Eker. Irányelv); 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről.

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK Irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól (Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról); 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről.

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet) (GDPR); 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

¹⁸ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 101–102. cikkei; 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról.

elmulasztásáért való felelősségük szabályait is. A második szabályozási szintet a hazai, tagállami szabályozás jelenti, amelynek részei például:

- Magyarország Alaptörvénye
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi II. törvény
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
- A magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvény
- 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről
- 2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről

Az adott közösségi oldal belső szabályzatai jelentik a harmadik szintet, például:

- Felhasználási Feltételek
- Adatkezelési Szabályzat
- Közösségi Alapelvek

Ezen szabályozási szintek és az egyes lépcsőfokokba tartozó jogi normák, rendkívül szemléletesen mutatnak rá a közösségi médiával kapcsolatos szabályozás komplexitására.

3. A közvetítő szolgáltatók jogi felelőssége a magánülethez való jog megsértése miatt

Az alapvetések megtétele után vizsgálatot érdemel, hogy hogyan alakul a közvetítő szolgáltatók (amelyek körébe a közösségi média platformok üzemeltetői is besorolhatóak) felelőssége a magánülethez való jogot sértő tartalmak eltávolításáért.

A Ptk. 2:43. §¹⁹ szakaszának alapján, a nevesített személyiségi jogok közül a közösségi oldalakon közzétett különböző szöveges, vizuális, vagy audiovizuális tartalmakkal sérthető meg a magánélet-, a jó hírnév védelme, a levéltitok és magántitok, a képmáshoz-, hangfelvételhez való jog, a kegyeleti jog valamint a személyes adatok védelme, amelyek mind a privátszféra fontos elemeit képezik. Ezen jogok leggyakrabban a különböző kommentek, feltöltések és bejegyzések lévén sérülnek a közösségi média felületein.

Az elsődleges, vagyis a *primer jogi felelősség* a személyiségi jogsértésekért a kifogásolható tartalmat közzétevő felhasználót fogja terhelni, és vele szemben van lehetősége a jogaiban sértett jogalanynak a Ptk. 2:51–2:54. §-ában²⁰ meghatározott jogkövetkezmények követelésére polgári jogi úton.

¹⁹ „Ptk. 2:43. § [Nevesített személyiségi jogok]

A személyiségi jogok sérelmét jelenti különösen

a) az élet, a testi épség és az egészség megsértése;

b) a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése;

c) a személy hátrányos megkülönböztetése;

d) a becsület és a jóhírnév megsértése;

e) a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése;

f) a névviseléshez való jog megsértése;

g) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése.”

²⁰ 2:51. § [Felróhatóságtól független szankciók]

A közösségi oldal szolgáltatójának a felelőssége az Eker. Irányelv 12. Cikkében kerül meghatározásra, amely szerint „*ha az információs társadalommal összefüggő olyan szolgáltatásról van szó, amely a szolgáltatás igénybe vevője által küldött információnak hírközlő hálózaton keresztül történő továbbításából vagy a hírközlő hálózathoz való hozzáférés biztosításából áll, a tagállamok biztosítják, hogy a szolgáltatót ne terhelje felelősség a továbbított információért, azzal a feltétellel, hogy nem a szolgáltató:*

- a) kezdeményezi az adatátvitelt;
- b) választja ki az adatátvitel címzettjét; és
- c) választja meg vagy módosítja a továbbított információt.²¹

Ezen rendelkezés meglehetősen „enyhén” rendelkezik a közvetítő szolgáltatók felelősségéről, azonban a különböző személyiségi jogokat érintő jogsértések kapcsán felmerülhet az közösségi oldal szolgáltatójának felelőssége is a jogsértő tartalmak megfelelő időben történő eltávolításért. A hazai jogrendszerben a különböző szerzői jogok oltalma kapcsán került deklarálásra az eltávolítási-értesítési (*notice and takedown*) eljárás, amely a személyiségi jogok megsértése esetén is alkalmazandó lehet. Ennek alapján, abban az esetben, ha az oldal valamely felhasználója azt érzi, hogy sérült a magánélethez való joga, és azt jelenti a weboldal üzemeltetője felé, akkor az oldalnak kötelezettsége megvizsgálni a jelzést és dönteni arról. Amennyiben megállapításra kerül a jogsértés, akkor az oldal köteles eltávolítani az adott tartalmat. Ha ez nem történik meg, akkor a weboldal maga is perelhetővé válik.

Eszerint a *notice and takedown* eljárás szabályainak megsértéséért a közösségi oldal szolgáltatója felelősséggel tartozik, mely felelősség két irányban vetődhet fel:

- polgári jogi felelősség a jogsértő tartalomról való tudomásszerzést követően késedelmesen vagy egyáltalán el nem végzett érdemi vizsgálatért, és ennek esetleges eredményeképp a tartalom eltávolításáért a jogaiban sértett

(1) Akit személyiségi jogában megsértenek, a jogsértés ténye alapján - az elévülési időn belül - az eset körülményeihez képest követelheti

- a) a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- b) a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
- c) azt, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt, és ennek biztosítson saját költségén megfelelő nyilvánosságot;
- d) a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését vagy jogsértő mivoltától való megfosztását;
- e) azt, hogy a jogsértő vagy jogutódja a jogsértéssel elért vagyoni előnyt engedje át javára a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint.

2:52. § [Sérelemdíj]

(1) Akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemtől.
 (2) A sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire - különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára - a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni, azzal, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges.

(3) A sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire - különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására - tekintettel, egy összegben határozza meg.

2:53. § [Kártérítési felelősség]

Aki személyiségi jogainak megsértéséből eredően kárt szenved, a jogellenesen okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől káranak megtérítését.

²¹ Eker. Irányelv 12. Cikk.

- magánszeméllyel vagy – amennyiben értelmezhető e tekintetben – gazdálkodó szervezettel szemben,
- egyéb jogi felelősség a hatáskörrel rendelkező államigazgatási szerv (hatóság) vagy bíróság által megállapított jogsértésért, amennyiben erre az adott állam jogrendszere lehetőséget biztosít.²²

Az Európai Unió Bírósága (röviden: EUB) több ízben is foglalkozott a közvetítő szolgáltatók felelősségének az egyes kérdéseivel. Példaként említhető, hogy a 2010-es *Google France and Google Case* ítéletben²³ az EUB úgy érvelt, hogy annak eldöntéséhez, hogy a tárhely szolgáltatókra vonatkozó felelősségkorlátozás alkalmazható-e, vagy sem, az Eker. Irányelv azon bekezdéséből kell kiindulni, amely kimondja, hogy „a tárhely szolgáltató tevékenysége pusztán technikai, automatikus és passzív jellegű, ami azt is jelenti, hogy az említett szolgáltatásnyújtónak sem tudomása nincs a továbbított, illetve tárolt adatról, sem nem kezeli az adatot.”²⁴

Mindezekon kívül, említést érdemel az Európai Bizottság 2017. szeptember 28-án kelt azon közleménye, amely a jogellenes tartalmakkal szembeni fellépés kiemelt jelentőségére, illetve az online platformok megnövelt felelősségére hívta fel a figyelmet.²⁵ Ezen Közlemény értelemszerűen kötelező jogi kötőerővel nem rendelkezik, csupán iránymutatásul kíván szolgálni az online platformok üzemeltetői számára az egyes jogellenes tartalmak hatékony módon történő felügyeletére és hozzáférhetetlenné tételére vonatkozóan.

Említhető továbbá az az ajánlás, amelyet a Bizottság 2018 márciusában fogadott el, és amelynek tárgyát az illegális online tartalom hatékony kezelésére irányuló intézkedések jelentik.²⁶

Habár a két dokumentum közül egyik sem bír kötelező erővel, mégis előmozdítottak az EU tagállamai közötti diskurzust a közösségi média oldalak üzemeltetőinek a felelősségét érintően.

4. Néhány példa

A közvetítő szolgáltatók felelősségét érintően fontos tanulságul szolgálhat az EJEB gyakorlatából, illetve a hazai judikatúrából választott néhány eset.

A jogsértő tartalmú kommentek eltávolítása tekintetében az első mérföldkő az Emberi Jogok Európai Bíróságának *Delfi AS v. Észtország* ügyében²⁷, 2013-ban hozott ítélete volt, mely kimondta, hogy az elektronikus hírportálok felelősségre vonhatóak a jogsértő kommentekért. Az ügy jelentősége kiemelkedő volt a felelősségi kérdések szempontjából, hiszen lényegében az Eker. Irányelvnél

²² NÉMETH Szabolcs: A közösségi oldalak szolgáltatóinak a jogi felelőssége – rendszertani elemzés. <https://infojog.hu/dr-nemeth-szabolcs-a-kozsosegi-oldalak-szolgaltatoinak-jogi-felelossege-rendszertani-elemzes-i-resz-20191-72-3-7-o/> (letöltés ideje: 2021.01.03.)

²³ Az Európai Unió Bírósága előtt folyó C-236/08 és C-238/08 egyesített ügyek

²⁴ Eker. Irányelv 43. Preambulumbekezdés.

²⁵ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Fellépés a jogellenes online tartalmak ellen, Az online platformok megnövelt felelőssége felé. Brüsszel 2017.9.28. COM (2017) 555 final.

²⁶ A Bizottság (EU) 2018/334. sz. ajánlása. 2018. március 1.

²⁷ Delfi As v. Estonia no. 64569/09, 2013.10.10-i ítélet.

tágabban értelmezte a szerkesztett online tartalomért való felelősséget. Az ügy alapját egy újságcikk képezte, amely a legnagyobb helyi internetes híroldalon, a Delfin jelent meg. A híradás szerint, Észtország partjainál télen megfagyott a víz, ezért néhány szigetet célravezetőbb a jégen vezetett utakon megközelíteni. A cikk arról számolt be, hogy a jégutakat nem lehetett megnyitni. Ennek okaként azt jelölte meg, hogy egy hajózási cég, amely kompokat üzemeltet a szárazföld és a szigetek között, megváltoztatta a azok útvonalát, így a jég nem tudott kellően megvastagodni, így nem biztonságos rajta a közlekedés. A cikk alatt lehetőség volt kommentelésre, amely lehetőséggel nagyszámú olvasó élt is. A kommentek között több felháborodott vélemény is olvasható volt, amelyek keményen kritizálták a hajózási társaságot és annak egyik vezetőjét. A hajózási cég a kommenteket látva felszólította az újságot, hogy távolítsa el a sértő megjegyzéseket, aminek a Delfi eleget is tett. Később, ennek ellenére az érintett társaság polgári jogi pert indított a Delfi ellen, amelyek során az észt bíróságok annak ellenére is felelősségre vonták az internetes lapot, hogy addigra már minden személyiségi jogot sértő komment eltávolításra került. Az internetes sajtótermék ezt követően fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához, amely kimondta, hogy jelen esetben nem sérült megalapozatlanul a véleménynyilvánítás szabadsága.

Az EJEB ítéletében többek között kifejtette, hogy az újságnak nem csak magának a cikkből származott anyagi haszna, hanem a kommentelhetőség biztosításából is. Az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint a Delfinek előre kellett volna látnia, hogy milyen indulatokat korbácsol fel a cikke, és ehhez mérten kellett volna alakítania a kommentelési rendszerét. Az EJEB ítélete szerint, az újságnak meg kellett volna előznie, hogy becsületsértő megnyilvánulások kerüljenek nyilvánosságra. A mérlegelési szempontok közül, kiemelt jelentőséggel bírt az a körülmény is, hogy a weboldal nem kötötte regisztrációhoz a kommentelés lehetőségét, így a kommentelők felelősségre vonásának és így a primer jogi felelősség érvényesítésének lehetősége gyakorlatilag ellehetetlenült.²⁸

Áttérve a hazai Alkotmánybíróság gyakorlatára, csupán egyetlen példával élve, a *9/2014. (V.30.) AB határozatában* vizsgálta a személyiségi jogot sértő kommentek eltávolításáért való felelősség kérdéskörét. Az Alkotmánybíróság a határozatában kimondta, hogy *„jelentős különbség van az internetes oldal üzemeltetője által szerkesztett, és ekként tartalmi egységet alkotó (tartalom) szolgáltatás és az úgynevezett Web 2.0, vagyis a közösségi oldalak és a tisztán véleményoldalak között [...] Ez utóbbiaknak nincs szerkesztőjük, és ezért nem is lépnek fel tájékoztatási vagy hasonló igénnyel: céljuk az internetes közösségbe tartozók közötti eszmecsere, egyáltalán, a kommunikáció lehetőségét biztosítani.”*²⁹ Végeredményben az AB a Facebook-profilok, illetve oldalak alatti hozzászólásokért kizárta a felelősséget tekintettel arra, hogy azok nem az internetfelhasználók számára nyilvánosan elérhető tartalmat szolgáltatnak, hanem csak az „ismerősök” számára hozzáférhetőek. Valójában azonban ez a megközelítés aggályosnak tekinthető, így e körben érdemes említenünk a Kúria vonatkozó álláspontját is amely szerint, *„a kommentet elhelyező személy mellett maga is részese lesz a véleményközlésnek vagy tényállításnak,*

²⁸ Delfi As v. Estonia no. 64569/09, 2013.10.10-i ítélet.

²⁹ *9/2014. (V.30.) AB határozat* (61) bekezdés.

*hasonlóan ahhoz, ahogyan a sajtószerv is „közlője” a sajtótermékben megjelenő olvasói levelekben foglalt tartalmaknak”.*³⁰ Ha pedig jóhírnév vagy becsületsértő volt a komment, az ezzel egyenesen hozza magával az üzemeltető felelősségét.

A jogsértő tartalmú kommentek és képek mellett, a magánszféra oltalma szempontjából kiemelést érdemelnek a közösségi oldalakon megjelenő, célzott hirdetések és az azokért való felelősség témaköre is, hiszen az e hirdetések nagy része a felhasználó oldalon végzett tevékenységének a nyomon követésén alapul. Így a közösségi oldal által a felhasználó „profilozása” és feltérképezése rendkívül aggályos lehet a privátszféra oltalma szempontjából. Ez az adatgyűjtés a nem közölt, gondolat formájában maradó véleményekre is kiterjedhet; ennek példája az el nem küldött, ki nem posztolt üzenetek, tartalmak elemzésének bevonása a felhasználó profiljának összeállításába. Így az el nem küldött üzenet sem marad teljesen titokban, ami az offline világban pedig általában ez magától értetődő. Az efféle reklámok tekintetében a felhasználók jelezhetik a magánszféra esetleges sérelmét az oldalnak, amely a fentebb említett értesítési-eltávolítási eljárás keretében vizsgálja azt. Ezzel a platform egyszerre szerkesztői és bírói szerepbe is kényszerül, dönt a tartalom törlése vagy további elérhetősége ügyében, ezáltal dönt a vizsgált tartalom jogszerűsége felől is. Ha a platform úgy dönt, hogy nem távolítja el a bepanaszolt tartalmat, maga is perelhetővé válik.

Záró gondolatok

Összességben elmondható, hogy a közösségi platformok a gondolatok szabad piacaként rendkívül nagy hatást jelentenek. A közösségi oldalak felelősségére vonatkozóan kiindulási alapot jelenthetnek a „*notice and takedown*” eljárás szabályai, amelyekre vonatkozóan az esetjog is növekvő tendenciát mutat. A vélemények szabad köztereként ezeknek a platformoknak a magánszféra védelmét is biztosítaniuk kell, amely esetről-esetre történő, bonyolult jogalkalmazói feladatot jelenthet. Napjaink digitalizált valóságban, a korábbi időszakokhoz képest, egyértelműen megsokszorozódtak azok az eszközök, amelyek potenciális „fenyegetést” jelenthetnek a magánélethez való jogra vonatkozóan. Csupán néhány példával élve, a jogalanyok mindennapi életét átszövő online tevékenységek, különösen a közösségi média oldalai, megteremtették az *e-privacy* kérdéskörét és azt az igényt, hogy a magánélet védelme a materiális valóságon túl, az online térben is megvalósuljon. A tartalomszolgáltatók felelősségének keretei élesen a társadalmi érdeklődés keresztmetszetébe tartozó problémakört jelentenek, amely kereteinek megrajzolás fontos, megválaszolandó jogalkotói feladatot jelent.

³⁰ Kúria Pfv. IV. 20.794/2016. sz. ítélete.

Irodalomjegyzék

- FÉZER, Tamás: *A privátszféra polgári jogi védelmének alapkérdései*. Debreceni Jogi Műhely, 2014/1-2. DOI10.24169/DJM/2014/1-2/5, http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2_2014/a_privatszfera_polgari_jogi_vedelmenek_alapkerdesei/ (2020.08.22.). <https://doi.org/10.24169/DJM/2014/1-2/5>
  - GLANCY, Dorothy J.: *The invention of the right to privacy*, Arizona Law Review, 1979/1.
  - HIRSCH, Dennis D.: *Privacy, Public Goods and the Tragedy of the Trust Commons: A Response to Professors Fairfield and Engel*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2783933 (14.10.2020).
  - KALVEN JR, Harry: *The Right of Privacy in Tort Law - Were Warren and Brandeis Wrong?* https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=13422&context=journal_articles (2020.08.17).
  - MENYHÁRD Attila: *A magánélethez való jog elméleti alapjai*. In Medias Res. 2014/2.
  - PROSSER, William L.: *Privacy*, California Law Review. 1960. 383. <https://doi.org/10.2307/3478805>
  - ROSSITER, Clinton: *Constitutional Dictatorship*. Princeton University Press, 1948.
  - SCHOEMAN, Ferdinand D.: *Privacy: Philosophical Dimensions of Privacy: An Anthology*. Cambridge University Press, Cambridge, 1984. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511625138>
  - SCHWARTZ, Paul M. – PFEIFER, Karl Nikolaus: *Prosser's Privacy and the german right of personality: Are Four privacy torts better than one unitary concept?*, California Law Review, 2010/6.
  - SZABÓ Máté Dániel: *Kísérlet a privacy meghatározására a magyar jogrendszer fogalmaival*. Infotárs 2005/5. <https://doi.org/10.22503/inftars.V.2005.2.3>
  - SZÉKELY László: *A személyiségi jogok hazai elmélete. A forrásvidék*. In medias res, 2012/1. <http://real.mtak.hu/108591/1/media-tudomany-szekely-laszlo-a-szemelyisegi-jogok-hazai-elmlete-a-forrasvidek-labady-tamas-cikk-12.pdf> (2020.07.20.).
  - WARREN, Samuel – Brandeis, Luis: *The Right to privacy*. Harvard Law Review, 15.12.1890. <https://doi.org/10.2307/1321160>
  - ZHAO, Shanyang: *"Internet Use and Social Capital"* Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Marriott Hotel, Loews Philadelphia Hotel, Philadelphia, PA, 12.08.2005,
  - http://www.allacademic.com/one/www/research/index.php?cmd=Download+Document&key=unpublished_manuscript&file_index=1&pop_up=true&no_click_key=true&attachment_style=attachment&PHPSESSID=cad89aaa7e58882ff54deba93d04d2f9 (2020.12.11.).
-
-

Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok az élelmiszer-ellátási láncban - A 2019/633/EU irányelv összevetése a magyar szabályozással

Csirszki Martin Milán *

Ez a rövid összefoglaló a szerző 2020. október 8-án, „A vállalatok büntetőjogi és közigazgatási jogi felelőssége, különös tekintettel a kartelljog és az adatvédelmi jog területén de lege lata és de lege ferenda” című, a Heidelbergi és a Miskolci Egyetem által közösen szervezett nemzetközi konferencián tartott előadásán alapul. A tanulmány egy rövid betekintést nyújt a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban a vállalkozások közötti kapcsolatokban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatokról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelv, valamint a tisztességtelen forgalmazói magatartásokra vonatkozó magyar szabályozás összehasonlításába.

Kulcsszavak: tisztességtelen piaci gyakorlatok, tisztességtelen forgalmazói magatartásokra vonatkozó magyar szabályozás, 2019/633 EU irányelv, mezőgazdaság, élelmiszer-ellátási lánc, összehasonlítás.

Unfair trading practices in the agriculture and food supply chain. Comparing the 2019/633 EU Directive with the Hungarian regulation

This brief summary is based on the author's presentation held on the 8th of October 2020 on the international conference titled Straf- und bußgeldrechtliche Verantwortung von Unternehmen insbesondere im Kartell- und Datenschutzrecht de lege lata und de lege ferenda organised by the University of Heidelberg and the University of Miskolc. The study gives a short introduction to the comparison of the Directive (EU) 2019/633 on unfair trading practices in business-to-business relationships in the agricultural and food supply chain and the Hungarian regulation on the unfair practices of distributors.

Keywords: unfair trading practices, Hungarian regulation on unfair practices of distributors, EU Directive 2019/633, agriculture, food supply chain, comparison.

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2197>

Az Európai Parlament és a Tanács 2019 áprilisában irányelvet fogadott el az élelmiszer-ellátási láncban előforduló, vállalkozások közötti tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok vonatkozásában (a továbbiakban: Irányelv).¹ Az Irányelv

---

* PhD-hallgató, Agrár- és Munkajogi Tanszék, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolci Egyetem.

¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/633 irányelve (2019. április 17.) a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban a vállalkozások közötti kapcsolatokban előforduló tisztességtelen piaci

minimumharmonizációt céloz meg, azaz a tagállamok elfogadhatnak olyan nemzeti szabályokat, illetve fenntarthatják azokat a nemzeti szabályaikat, amelyek szigorúbbak, mint az Irányelvben megfogalmazottak. Az Irányelvet több mint egy évtizedes felkészülés és tárgyalás előzte meg.² A kiemelkedő alkupozíciók, a gazdasági függőség, az erőfölény és a piaci koncentráció mind olyan kérdéskörök, amelyek az elmúlt időszakban felvetődnek, ha a mezőgazdaságban és az élelmiszer-ellátási láncban zajló piaci versenyről beszélünk. Kétségtelen, hogy számos probléma adódik az élelmiszer-ellátási láncok globalizációjából, amelynek legnagyobb elszenvedői a mezőgazdasági termelők, a kis és közepes méretű vállalkozások, amelyek komoly kihívásokkal találják szemben magukat, ha élelmiszerfeldolgozó nagyvállalatokkal vagy kiskereskedelmi szuper- és hipermarketekkel kötnek üzletet.^{3,4} Ahogy az Irányelv is fogalmaz: „Általános jelenség, hogy a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban belül a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek beszállítói és vevői közötti tárgyalási pozíciókat nagy fokú egyenlőtlenség jellemzi. Ezek a tárgyalási pozíciók terén mutatkozó egyenlőtlenségek valószínűsíthetően tisztességtelen piaci gyakorlatokhoz vezetnek, amennyiben a nagyobb és erősebb kereskedelmi partnerek bizonyos olyan gyakorlatokat vagy szerződéses megállapodásokat próbálnak kikényszeríteni az értékesítési ügyletekre vonatkozóan, amelyek az ő előnyüket szolgálják.”⁵ Ez a rövid összefoglaló az újonnan elfogadott Irányelv és a hatályos magyar szabályozás néhány aspektusának összehasonlítását kívánja elvégezni, különös tekintettel a személyi hatályra, a tárgyi hatályra, a listázott magatartásokra és a szankciórendszerre. Az érdemi rész előtt, néhány gondolat kerül megfogalmazásra az Európai Unió versenyjogát illetően, míg az összehasonlítás után a kérdéskörhöz kapcsolódó magyar jogalkalmazás néhány statisztikai adatai jelennek meg. Végezetül pedig egy konklúzió levonására kerül sor.

---

gyakorlatokról, HL L 111., 2019.04.25., 59. o.

² Liyang Hou: Superior bargaining power: the good, the bad and the ugly, *Asia Pacific Law Review*, 27 (2019) 1., p. 46., <https://doi.org/10.1080/10192557.2019.1661589>. EU dokumentumok a témakörrel kapcsolatban: COM(2009) 591 - A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai gazdasági és Szociális bizottságnak és a Régiók Bizottságának - Hatékonyabban működő élelmiszer-ellátási lánc; 2008/2175(INI) – Jelentés az európai élelmiszerárakról; 2013/C 227 E/03 - Az Európai Parlament 2012. január 19-i állásfoglalása az élelmiszer-ellátási láncban tapasztalható egyensúlyhiányokról; COM/2013/037 - Zöld Könyv az európai vállalkozási élelmiszer- és nemélelmiszer-ellátási lánc mentén alkalmazott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról; COM(2014) 472 - A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az élelmiszer-ellátási lánc vállalkozások közötti, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatainak kezelése; COM(2016) 32 - A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az élelmiszer-ellátási lánc vállalkozások közötti, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól; 2018/C 086/05 - Az Európai Parlament 2016. június 7-i állásfoglalása a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról az élelmiszer-ellátási láncban; COM(2018) 173 – Javaslat – az Európai Parlament és a Tanács irányelve az élelmiszer-ellátási láncban a vállalkozások közötti kapcsolatokban előforduló tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról.

³ Peter Andree – Jeffrey Ayres – Michael Bosia – Marie-Josée Massicotte (szerk.): *Globalization and Food Sovereignty - Global and Local Change in the New Politics of Food*. University of Toronto Press, Toronto, 2014, 3–4. o.

⁴ Valeria Sodano, Fabio Verneau: Competition Policy and Food Sector in the European Union, *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*, 26 (2014) 3., 162. o.

⁵ Irányelv, (1) preambulumbekzdés.

Az Európai Unió versenyjogi eszköztára, kiváltképpen az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 102. cikke szerinti gazdasági erőfölénnyel való visszaélés nem szolgál megfelelő eszközzel az élelmiszer-ellátási láncban tapasztalható speciális helyzet. Bár a piac egyre koncentráltabbá válik, de a kiskereskedelmi áruházláncok piaci részesedése alapján az EUMSz. 102. cikkének alkalmazásához szükséges követelmények nem állnak fenn.⁶ Nemcsak az EU szabályai, hanem a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés nemzeti szabályai sem alkalmasak a probléma kezelésére,⁷ ezért sui generis, speciális normák szükségeltetnek ahhoz, hogy az élelmiszer-ellátási lánc egyensúlytalanságait kezelni lehessen. Az Irányelv elfogadásáig ilyen speciális jogalkotási aktus nem létezett uniós szinten, de a tagállamok többsége rendelkezett különböző szabályozási megoldásokkal nemzeti szinten.

Hús tagállam esetében beszélhetünk valamilyen, a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat szabályozó megoldásról: nyolc tagállam szektorokon átívelő, általános szabályozást alkalmaz, mint például Németország, míg tizenkettő tagállam kizárólag az élelmiszer-ellátási láncra koncentráló szektorspecifikus szabályozással rendelkezik. Utóbbi csoportba tartozik Magyarország is.⁸

Magyarországon a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek vonatkozásában a beszállítókkal szemben alkalmazott tisztességtelen forgalmazói magatartás tilalmáról szóló 2009. évi XCV. törvény (a továbbiakban: törvény) szabályozza a kérdéskört, amely 2010. január 1-jén lépett hatályba. Látható, hogy a szektorspecifikus magyar szabályozás több mint egy évtizedes múlttra tekint vissza bármilyen uniós szabályozási kötelezettség hiányában is. A törvény címe forgalmazókat említi, de a személyi hatály a mezőgazdasági és élelmiszeripari terméket termelő, illetve feldolgozó természetes személyre (ideértve az őstermelőt, egyéni vállalkozót és a családi gazdálkodót is), jogi személyre, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetre, továbbá a termelői szervezetre, illetve termelői csoportra, valamint a mezőgazdasági és élelmiszeripari terméket átalakítás vagy feldolgozás nélkül tovább értékesítő, vagy a végső fogyasztó részére értékesítő természetes személyre, jogi személyre, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetre, az ilyen személy vagy szervezet számára a termék beszerzésével, illetve értékesítésével kapcsolatban szolgáltatást nyújtó és ennek során a termék beszállítójával közvetlen üzleti kapcsolatba kerülő harmadik közreműködő szereplőre terjed ki. A személyi hatály kapcsán nincsenek meghatározva bevételi határértékek, így a hatály nincs tovább szűkítve. Ezzel szemben az Irányelv bevételi határértékeket határoz meg. Meg kell azt is említeni, hogy a törvény csak a forgalmazók tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatait tilalmazza, míg az Irányelv az élelmiszer-ellátási lánc teljes vertikumát lefedi, s tisztességtelennek ítéli a felsorolt magatartásokat akkor is, ha azt

⁶ Victoria Daskalova: The New Directive on Unfair Trading Practices in Food and EU Competition Law: Complementary or Divergent Normative Frameworks? *Journal of European Competition Law & Practice*, 10 (2019) 5., 284. o.

⁷ A magyar szabályozással kapcsolatban lásd Firniksz Judit – Dávid Barbara: A versenyjog határterületei: a vevői erő régi és új szabályai, *Magyar jog*, 67 (2020) 5., 276–287. o.

⁸ Lásd részletesen Fabrizio Cafaggi – Paola Iamiceli: *Unfair Trading Practices in the Business-to-Business Retail Supply Chain – An overview on EU Member States legislation and enforcement mechanisms*, JRC Technical Reports, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018.

nagykereskedő vagy élelmiszerfeldolgozó követi el a beszállítójával szemben. Ennek következményeképpen azt mondhatjuk el, hogy míg egy aspektusban az Irányelv személyi hatálya szűkebb, mert a törvény nem differenciál bevételi határértékek szerint, addig egy másik aspektusban tágabb, mivel – ellentétben a törvénnyel – az Irányelv nem csak a forgalmazók tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatait tilalmazza.

Meglátásom szerint, a magyar jogalkotó számára nem szükséges a törvény személyi hatályának módosítása a bevételi határértékek vonatkozásában, viszont a beszállítók védelmét szükséges kiterjeszteni a nagykereskedők és élelmiszerfeldolgozók magatartásaival szemben is. Az előbbi oka abban rejlik, hogy a törvénynek jól működő végrehajtási mechanizmusa van, s azt nem indokolt megzavarni a bevételi határértékek bevezetésével, s így a hatály szűkítésével. A másik ok abban keresendő, hogy ha a magasabb bevételekkel rendelkező beszállítók kikerülnek a törvény hatálya alól, akkor a szabályozás kontraproduktívává válhat, hiszen a vevők inkább azoktól vásárolnának, akik nem esnek a törvény hatálya alá, így elkerülve az esetleges jogsértéseket.⁹

A törvény és az Irányelv tárgya hatálya szintén különbözik. A törvény visszautal az az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről szóló 178/2002/EK rendelet (a továbbiakban: Élelmiszerrendelet) 2. cikke szerinti fogalomra, amely szerint az élelmiszer minden olyan feldolgozott, részben feldolgozott vagy feldolgozatlan anyagot vagy terméket jelent, amelyet emberi fogyasztásra szánnak, illetve amelyet várhatóan emberek fogyasztanak el. Ehhez teszi hozzá azt a törvény, hogy azok esnek a hatálya alá, amelyek a végső fogyasztó számára való értékesítéshez további feldolgozást nem igényelnek. Ehhez képest az Irányelv hatálya az EUMSZ I. mellékletében felsorolt termékekre, valamint az említett mellékletben fel nem sorolt azon termékekre terjed ki, amelyeket élelmiszerként való felhasználás céljából az említett mellékletben felsorolt termékek felhasználásával dolgoznak fel. Jelentős különbségek vannak ennek tekintetében, amelyek közül csak kettőt kívánok megemlíteni. Az Irányelv hatálya az élő állatra teljes egészében kiterjed, míg a törvény kizárólag a forgalomba hozatalra előkészített, emberi fogyasztásra szánt állatokra vonatkozik. Az Irányelv a feldolgozatlan dohányra és dohányhulladéokra is alkalmazandó, viszont a törvény hatálya a dohányra és dohánytermékekre nem vonatkozik. Véleményem szerint, annak érdekében, hogy a törvény összhangba kerüljön az Irányelvben foglaltakkal, a magyar jogalkotónak szükséges megváltoztatnia a törvény tárgyi hatályát.

Ugyanakkor nem felejthetjük el azt sem, hogy Magyarországon van egy másik törvény is, amely a jelentős piaci erőt szabályozza: a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (a továbbiakban: Kertv.). Ez egy általános törvény az eddig tárgyalt szektorspecifikus törvényhez képest. A Kertv. szerint a beszállítókkal szemben a jelentős piaci erővel visszaélni tilos. A Kertv. hatálya minden olyan termékre kiterjed, amelyet a szektorspecifikus törvény nem fed le. Ez a *lex specialis derogat legi generali* elvének következménye. Felmerül a kérdés, hogy megfelelő megoldás-e az Irányelv implementálása érdekében az, hogy esetleg két különböző

---

⁹ Firniksz, Dávid: i.m. 277. o.

törvény tartalmazná az Irányelv szabályait? A szektorspecifikus törvény tárgyi hatálya lefedné azokat a termékeket, amiket eddig is, a Kertv. hatálya pedig azokat, amelyekre a nemzeti szabályozásnak az Irányelv következtében kell kiterjednie. Véleményem szerint, ez nem lenne megfelelő megoldás, így a szektorspecifikus törvény tárgyi hatályának módosítása is indokolt.

A szabályozás legfontosabb részét, a felsorolt tilalmazott magatartásokat illetően bizonyos különbségekre figyelmesek lehetünk. Az Irányelvben tizenöt magatartás van listázva, amelyből kilenc *per se* tilalmazott, míg hat csak abban az esetben, ha azokról a beszállítói megállapodásban vagy a beszállító és a vevő közötti bármilyen későbbi megállapodásban előzetesen, világosan és egyértelműen nem állapodtak meg. A magyar törvény nem alkalmaz ilyesfajta differenciálást. Ha megnézzük az Irányelv és a törvény megszövegezését, láthatóvá válik, hogy előbbi jóval általánosabb módon írja le a magatartásokat, míg utóbbi egy kazuisztikusabb, részletesebb megszövegezési megoldást követ a maga huszonnyolc tilalmazott magatartásával. Három olyan magatartás lelhető fel az Irányelvben, amely nem feleltethető meg a szektorspecifikus törvény egyetlen magatartásának sem:

1. a vevő az (EU) 2016/943 európai parlamenti és tanácsi irányelv (9) értelmében jogosulatlanul megszerzi, hasznosítja vagy felfedi a beszállító üzleti titkait;
2. a vevő kereskedelmi megtorló intézkedésekkel fenyegeti a beszállítót vagy kereskedelmi megtorló intézkedéseket alkalmaz vele szemben, ha a beszállító él szerződésből eredő vagy törvényes jogaival, így többek között jogalkalmazó hatósághoz panaszt nyújt be vagy valamely vizsgálat során együttműködik a jogalkalmazó hatóságokkal;
3. a vevő a beszállító termékeinek értékesítésével kapcsolatos fogyasztói panaszok kivizsgálása költségeinek ellentételezésére kötelezi a beszállítót, annak ellenére, hogy a beszállító nem volt gondatlan, illetve nem követett el hibát.

Ezeket a magatartásokat szükséges a magyar törvénybe belefoglalni, hogy az Irányelv minimumharmonizációs kívánalmának a magyar szabályozás megfeleljen. Bár ha megengedőek vagyunk, akkor a fentebbi harmadik magatartás megfeleltethető lehet a törvény egyik rendelkezésének, amely szerint tilos a beszállító által nem igényelt, illetve érdekeit nem szolgáló szolgáltatások igénybevételének előírása, illetve e szolgáltatásokért díj - bármilyen jogcímen történő - felszámítása a beszállító felé. A fentebbi második magatartás egyik eleme a fenyegetés, amely megjelenik a törvény egyik rendelkezésében, viszont a tilalom a magyar szabályozásban arra vonatkozik, ha a fenyegetés azért történik a kereskedő részéről, hogy a beszállítói árat csökkentse. Véleményem szerint, az Irányelv további tizenkettő magatartása valamilyen formában megtalálható a magyar törvényben, így csak kisebb módosítások szükségesek.

Ami a szankciórendszert illeti, az Irányelv akként rendelkezik, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy valamennyi jogalkalmazó hatóságuk rendelkezzen a feladatai ellátásához szükséges erőforrásokkal és szakértelemmel, és arra vonatkozó hatásköröket ruháznak a jogalkalmazó hatóságokra, hogy a nemzeti szabályokkal és eljárásokkal összhangban eljárásokat írjanak elő vagy

kezdeményezzenek pénzbírságnak vagy más ugyanilyen hatékony szankcióknak, illetve ideiglenes intézkedésnek a jogsértés elkövetőjére történő kiszabása céljából. Ezen túl még további öt hatáskört sorol fel az Irányelv annak érdekében, hogy a végrehajtás hatékonyan működhessen.¹⁰ Az mondható el, hogy a tagállamok saját maguk alakíthatják ki a szankciórendszerüket jogi hagyományaiknak megfelelően, s így egymás mellett különböző típusú szankciórendszerek létezhetnek a különböző tagállamokban. Nézzük most meg a magyar törvény jogkövetkezményeinek rendszerét.

A szankciórendszer két részre bontható: először, a jogalkalmazó hatóság, azaz a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal az ügydöntő határozat meghozatalát megelőzően tájékoztatja a kereskedőt a feltárt jogsértésről. Az eljárás alá vont kereskedő a tájékoztatást követő tíz napon belül írásban kötelezettséget vállalhat arra, hogy a feltárt jogsértés vonatkozásában magatartását meghatározott módon összhangba hozza e törvény rendelkezéseivel. Másodszor, ha ez nem történik meg, pénzbírságot szab ki.¹¹ A hatóság bizonyos esetekben a kötelezettségvállaló nyilatkozat megtételi lehetőségének biztosítása nélkül is kiszabhat pénzbírságot a jogsértőre.¹² A vizsgált kilenc év során a nyilvános adatok alapján 206 termékpálya-felügyeleti jogsértés történt: ezek túlnyomó része anyagi jogi jogsértésnek tekinthető, amelyek a Tfmtv. 3. § (2) bekezdésének valamely pontjába ütköznek, valamint van néhány eset, amelyekben eljárási jogsértés történt, tipikusan az adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása. Az összesetszám kapcsán megállapíthatjuk, hogy körülbelül 70%-ban zárult termékpálya-felügyeleti bírság kiszabásával az eljárás, míg körülbelül a maradék 30%-ban került sor kötelezettségvállaló nyilatkozat megtételére a jogsértő részéről. Az adatok azt mutatják, hogy 45 hatósági eljárás kapcsán indult bírósági felülvizsgálati eljárás, amely megközelítőleg az ügyek 22%-át jelenti. Ha a kiszabott termékpálya-felügyeleti bírságok mértékét vesszük szemügyre, akkor világosan látszik, hogy a 2011. és a 2012. év kiemelkedik, hiszen mindkét évben több mint egy milliárd forintnyi bírság kiszabására került sor. A 2013. évben ez visszaesett 215 millió forintra, s azt követően is csupán a 2015. év (224 millió forint) és a 2016. év (227 millió forint) közelítette ezt meg. A 2014. évben rekordalacsony 6,5 millió forintnyi bírság kiszabására került sor. A 2017. évtől (81 millió forint) kezdődően lassú emelkedés figyelhető meg, hiszen a 2018. év (108 millió forint) és a 2019. év (166 millió forint) is felülmúlta az azt megelőzőt.

Összességében az mondható el, hogy néhány változtatás szükségeltetik, hogy az Irányelvet a magyar jogalkotó megfelelően implementálja, de a magyar törvény biztos alapokon nyugszik. A szankciórendszer jelentős mértékben a pénzbírságok kiszabásának gyakorlatán alapul. Az Irányelv nem fog jelentős változást hozni a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási lánc tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatainak magyarországi szektorspecifikus szabályozásában.

---

¹⁰ Irányelv, 6. cikk.

¹¹ Törvény, 6. §.

¹² Törvény, 8. § (1a) bekezdés.

Irodalomjegyzék

- Fabrizio Cafaggi – Paola Iamiceli: *Unfair Trading Practices in the Business-to-Business Retail Supply Chain – An overview on EU Member States legislation and enforcement mechanisms*, JRC Technical Reports, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018.
  - Firniksz Judit – Dávid Barbara: A versenyjog határterületei: a vevői erő régi és új szabályai, *Magyar jog*, 67 (2020) 5., 276–287.
  - Liyang Hou: Superior bargaining power: the good, the bad and the ugly, *Asia Pacific Law Review*, 27 (2019) 1., p. 46., <https://doi.org/10.1080/10192557.2019.1661589>.
  - Peter Andree – Jeffrey Ayres – Michael Bosia – Marie-Josée Massicotte (szerk.): *Globalization and Food Sovereignty - Global and Local Change in the New Politics of Food*. University of Toronto Press, Toronto, 2014. <https://doi.org/10.3138/9781442696860>
  - Valeria Sodano – Fabio Verneau: Competition Policy and Food Sector in the European Union, *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*, 26 (2014) 3., 155–172. <https://doi.org/10.1080/08974438.2013.833576>
  - Victoria Daskalova: The New Directive on Unfair Trading Practices in Food and EU Competition Law: Complementary or Divergent Normative Frameworks? *Journal of European Competition Law & Practice*, 10 (2019) 5., 281–296. <https://doi.org/10.1093/jeclap/lpz032>
-
-

Compliance – Hazai és nemzetközi „Jó gyakorlatok” Gerhard Dannecker*

A compliance a vállalatok feladata, amely kötelezi őket a hatályos jog és vállalatok belső szabályzatának betartására. A belső szabályok, amelyek gyakran a „jó gyakorlatokon” alapulnak, önszabályozás tárgyát képezik. E tekintetben erős eljogiasodás felé mutató tendenciák mutatkoznak meg. Az USA-ban ezt tükrözi a „Vállalati compliance programok értékelése” című útmutató. Ezért a vállalatoknak követniük kell a nemzeti és nemzetközi „jó gyakorlatokat”; azonban nem szabad a „jó gyakorlatokat” a „legjobb gyakorlatokkal” azonosítani.

Kulcsszavak: compliance, jó gyakorlatok, legjobb gyakorlat, belső vállalati szabályok, eljogiasodás

Compliance – Domestic and International Good Practices

Compliance is the task of the companies which obliges them to comply with the law and the company's internal rules. Internal rules, often based on „good practices”, are subject to self-regulation of the company. In this respect there are strong tendencies, which move in the direction of juridification. In the USA, this is reflected in the guide „Assessing corporate compliance programmes”. Companies should follow national and international „best practices”, however, „good practices” should not be equated with „best practices”.

Keywords: compliance, best practice, good practice, internal company policies, juridification

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2198>

1. Compliance, mint a vállalat feladata

A compliance, amely az Amerikai Egyesült Államokból¹ az európai vállalati gyakorlatba is bekerült, az Európai Unióban és tagállamaiban is évtizedes fejlődésre tekinthet vissza. Fogalma ennek ellenére még mindig nem egyértelmű. Egyetértés mutatozik azonban abban, hogy mindenekelőtt a hatályos jognak való megfelelés kötelezettségét, továbbá a vállalati önszabályozás betartását foglalja magába. Ennek megfelelően a részvénytársaságokra vonatkozó német

---

* Seniorprofesszor, Heidelbergi Egyetem, Jogtudományi Kar, Német, Európai és Nemzetközi Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Intézet. A tanulmányt fordította Prof. Dr. Jacsó Judit egyetemi tanár (Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete) és Szikszai Dóra joghallgató (Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete). Lektorálta: Dr. Kerekes Viktória tudományos munkatárs (Heidelberi Egyetem Jogi Kara).

¹ Zur Entwicklung der Compliance in den USA ROTSCH, Thomas: In: ACHENBACH, Hans – RANSIEK, Andreas – RÖNNAU, Thomas (Szerk.), Wirtschaftsstrafrecht, 5. Aufl. 2019, 4. Kapitel 1, Rn. 11.

vállalatirányítási kódex (DCGK)² a törvényességi kötelezettség keretein belül előírja, hogy az elnökségnek be kell tartania a jogszabályi rendelkezéseket, valamint a vállalat belső irányelveit, ezek betartását pedig szervezeti óvintézkedésekkel az alárendelt szinteken is biztosítani kell. A vállalat vezetői a törvényességi ellenőrzési kötelezettség³ birtokában kötelesek továbbá biztosítani, hogy a csoporthoz tartozó társaságok úgyszintén megfeleljenek ezeknek az előírásoknak. Részvénytársaságok esetében ez a részvénytársaságokról szóló törvény 161. §-ába⁴ foglalt törvényi kötelezettségnek feleltethető meg.⁵ Ezenfelül az elnökségi felelősség a csoportvállalatokra is kiterjed ennek folyamánaképpen a társasági jogi elkülönítési elv nem érvényesül teljes terjedelmében.

A compliance-nek minden vállalatban a vállalati vezetés köréből kell szerveződnie. Mivel a törvények és szabályok betartása sajátos feladata a vállalati vezetésnek, ezért ezt a feladatot teljes egészében nem delegálhatja az alárendelt munkatársakra. Ennélfogva szükséges egy compliance osztály létesítése és a compliance feladatok átruházása.

Ezenfelül a vállalati vezetés felelős az önszabályozás megvalósításáért, és ebben az összefüggésben nyernek jelentőséget az angolamerikai üzleti tanulmányokból származó „hazai és nemzetközi jó gyakorlatok” – a cégben bevált, optimális, illetve példaértékű metódusok, gyakorlatok, eljárások. A compliance tehát a jogszabályi és működési előírások betartását jelenti, amelyek betartásával és betartatásával egy compliance szervezetet bízhatnak meg.

2. Hazai és nemzetközi „jó gyakorlatok” / Az etikai és belső vállalati szabályok eljogiasodása felé mutató tendenciák

Annak érdekében, hogy a felelősség és a szankciók kockázata a lehető legalacsonyabb legyen, és hogy elkerüljék a negatív publicitást, a vállalatoknak célszerű a jogilag kötelező érvényű szabályoknak való megfelelésen túlmenően a "hazai és nemzetközi jó gyakorlatokat" követni. Amennyiben a tevékenységüket

² Zur Rechtslage bei der Aktiengesellschaft SPIEBHOFER, Birgit: NZG 11/2018, 441 o. Zu anderen Kapitalgesellschaften vgl. LIESE, Jens: In: HAUSCHKA, Christoph E. – MOOSMAYER, Klaus – LÖSLER, Thomas (szerk.): Corporate Compliance. Handbuch der Haftungsvermeidung im Unternehmen, 3. kiadás, 2016, 137, 176 o.

³ Vgl. Nr. 4.1.3, 1. o. DCGK; dazu HOLLE, Philipp Maximilian: Legalitätskontrolle im Gesellschafts- und Konzernrecht, 2014, 37 o.; BAUR, Alexander – HOLLE, Philipp Maximilian: NZG 5/2017, 170, 171.

⁴ „§ 161 AktG – Erklärung zum Corporate Governance Kodex

(1) Vorstand und Aufsichtsrat der börsennotierten Gesellschaft erklären jährlich, dass den vom Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz im amtlichen Teil des Bundesanzeigers bekannt gemachten Empfehlungen der „Regierungskommission Deutscher Corporate Governance Kodex“ entsprochen wurde und wird oder welche Empfehlungen nicht angewendet wurden oder werden und warum nicht. Gleiches gilt für Vorstand und Aufsichtsrat einer Gesellschaft, die ausschließlich andere Wertpapiere als Aktien zum Handel an einem organisierten Markt im Sinn des § 2 Absatz 11 des Wertpapierhandelsgesetzes ausgegeben hat und deren ausgegebene Aktien auf eigene Veranlassung über ein multilaterales Handelssystem im Sinn des § 2 Absatz 8 Satz 1 Nummer 8 des Wertpapierhandelsgesetzes gehandelt werden.

(2) Die Erklärung ist auf der Internetseite der Gesellschaft dauerhaft öffentlich zugänglich zu machen.“

⁵ BAUR, Alexander – HOLLE, Philipp Maximilian: NZG 5/2017, 170.

Németországban fejtik ki, a nemzeti követelmények a meghatározóak; a határokon átnyúló tevékenységek esetében az adott országban elismert vagy a nemzetközi szinten bevált gyakorlatok jelentenek tájékozódási pontot a vállalatok számára.

2.1. A „jó gyakorlatok” fogalmáról. Amennyiben egy vállalat a „legjobb gyakorlat” szerint jár el, olyan bevált és hatékony eljárásokat, technikai rendszereket és üzleti folyamatokat alkalmaz, amelyek – legalábbis az alapvető munkaterületeken – ismert mintaműveleteket követnek, és általánosan elismertek, mint bizonyos célok elérésének legésszerűbb módjai. Ez azonban csupán egy nem kötelező érvényű ajánlás arra vonatkozóan, hogyan kell eljárni egy adott esetben. Ha a követelmények vagy a körülmények megváltoznak, egy másik eljárási mód ígéretesebb lehet. Ebben a tekintetben a „jó gyakorlat” rugalmasabb, mint egy kötelező érvényű sztenderd. A „legjobb gyakorlatra” való törekvéssel a vállalatok megpróbálják saját szolgáltatásaikat, termékeiket, projektjeiket, módszereiket és rendszereiket más, példaképként szolgáló vállalatok eljárásaihoz mérni és értékelni, valamint szükség esetén új célok kitűzésével javítani azokat. Egy ilyen eljárás csak akkor lehet sikeres, ha a legjobb gyakorlatot alkalmazó vállalat folyamatstruktúráját teljes mértékben átveszik. A vállalat azonnali és teljes átszervezésének elkerülése érdekében a vezetőség megelégszik a „jó gyakorlat” átvételével, és csak olyan intézkedéseket hajt végre, amelyek legalább egyes részterületeken jelentősen javítják a vállalat sikerességét. A mérsékelt átszervezés előnyeit tehát a legmagasabb színvonalra való törekvésről lemondással ötvözik. Más szóval, üzleti szempontból olyan döntéseket hoznak, amelyek szükségesnek és ésszerűnek tűnnek a hatékony vállalatirányítás előnyeinek kihasználása és a törvénysértésekkel járó hátrányok elkerülése érdekében.

A „jó gyakorlatok” szorosan kapcsolódnak a vállalatokra vonatkozó gondossági kötelezettségekhez, amelyek különösen jelentősek a gondatlanság, valamint a vállalat ténybeli kockázataiért és emberi erőforrásaiból eredő veszélyekért való felelősség esetén, amelyek a kötelezettségzegéssel kapcsolatos mulasztás kapcsán kerülnek előtérbe. Ebben a tekintetben fennáll annak a veszélye, hogy a legjobb gazdasági gyakorlat a büntetőjogi felelősség növekedését eredményezi: Ha a compliance már nem csak a forgalomban megkövetelt kellő gondosság normatív fogalmának betartására irányul, hanem a legjobb gyakorlatok gazdasági sikerének garantálására is, akkor a büntetőjogi felelősségrevonás kockázatának a megfeleléssel elérni kívánt csökkentése a valóságban éppen ezen felelősségrevonási kockázat növekedését eredményezheti.⁶

2.2. Az etikai és belső vállalati szabályok eljogiasodásának irányába mutató tendenciák. Míg a 20. században az etikai és belső vállalati szabályok nagyon népszerűek voltak, ma már egyértelműen ezek eljogiasodása felé mutat a tendencia. E tárgykörben számos különböző mechanizmus jöhet szóba.

---

⁶ Dazu KUHLEN, Lothar: In: MACHMANN, Frank (szerk.): Corporate Compliance und Arbeitsrecht, 2009, 11, 24. o.; egyetértően lásd hozzá: ROTSCHE, THOMAS: In: ROTSCHE, THOMAS (szerk.): Criminal Compliance, 2015, § 2 Rn. 5: „Gefahren der strafbarkeitskonstituierenden Wirkung der Criminal Compliance”.

2.2.1. Jogi kötelezettségek kiterjesztése a speciális compliance területekre. Az elmúlt években az Európai Unió és az Egyesült Államok befolyása alatt nagyon erős eljogiasodás indult meg. Különösen az olyan területeken, mint a pénzmosság, a számvitel, a korrupció és a terrorizmus elleni küzdelem. Az Európai Unió követelményei kötelezőek a tagállamokra nézve, és így széles területekre kiterjesztik a betartandó jogi kötelezettségeket. Bár az uniós irányelvek a polgárok számára nem kötelező érvényűek, a tagállamoknak át kell ültetniük azokat nemzeti jogukba, és így jogilag kötelezővé válnak a vállalkozások számára is.

Az olyan speciális területeken, mint az élelmiszerjog, az élelmiszerjogi alaprendelet számos olyan kötelezettséget tartalmaz, amelyeket a vállalkozásoknak be kell tartaniuk. Az ott szabályozott ellenőrzési, tájékoztatási és visszahívási kötelezettségek sok területen hasonlóak a nemzeti szabályozáshoz. Az élelmiszerjog különösen alkalmas arra, hogy konkretizálja a határokon átnyúlóan működő vállalkozások kötelezettségeit.

Az Egyesült Államokkal kapcsolatban álló külföldi vállalatoknak mindig figyelembe kell venniük az amerikai követelményeket, mivel ott általános tendencia az amerikai jog extraterritoriális alkalmazása, ráadásul az onnan származó elképzeléseket más országok is átveszik. Az ilyen szabályok egyfajta elvárási horizontként megjelenve még a jó vállalati polgárként viselkedni kívánó vállalatok jogon kívüli elvárásainak konkretizálására is alkalmasak. Végül vannak olyan tagállamok, amelyek különösen szigorú szabályozásokkal rendelkeznek, mint például az Egyesült Királyságban a vesztegetési törvény. Ha egy vállalat ezt felhasználja a compliance megfelelő összehangolásához, akkor feltételezheti, hogy a legmagasabb szintű compliance sztenderdeket hajtotta végre, amennyiben ezek ténylegesen betartásra kerülnek.

2.2.2. Az etikai és vállalati követelmények beépítése az európai vagy nemzeti jogba. Az etikai vagy vállalati szabályok eljogiasodásának legegyszerűbb esete az ilyen követelményeknek az európai vagy nemzeti jogba való beépítése. Ez történhet explicit módon vagy értelmezés által.

a. Explicit módon történő beépítés a jogilag kötelező érvényű aktusokba

Példák a jogilag kötelező erejű aktusokba explicit módon történő beépítésre: az EU közbeszerzési irányelvei⁷, az Európai Unió társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos vállalati beszámolásról szóló irányelve⁸, amely kötelezettségeket határoz meg, azonban utal a vállalati társadalmi felelősségvállalási normákra a beszámolási referenciaértékek tekintetében⁹, beleértve a vonatkozó nemzeti végrehajtási jogszabályokat, az EU konfliktusok által érintett térségeiről származó ásványi anyagokról szóló rendeletét¹⁰, az EU alapvető élelmiszerjogi rendeletét, a munkavédelmi és környezetvédelmi jogszabályokat, a modern rabszolgaságról szóló

⁷ Irányelv 2014/23/EU, ABl. EU v. 28.3.2014, Nr. L 94, 1. o.; 2014/24/EU, ABl. EU v. 28.3.2014, Nr. L 94, 65. o.; 2014/25/EU, ABl. EU v. 28.3.2014, Nr. L 94, 243. o.

⁸ Irányelv 2014/95/EU, ABl. EU v. 15.11.2014, Nr. L 330, 1. o.

⁹ Vgl. dazu SPIEBHOFER, Birgit: In: HAUSCHKA, Christoph E. - MOOSMAYER, Klaus - LÖSLER, Thomas (szerk.): Corporate Compliance. 3. Aufl. 2016, § 11 Rn. 1.; SPIEBHOFER, Birgit: DB Sonderausgabe 2/2017, 53 (56); SPIEBHOFER, Birgit: Unternehmerische Verantwortung, 2017, 209. o., die von der Verfassungswidrigkeit der deutschen Regelung ausgeht.

¹⁰ Verordnung (EU) 2017/821, ABl. EU v. 19.5.2017, Nr. L 130, 1. o.

brit törvényt, a brit társasági törvény 172. §-át és a közhasznú társaságokról szóló törvényeket¹¹. Itt nem csak a részvénytársasági jog, a számviteli jog vagy a tőkepiaci jog követelményeiről van szó,¹² hanem sokkal átfogóbb értelemben vett társasági jogról.

b. A gondossági kötelezettséget sértő vagy az annak megfelelő magatartás megállapítása révén történő eljogiasodás a „jó gyakorlatra” való hivatkozással
Kialakulhat úgynevezett "soft law kemény szankciókkal" is, amint az már korábban említésre került. Ilyen amikor a soft law, mint például az ENSZ kellő gondossággal kapcsolatos kötelezettsége, olyan gondossági normák irányadó elveit képezi, amelyek utat törnek a deliktuális vagy büntetőjogi gondatlansági felelősségbe.¹³ A "jó gyakorlatok" betartása kizárhatja a gondatlan, azaz hanyag magatartás vádját is. A legjobb hazai és nemzetközi gyakorlatok így közvetlen jogi relevanciát nyerhetnek az olyan kellően nem meghatározott jogi fogalmakon keresztül, mint például a gondatlanság.

Ugyanez vonatkozik a mulasztás esetére is, ahol a kötelezettségszegő mulasztás az előírt kötelezettség teljesítésének be nem tartásában rejlik. Itt a hazai "jó gyakorlatok", pl. az elismert etikai szabályok használhatók a konkretizáláshoz.¹⁴ Németországban a compliance-szel összefüggésben különösen a kötelezettségszegő mulasztásért való büntetőjogi felelősségnek van központi jelentősége, miután a Szövetségi Bíróság a Berlini Közművek ügyében hozott ítéletében kimondta, hogy egy vállalat compliance-felelőse köteles kifogást emelni és megakadályozni a vállalaton belüli harmadik személyekkel szemben elkövetett jogszabálysértéseket.¹⁵ Vannak továbbá olyan esetek, amikor a közzétett magatartási kódexek olyan pontatlan ígéreteket tartalmaznak, amelyek tisztességtelen verseny miatt indított pereket válthatnak ki.¹⁶

c. A "jó gyakorlatok" eljogiasodása a compliance enyhítő körülményként való elismerése révén a büntető- és a szabálysértési jogban

Bár ezek nem jogilag kötelező erejű szabályok, a "jó gyakorlatok" bizonyos jogi erőre tesznek szert azért, hogy a büntetőjogilag vagy szabálysértési jogilag releváns magatartások esetén enyhítő körülményként értékelik a compliance alkalmazását. A német Szövetségi Bíróság a 2017. május 9-i 1 StR 265/16. számú¹⁷ a compliance-

¹¹ Vgl. FLEISCHER, Holger: AG 15/2017, 509, 524; SPIEBHOFER, Birgit: Corporate Social Responsibility – „Indienstnahme” von Unternehmen für gesellschaftspolitische Aufgaben?, in: GESELLSCHAFTSRECHTLICHE VEREINIGUNG (Szerk.), Gesellschaftsrecht in der Diskussion 2016, 2017, 61, 70. o.

¹² Dazu FLEISCHER, Holger: Corporate Social Responsibility, AG 15/2017, 509.

¹³ Näher dazu SIEBER, ULRICH: IN: SIEBER, Ulrich/DANNECKER, Gerhard/KINDHÄUSER, Urs/ VOGEL, Joachim/WALTER, Tonio (Szerk.), Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht: Dogmatik, Rechtsvergleich, Rechtstatsachen. Festschrift für Klaus Tiedemann zum 70. Geburtstag, 2008, 449, 468. o.

¹⁴ Näher dazu NIETO Martin Adán: IN: SIEBER, Ulrich/DANNECKER, Gerhard/KINDHÄUSER, Urs/ VOGEL, Joachim/WALTER, Tonio (Szerk.), Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht: Dogmatik, Rechtsvergleich, Rechtstatsachen. Festschrift für Klaus Tiedemann zum 70. Geburtstag, 2008, 485, 496. o.

¹⁵ BGH, Urteil v. 17.7.2009 — 5 StR 394/08, BGHSt 54, 44. o. = JZ 20/2010, 1018. o. mit Anmerkung DANNECKER, Gerhard - DANNECKER, Christoph: JZ 20/2010, 981. o.; MOOSBACHER - DIERLAMB: NSTZ 2010, 268. o.; RANSIEK, Andreas: AG 2010, 147. o.; RÖNNAU, Thomas/SCHNEIDER, Frederic: ZIP 2010, 53. o.

¹⁶ Vgl. dazu eingehend die Beiträge HILTY, RETO M. - HENNING-BODEWIG, Frauke (szerk.): Corporate Social Responsibility. Verbindliche Standards des Wettbewerbsrechts? Verlag C.F. Müller, Heidelberg, 2014, 3. o.

¹⁷ BGH, Urteil v. 17.7.2009 — 5 StR 394/08, BGHSt 54, 44. o. = JZ 20/2010, 1018. o.

irányítási rendszer bírságok megállapításánál történő figyelembevételéről szóló ítéletében kifejtette, hogy a bírság megállapítása szempontjából releváns, hogy a jogi személy milyen mértékben tett eleget a vállalati szférából eredő jogszabálysértések megelőzésére vonatkozó kötelezettségének, és milyen hatékony, a jogszabálysértések elkerülését célzó compliance-irányítási rendszert hozott létre. Ez felveti azt a kérdést, hogy egy compliance rendszernek konkrétan milyen követelményeknek kell megfelelnie ahhoz, hogy enyhítő körülménynek minősüljön. Időközben a trösztellenes törvény 2020. évi 10. novellájának jogalkotója a 81d. § (1) bekezdés 2. mondatában egységesítette a kartelljogra vonatkozó bírságok megállapításának nem kimerítő szempontlistáját, beleértve a jogsértés elkövetése előtti és utáni compliance intézkedések bírságot mérséklő figyelembevételét. A német Szövetségi Pénzügyi Felügyeleti Hatóság (BaFin) is összeállította a 2018. április 19-i, majd 2020. április 29-én módosított 05/2018 (WA) számú körlevélben "A compliance funkcióra vonatkozó minimumkövetelményeket és további magatartási, szervezeti és átláthatósági kötelezettségeket". A gazdaság integritásának megerősítéséről szóló, 2020. június 16-i törvénytervezet nem tartalmaz erre vonatkozó rendelkezéseket. Itt továbbra is nyitva marad, hogy a vállalatoknak valójában mit kell tenniük annak érdekében, hogy a megfelelő compliance-irányítási rendszer eszközét használva kizárják a társasági felelősséget, legalábbis a munkavállalók bűncselekménye esetén, és milyen feltételek mellett jöhet szóba az enyhítés. Mindazonáltal a társulási szankciókról szóló törvénytervezet 3. szakasz (1) bekezdés 2. pontja a megfelelő óvintézkedések leírására a "szervezés", "kiválasztás", "útmutatás" és "felügyelet" kifejezéseket említi.

Mivel a nemzetközileg tevékenykedő vállalatoknak a compliance menedzsment rendszer kialakításakor figyelembe kell venniük a hatékony és eredményes compliance-irányítási rendszerre vonatkozó különböző nemzeti követelményeket, ajánlott, hogy kövessék más országok példáját, amelyek már régóta figyelembe veszik a compliance erőfeszítéseket enyhítő körülményként:¹⁸ USA¹⁹, Nagy Britannia²⁰, Brazília²¹, Franciaország²² és Spanyolország.²³ Ebben az összefüggésben különösen érdekes az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumának Csalás Elleni Osztályának új útmutatója, amelyet ezért majd befejezésül tárgyalunk.

3. Aktuális fejlemények az USA-ban – Új útmutató a compliance programok értékeléséről

2017. február 8-án az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumának Csalás Elleni Osztálya útmutatót tett közzé "A vállalati compliance programok értékelése" címmel. Az útmutató tizenegy kategóriában nyújt gyakorlati tanácsokat egy hatékony és

---

¹⁸ WIEDMANN, Michael – GREUBEI, Marco: CCZ 2/2019, 88, 93; Makowicz BB 2018, 556, 558.

¹⁹ US Foreign Corrupt Practices Act.

²⁰ UK Bribery Act 2010.

²¹ Clean Company Act.

²² Sapin II.

²³ Código Penal.

eredményes compliance-irányítási rendszer kialakításához. A cél az, hogy nagyobb átláthatóságot és jogbiztonságot teremtsen a vállalatok számára a hatékony compliance-irányítási rendszer érdekében.²⁴ Nagyon nagy hangsúlyt fektetnek a compliance funkció képzettségére, felszereltségére, integrációjára és autonómiájára. Ezen iránymutatás szerint az ügyészség a szankciók kiszabásával összefüggésben az enyhítési lehetőségről való döntés során értékeli a compliance rendszerek hatékonyságát. Ez az iránymutatás nem rendelkezik közvetlen jogi erővel. Célja csupán az, hogy megkönnyítse a vádemelésről való döntést és a szankciók megállapítását, ugyanakkor biztosítsa az egységes jogalkalmazást.²⁵ 2020. június 1-én közzétették az útmutató új változatát, új fókuszpontokkal.²⁶ A nagyfokú részletességének köszönhetően egyértelmű útmutatást nyújt a vállalatok számára a compliance programok kialakításához.

3.1. „Tesztkérdéssor” a compliance programok számára. Ennek keretén belül egy tesztformába öntött ellenőrző kérdéssorról van szó.²⁷ Három téma áll a középpontjában, amelyeket az útmutató elején kérdések formájában fogalmaztak meg (2. oldal). A vizsgálatot differenciáltan és eseti jelleggel kell elvégezni. A figyelembe veendő kritériumok közé tartozik különösen a vállalat mérete, az érintett ágazat, a vállalat székhelye és a szabályozási keret.

1. kérdés: Jól meg van tervezve a compliance program?

A jó compliance program alapvetően a következő öt pillérből áll: kockázatelemzés, kockázatsökkentő intézkedések, képzés és kommunikáció, bizalmas jelentéstételi struktúra (Whistleblowing) és vizsgálati folyamat, harmadik felek kezelése.

a. Kockázatelemzés

Minden jó compliance program alapja az egyéni kockázati profil, amelyet létre kell hozni ("Risk Assessment"). Ehhez értékelni kell az üzleti modellt és a környezetet, illetve különösen relevánsak a következő kérdések:

- Mennyire jellemző a verseny a vállalaton belül és a piacon?
- Vannak összetett szabályozási követelmények, vagy hiányoznak a jogi előírások?
- Milyen jelentősége van az üzleti partnereknek szóló vacsorameghívásoknak és ajándékoknak?

Az iránymutatás ezután hangsúlyozza (4. o.), hogy a kockázatkezelés egy dinamikus folyamat, amelyet mindig tovább kell fejleszteni azáltal, hogy a compliance program elemzése és továbbfejlesztése során a saját és harmadik fél által elkövetett compliance jogsértésekből "lessons learned" levonják a tanulságokat, és azokat a jövőre nézve figyelembe veszik.

b. Kockázatcsökkentő intézkedések

A kockázatelemzés alapján konkrét magatartási irányelveket kell megfogalmazni, amelyek meghatározzák az azonosított kockázatokat. A magatartási irányelveknek könnyen hozzáférhetőnek kell lenniük a munkavállalók számára, érthető nyelven (4.

²⁴ Dazu VON BUSEKIST, Konstantin - HEIN, Oliver: CCZ 5/2013, 185, 186.

²⁵ VON LAUFENBERG, Christoph P. - KLAAS, Arne: CCZ 5/2020, 296.

²⁶ Abruflbar unter <https://www.justice.gov/criminal-fraud/page/file/937501/download> (zuletzt abgerufen am 20.3. 2021).

²⁷ So VON LAUFENBERG, Christoph P.- KLAAS, Arne: CCZ 5/2020, 296.

o.). Az iránymutatásokat folyamatosan fejleszteni kell, és be kell építeni a napi munkába. Betartásukat ellenőrizni kell.

A magatartási kódex integrációját rendszeres képzésnek kell kísérnie (5. o.). A tartalomnak (is) tartalmaznia kell a korábbi compliance jogsértésekből levont tanulságokat, mint "lessons learned". A képzés sikerességét tesztek segítségével kell ellenőrizni. A képzés minőségét különösen az érthetőség és a gyakorlati vonatkozás ("real-life scenarios") tekintetében kell ellenőrizni.

A vállalati kommunikációban a "tone from the top" döntő fontosságú (6. o.): A vezetőségnek világosan és egyértelműen fel kell lépnie a helytelen magatartás ellen. A jogsértések következményeit a vállalaton belül kommunikálni kell. Ezen túlmenően a magatartási kódexszel kapcsolatban kapcsolattartóknak kell lenniük, és dokumentálni kell, hogy mely esetekben került sor a kapcsolattartóval való kapcsolatfelvételre. Az igazságügyi minisztérium a compliance program értékelése során azt is figyelembe veszi, hogy milyen mértékben kerültek ténylegesen kapcsolatba velük.

A jó program lehetőséget biztosít a jogsértések névtelen és bizalmas bejelentésére. A bejelentők formális védelme mellett a "megélt" védelemre is figyelmet kell fordítani: Olyan nyitott munkahelyi légkört kell teremteni, amely megadja a kritika lehetőségét, és megszünteti a potenciális bejelentők társadalmi hátrányoktól való félelmét (6. o.).

Ha jogsértés történik, azt független és objektív módon, képzett vizsgálóbiztosoknak kell kivizsgálniuk (6. o.). A vizsgálatot érthető módon dokumentálni kell. Ez különösen vonatkozik a vizsgálat eredményeiből levont következményekre (pl. figyelmeztetés, elbocsátás, a program kiigazítása).

A "Third Party Management", azaz a vállalat üzleti partnereinek vizsgálata szintén központi jelentőségű mind a beszerzett termékek, mind a pénzmosás elleni compliance tekintetében (7. o.). Itt is a kockázatalapú megközelítés lép életbe, amelyet most már a harmadik félként működő vállalatokra is visszatükröznek.

2. kérdés: Komolyan és jó szándékkal alkalmazzák-e a compliance programot?

A második irányadó kérdés a compliance program alkalmazására összpontosít és a következő módon szólhat a kérdése: a compliance program egy pusztán "papírtigris", vagy hatékonyan végre is hajtják, értékelik és folyamatosan fejlesztik azt? A lényeges pont itt mindenekelőtt a felső- és középvezetés elkötelezettsége. Figyelembe kell venni továbbá a compliance program személyi és pénzügyi erőforrásait, valamint a compliance munkatársak irányelvektől való függetlenségét a vállalati hierarchiában, valamint a vezető testülethez való közvetlen hozzáférését (11. o.). Ezen túlmenően a személyzetnek tapasztaltnak, megfelelően képzettnek és kellő szolgálati idővel rendelkezőnek kell lennie ahhoz, hogy biztosítani tudják a vállalatspecifikus kockázatok azonosítását. Végül figyelembe kell venni a szabálykövető magatartás ösztönzését (előléptetés vagy bónuszfizetés; 13. o.) és a nem megfelelő magatartás szankciókkal (figyelmeztetés, elbocsátás) való fenyegetését (13. o.).

Itt is döntő szerepet játszik a "tone from the top" (10. o.): A vezetőknek és a középvezetőknek ("tone from the middle") a mindennapi életben példát kell

mutatniuk a magatartási irányelvekben rögzített compliance értékeknek. A jogszerű és etikus üzleti gyakorlatok ismerete nem lehet üres szócsokor, hanem aktívan annak megfelelően kell eljárni is.

3. kérdés: A compliance program működik a gyakorlatban?

Az igazságügyi minisztérium nem tekinti a jogsértést automatikusan a compliance program kudarcára utaló jelnek. Sokkal inkább a hatékonyság jelének számít, hogy a kötelezettségzegést felfedezték, jelentették és megoldották (14. o.). A compliance program működésének értékeléséhez két időpontot vesznek figyelembe: egyrészt a jogsértés időpontját, mivel ez tükrözi a jogsértést megelőzően tett erőfeszítéseket; másrészt a szankcióról szóló döntés időpontját, azt, hogy a vállalat hogyan reagált a jogsértésre, és az milyen következményekkel járt ("lessons learned"). Ahhoz, hogy a compliance program a gyakorlatban is hatékony legyen, elengedhetetlen, hogy folyamatosan kiigazítsák és fejlesszék. Ez megmutatkozik például a jogsértést követő változásokban ("lessons learned"). A gyanús esetek gyors és alapos kivizsgálása a működésben lévő compliance program másik jellemzője. Itt is érvényesek a jogsértések és azok büntetésének tisztázására már felvázolt kritériumok. További hangsúlyt fektetnek az okok elemzésére: Mi a compliance megsértésének mélyebb oka? Az útmutató (17. oldal) arra ösztönzi a vállalatokat, hogyan jussanak el a probléma gyökeréig.

3.2. Új fókuszpontok. Az útmutató aktualizálása már figyelembe veszi az amerikai bűnüldöző szervek új tapasztalatait is. A módosítás középpontjában az erőforrások, az adatalapú elemzések és az időtényező, azaz a jogsértésekre való reagálás gyorsasága állnak. Ezen túlmenően az útmutató első alkalommal hivatkozik a külföldi jogrendszerekre is.

Megfelelő emberi, pénzügyi és adatalapú erőforrások. A második fő kérdés kiemelte, hogy a compliance program gyakorlati megvalósításához elegendő erőforrásra van szükség. Ez a személyzeti kapacitásoktól, az információs bázisoktól és a pénzügyi költségvetéstől függ. A 2020-as aktualizált változat nagyobb hangsúlyt fektet erre (3., 7., 12., 14. és f. oldal).

A compliance program adatalapú elemzése. Nagyobb szerephez jut az adatalapú kockázatelemzés (3. o.). Az adatokat mind a folyamat optimalizálására, mind a jogsértések feltárására fel kell használni (12. o.). Ezért bír relevanciával, hogy a meglévő bejelentési csatornákat ténylegesen használták-e (7. o.), hogy az alkalmazottak hozzáférnek-e a magatartási irányelvekhez és elolvassák-e azokat (4. o.), valamint hogy a képzések milyen mértékben voltak hatással az alkalmazottak magatartására (6. o.). Végül pedig a compliance-ért felelősöknek azonnali hozzáféréssel kell rendelkezniük az adatokon alapuló elemzésekhez.

Időtényező. Az időtényező - a compliance-re fordított erőfeszítések és a jogsértésekre adott válaszok gyorsasága - szintén kiemelt szerepet kap. Különbséget kell tenni az időbeli pillanatképek, a folyamatos felülvizsgálatok, valamint az újonnan szerzett adatok továbbfejlesztése között (3. o.). Ugyanez vonatkozik az üzleti partnerek ellenőrzésére is: Csak az üzleti kapcsolat kezdetekor, vagy folyamatosan ellenőrzik-e őket? (8. o.).

A külföldi jogrendszerek figyelembevétele. Új fejlemény, hogy az útmutató kifejezetten figyelembe veszi a külföldi jogrendszereket: A vállalat helyi szabályozási

környezetét különösen fontos tényezőként kell kezelni a compliance program értékelésénél (2. o.). A külföldi jogrendszerek figyelembevétele akkor kerülhet szóba, amikor az országok eltérő szabályozásokkal rendelkeznek, amelyek befolyásolhatják a compliance intézkedések végrehajtását: A kockázatelemzés például különösen hatékonyan elvégezhető az összes alkalmazott e-mail levelezésének kiértékelésével. Az Európai Unióban azonban a munkahelyek nem alkalmi jellegű megfigyelését az adatvédelmi előírások kizárhatják, ami részükről a compliance megsértésének minősülhet. Ebben az esetben a megtett compliance intézkedéseket az uniós jog sztenderjeidhez kell mérni, nem pedig az amerikaihoz. Ugyanez vonatkozik az olyan munkajogi intézkedésekre is, mint a figyelmeztetés és az elbocsátás: Míg az Egyesült Államokban az elbocsátás elleni védelem nem túl hangsúlyos, és a "hire and fire" elve érvényesül, addig a német munkajog szerint az elbocsátásnak nyomós oka kell, hogy legyen, ami nem feltétlenül következik minden egyes szabályszegésből. Ezért, ha egy német vállalat tartózkodik a munkavállaló elbocsátásától, bár ez az amerikai jog szerint lehetséges lenne, a munkavállaló munkajogilag megengedett figyelmeztetése a nyitási klauzula okán hatékony fegyelmi intézkedésként értékelhető.

A szabály itt az, hogy a vállalatoknak teljes mértékben ki kell használniuk a nemzeti jogi mozgásterüket a hatékony compliance program biztosítása érdekében. Ugyanakkor nem szükséges, hogy ez megegyezzen az amerikai jogban foglaltakkal.²⁸

4. Összegzés

Kijelenthető, hogy az az elképzelés, miszerint az etikai irányelvek jogilag irrelevánsak, nem igaz a növekvő eljogiasodás felé mutató tendenciák fényében. Az etikai iránymutatások és a "jó gyakorlatok" is szerepet játszanak a kötelezettségszegések meghatározásakor, illetve a gondatlanságért és a kötelezettségszegő mulasztásokért való felelősséggel összefüggésben. Ez még inkább érvényes a magánszemélyek és jogi személyek szankcionálása esetén a büntetések és bírságok megállapítására, mivel ezen a területen a joghatóság vagy a közigazgatás átfogóan figyelembe veheti és figyelembe is kell vennie a bűncselekmény előtti, alatti és utáni magatartást, mind a büntetés súlyosbítása, mind a büntetés enyhítése során. Ezért a compliance bevezetése, kialakítása és gyakorlata széleskörű jogi jelentőséggel bír, különösen a szankciók területén.

E fejleményekre tekintettel a nemzetközi és a hazai "jó gyakorlatok" nagy jelentőségre tesznek szert. A vállalatoknak ezért a hatékony és eredményes compliance-irányítási rendszer kialakítása érdekében az esetjog, a szakirodalom és a hivatalos iránymutatások, valamint a nemzeti és nemzetközi "jó gyakorlatok" általánosítható elveit kell átültetniük. Ennél fogva a nemzetközileg tevékenykedő vállalatoknak célszerű az olyan magas szintű normákhoz igazodniuk, mint amilyenek az Egyesült Államokéi, amelyek több évtizedes tapasztalatra támaszkodhatnak ezen a területen, és időközben fontos újításokat vezettek be, különösen a nemzeti

²⁸ So VON LAUFENBERG, Christoph P. – KLAAS, Arne: CCZ 5/2021, 296, 300 unter Berufung auf den Leitfaden 19. o.

jogrendszerek figyelembevételének elismerésével. Ha a vállalatok globálisan végzik üzleti tevékenységüket, és vannak érintkezési pontjaik külföldi joghatóságokkal is, az jelentős kártérítési felelősséghez és súlyos bírságokhoz vezethet, amennyiben a compliance-irányítási rendszerük hiányos.²⁹

Nem szabad azonban szem elől téveszteni azt a tényt sem, hogy a "jó gyakorlatoknak" való megfelelés a követelmények folyamatos szigorodásához vezethet, ha a "legjobb gyakorlatok" felé orientálódnak és ezt egyenlővé teszik a "jó gyakorlatokkal". Ez a szigorúbb követelmények spirálját alakíthatja ki, amely messze túlmutat a "jó gyakorlatra" való törekvésen. A jogszabályi előírásokat és az elvárhatóságot meghaladó "legjobb gyakorlatok" nem követelhetők meg és nem is várhatók el; különösen nem indokolhatják a büntethetőséget, és nem vehetők figyelembe súlyosbító jelleggel.

Irodalomjegyzék

- BAUR Alexander – HOLLE Philipp Maximilian: *Ergänzungen und Anpassungen des Deutschen Corporate Governance Kodex 2017, Ausbau der Compliance-Verantwortung?*, Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (NZG) 5/2017, 170.
- BÜRKLE Jürgen: *Die Bußgeldrelevanz des Compliance-Managements*, Betriebsberater (BB) 10/2018, 525.
- BUNDESAMT FÜR WIRTSCHAFT UND AUSFUHRKONTROLLE (BAFA): *Firmeninterne Exportkontrolle. Betriebliche Organisation im Außenwirtschaftsverkehr*, 2. kiadás, 2018.
- BUNDESVERBAND DER UNTERNEHMENSJURISTEN: *Gesetzgebungsvorschlag für eine Änderung der §§ 30, 130 des Ordnungswidrigkeitengesetzes (OWiG)*, 2014.
- VON BUSEKIST Konstantin – HEIN Oliver: *Der IDW PS 980 und die allgemeinen rechtlichen Mindestanforderungen an ein wirksames Compliance Management System (1) - Grundlagen, Kultur und Ziele*, Corporate Compliance Zeitschrift (CCZ) 2/2012, 41.
- VON BUSEKIST Konstantin – HEIN Oliver: *Ein praktischer Compliance Standard in den USA? Eine Analyse von Prosecution Agreements mit dem Department of Justice*, Corporate Compliance Zeitschrift (CCZ) 5/2013, 185.
- BUSSMANN Kai-D.: *Steinbeis-Compliance und Integrity Monitor – Nachhaltigkeit durch Mitarbeiterbefragung*, in: Risk, Fraud & Compliance (ZRFC) 4/2009, 220. <https://doi.org/10.37307/j.1867-8394.2009.05.07>
- BUSSMANN Kai D.: *Integrität durch nachhaltiges Compliance Management über Risiken, Werte und Unternehmenskultur*, Corporate Compliance Zeitschrift (CCZ) 2/2016, 50.
- CAUERS Lutz: *Ist der gegenwärtig viel diskutierte Begriff „Compliance“ nur alter Wein in neuen Schläuchen?*, Der Betrieb (DB) 50/2008, 2718.
- DANNECKER Gerhard – DANNECKER Christoph: *Die „Verteilung“ der strafrechtlichen Geschäftsherrenhaftung im Unternehmen: Zur strafrechtlichen Verantwortung des Compliance Officers und (leitender) Angestellter bei der Übernahme*

²⁹ Wegen mangelhafter CMS mussten in den USA z.B. das israelische Unternehmen Tema Pharmaceutical USD 519 Mio. und der brasilianische Baukonzern Odebrecht USD 419,8 Mio. Strafe zahlen.

- unternehmensbezogener Aufgaben – zugleich Besprechung von BGH, Urteil v. 17.7.2009 – 5 StR 394/08*, Juristen Zeitung (JZ) 20/2010, 981. <https://doi.org/10.1628/jz-2010-0042>
- DANNECKER Gerhard – SCHRÖDER Thomas: *Overcoming the current system of corporate criminal law – sanctioning corporate citizens. Crime prevention within the limits of the rule of law*, IN: POHLMANN Markus/DANNECKER Gerhard/VALARINI Elizangela (Szerk.): *Bribery, Fraud, Cheating. How to explain and to Avoid Organizational Wrongdoing*, Verlag Springer, Wiesbaden, 2020, 285, 301. https://doi.org/10.1007/978-3-658-29062-7_16
  - ENGELHART Marc: *Sanktionierung von Unternehmen und Compliance, Sanktionierung von Unternehmen und Compliance: Eine rechtsvergleichende Analyse des Straf- und Ordnungswidrigkeitenrechts in Deutschland und den USA*, 2. Aufl., Verlag Duncker & Humblot Berlin, 2012. <https://doi.org/10.3790/978-3-428-13947-7>
  - FLEISCHER Holger: *Corporate Social Responsibility*, Die Aktiengesellschaft (AG) 15/2017, 509. <https://doi.org/10.9785/ag-2017-1503>
  - GLÖCKNER Jochen: *Kartellrecht und Compliance: Institutionalisierte Rechteinhaltung zwischen Professionalität und Potemkinschem Dorf*, Juristische Schulung (JuS) 2017, 905.
  - HASTENRATH Katharina: *Das neue obiter dictum des BGH (Az: 1 StR 265/16): CMS im Unternehmen lohnt sich!*, Compliance Berater (CB) 9/2017, 325.
  - HAUSCHKA Christoph E. – MOOSMAYER Klaus – LÖSLER Thomas (szerk.): *Corporate Compliance. Handbuch der Haftungsvermeidung im Unternehmen*, 3. kiadás, Verlag C.H. Beck, München, 2016.
  - HAUSCHKA Christoph E. – MOOSMAYER Klaus/LÖSLER Thomas: *Einführung*, IN: HAUSCHKA Christoph E./MOOSMAYER Klaus/LÖSLER Thomas (szerk.): *Corporate Compliance. Handbuch der Haftungsvermeidung im Unternehmen*, 3. kiadás, Verlag C.H. Beck, München, 2016, 1.
  - HILTY Reto M. – HENNING-BODEWIG Frauke (szerk.): *Corporate Social Responsibility. Verbindliche Standards des Wettbewerbsrechts?* Verlag C.F. Müller, Heidelberg, 2014. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-54005-9>
  - HOLLE Philipp Maximilian: *Legalitätskontrolle im Gesellschafts- und Konzernrecht*, Verlag Mohr Siebeck, Tübingen, 2014.
  - JÜTTNER Markus: *Behavioral Compliance statt Corporate Compliance? Zwischen gefährlichen Halbwahrheiten, absolutem Unsinn und aussichtsreichen Lösungsansätzen beim Versuch, Unternehmenskriminalität zu verhindern*, Corporate Compliance Zeitschrift (CCZ) 1/2021, 1.
  - JÜTTNER Markus – BARNUTZ Sebastian: *Compliance-Kultur und Integrität – Über den Wolken einer naiven Managementromantik und die harte Landung*, Corporate Compliance Zeitschrift (CCZ) 5/2020, 250.
  - KORT Michael: *Risikomanagement nach dem Bilanzrechtsmodernisierungsgesetz*, Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht (ZGR) 2010, 440. <https://doi.org/10.1515/zgre.2010.440>
  - KRAUSE Melena: *The Impact of Compliance on Liability and Sentencing of Corporations – A Comparable Approach between Germany and the US*, IN:

- BRODOWSKI Dominik/ESPINOZA Manuel/SAAD DINIZ Eduardo (szerk.): The Role of Corporations in Criminal Justice (5th AIDP Symposium for Young Penalists, Freiburg, Germany, 22nd-23rd June 2018), *Revue International de Droit Penal (RIDP)*, Vol. 89, 1/2018, 185.
- KREUTNER Martin: *Compliance und die Latenz von Grenzüberschreitungen*, *Compliance Praxis* 4/2020, 24.
  - KUHLEN Lothar: *Strafrechtliche Haftung von Führungskräften*, IN: MACHMANN Frank (szerk.): *Corporate Compliance und Arbeitsrecht*, Nomos Verlag, Baden-Baden, 2009, 11. <https://doi.org/10.5771/9783845218816-11>
  - VON LAUFENBERG Christoph P. – KLAAS Arne: *Aktuelle Entwicklungen in den USA – Neuer Leitfaden zur Bewertung von Compliance-Programmen – DOJ berücksichtigt ausländisches Recht*, *Corporate Compliance Zeitschrift (CCZ)* 5/2020, 296.
  - LEHMANN Erik E.: *Unternehmensorganisation und Criminal Compliance*, IN: ROTSCHE Thomas (szerk.): *Criminal Compliance*, Verlag C.H. Beck, München, 2015, § 3.
  - LIESE Jens: *Unternehmensführung und Gesellschaftsrecht*, IN: HAUSCHKA Christoph E./MOOSMAYER Klaus/LÖSLER Thomas (szerk.): *Corporate Compliance. Handbuch der Haftungsvermeidung im Unternehmen*, 3. Aufl., Verlag C.H. Beck, München, 2016, 137.
  - MAKOWICZ Bartosz: *Integration neuer normativer, judikativer und administrativer Anforderungen in ein Compliance-Management-System*, *Betriebsberater (BB)* 39/2018, 556.
  - MOOSBACHER Andreas – DIERLAMM Alfred: *Anmerkung zu BGH, Urt. v. 17.7.2009 – 5 StR 394/08 (Compliance-Officer)*, *Neue Zeitschrift Für Strafrecht (NSTz)* 2010, 268.
  - NIETO Martin Adán: *Soziale Verantwortung, corporate governance, Selbstregulierung und Unternehmensstrafrecht*, In: SIEBER Ulrich - DANNECKER Gerhard/KINDHÄUSER Urs/ VOGEL Joachim/WALTER Tonio (szerk.), *Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht: Dogmatik, Rechtsvergleich, Rechtstatsachen. Festschrift für Klaus Tiedemann zum 70. Geburtstag*, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2008, 485.
  - NUNNER-WINKLER Gertrud: *Wandel in den Moralvorstellungen. Ein Generationenvergleich*, IN: EDELSTEIN Wolfgang/NUNNER-WINKLER Gertrud (szerk.): *Moral im sozialen Kontext*, Suhrkamp Verlag, Berlin, 2000, S. 299 ff.
  - ORSINA Amalia: *Reactive Fault: The ‚New‘ Frontier in Corporate Criminal Liability*, in: BRODOWSKI Dominik/ESPINOZA Manuel/SAAD DINIZ Eduardo (szerk.): The Role of Corporations in Criminal Justice (5th AIDP Symposium for Young Penalists, Freiburg, Germany, 22nd-23rd June 2018), *Revue International+ de Droit Penal (RIDP)*, Vol. 89, 1/2018, 173.
  - POHLMANN Markus – DANNECKER Gerhard – VALARINI Elizangela (szerk.): *Bribery, Fraud, Cheating. How to explain and to Avoid Organizational Wrongdoing*, Verlag Springer, Wiesbaden, 2020. <https://doi.org/10.1007/978-3-658-29062-7>
  - RANSIEK Andreas: *Zur strafrechtlichen Verantwortung des Compliance Officers*, *Die Aktiengesellschaft (AG)* 2010, 147.

-
- RÖNNAU Thomas – SCHNEIDER Frederic: *Der Compliance-Beauftragte als strafrechtlicher Garant*, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (ZIP) 2010, 53.
  - ROTSCH Thomas: *Begriff, Entwicklung und Grundlegung*, in: ROTSCH Thomas (szerk.): *Criminal Compliance*, Verlag C.H. Beck, München, 2015, § 1.
  - ROTSCH Thomas: *Begriff, Grundlagen der Criminal Compliance*, in: ROTSCH Thomas (szerk.): *Criminal Compliance*, Verlag C.H. Beck, München, 2015, § 2.
  - ROTSCH Thomas: *Criminal Compliance*, IN: ACHENBACH Hans/ RANSIEK Andreas/ RÖNNAU Thomas (Szerk.), *Wirtschaftsstrafrecht*, 5. Aufl., Verlag C.F. Müller, Heidelberg, 2019, 4. fejezet, 1
  - SCHULZ Martin – MUTH Thomas: *Erfolgsfaktor Compliance-Kultur*, Compliance Berater (CB) 8/2014, 265.
  - SIEBER Ulrich: *Compliance-Programme im Unternehmensstrafrecht*, IN: SIEBER Ulrich/DANNECKER Gerhard/KINDHÄUSER Urs/VOGEL Joachim/WALTER Tonio (Szerk.), *Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht: Dogmatik, Rechtsvergleich, Rechtstatsachen. Festschrift für Klaus Tiedemann zum 70. Geburtstag*, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2008, 449.
  - SONNENBERG Thomas: *Compliance-Systeme in Unternehmen*, Juristische Schulung (JuS) 2017, 917.
  - SPIEBHOFER Birgit: *Compliance und Corporate Social responsibility*, HAUSCHKA Christoph E./MOOSMAYER Klaus/LÖSLER Thomas (Szerk.): *Corporate Compliance. Handbuch der Haftungsvermeidung im Unternehmen*, 3. Aufl., Verlag C.H. Beck, München, 2016, § 11.
  - SPIEBHOFER Birgit: *Corporate Social Responsibility – „Indienstrahmung“ von Unternehmen für gesellschaftspolitische Aufgaben?*, in: GESELLSCHAFTSRECHTLICHE VEREINIGUNG (Szerk.), *Gesellschaftsrecht in der Diskussion 2016*, Dr. Otto Schmidt Verlag, Köln, 2017, 61. <https://doi.org/10.9785/9783504385507-005>
  - SPIEBHOFER Birgit: *Die Verpflichtung zur Berichterstattung nach dem CSR-Richtlinie-Umsetzungsgesetz*, Der Betrieb (DB) Sonderausgabe 2/2017, 53.
  - SPIEBHOFER Birgit: *Unternehmerische Verantwortung, Zur Entstehung einer globalen Wirtschaftsordnung*, Nomos Verlag, Baden-Baden, 2017. <https://doi.org/10.5771/9783845263250>
  - SPIEBHOFER Birgit: *Compliance und Corporate Social Responsibility*, Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (NZG) 11/2018, 441.
  - WIEDMANN Michael – GREUBEL Marco: *Compliance Management Systeme – Ein Beitrag zur effektiven und effizienten Ausgestaltung*, Compliance Berater (CB) 2/2019, 88.
  - WILSING Hans-Ulrich – GOSLAR Sebastian: *Die Berücksichtigung von Compliance-Management-Systemen bei der Bußgeldbemessung nach § 30 OWiG*, GmbHRundschau (GmbHR) 22/2017, 1202.
-
-

Büntetőjogi compliance*

Richard Soyer** - Sergio Pollak***

A megfelelés (compliance) egy elfogadott fogalom a modern osztrák jogi környezetben, és egyre nagyobb figyelem övezi. Ebben az összefüggésben a jogszabályok betartásának vagy a magatartási kódexekben rögzített, kötelező erővel nem rendelkező előírásoknak való megfelelést jelenti. A büntetőjogi megfelelés a büntetőjog területére vonatkozó szabályok betartását jelenti. Mindenekelőtt azok az előírások relevánsak, amelyeket be kell tartani az esetleges büntetőjogi felelősség elkerülése érdekében. Az ilyen jellegű szabályok nem részei a formálisan kötelező erejű osztrák jogrendszernek, és ezért nem tekinthetők olyan normáknak, amelyek közvetlenül meghatározzák a vállalkozások büntetőjogi felelősségét. Megfontolandó azonban, hogy a büntetőjogi felelősség megállapításához szükséges jogi kritériumok értelmezése során – különösen annak megállapítása során, hogy az elkövetési magatartást gondatlanságból valósították-e meg – közvetetten is hivatkozni kell rájuk.

Kulcsszavak: compliance, büntetőjogi compliance, kötelező erővel nem rendelkező normák, vállalkozások büntetőjogi felelőssége, compliance-védelem

Criminal Compliance

Compliance is an established concept in modern Austrian legal context, and has become the subject of increasing attention. In this context, it can be considered as compliance with the law or compliance with non-binding regulations codified in codes of conduct. Criminal Compliance means complying with regulations relevant in the area of criminal law. Above all, relevant are the regulations which ought to be complied with to avoid potential criminal responsibility. This sort of regulations do not form part of the formally binding Austrian law regime, and therefore do not directly establish norms applicable in order to determine the criminal responsibility of a corporation. However, consideration should be given to relying upon them indirectly in the process of interpreting the requisite legal criteria to establish criminal responsibility – *inter alia* in determining whether conduct was taken or omitted recklessly.

---

* A tanulmány az alábbi cikk alapján készült: SOYER Richard – POLLAK Sergio: *Criminal Compliance*. In: Kert Robert – Kodek Georg (Szerk.): Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht. Wien, MANZ Verlag, 2021. 2. Kiadás. Nagyon köszönjük a magyar nyelvű rövidített változat másodközlésének engedélyezését a bécsi MANZ Kiadónak. A tanulmányt fordította Prof. Dr. Jacsó Judit egyetemi tanár (Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete) és Dr. Udvarhelyi Bence egyetemi adjunktus (Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete). Lektorálta: Dr. Sántha Ferenc egyetemi docens (Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete).

** Tanszékvezető egyetemi tanár, Linzi Johannes Kepler Egyetem, Bűnügyi Tudományok Intézete, ügyvéd, Soyer/Kier/Stuefer Ügyvédi Iroda, Bécs.

*** Egyetemi tanársegéd, tudományos munkatárs, Linzi Johannes Kepler Egyetem, Bűnügyi Tudományok Intézete

Keywords: Compliance, Criminal Compliance, not directly established norms, criminal responsibility of a corporation, Compliance-Defence

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.5.2199>

1. Osztrák álláspont

1.1. Bevezetés

1.1.1 Fogalmak

a) Compliance¹

A compliance kifejezés az angol-amerikai jogrendszerből származik, és nagyjából lefordítva jelentése: megfelelés, betartás, engedelmesség², egyetértés³ vagy a törvényeknek és szabályoknak való megfelelés^{4,5}. Az osztrák jogalkotó nem hozott létre (általánosan alkalmazható) jogi meghatározást erre a kifejezésre.⁶ Elsősorban *jogi megfelelésnek*⁷ vagy *jogszabályi konformitásnak* is nevezhetnénk. Minimumkövetelmény, hogy a szervezetek és az alkalmazottak a törvény keretein belül járjanak el.⁸ A megfelelésnek ezt a pusztán jogi megközelítését „*hard-compliance-nek* („kemény” megfelelésnek) nevezik.⁹ Amennyiben ez a kötelezettség természetes személyekre irányul, nem indukál új szempontokat vagy problémákat, hiszen mindenki köteles a törvények betartására.¹⁰

Más a helyzet azonban a vállalati compliance-szel, azaz a vállalatokat (szervezeteket) terhelő kötelezettségekkel és az ezáltal létrejövő új jogi kultúrával (kulcsszó: *Corporate Compliance, vállalati megfelelés*¹¹).¹² A megfelelés ugyanis ilyen értelemben már új jelentéstartalommal bír.

A jogszabályok által már meghatározott kötelezettségeket a compliance előírások konkrétan fogalmazzák meg (a compliance előírások általi *norma konkretizálásról*

¹ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.3ff.

² BOCK Dennis: *Criminal Compliance*. Baden-Baden, Nomos Verlag, 2013. 19.

³ <https://de.pons.com/übersetzung/englisch-deutsch/compliance> (30.11.2020).

⁴ <https://de.pons.com/übersetzung/englisch-deutsch/compliance> (30.11.2020).

⁵ Vö. NÁPOKOJ Elke Maria: In: Napokoj Elke Maria (szerk.): *Risikominimierung durch Corporate Compliance*. Wien, MANZ Verlag, 2010. Rz 1; PETSCHÉ Alexander – LARCHER Daniel: In: Petsche Alexander – Mair Karin (szerk.): *Handbuch Compliance*. Wien, LexisNexis Verlag, 2019, 3. Kiadás. 2.

⁶ Vö. HINTERHOFER Hubert: *Der untätige Compliance Officer: Strafbare Beitrag durch Unterlassen?* *Zeitschrift für Finanzmarktrecht*, 2010. 105; TIPOLD Alexander: *Zurechnung fremden Verhaltens – Vertrauensgrundsatz, Compliance und Verbandsverantwortlichkeit*. In: Reindl-Krauskopf Susanne – Ingeborg Zerbes – Brandstetter Wolfgang – Lewisch Peter – Tipold Alexander (szerk.): *Festschrift für Helmut Fuchs*. Wien, Verlag Österreich, 2014. 613.

⁷ TIPOLD (2014): i.m. 613.

⁸ Vö. HAUSCHKA Christoph – MOOSMAYER Klaus – LÖSLER Thomas: In: Hauschka Christoph – Moosmayer Klaus – Lösler Thomas (szerk.): *Corporate Compliance*. München, C. H. Beck Verlag, 2016, 3. Kiadás. § 1 Rz 2.

⁹ Vö. BOCK: i.m. 20.

¹⁰ Vö. FUCHS Helmut: *Compliance: Soft Law – Hard Criminal Law*. In: Lewisch Peter (szerk.): *Zauberwort Compliance?* Wien, MANZ Verlag, 2012. 27; TIPOLD (2014): i.m. 613.

¹¹ Lásd: RUHMANNSEDER Felix: *Compliance-Strategien*. In: Soyer Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. Rz 13.2.

¹² Vö. ROTSCHE Thomas: *Criminal Compliance*. In: Achenbach Hans – Ransiek Andreas – Rönnau Thomas (szerk.): *Handbuch Wirtschaftsstrafrecht*. Heidelberg, C.F. Müller, 2019, 5. Kiadás. 4. fejezet, Rz 4.

beszélhetünk). A megfelelés azonban nem szűkíthető le csupán erre.¹³ A megfelelési szabályokat ugyanis nemcsak külsőleg (törvény által) lehet meghatározni, hanem azt a vállalat belső jogaként is létrehozhatja, például etikai kódex vagy a fenntartható üzleti gyakorlatokat tartalmazó útmutató formájában (kötelező és önkéntes megfeleléségi előírások).¹⁴ Ezért a modern felfogás szerint a megfelelést nem pusztán csak a jogszabályoknak való megfelelésként, hanem sokkal inkább a *szabályoknak való megfelelésként*¹⁵ kell értelmezni.

A compliance tágabb értelemben *kötelezettségek konglomerátumaként* írható le, amelyek kifejezetten a vállalat működésével kapcsolatos veszélyek és kockázatok kezelésére, ellenőrzés alatt tartására szolgálnak.¹⁶ Ebben az értelemben a megfelelés a jogi, az etikai, morális, (üzleti) gazdasági vagy egyéb célok betartását¹⁷ szolgáló *eljárásként* fogható fel.¹⁸ E tekintetben különösen a *rendszerszinten megjelenő helytelen magatartások elkerülését* szolgálja.¹⁹ Meg kell jegyezni, hogy egy vállalatnál a megfelelés és a szervezet két elválaszthatatlan kifejezés. Más szavakkal kifejezve, a megfelelés egy bizonyos szervezetségi szintet igényel²⁰, a szervezetlenség megakadályozására irányul. Ha erkölcsi, etikai vagy gazdasági szempontok betartásáról van szó, akkor *soft compliance-ről*, azaz „puha” *megfelelésről* beszélhetünk.²¹ Ezek a követelmények végsősoron nem jogi eredetűek²², hanem az úgynevezett *soft law* körébe tartoznak.²³

A transznacionális vállalatokkal összefüggésben megállapítható az is, hogy az egyik államban honos sztenderdek másik államban történő alkalmazásával a megfelelés a jog *nemzetközivé válásához* és a compliance előírások *harmonizálásához* vezet. Ez történhet egyrészt úgy, hogy egy vállalat a hazai normák (sztenderdek) alkalmazását írja elő a külföldi leányvállalatainak, vagy például a hazai normák betartását a külföldi befektetőktől követeli meg.²⁴

¹³ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.4.

¹⁴ FUCHS (2012): i.m. 28.

¹⁵ FUCHS (2012): i.m. 27; LEWISCH Peter: *Warum – und inwieweit – Compliance?*In: Lewisch Peter (Szerk.): *Zauberwort Compliance?* Wien, MANZ Verlag, 2012. 1.

¹⁶ DANNECKER Gerhard – LEITNER Roman: In: Dannecker Gerhard – Leitner Roman (Szerk.): *Handbuch der Geldwäsche-Compliance*. Wien, Linde Verlag, 2010. T 1 Rz 4.

¹⁷ Lásd: SIEBER Ulrich: *Compliance-Programme im Unternehmensstrafrecht. Ein neues Konzept zur Kontrolle von Wirtschaftskriminalität*. In: Sieber Ulrich – Dannecker Gerhard – Kindhäuser Urs – Vogel Joachim – Walter Tonio (Szerk.): *Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht. Dogmatik, Rechtsvergleich, Rechtstatsachen. Festschrift für Klaus Tiedemann zum 70. Geburtstag*. Köln, Carl Heymanns Verlag, 2008. 451; DANNECKER – LEITNER: i.m. T 1 Rz 4.

¹⁸ Vö.SIEBER: i.m. 451; PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 23; AA BOCK: i.m. 20.

¹⁹ Vö.MOOSMAYER Klaus: *Compliance*. München, Beck Verlag, 2015, 3. Kiadás. Rz 71.

²⁰ NAPOKOJ: i.m. Rz 6, 76.

²¹ Vö. BOCK: i.m. 20.

²² SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.18.

²³ Vö.PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 3; KOUKOL Pilar: *Compliance und Strafrecht*. Wien, LexisNexis Verlag, 2016, 16ff.

²⁴ LEWISCH: i.m. 2.

b) Criminal Compliance (büntetőjogi compliance²⁵)²⁶

A jelen tanulmány célkitűzése alapján a megfelelés általános fogalmát le kell szűkítenünk a *büntetőjogi megfelelésre*.²⁷ A büntetőjogi megfelelés nem más, mint a compliance büntetőjogi formája²⁸, vagyis mindenekelőtt a büntetőjog szempontjából releváns szabályok betartása.²⁹ A büntetőjogi compliance célja tehát az adott szankció „alanyánál” a szankcionálás (vállalatoknál: bírság (*Verbandsgeldbusse*); természetes személynél: pénzbüntetés és szabadságvesztés)³⁰ elkerülése, aminek preventív/represszív jellegű rendszerét a *komplex (gazdasági) jog* tesz indokoltta.³¹ Nem titok, hogy - különösen a fehérgalléros bűnözés esetében - a nehezen megragadható szabályozási matéria miatt (széttagoltság, a más jog- és tudományterületek kiegészítő jellege) a büntetőjogi felelősség kockázatait néha nehéz megjósolni vagy előre kiszámítani.³² Ugyanez vonatkozik a *ténykérdések esetleges bizonytalanságára*³³ is, amely az eljárás során gyakran az (egyres) szakértőktől való nagymértékű függőséghez vezet. Végső soron ezek a jogi és ténybeli bizonytalansági faktorok teszik különösen érdekessé a vállalatok (szervezetek) és a döntéshozók számára a büntetőjogi megfelelést, mint a kockázatok elkerülésének és kezelésének eljárási módszerét.

A büntetőjogi compliance mindenekelőtt a büntetőjogi kockázatok előrejelzését szolgálja.³⁴ A pusztán *megelőző/preventív* intézkedésekre történő korlátozása azonban nem elegendő.³⁵ Ez azt jelenti, hogy a büntetőjogi compliance nem csak a bűncselekmények (preventív, ex-ante) megelőzésére szolgál³⁶ (például kötelező magatartási szabályok megfogalmazásával a megfelelési előírásokban, ellenőrzés stb.), hanem fontos szerephez jut a bűncselekmény elkövetése után is³⁷ (pl. belső nyomozás [internal investigation], a bűncselekmény elkövetése után tanúsított magatartás³⁸ [együttműködés a bűnüldöző hatóságokkal az öVbVG 18. § értelmében, a tevékeny megbánás az öStGB 165a.§, 167. §-a értelmében, egyezség a dStPO 257c. §-a szerint] stb.) A cél nem a bűncselekmények megelőzése, hanem

²⁵ Vö. LEWISCH Peter: *Strafrecht und Compliance* In: Lewisch Peter (Szerk.): *Zauberwort Compliance?* Wien, MANZ Verlag, 2012. 71.

²⁶ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.6ff.

²⁷ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 40.

²⁸ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 1.

²⁹ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 7.

³⁰ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 7.

³¹ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 5, 10, 36.

³² Vö. ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 36; ROTSCH Thomas: Compliance und Strafrecht. Fragen, Bedeutung, Perspektiven. Vorbemerkungen zu einer Theorie der sog. „Criminal Compliance“. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 2013, 489.

³³ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 36.

³⁴ ROTSCH (2013): i.m. 492.

³⁵ ROTSCH (2013): i.m. 485f.

³⁶ Vö. ROTSCH (2013): i.m. 485.

³⁷ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 35; ROTSCH (2013): i.m. 485f.

³⁸ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 35, ROTSCH (2013): i.m. 486; HINTERHOFER Hubert: *Begriff und Bedeutung der Criminal Compliance im österreichischen Strafrecht*. In: Braumüller Peter – Ennöckl Daniel – Gruber Michael – Raschauer Nicolas (szerk.): *Compliance und Finanzmarktrecht. Band zur ZRF-Jahrestagung 2010*. Wien, LexisNexis Verlag, 2011, 61, 69.

a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülése.³⁹ Éppen ezért *represszív* karakterrel is bír.⁴⁰

Ez a dualista szemlélet, azaz a preventív/represszív megközelítés meghatározó a német szakirodalom túlnyomó részében.⁴¹

A büntetőjogi compliance *célja* – Thomas Rotsch értelmezése szerint – (átfogó értelemben⁴²) a *büntetőjogi felelősség megelőzése* bármilyen objektíve ex ante szükséges és (büntető⁴³) jogilag megengedett módon, mind preventív mind represszív eszközök által.⁴⁴

A büntetőjogi compliance kiinduló pontja egy gazdasági büntetőjogi tényállás.⁴⁵ A büntetőjogi compliance forrása ugyanúgy lehet a hard law mint a soft law^{46, 47} valamint külföldi jog is (pl. UKBA, SOX).⁴⁸

A büntetőjogi compliance előírásai általában tartalmazzák az állam által meghatározott központi szabályokat⁴⁹ (köztük a büntetőjogi rendelkezéseket is), amelyek azonban a gazdasági büntetőjog bonyolultsága/komplexitása miatt a jövőbeni bűncselekmény elkövetésétől egyfajta biztonsági távolságot (Sicherheitsabstand) biztosítanak. Ez arra vezethető vissza, hogy a vállalatoknak és a menedzsmentnek nemcsak az az érdeke, hogy büntetőjogilag ne szankcionálják őket, hanem az is, hogy a büntetőjogi szempontból releváns magatartás közelébe se kerüljenek.⁵⁰ Azt mondhatjuk, hogy a büntetőjogi compliance-nek el kell kerülnie a bűnözői magatartás *látszatát* (pontosabban szólva: annak gyanúját).⁵¹ A büntetőeljárásokhoz kapcsolódó kockázatok és költségek általában túl nagyok ahhoz, hogy félvállról lehessen venni őket (pl. a büntetőeljárásokkal járó negatív „nyilvánosság”, a nyomozás során elkövetett hibákkal és tévedésekkel összefüggő problematika, a büntetőeljárások költségei stb.).⁵²

A büntetőjogi compliance tehát célzottan egy *biztonsági távolságot* hoz létre a büntetőjog szempontjából releváns magatartástól⁵³, és ezáltal a *kockázatok minimalizálását* eredményezi. A büntetőjogi compliance egyfajta *gazdasági funkciót* is betölt, mivel a gyanú mindig a jó hírnév károsodásával jár, ami viszont hatással lehet a vállalat értékére is (pl. részvényárfolyam, befektetések, koncessziók).⁵⁴

³⁹ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 33.

⁴⁰ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 33.

⁴¹ ROTSCH (2013): i.m. 485.

⁴² SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.11f.

⁴³ ROTSCH (2013): i.m. 492ff.

⁴⁴ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 40 (lásd ehhez Rz 6f, 33, 34ff, 38, 39); ROTSCH (2013): i.m. 494.

⁴⁵ ROTSCH (2013): i.m. 489.

⁴⁶ ROTSCH Thomas: *Criminal Compliance – Begriff, Entwicklung und theoretische Grundlegung*. In: Rotsch Thomas (szerk.): *Criminal Compliance*. Baden Baden, Nomos Verlag, 2015, § 1 Rz 54.

⁴⁷ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.3f.

⁴⁸ ROTSCH (2013): i.m. 490.

⁴⁹ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 37.

⁵⁰ LEWISCH: i.m. 75; ROTSCH (2013): i.m. 486f.

⁵¹ ROTSCH (2013): i.m. 487.

⁵² LEWISCH: i.m. 75f; ROTSCH (2013): i.m. 487.

⁵³ LEWISCH: i.m. 75.

⁵⁴ ROTSCH (2013): i.m. 487.

d) Compliance-Management-System (CMS)⁵⁵

A *compliance irányítási rendszer (CMS)* minden olyan intézkedés, szabályozás és elv összessége, amelyet a vállalat a szabályok betartásának elérése érdekében vállalt vagy vezetett be.⁵⁶ Ebben az összefüggésben hivatkozunk az ONR 192050⁵⁷, az ISO 19600⁵⁸ az, ISO 37001⁵⁹, az IDW PS 980⁶⁰ szabványokra, valamint a 2010-es UK-Bribery Act-ra.⁶¹ A megfelelési irányítási rendszernek *öt alapvető eleme* van: kockázatelemzés, elkötelezettség, szervezés, kommunikáció, dokumentáció.⁶² A hatékony megfelelési irányítási rendszernek naprakésznek, gazdaságosnak és teljesnek kell lennie, és azt a vállalat saját alkalmazottainak is el kell fogadniuk.⁶³

e) Compliance előírások⁶⁴

A *compliance szabálykészlet* alatt azoknak az előírásoknak az összegét kell érteni, amelyeket a vállalat a megfeleléssel kapcsolatban és a megfelelés biztosítása érdekében alkotott és általában a *megfelelőségi szabályokbar*⁶⁵, például egy megfelelési kézikönyvben fektetett le.

Ezért a megfeleléség vállalaton belüli alkalmazási területeire vonatkozó összes előírást a *megfelelőségi irányelvek* tartalmazzák.⁶⁶ Ezekben meg van határozva például, hogy az alkalmazottaknak/döntéshozóknak miként kell kezelniük a meghívókat, adományokat stb.⁶⁷

f) Corporate Governance – felelős társaságirányítás⁶⁸

A compliance kifejezést gyakran szembe állítják a *felelős társaságirányítás* kifejezéssel, amelyet szintén az angolszász jogterületől vettünk át.⁶⁹ Ezeket a kifejezéspárokat más-más szempontok alapján kell megkülönböztetni egymástól.⁷⁰ A vállalatirányítás a szabályozó nézőpontjára, és nem a szabályozott vállalatokra irányul, mint a megfelelés⁷¹, és általában olyasmit jelent, mint a „*vállalati*

⁵⁵ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.9f.

⁵⁶ GRÜTZNER Thomas/JAKOB Alexander: Compliance von A-Z. München, C. H. Beck Verlag, 2015, 2. Kiadás. 63.

⁵⁷ ONR 192050:2013 02 01 „Compliance Management Systeme (CMS) - Anforderungen und Anleitung zur Anwendung“, https://shop.austrian-standards.at/action/de/public/details/447051/ONR_192050_2013_02_01 (05.11.2020).

⁵⁸ ISO 19600:2014 „Compliance management systems — Guidelines“, <https://www.iso.org/standard/62342.html> (05.11.2020).

⁵⁹ ISO 37001:2016 „Anti-bribery management systems — Requirements with guidance for use“, <https://www.iso.org/standard/65034.html> (05.11.2020).

⁶⁰ IDW PS 980:11.03.2011 „Grundsätze ordnungsmäßiger Prüfung von Compliance Management Systemen“, <https://www.idw.de/idw/verlautbarungen/idw-ps-980/43124> (05.11.2020).

⁶¹ SCHWARZBARTL Martin – KUBIN Florian: *Compliance als Gesamtsystem – Ein Kurzüberblick*. In: Wieselthaler Andreas (szerk.): *Korruptionsprävention in Theorie und Praxis*. Wien, Verlag Österreich, 2015, 66.

⁶² Lásd: KOUKOL: i.m. 25(ff).

⁶³ Lásd: KOUKOL: i.m. 55f.

⁶⁴ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.9/2ff.

⁶⁵ MOOSMAYER: i.m. Rz 154ff.

⁶⁶ GRÜTZNER/JAKOB: i.m. 62.

⁶⁷ GRÜTZNER/JAKOB: i.m. 62.

⁶⁸ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.10.

⁶⁹ HAUSCHKA – MOOSMAYER – LÖSLER: i.m. § 1 Rz 1f; KOUKOL: i.m. 13.

⁷⁰ PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 7; NAPOKOJ: i.m. Rz 9.

⁷¹ HAUSCHKA – MOOSMAYER – LÖSLER: i.m. § 1 Rz 4; PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 7.

alkotmány”.⁷² Ez a „vállalat irányításának és felügyeletének szabályozási kereteire” vonatkozik.⁷³ A compliance ezért hatékony eszköz a vállalatok ellenőrzésére/felügyeletére a vállalatirányítás egész rendszerében.⁷⁴

1.1.2. Compliance célok.⁷⁵ Megalakulása előtt a vállalatnak pontosan meg kell határoznia azokat a *célokat*, amelyeket a compliance irányítási rendszer megvalósításával el kell érni.⁷⁶ Érdemes különbséget tenni a megelőzés/prevenációs célok, a visszaélések kezelése és a compliance infrastruktúra között.⁷⁷ A megfelelési célok képezik a megfelelési irányítási rendszerekkel⁷⁸ kapcsolatban kidolgozandó megfelelési stratégia alapját⁷⁹, és a legkülönbözőbb természetűek lehetnek (például kockázatminimalizálás, fenntarthatóságon alapuló üzletfejlesztés, hatékonyságnövelés).⁸⁰ A vállalat elsődleges prioritása azonban az lesz, hogy betartsa a külső előírásokat és a belső szabályokat⁸¹, és ezáltal hatékonyan elkerülje az olyan kockázatokat, mint a (polgári jogi) kártérítési igények, bírságok (beleértve az eszköz-behajtási intézkedéseket) és egyéb hátrányok (a jóhírnév sérelme)⁸² (megelőzési cél).⁸³

1.1.3. Compliance előírások és a megfelelési kötelezettség?⁸⁴ Ausztriában egyöntetű az a vélemény, hogy nincs szükség egy *általános compliance* (büntetőjogi és társasági formától független) *kötelezettségre*, következésképpen *elvetik annak szükségességét*, hogy minden vállalatnak compliance-irányítási rendszert kellene bevezetnie.⁸⁵

A („minimális”) compliance kötelezettség levezethető – vállalat-specifikusan, különösen az osztrák *részvénytársaság* esetében – az *igazgatóság szervezeti*

⁷² HAUSCHKA – MOOSMAYER – LÖSLER: i.m. § 1 Rz 1.

⁷³ Átvéve HAUSCHKA – MOOSMAYER – LÖSLER: i.m. § 1 Rz 1.

⁷⁴ ROTSCH (2019): i.m. 4. fejezet Rz 4.

⁷⁵ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.11ff.

⁷⁶ SCHWARZBARTL – KUBIN: i.m. 66.

⁷⁷ WALTER Martin: *Konzeption und Umsetzung eines Compliance-Management- Systems (CMS) – eine ganzheitliche Betrachtung aus der Sicht eines Compliance-Verantwortlichen*. In: Kofler-Senoner Bernhard (szerk.): *Compliance-Management für Unternehmen*. Wien, Verlag Österreich, 2016. Rz 33 (Abb 2) und 34.

⁷⁸ WALTER: i.m. Rz 35.

⁷⁹ RUHMANNSEDER (2020): i.m. Rz 13.1ff.

⁸⁰ SCHWARZBARTL – KUBIN: i.m. 68 (ff).

⁸¹ Vö. TRETNAK Markus: *Konzeption, Umsetzung und Prüfung von Compliance-Systemen*. In: Kofler-Senoner Bernhard (szerk.): *Compliance-Management für Unternehmen*. Wien, Verlag Österreich, 2016. Rz 192; NÁPOKÓ: i.m. Rz 10.

⁸² LEHNER Dieter: *Organhaftung und Compliance*. In: Ruhmannseder Felix – Lehner Dieter – Beukelmann Stephan (szerk.): *Compliance aktuell*. Heidelberg, C.F. Müller, 2015. 1010 Rz 8; LEWISCH: i.m. 3 und 71f.

⁸³ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.7.

⁸⁴ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.14ff.

⁸⁵ ILLICHMANN Bernd: In: Petsche Alexander – Mair Karin (szerk.): *Handbuch Compliance*. Wien, LexisNexis Verlag, 2019, 3. Auflage. 790; LEWISCH: i.m. 1.

*felelősségéből*⁸⁶ vagy „*törvényességi ellenőrzési kötelezettségéből*”⁸⁷ (öAktG 70. cikk (1) bekezdés és 84. cikk (1) bekezdés). Az igazgatóságnak ellenőrzési rendszereket kell alkalmaznia annak biztosítása érdekében, hogy a munkavállalók a vállalatnál végzett munka során eleget tegyenek jogi kötelezettségeiknek.⁸⁸ A részvénytársaság kötelezettsége a megfelelés, a konkrét kialakítást azonban az igazgatóság döntése alapján kell meghozni.⁸⁹ Rendszerint ennek a kötelezettségnek egy belső kontrollrendszer – *internen Kontrollsystems* (IKS, öAktG 82. §) – bevezetésével tesznek eleget, többségi vélemény szerint további megfelelési intézkedések bevezetésére nincs kötelezettségük (compliance irányelvek, megfelelési vezető, visszaélést bejelentő forródrótok stb.).⁹⁰ Egy bizonyos méretű társaságnál és kockázati kitettségtől függően azonban mégis elvárt, hogy az igazgatóság hozzon létre vállalaton belül a „felelőség elkerülésére és kockázatalellenőrzésre hivatott compliance szervezetet” (öAktG 84. § (1) bekezdés).⁹¹

Az önkéntesség ezen általános elve mellett azonban számos jogszabály előírja a compliance szervezet létrehozását (vö. a 565/2017/EU rendelet 22. cikk, 2018. évi öWAG 29 §, öBWG 39 § 6 Z 2 (bek.), 2016. évi öVAG 117 f, öFM-GwG 23 §, 2018. évi öBörseG 119. §, 2011. évi öInvFG 15. §, öFMABG 6. § (4) bek. első mondat).⁹²

1.1.4. A compliance-irányítási rendszer funkciói.⁹³ Egy *compliance-irányítási rendszer*⁹⁴ öt alapvető funkciót tölt be⁹⁵: védelmi funkció, tanácsadási, tájékoztatósi vagy képzési funkció, minőségbiztosítási és innovációs funkció, monitoring és felügyeleti funkció és marketing funkció.

1.1.5. Részösszegzés.⁹⁶ A megfelelési előírások és a megfelelési irányítási rendszerek régóta szerves részét képezik az osztrák vállalati gyakorlatnak. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a compliance feladat megjelent a vállalati világban.

1.2. Compliance és büntető igazságszolgáltatás⁹⁷

1.2.1. A megfelelési előírások jogi jellege.⁹⁸ Kérdéses, hogy a megfelelési előírások befolyásolhatják-e – és ha igen, hogyan – a személyek büntetőjogi

⁸⁶ KALSS Susanne: In: Kalss Susanne – Nowotny Christian – Schauer Martin (szerk.): *Österreichisches Gesellschaftsrecht*. Wien, Manz Verlag, 2017, 2. Auflage. Rz 3/421.

⁸⁷ REICH-ROHRWIG Johannes – ZIMMERMANN Arno: In: Artmann Eveline – Karollus Martin (szerk.): *Kommentar zum Aktiengesetz*. Wien, Manz Verlag, 2018, 6. kiadás. § 82 Rz 35.

⁸⁸ REICH-ROHRWIG – ZIMMERMANN: i.m. § 82 Rz 35f.

⁸⁹ KALSS: i.m. Rz 3/441.

⁹⁰ REICH-ROHRWIG – ZIMMERMANN: i.m. § 82 Rz 37.

⁹¹ REICH-ROHRWIG Johannes – GROSSMAYER Clemens – GROSSMAYER Karina – ZIMMERMANN Arno: In: Artmann Eveline – Karollus Martin (szerk.): *Kommentar zum Aktiengesetz*. Wien, Manz Verlag, 2018, 6. Auflage. § 84 Rz 77.

⁹² ILLICHMANN: i.m. 790 (Fn 67).

⁹³ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.16.

⁹⁴ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.9.

⁹⁵ KRETSCHMER Heidemarie: In: Petsche Alexander – Mair Karin (szerk.): *Handbuch Compliance*. Wien, LexisNexis Verlag, 2019, 3. Auflage. 69ff.

⁹⁶ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.17.

⁹⁷ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.18ff.

⁹⁸ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.18.

felelősségét; vagyis a megfelelőségi előírások megalapozhatják-e vagy kiterjeszthetik-e egy személy büntetőjogi felelősségét. A compliance előírások formális értelemben *nem minősülnek sem osztrák törvényeknek*, sem más jogi rendelkezésnek. Következésképpen egyelőre nem tekinthetők közvetlenül alkalmazandó jogoknak.⁹⁹ Elképzelhető azonban, hogy az *értelmezést igénylő tényállási elemek* esetén a compliance szabályokat – közvetett módon – alkalmazni fogják.¹⁰⁰ Ezt a következőkben a hűtlen kezelés¹⁰¹, a vállalatok büntetőjogi felelőssége¹⁰² és a (nem valódi) mulasztásos bűncselekmények¹⁰³ példájával kívánjuk magyarázni.

1.2.2. A megfelelőségi előírások befolyása az objektív gondatlanság megítélésére.¹⁰⁴ Felvetődik a kérdés, hogy a megfelelőségi előírások (azaz megfelelési irányelvek, programok és kézikönyvek) lehetnek-e az objektíve hanyag magatartás *mércéi*.¹⁰⁵

Az *osztrák büntető törvénykönyv 6. cikkének (1) bekezdése* szerint *hanyagságból* követi el a bűncselekményt, *"aki nem tanúsítja azt a kellő gondosságot, amelyet az adott körülményeknek megfelelően köteles, és amelyet pszichikai és fizikai állapota alapján képes lenne tanúsítani, és amely tőle elvárható, és ezért nem ismeri fel, hogy olyan helyzetet idéz elő, amely bűncselekménynek minősül."*^{106, 107} A gondatlanság fogalmának központi eleme az *objektív gondossági kötelezettség teljesítésének az elmaradása*.¹⁰⁸ Ilyen eset áll fenn, ha az elkövető megszegi az általánosan kötelező magatartási szabályokat, amelyeket a jogrendszer az adott helyzetben ír elő annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a jogtárgysértés.¹⁰⁹ A gondossági kötelezettség teljesítésének elmaradását általában „társadalmilag *nem* megfelelő veszélyességként”¹¹⁰ határozzák meg.

A *normatív irányelvek*¹¹¹ annak értékelésére szolgálnak, hogy az elkövető által létrehozott kockázatot normatívan tolerálhatónak kell-e értékelni.¹¹² Ebből a célból figyelembe kell venni a *jogszabályi rendelkezéseket* (különösen a törvényeket), a *magatartási szabályokat*, vagy szubszidiárius módon az ésszerű magatartás követelményét, egy „körültekintő és éleslátó, a törvény által védett értékekhez

⁹⁹ Vö. FUCHS (2012): i.m. 28f, 31.

¹⁰⁰ FUCHS (2012): i.m. 31(ff).

¹⁰¹ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.28ff.

¹⁰² SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.39ff.

¹⁰³ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.53ff.

¹⁰⁴ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.19ff.

¹⁰⁵ Vö. FUCHS (2012): i.m. 32.

¹⁰⁶ KERT Robert: *Ausgewählte Fragen des Allgemeinen Teils des Wirtschaftsstrafrechts*. In: Kert Robert – Kodek Georg (szerk.): *Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2016. Rz 1.27ff.

¹⁰⁷ StGB 6 § (1) bekezdés BGBl 1974/60 idF BGBl I 2015/112.

¹⁰⁸ Vö. BURGSTALLER Manfred – SCHÜTZ Hannes: In: Höpfel Frank – Ratz Eckart (szerk.): *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Wien, Manz Verlag, 2017, 2. Auflage. § 6 StGB Rz 33.

¹⁰⁹ BURGSTALLER – SCHÜTZ (2017): i.m. § 6 StGB Rz 33.

¹¹⁰ BURGSTALLER – SCHÜTZ (2017): i.m. § 6 StGB Rz 37 (Rz 33).

¹¹¹ STEININGER, Einhard: *Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band I*. Wien, Linde Verlag, 2019, 3. Auflage. Kap 9 Rz 9.

¹¹² STEININGER (2019): i.m. Kap 9 Rz 9; SOYER Richard – POLLAK Sergio: *Die Verbandsverantwortlichkeit für Tatbegehungen durch Verbandsangehörige im Lichte der Anwendung der allgemeinen Strafgesetze (§§ 3, 12 VbVG)*. In: Soyer Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. Rz 3.132.

megfelelően kötődő személy” hipotetikus viselkedésével – az úgynevezett differenciált modellfigurával.¹¹³ A compliance előírások azonban nem törvények (sem anyagi, sem formális értelemben¹¹⁴).¹¹⁵ Véleményünk szerint azonban mégis közvetett hatást gyakorolhatnak az elvárt magatartásra¹¹⁶ és a „modell-ember”¹¹⁷ kialakítására, amelyet figyelembe kell venni.¹¹⁸

A *magatartási normákat*¹¹⁹ (magatartási kódexeket) a kockázatok elkerülése érdekében egy bizonyos közösség dolgozott ki (és írásban rögzített).¹²⁰ Mivel az ilyen típusú közösségeknek nincs jogalkotási hatásköre, ezek a magatartási szabályok nem jogilag kötelező érvényűek, mindazonáltal rendszeresen használják a magatartási szokások meghatározására.¹²¹ Itt azonban óvatosnak kell lennünk: a magatartási norma megsértése csak jelezheti a kellő gondosság hiányát (de nem alapozhatja meg).¹²² Ezért kérdéses, hogy a *megfelelési előírások* magatartási normának is tekinthetők-e, vagy a magatartási minimum meghatározását jelentik (az osztrák vállalatirányítási kódex szerint).¹²³ A vállalatok (társaságok) nem képesek önszabályozással egy egész iparágat szabályozni compliance előírásokkal. Véleményünk szerint azonban nem zárható ki, hogy a szokásos compliance előírások is hatással legyenek ennek a kérdésnek a megítélésére.¹²⁴ Amennyiben a vállalat belső szabályai megfelelnek az elfogadott szabványoknak, és minőségileg megfelelő módon kerülnek alkalmazásra, véleményünk szerint ez megfelel a magatartási norma fogalmának. Ha ez a szabályrendszer egybeesik a (normatív) szokással, akkor az gondossági mércévé szilárdul. Ki kell azonban várni, hogy a büntetőeljárások során figyelembe vesznek-e ilyen szabályokat, mint például az ONR 192050, az ISO 19600, az ISO 37001 vagy az IDW PS 980 szabványokat.¹²⁵

Ha sem a törvény, sem a magatartási normák nem alkalmazhatók a normatív irányelvek tekintetében, akkor az uralkodó nézet szerint egy differenciált modellfigura hipotetikus magatartásával való összehasonlítás szolgál a gondossági kötelezettség objektív megsértésének értékelésére.^{126,127} A kormány törvényjavaslatának¹²⁸ indokolása szerint ez az objektív, az elkövető kapcsolati körére orientált harmadik személy "körültekintő és ésszerű, a jogilag védett

¹¹³ STEININGER (2019): i.m. Kap 9 Rz 9f; BURGSTALLER – SCHÜTZ (2017): i.m. § 6 StGB Rz 42, 43ff, 46f und 48ff; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.132.

¹¹⁴ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.18.

¹¹⁵ Vö. FUCHS (2012): i.m. 28.

¹¹⁶ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.22.

¹¹⁷ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.23.

¹¹⁸ Vö. FUCHS (2012): i.m. 32.

¹¹⁹ BURGSTALLER Manfred: *Das Fahrlässigkeitsdelikt im Strafrecht*, Manz Verlag, 1974. 50ff.

¹²⁰ BURGSTALLER (1974): i.m. 51; BURGSTALLER – SCHÜTZ (2017): i.m. § 6 StGB Rz 46.

¹²¹ Vö. BURGSTALLER (1974): i.m. 50f; BURGSTALLER – SCHÜTZ (2017): i.m. § 6 StGB Rz 47.

¹²² BURGSTALLER – SCHÜTZ (2017): i.m. § 6 StGB Rz 47.

¹²³ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.26ff.

¹²⁴ Vö. FUCHS (2012): i.m. 32.

¹²⁵ Zurückhaltend KOUKOL: i.m. 182f.

¹²⁶ KERT (2016): i.m. Rz 1.28.

¹²⁷ BURGSTALLER – SCHÜTZ (2017): i.m. § 6 StGB Rz 38, 48ff.

¹²⁸ ErläutRV 30 BlgNR 13. GP 68.

értékekhez megfelelően kapcsolódó személy".¹²⁹ Ha ez a differenciált modellfigura az elkövető helyzetében másként viselkedett volna, akkor ez társadalmi értékítéletet jelent az elkövető deviáns magatartásáról, amely szerint az elkövető magatartása objektív gondossági kötelezettségzegésnek minősül.¹³⁰ A differenciált modellfigura kialakításánál is az általános elvárás¹³¹ és nem a vállalaton belül meghatározott (esetleg túlzott) belső standardok alapján kell eljárni.¹³² Véleményünk szerint ebből az következik, hogy a túlzott belső standardok általában nincsenek hatással a differenciált modellfigura kialakulására, inkább kapcsolódási pontot jelentenek az iparágban szokásos megfelelési előírásokkal, szabványokkal.¹³³ Kérdéses és vita tárgya, hogy ezeket a szabványokat a gyakorlatban hogyan határozzák meg.

A vállalati gyakorlatban meghatározó szerepet játszik az *osztrák vállalatirányítási kódex (ÖCGK)*¹³⁴, amelyet Ausztriában először 2002. október 1-jén fogadtak el.¹³⁵ Az ÖCGK biztosítja az „osztrák tőzsdén jegyzett társaságoknak a jó vállalatirányítás és a vállalati ellenőrzés önkéntes szabályrendszerét”.¹³⁶

Az ÖCGK „a fenntartható és hosszú távú értékkeremtéshez igazodó vállalatok és csoportok felelős irányításának és ellenőrzésének” *célját* követi.¹³⁷ Az ÖCGK azonban nem jogi szabályozás¹³⁸, hanem inkább egy olyan szabályrendszer, amely a gondos vállalatirányítás „jó gyakorlatait” foglalja össze.¹³⁹ Pontos jogi jellege vitatott. Ha részvénytársaság szerepel a tőzsdén, akkor az igazgatóság tagjainak az éves pénzügyi kimutatások elkészítése részeként *vállalatirányítási jelentést* is kell készíteniük öUGB 222. § (1) bekezdésének 243c. pontjának megfelelően, amit be kell nyújtaniuk a Felügyelő Bizottságnak.¹⁴⁰

Az ÖCGK *három szabályozási kategóriát* tartalmaz (L, C és R).¹⁴¹

- A *Legal Requirement* (L) azt jelenti, hogy a szabály kötelező jogi rendelkezéseken alapul.¹⁴²

¹²⁹ TRIFFTERER Otto: In: Triffterer Otto – Rosbaud Christian – Hinterhofer Hubert (Szerk.): *Salzburger Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Wien, LexisNexis Verlag, 1994. § 6 Rz 58.

¹³⁰ STEININGER, Einhard: *Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band II*. Wien, Linde Verlag, 2019, 2. kiadás. 17. fejezet, Rz 15.

¹³¹ Vö. BURGSTALLER – SCHÜTZ (2017): i.m. § 6 StGB Rz 38.

¹³² Vö. FUCHS (2012): i.m. 32; lásd azonban SIEBER: i.m. 469.

¹³³ FUCHS (2012): i.m. 32.

¹³⁴ <https://www.corporate-governance.at/kodex/> (26.10.2020).

¹³⁵ Lásd a kódexet 2021. évi hatályos állapot szerint: *Österreichischer Arbeitskreis für Corporate Governance* (rövidítve *ÖAfCG*), ÖCGK 2021 5, 2021, <https://www.corporate-governance.at/uploads/u/corpgov/files/kodex/corporate-governance-kodex-012021.pdf> (23.02.2021).

¹³⁶ *ÖAfCG*, ÖCGK 2021 5, 11, 2021, <https://www.corporate-governance.at/uploads/u/corpgov/files/kodex/corporate-governance-kodex-012021.pdf> (23.02.2021).

¹³⁷ *ÖAfCG*, ÖCGK 2021 11, 2021, <https://www.corporate-governance.at/uploads/u/corpgov/files/kodex/corporate-governance-kodex-012021.pdf> (23.02.2021).

¹³⁸ KALSS: i.m. Rz 3/288.

¹³⁹ KALSS: i.m. Rz 3/288.

¹⁴⁰ KALSS: i.m. Rz 3/481.

¹⁴¹ *ÖAfCG*, ÖCGK 2021 14, 2021, <https://www.corporate-governance.at/uploads/u/corpgov/files/kodex/corporate-governance-kodex-012021.pdf> (23.02.2021).

¹⁴² *ÖAfCG*, ÖCGK 2021 14, 2021, <https://www.corporate-governance.at/uploads/u/corpgov/files/kodex/corporate-governance-kodex-012021.pdf> (23.02.2021).

- A *Comply or Explain* (C) azt jelenti, hogy be kell tartani a szabályt. Alternatív megoldásként a Kódexnek megfelelő viselkedés elérése érdekében minden eltérést meg kell magyarázni és meg kell indokolni.¹⁴³
- Az *Ajánlás* (R) egy ajánlás jellegű szabályt jelent. Ennek eredményeként a meg nem feleléseket nem kell nyilvánosságra hozni, sem megindokolni.¹⁴⁴

1.2.3. Részösszegzés.¹⁴⁵ Véleményünk szerint a vállalat által létrehozott megfelelőségi előírások nem növelik a kellő gondosság objektív mércéjét. A vállalat belső standardja csak akkor válik szokássá és ily módon büntetőjogilag relevánssá, ha összehasonlítható módon érvényesül^{146, 147} Mindazonáltal óvatosság ajánlott a megfelelőségi előírások lefektetésekor, mivel ezzel a gondossági kötelezettség szintje is megnő.¹⁴⁸

2. Egyes gyakorlati problémák és a büntetőjogi compliance¹⁴⁹

2.1. A hűtlen kezelés és a büntetőjogi compliance.¹⁵⁰ Kérdéses, hogy a compliance előírások hatással lehetnek-e büntetőjogi felelősségre az ÖStGB 153. §-a alapján.¹⁵¹ Az ÖStGB 153. §-ának (1) bekezdése szerint *hűtlen kezelés* miatt büntetendő, aki „*tudatosan visszaél a más vagyona feletti rendelkezésre vonatkozó vagy más személy kötelezésével kapcsolatos hatáskörével és ezzel más vagyonában kárt okoz, [...]*”^{152, 153} A vagyonkezelő *visszaél* kötelezettségével, ha jogi képességeinek keretein belüli „*kívülálló számára hitelesnek tűnő cselekedetével*” egyértelműen megsérti a belső korlátozásokat (azaz a belső engedélyeket)^{154, 155} A (2) bekezdés egy értelmező rendelkezést tartalmaz: „*visszaél a kötelezettségével az, aki indokolatlanul megsérti a jogosult vagyonának védelmét szolgáló szabályokat*”.¹⁵⁶ Az a személy, aki tudatosan visszaél a más személy vagyona feletti rendelkezési jogával, és ezáltal kárt okoz a másik személy vagyonában, hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztéssel vagy 360 napi tételt meg nem haladó pénzbüntetéssel büntetendő.

¹⁴³ *ÖAFCG*, ÖCGK 2021 14, 2021, <https://www.corporate-governance.at/uploads/u/corpgov/files/kodex/corporate-governance-kodex-012021.pdf> (23.02.2021).

¹⁴⁴ *ÖAFCG*, ÖCGK 2021 14, 2021, <https://www.corporate-governance.at/uploads/u/corpgov/files/kodex/corporate-governance-kodex-012021.pdf> (23.02.2021) .

¹⁴⁵ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.27.

¹⁴⁶ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.24f.

¹⁴⁷ Vö. FUCHS (2012): i.m. 32.

¹⁴⁸ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.25/1.

¹⁴⁹ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.28ff.

¹⁵⁰ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.28ff.

¹⁵¹ Vö. FUCHS (2012): i.m. 33; FUCHS Helmut: *Untreue, die unendliche Geschichte; Selbstbindung der Unternehmen als gefährlicher Fallstrick*. In: Jarolim Hannes (Szerk.): Herausforderung Compliance. Von der Regelungsflut zur Untreue?. Wien, LexisNexis Verlag, 2015. 22ff.

¹⁵² StGB 153. § (1) bekezdés BGBl 1974/60 idF BGBl I 2015/154.

¹⁵³ HUBER Nina: *Ausgewählte Fragen der Untreuebestimmung*. In: Kert Robert – Kodek Georg (szerk.): Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht. Wien, MANZ Verlag, 2016. Rz 4.1ff.

¹⁵⁴ KIENAPFEL Diethelm – SCHMOLLER Kurt: *Strafrecht. Besonderer Teil II: Delikte gegen Vermögenswerte*. Wien, Manz Verlag, 2017, 2. Auflage. § 153 Rz 57.

¹⁵⁵ HUBER: i.m. Rz 4.22.

¹⁵⁶ StGB 153. § (2) bekezdés BGBl 1974/60 idF BGBl I 2015/154.

2.1.1. A hatáskörrel való tudatos visszaélés, mint a hűtlen kezelés korrekciója.¹⁵⁷ Az osztrák hűtlen kezelés bűncselekmény alapvető jellemzője a *hatáskörrel történő szándékos visszaélés*.^{158, 159} A szándékosság szempontjából az intellektuális/kognitív szándék elfogadott¹⁶⁰. Természetesen az értékelés szempontjából az elkövető szubjektív perspektívája meghatározó.¹⁶¹ Ennek megfelelően a vagyonkezelőnek *bizonyosnak kell lennie arról* („a lehető legnagyobb valószínűségű fokban”), hogy képviseleti cselekményével egyértelműen megsérti a belső korlátozásokat.¹⁶² Természetesen az elkövetőnek a belső korlátozásokat nem kell ismernie minden részletében. A szándék ilyen túlzott pontosítását a törvény nem rögzíti.

2.1.2. Compliance előírások és a hűtlen kezelés¹⁶³

a) A hatáskörrel visszaélés megállapítása

A megfelelési előírások hatással lehetnek a hűtlen kezelés bűncselekményére.

1. Ezért először is meg kell vizsgálni (vagy ellenőrizni) a megfelelőségi előírásokat¹⁶⁴,
2. Másodszor, meg kell határozni az egyedi megfelelési szabályozás védelmi célját értelmezés útján¹⁶⁵, és
3. Harmadszor, meg kell határozni a hatáskörrel való objektív visszaélést.

Az *ellenőrzés részeként* meg kell határozni, hogy a vonatkozó megfelelési előírások érvényesek-e még a képviselet idején. Ha ez megerősítést nyert, meg kell vizsgálni a megfelelőségi előírások *védelmi célját*, és szükség esetén *tartalmi ellenőrzést*¹⁶⁶ kell végrehajtani. A kötelezettségszegés értékelése érdekében ezért meg kell vizsgálni az egyedi utasításokat, a törvényeket, az alapszabályokat és a szerződéseket a tartalmi korlátozások szempontjából.¹⁶⁷ Nem szabad megfedkezni arról, hogy a compliance előírások gyakran több védelmi célt szolgálnak.¹⁶⁸ Ezért nem könnyű feladat – a vagyonkezelő és a büntető bíróság számára is – leválasztani a releváns magatartást ezekből a gyakran igen kiterjedt szabályrendszerekből. A hűtlen kezelés miatti büntetőjogi felelősség megállapítása során természetesen csak a „tényleges tulajdonos”¹⁶⁹ vagyonvédelmére vonatkozó szabályokat vagy a

¹⁵⁷ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.30.

¹⁵⁸ Vö. STEININGER (2019): i.m. 8. fejezet, Rz 37.

¹⁵⁹ KOMENDA Peter: *Der Untreuevorsatz*. In: Hinterhofer Hubert (Szerk.): *Praxishandbuch Untreue*. Wien, Linde Verlag, 2015. 41.

¹⁶⁰ STEININGER (2019): i.m. 8. fejezet, Rz 29 (Tabelle), Rz 35.

¹⁶¹ VOGEL Joachim – BÜLTE Jens: In: Cirener Gabriele – Radtke Henning – Rissing-van Saan Ruth – Rönnau Thomas – Schluckebier Wilhelm (szerk.): *Strafgesetzbuch. Leipziger Kommentar. Erster Band. Einleitung, §§ 1 bis 18*. Berlin/Boston, de Gruyter Verlag, 2020, 13. kiadás. § 15 Rz 92.

¹⁶² Vö. FLORA Margarethe: In: Leukauf Otto – Steininger Herbert (szerk.): *Strafgesetzbuch. Kommentar*. Wien, Linde Verlag, 2017, 4. kiadás. § 153 Rz 43.

¹⁶³ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.31ff.

¹⁶⁴ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.32.

¹⁶⁵ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.33.

¹⁶⁶ ZB § 879 (1) bekezdés. A szerződésekre a polgári jog általános szabályai vonatkoznak.

¹⁶⁷ KIENAPFEL – SCHMOLLER (2017): i.m. § 153 Rz 57.

¹⁶⁸ FUCHS (2015): i.m. 24.

¹⁶⁹ Lásd: KIENAPFEL – SCHMOLLER (2017): i.m. § 153 Rz 63f und 29ff.

vagyonkezelő képviseletre vonatkozó szabályait kell figyelembe venni.¹⁷⁰ Ezért azokat a szabályozásokat, amelyek nem relevánsak a visszaélések értékelése szempontjából, ki kell zárni (pl. a környezeti károk megelőzése).¹⁷¹ A probléma jelenleg a megfelelési előírások áradata, amelyek gyakran ellentmondásosak, vagy hiányosak.¹⁷² Az ilyen szabályok nemcsak megnehezítik a szabálykövető magatartást, hanem (objektíve) megnehezítik a visszaélés megítélését.¹⁷³

b) A hatáskörrel való szándékos visszaélés megállapítása

A hűtlen kezelés miatti büntetőjogi felelősség korrekciója a szándékosság vizsgálatának fokozott követelménye. Ha az elkövetőnek kétségei vannak a tekintetben, hogy a magatartása megfelel-e a compliance előírásoknak, azaz összeegyeztethető-e a rá vonatkozó megfeleléségi előírásokkal, akkor hiányzik a szándékosság tudati oldala. Az olyan bírósági megállapítások, mint például az, hogy a vagyonkezelőnek „*gondolnia kellett volna rá*”, nem elegendőek, mivel ezek a *klasszikus gondatlanság* feltételét kielégítik, de nem elegendőek a hűtlen kezelés miatti felelősségre vonáshoz.¹⁷⁴ A gyakorlat azt mutatja, hogy minél specifikusabb megfelelési szabályokat dolgoznak ki, annál valószínűbb, hogy e rendelkezések objektív megsértéséből¹⁷⁵ következtethetnek a szándékosságra.¹⁷⁶

2.1.3. Részösszegzés.¹⁷⁷ A megfelelési szabályokat (különösen a védelmi célt¹⁷⁸) világosan és érthetően kell meghatározni; lehetőség szerint kerülni kell a túlszabályozást.

Szükséges továbbá a vagyonkezelők képzése, akikre rendszeresen vonatkoznak a megfelelési előírások, annak érdekében, hogy egyértelműbbé tegyék számukra, hogy mi tartozik a hatáskörükbe és mi nem. Szükséges továbbá a megfelelési szabályok hatálya alá tartozó vagyonkezelők rendszeres képzése is, hogy egyértelműbbé tegyék számukra azt, hogy mi tartozik a hatáskörükbe és mi nem.

2.2. A vállalatok büntetőjogi felelőssége és a büntetőjogi compliance.^{179 180}

A nemzetközi követelményeknek megfelelés¹⁸¹ miatt 2006.01.01-től Ausztriában hatályba lépett a vállalkozások büntetőjogi felelősségéről¹⁸² szóló törvény (ÖbVG 1.

¹⁷⁰ FUCHS (2015): i.m. 21, 23.

¹⁷¹ Lásd: FUCHS (2015): i.m. 24.

¹⁷² KIENAPFEL – SCHMOLLER (2017): i.m. § 153 Rz 100; KOMENDA: i.m. 44.

¹⁷³ Vö. FUCHS (2015): i.m. (22f és különösen) 24.

¹⁷⁴ Vö. FLORA: i.m. § 153 Rz 43.

¹⁷⁵ Vö. FUCHS (2012): i.m. 32.

¹⁷⁶ Vö. KOMENDA: i.m. 50.

¹⁷⁷ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.38.

¹⁷⁸ Vö. FUCHS (2015): i.m. 24.

¹⁷⁹ Jelen fejezet az alábbi tanulmányhoz kapcsolódik: SOYER Richard: *Einleitung und Grundorientierung*. In: Soyer Richard (Szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, Manz Verlag, 2020. Rz 1.1ff und SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.1ff an und entwickelt diese weiter.

¹⁸⁰ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.39ff.

¹⁸¹ Lásd: STEININGER, Einhard: *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz. Lehrbuch*. Wien, Linde Verlag, 2018, 2. Auflage.

Kap 1 Rz 19 (23); SOYER (2020): i.m. Rz 1.3.

¹⁸² LEHMKUHL Marianne – ZEDER Fritz: In: Höpfel Frank – Ratz Eckart (Szerk.): *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Wien, Manz Verlag, 2020, 2. Auflage. § 1 VbVG Rz 2.

§ (2) bekezdés); amely bevezette a *vállalati felelősséget*^{183, 184}. Kérdéses, hogy a vállalati felelősségre vonatkozó előírások (öVbVG 1-3. Szakasz) kötelezik-e a vállalatot a *megfelelés minimális szintjének* bevezetésére. Ezzel kapcsolatban felvethető az a kérdés, hogy a vállalatok mentesülhetnek-e az állam által kiszabott bírságok alól azáltal, hogy előzetes, ex-ante megfelelő compliance rendszert alakítanak ki (kulcsszó: "[teljes] megfelelés védelme"^{185/186}).

2.2.1. Beszámítási szabályok (öVbVG 3. § (1) bekezdés) és a szervezet mint elkövető és áldozat. Az öVbVG 3. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy a vállalat *„bűncselekményért felelős az idézett törvény (2) vagy a (3) bekezdése további feltételei szerint”*, ha valamilyen beszámítási szabály fennáll. Alapbűncselekmény lehet minden *„bírság által büntetéssel fenyegetett cselekmény”* (az öVbVG 1. § (1) bekezdés második mondata értelmében)^{187, 188}.

Az öVbVG 3. §-ának (1) bekezdése áll a vállalati felelősségi törvény középpontjában, amely azt szabályozza, hogy a vállalat tagjának (döntéshozónak vagy alkalmazottnak) cselekménye milyen esetekben kerül a vállalatnak beszámításra.¹⁸⁹ A vállalat felelőssége – egyéb feltételek mellett – akkor állapítható meg, ha a bűncselekményt a szervezet javára követték el (*első beszámítási szabály*¹⁹⁰)¹⁹¹, vagy azt a szervezet kötelezettségeinek megszegésével követték el (*második beszámítási szabály*¹⁹²)¹⁹³. A „vagy” kötőszó biztosítja, hogy a két beszámítási szabály vagylagosan alkalmazható.¹⁹⁴

A szervezeti felelősség az öVbVG alapján *járuelkos* jellegű (*qualitativ akzessorisch*).¹⁹⁵ Sőt – az uralkodó nézet szerint – a vállalat felelőssége a döntéshozó személytől, a *döntéshozó* büntetőjogi felelősségétől függ. Végül a törvény a (2) bekezdésében megköveteli a döntéshozó személy részéről egy bűncselekmény tényállásszerű, jogellenes és bűnös elkövetését. A döntéshozóval szemben nem állhat fenn büntethetőséget kizáró ok sem.¹⁹⁶

A vállalat dolgozója által elkövetett cselekmények miatti felelősség előfeltételei másként kerültek meghatározásra. A (2) bekezdéssel ellentétben a (3) bekezdés

¹⁸³ URBANEK Jakob: *Verbandsverantwortlichkeit: Die Strafbarkeit von Unternehmen und Verbänden in Österreich – ein Erfolgsmodell?*. In: Kert Robert – Kodek Georg (Szerk.): *Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2016. Rz 2.1ff.

¹⁸⁴ BGBl I 2005/151 idF BGBl I 2007/112.

¹⁸⁵ A fogalom átvéve: KOUKOL: i.m. 162 (Fn 760).

¹⁸⁶ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.48ff.

¹⁸⁷ URBANEK: i.m. Rz 2.23.

¹⁸⁸ BOLLER, Martin: *Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von Verbänden nach dem VbVG*. Wien, MANZ Verlag, 2007. 98(ff).

¹⁸⁹ Vö. STEININGER, EINHARD: *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz. Kommentar*. Wien, Linde Verlag, 2020, Auflage.

§ 3 Rz 1, 4; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.10.

¹⁹⁰ SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.12ff.

¹⁹¹ URBANEK: i.m. Rz 2.36.

¹⁹² SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.33ff.

¹⁹³ URBANEK: i.m. Rz 2.37ff.

¹⁹⁴ LEHMKUHL – ZEDER (2020): i.m. § 3 VbVG Rz 4, 7 und 13; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.10.

¹⁹⁵ SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.64.

¹⁹⁶ SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.73ff, 3.79ff und 3.92 mN; TIPOLD (2014): i.m. 602.

csak tényállásszerű, jogellenes büntetendő cselekményt követel meg, és az uralkodó álláspont szerint nem állhat fenn az elkövetővel szemben büntethetőségi akadály. A szervezet felelőssége a (3) bekezdés szerint tehát csak *korlátozottan járulékos jellegű (limitiert qualitativ akzessorisch)*.¹⁹⁷

2.2.2. Vállalati felelősség egy döntéshozói cselekmény miatt (öVbVG 3. § (2) bekezdés).¹⁹⁸ Az *öVbVG 3. §-ának (2) bekezdése* kimondja, hogy a vállalat felelős a döntéshozó által elkövetett bűncselekményekért, *„ha a döntéshozó mint olyan jogellenesen és bűnös módon követte el a cselekményt”*. Az uralkodó álláspont szerint a döntéshozó cselekménye csak akkor alapozza meg a vállalatok felelősségét, ha a döntéshozó *„mint olyan”* jogellenesen és bűnös módon követte el a cselekményt. Ez arra utal, hogy az elkövető döntéshozóként jár el.¹⁹⁹ Az *öVbVG 2. § (1) bekezdése*²⁰⁰ rögzíti, hogy ki tekinthető döntéshozónak.²⁰¹ Ennek megfelelően a döntéshozó kifejezés magában foglalja *„az ügyvezető igazgatókat, az igazgatósági tagokat vagy a meghatalmazott aláírókat [...] valamint minden olyan személyt, akik a szervezeti vagy jogi képviseleti hatáskör alapján felhatalmazással rendelkeznek a szervezet külső képviselétére, továbbá a felügyelő bizottság vagy az igazgatóság tagjait, valamint más olyan személyeket, akik vezetői pozícióban irányítási jogköröket gyakorolnak, vagy bármilyen más jelentős befolyásuk van a vállalat irányítására”*.

Végül meg kell jegyezni, hogy a vállalat büntethetőségének nem feltétele a természetes személy elkövető *eljárásjogi felelősségre vonása*.²⁰²

2.2.3. Vállalati felelősség a vállalat dolgozójának cselekménye miatt (öVbVG 3. § (3) bekezdés).²⁰³ Az *öVbVG 3. §-ának (3) bekezdése* kimondja, hogy a vállalat felelős az alkalmazottak által elkövetett bűncselekményekért, ha *„az alkalmazottak jogellenesen valósították meg a bűncselekmény törvényi tényállását”*. További feltétel, hogy *„a cselekmény elkövetését az tette lehetővé vagy könnyítette meg, hogy a döntéshozók elhanyagolták a szükséges és ésszerű gondosságot, különösképpen az ilyen cselekmények megakadályozásához szükséges alapvető technikai, szervezeti vagy személyes intézkedéseket.”*

a) A vállalat dolgozójának cselekménye

Ebben az összefüggésben érdekesnek tűnik, hogy az *öVbVG 3. §-a (3) bekezdése 1. pontjának* első félmondata csupán a *tényállási elemek „jogellenes” megvalósításáról* beszél. A vállalat felelőssége munkavállalói cselekmények miatt, amint azt már

¹⁹⁷ SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.109ff, 3.115f und 3.117 mN.

¹⁹⁸ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.43f.

¹⁹⁹ LEHMKUHL – ZEDER (2020): i.m. § 3 VbVG Rz 29; STEININGER (2018): i.m. Kap 5 Rz 28; SOYER Richard – POLLAK Sergio: *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz*. In: Möstl Friedrich – Neubauer Sabine – Stark-Sittinger Heike – Trummer Anna (szerk.): *Der Vereinsexperte II*. Wien, Linde Verlag, 2016, 109; Ris-Justiz RS0130433; OGH 14 Os 97/15v ZWF 2016, 27 = RZ 2016, 176 (EÜ127); 11 Os 10/16d. Vö. BOLLER: i.m. (165,) 166ff; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.93f, 3.95ff.

²⁰⁰ URBANEK: i.m. Rz 2.32ff.

²⁰¹ Lásd: LEHMKUHL Marianne: *Der sachliche und persönliche Anwendungsbereich des VbVG (§§ 1 und 2 VbVG)*. In: Soyer Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. Rz 2.42ff.

²⁰² STEININGER (2018): i.m. Kap 5 Rz 27; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.84.

²⁰³ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.45ff.

említettük, pusztán korlátozottan járulékos²⁰⁴ jellegű.²⁰⁵ Ezért a vállalat munkavállalói cselekmény miatti felelőssége szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a munkavállaló bűnösen cselekszik-e és büntethető, vagy valamely büntethetőségi akadály miatt nem vonható felelősségre (öStGB 10. §).²⁰⁶ Az uralkodó nézet szerint azonban az elkövető vonatkozásában fennálló büntethetőségi akadálnak (a büntetés alóli mentesség okainak) hatással kell lenniük a vállalat munkavállalói cselekményért való felelősségére.²⁰⁷ A törvény korlátozó rendelkezése miatt a munkavállalói cselekmény vállalatnak történő beszámítása nem függ a munkavállaló gondatlanságának szubjektív elemeitől.²⁰⁸ Elegendő, ha a munkavállaló megfelelő gondossággal ellentétes és objektíven felróható módon valósítja meg egy gondatlan bűncselekmény törvényi tényállását. Természetesen más a helyzet, ha egy vállalat egy *szándékos* munkavállalói cselekményért felelős. Ebben az esetben a vállalat felelőssége szempontjából a munkavállaló szándéka fontos szerepet játszik.

b) A döntéshozó vétkessége, mint a vállalat vétkessége

A (3) bekezdés 2. szakaszával a jogalkotó a munkavállalói cselekményért való vállalati felelősség rendszerében az alap beszámítási modell struktúrája mellett egy *döntéshozói vétkességet (vállalati vétkességet)* is szabályoz.²⁰⁹

A vállalati vétkességnek ez a további követelménye megteremti a kapcsolatot a vezetői szinttel (és az önszerveződés esetén a tulajdonos szintjével is).²¹⁰ Erre azért van szükség, mert a vállalatot nem teljes egészében az alkalmazottak képviselik.²¹¹ A szervezeti hanyagság szempontjából ellenőrizni kell, hogy a döntéshozó magatartásával empirikusan veszélyes és normák szerint nem tolerált kockázatot hozott-e létre, amely alkalmas a munkavállalói cselekmények elősegítésére.²¹²

A jogalkotó meghatározta ezt az gondossági kötelezettséget, mivel a döntéshozóknak *„el kell hanyagolniuk az ilyen cselekmények megakadályozásához szükséges alapvető technikai, szervezeti vagy személyes intézkedéseket”*.²¹³ Ezek az intézkedések magunkban foglalják a különböző *„iránymutatásokat, képzések, ellenőrzések, vizsgálatokat”*, valamint a compliance előírásokat is.²¹⁴

Az öVbVG 3. §-ának (3) bekezdésének 2. pontja előírja továbbá, hogy a bűncselekményt az *„tette lehetővé vagy könnyítette meg”*, hogy a döntéshozó megsértette a kellő gondosságot. Az *„ok-okozati összefüggés”* tehát már akkor fennáll, ha a döntéshozó gondossági kötelezettségének megsértése csupán

²⁰⁴ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.41/2.

²⁰⁵ SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.109ff.

²⁰⁶ STEININGER (2018): i.m. Kap 5 Rz 40; BOLLER: i.m. 175f.

²⁰⁷ HILF (LEHMKUHL) Marianne: Grundlegende Aspekte der neuen Verbandsverantwortlichkeit: Zur subsidiären Anwendung des StGB. *Journal für Strafrecht*, 2006, 114f; LEHMKUHL – ZEDER (2020): i.m. § 3 VbVG Rz 39; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.115.

²⁰⁸ STEININGER (2018): i.m. Kap 5 Rz 39 (72); STEININGER (2020): i.m. § 3 Rz 56 (74); SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.113.

²⁰⁹ A modellekkel kapcsolatos megfontolásokért lásd bővebben SOYER (2020): i.m. Rz 1.6, 1.16ff; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.5(ff), 3.9, 3.119ff.

²¹⁰ Vö. STEININGER (2018): i.m. Kap 5 Rz 68.

²¹¹ SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.119.

²¹² Lásd: STEININGER (2020): i.m. § 3 Rz 59 ff; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.121ff.

²¹³ SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.123.

²¹⁴ LEHMKUHL – ZEDER (2020): i.m. § 3 VbVG Rz 41; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.123.

elősegítette a munkavállaló cselekményének elkövetését (kulcsszó: *támogató okozati összefüggés*).²¹⁵ Ehhez a pusztán *kockázatrövidítés* is elegendő.²¹⁶

Az öVbVG 3. § (3) bekezdése 1. pontjának második mondatrésze kimondja, hogy „a vállalat [...] csak akkor felelős a szándékos bűncselekményért, ha a munkavállaló szándékosan járt el”. A harmadik mondatrész azt is kimondja, hogy a vállalat „gondatlan bűncselekményért csak akkor felelős, ha az alkalmazottak figyelmen kívül hagyták az adott körülmények között szükséges gondosságot”. Az a figyelemre méltó ebben a jogi konstrukcióban, hogy a vállalatnak a munkavállaló cselekményéért a felelőssége elsősorban a *munkavállaló jogellenes cselekedetéhez kapcsolódik*, és nem a döntéshozó szervezeti hibájához.²¹⁷

Végül, ami a szervezeti vétkességét illeti, az ÖVbVG 3. § (3) bekezdésének 2. pontja is azon alapul, hogy „a döntéshozók elhanyagolták a körülmények között megkövetelt kellő gondosságot”.

2.2.4. Compliance-Defense²¹⁸ az öVbVG-ben²¹⁹

a) A büntetőjogi compliance preventív intézkedései (előzetes intézkedések)

Compliance menedzsment rendszerek a munkavállalói cselekmények megelőzésére. Az öVbVG szerint a vállalat felelősségre vonható a munkavállalók magatartása (tevékenysége vagy mulasztása) miatt (öVbVG 3. § (1) és (3) bekezdés). A szervezet ellen felhozott *vád* lényege nem az, hogy a munkavállaló jogellenesen követte el a bűncselekményt, hanem az, hogy „a vállalat nem tanúsította a szükséges és az adott körülmények között elvárható gondosságot”.²²⁰

Az öVbVG-ből ezért következik az alapvető (technikai, szervezeti vagy személyi) intézkedések *bevezetésének szükségessége*, amelyek célja az alkalmazottak ilyen cselekedeteinek megakadályozása és a szervezet mulasztásának kiküszöbölése. A vállalat felelősségének szempontjából tehát kijelenthető, hogy az öVbVG 3. § (3) bekezdés hatalmas *ösztönzést* jelent a döntéshozók számára, hogy *ésszerű szervezeti struktúrát* hozzanak létre (compliance-irányítási rendszerek révén).

A compliance management rendszer bevezetésével megakadályozható a vállalati kötelezettségek megsértése, a munkavállalók általi jogellenes magatartások elkövetése és a vállalati mulasztás megvalósítása.²²¹ Természetesen előfeltétel, hogy a compliance rendszer megfeleljen a törvény követelményeinek. Ezért, ha a döntéshozók előzetesen megfelelő compliance irányítási rendszert vezetnek be, véleményünk szerint esetükben a gondatlanságuk nem állapítható meg, ami

²¹⁵ Vö. STEININGER (2018): i.m. Kap 5 Rz 70; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.138.

²¹⁶ ErläutRV 994 BlgNR 22. GP 23; BOLLER: i.m. 185; LEHMKUHL – ZEDER (2020): i.m. § 3 VbVG Rz 45; SOYER – POLLAK (2016): i.m. 113; SOYER Richard: *Verteidigung von Unternehmen*. In: Kier Roland – Norbert Wess (Szerk.): *Handbuch Strafverteidigung*. Wien, MANZ Verlag, 2017. Rz 20.35; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.138.

²¹⁷ LEHMKUHL – ZEDER (2020): i.m. § 3 VbVG Rz 44; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.118.

²¹⁸ KOUKOL: i.m. 162 (Fn 760).

²¹⁹ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.48ff.

²²⁰ ErläutRV 994 BlgNR 22. GP 23; HILF (LEHMKUHL) (2006): i.m. 114; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.106(ff und Fn 365).

²²¹ RUHRI Gerald: *Unternehmensstrafrecht aus anwaltlicher Sicht. Anwaltsblatt*, 2013, 422(f).

következésképpen az öVbVG 3. § (1) bekezdésének 3. és 3. pontja alapján kizárja a vállalat felelősségét.²²²

Az ilyen óvintézkedések természetesen nem jelentenek mindenki számára megfelelő megoldást. Azt, hogy mely intézkedések *szükségesek és ésszerűek* (különösképpen azt, hogy hogyan kell megtervezni egy adott megfelelőségi intézkedést), *eseti alapon* kell értékelni.²²³ A vállalat mérete és felépítése, a kockázati, a képzettségi szintje és az alkalmazottak megbízhatósága döntő szerepet játszik annak felmérésében, hogy az egyes esetekben milyen intézkedésekre van szükség.²²⁴

Compliance menedzsment rendszerek a döntéshozó által elkövetett cselekmények megelőzésére. A kérdés az, hogy a vállalat megfelelő compliance-irányítási rendszer bevezetésével elkerülheti-e a döntéshozó által elkövetett bűncselekmények miatti felelősségre vonást (öVbVG 3. § (1) és (2) bekezdés). Az öVbVG 3. § (1) bekezdése és (2) bekezdése szerinti feljelentés alapja lényegében nem más, mint a vállalat *szervezetlensége*.²²⁵

Figyelemre méltó – valószínűleg azért, hogy lefedje a kisebb jogsértéseket is²²⁶ –, hogy a kormány törvényjavaslatának indokolása egy fikcióval operál.²²⁷ Ennek célja, hogy a vállalat kellő gondosságának hiányát közvetlenül a döntéshozatali cselekmény útján fejezze ki²²⁸, mert „*a vállalat számára az ilyen döntéshozó által elkövetett bűncselekményt szinte megcáfolhatatlanul az ilyen cselekmények megelőzésére irányuló gondosság hiányának kell tekinteni.*” Ennek eredményeként az uralkodó nézet a döntéshozó bűncselekményét a vállalat cselekményének tekinti.²²⁹ A döntéshozók alatt tehát vagy a vállalat alteregóját, vagy funkcionálisan mint a vállalatot (önmagát) kell érteni.²³⁰ Nem veszik figyelembe azt sem, ha valamennyi ellenőrzési és kiválasztási kötelezettséget betartották. Ennek eredményeként a vállalatot a gondossági kötelezettségnek megfelelő magatartása ellenére is felelősségre vonják.²³¹ A helyzet tehát mindenképpen összehasonlítható az automatikus beszámítási mechanizmussal a dOWIG 30. §-a és 9. §-a értelmében.²³²

Ezt a szabályozást nagyon kritikusan látjuk.²³³ Véleményünk szerint a pénzbírság felrőhatóság nélkül történő kiszabása, mint más bűnös magatartása miatti pusztá

²²² KOUKOL: i.m. 158ff insb 161f; LEWISCH: i.m. 8.

²²³ KOUKOL: i.m. 160.

²²⁴ ErläutRV 994 BlgNR 22. GP 23; SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.123.

²²⁵ Lásd: SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.3, 3.5, 3.9 und 3.67ff.

²²⁶ Ehhez a fogalomhoz lásd: SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.68.

²²⁷ Vö. SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.68ff (3.69).

²²⁸ ErläutRV 994 BlgNR 22. GP 22; lásd ehhez HILF (LEHMKUHL) Marianne: Grundkonzept und Terminologie des österreichischen strafrechtlichen Verbandsverantwortlichkeitsgesetzes (VbVG). *Neue Zeitschrift für Wirtschafts-, Steuer- und Unternehmensstrafrecht*, 2016, 192.

²²⁹ Lásd: HILF (LEHMKUHL) (2016): i.m. 191f.

²³⁰ Lásd: HILF (LEHMKUHL) (2016): i.m. 191f.

²³¹ TIPOLD Alexander: Compliance als Schutz vor Verbandsverantwortlichkeit?. *Austrian Law Journal*, 2016. 93f.

²³² SIEBER: i.m. 471f.

²³³ SOYER – POLLAK (2020): i.m. Rz 3.71f, 3.68.

helyettesítő felelősség objektíve nem igazolható.²³⁴ Emiatt véleményünk szerint ezekben az esetekben teleologikus értelmezéssel szűkíteni kell a tényállást. Az uralkodó nézet viszont csak a büntetés korlátlan enyhítésének lehetőségét biztosítaná a vállalat számára (öVbVG 5. § (3) bekezdés).²³⁵

b) A büntetőjogi compliance represszív intézkedései (utólagos intézkedések)

Az *öVbVG 18. §-a*²³⁶ szabályozza az ügyész mérlegelési jogát a vállalat felelősségét illetően.²³⁷ A *18. § (1) bekezdés első mondata* kimondja, hogy az ügyészség „*eltekinthet a büntetőeljárástól vagy ejtheti a vádat, ha tekintettel a cselekmény, a kötelezettségszegés vagy a gondossági kötelesség megszegésének súlyára, a cselekmény következményeire, a vállalat cselekmény utáni magatartására, a vállalattal szemben kiszabandó bírság nagyságára, illetve a cselekmény által a vállalatnál vagy a tulajdonosnál beálló vagy közvetlenül várható jogkövetkezményre tekintettel a cselekmény üldözése, illetve szankcionálása szükségtelennek tűnik*”. A „*vállalat bűncselekmény után tanúsított magatartását*” kifejezetten nevesíti az *öVbVG 18. §-a*.

Ennek megfelelően fontos, hogy a vállalat a bűncselekmény elkövetése után azonnal meghozza-e a szükséges megelőzési intézkedéseket (pl. hatékony ellenőrzési rendszereket alkalmaz, személyi és szervezési intézkedéseket hoz).²³⁸ A megfelelőségi intézkedések későbbi bevezetése (pl. a compliance-irányítási rendszer) tehát szintén hozzájárulhat az eljárás befejezéséhez.²³⁹

Az *öVbVG 5. §-a*²⁴⁰ szabályozza a vállalati bírság megállapítását. Az (1) bekezdés szerint a bíróságnak „*mérlegelnie kell a napi tételek számát [...] a súlyosító és enyhítő körülményeket, amennyiben azok még nem érik el a kiszabható pénzbírság összegét*”. A (3) bekezdés előírja, hogy „*[a napi tételek számát] [...] különösen alacsonyabban kell meghatározni, ha a vállalat jelentős lépéseket tett a hasonló cselekmények jövőbeli megelőzése érdekében*”. Az *öVbVG* itt ösztönözni kívánja a kockázatmegelőzést.²⁴¹ Ezért a megfelelőségi intézkedések bevezetése (pl. megfelelőségi irányítási rendszer; valamint²⁴² a megfelelőségi irányelvek, az alkalmazottak képzése, a compliance tisztviselők stb.) a bűncselekmény után is

²³⁴ Vö. TIPOLD (2014): i.m. 603f.

²³⁵ Vö. TIPOLD (2014): i.m. 603.

²³⁶ Lásd ehhez: WERATSCHNIG Bernhard: *Verfolgungsermessen und Diversion im Verfahren gegen Verbände (§§ 18, 19 VbVG)*. In: Soyer Richard (Szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. Rz 8.1ff.

²³⁷ KERT Robert: *Das Verfolgungsermessen im Verbandsstrafrecht. Zeitschrift für Wirtschafts- und Finanzstrafrecht*, 2017. 70ff.

²³⁸ KERT (2017): i.m. 72; LEWISCH: i.m. 8.

²³⁹ Vö. WESS Norbert: *Die Privatisierung der Strafverfolgung. Journal für Strafrecht*, 2014. 13.

²⁴⁰ BAIER-GRABNER Marina: *Die Verbandsgeldbuße, ihre Bemessung, bedingte Nachsicht und Weisungen (§§ 4–9 VbVG)*. In: Soyer Richard (Szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. Rz 4.29ff.

²⁴¹ BAIER-GRABNER: i.m. Rz 4.52.

²⁴² BAIER-GRABNER: i.m. Rz 4.52 (Praxistipp).

enyhítő körülménynek tekinthetők a bírság megállapítása során.²⁴³ Az öVbVG ezért a *büntetőjogi megfelelés represszív* (utólagos) intézkedéseit is támogatja.²⁴⁴

c) Részösszegzés

A vállalati felelősségére tekintettel a compliance management rendszer önkéntes bevezetése kifizetődő lehet a vállalat számára, még akkor is, ha a megfelelési szabályrendszer végrehajtása csak a munkavállalói cselekményre adott válaszként történik.²⁴⁵ Ezért egy megfelelő ex-ante compliance management rendszer megakadályozhatja a vállalat szankcionálását. Ez vonatkozik a munkavállalók által elkövetett cselekmények²⁴⁶, de véleményünk szerint a döntéshozók cselekményei miatti vállalati felelősségre is.²⁴⁷ Korszerű, preventív szemléletű törvényként az öVbVG figyelembe veszi a *büntetőjogi compliance preventív és represszív intézkedéseit (a vállalatoknál)*.²⁴⁸

2.3. A belső nyomozás és a büntetőjogi compliance²⁴⁹

2.3.1. Általános kérdések

a) Fogalmi meghatározás

A *belső nyomozás*²⁵⁰ fogalma alatt azt értjük, hogy a vállalat tagjai (vezetőit is beleértve²⁵¹) által elkövetett állítólagos (legalább) szabályszegés (pl. bűncselekmény) miatt az ún. belső/külső nyomozó, aki nem tekinthető állami szervnek²⁵², az adott cselekményhez kapcsolódó vizsgálatot/tényfelderítést folytat le.²⁵³

b) A belső nyomozás és a (büntetőjogi) compliance viszonya

A belső nyomozás és a compliance viszonyrendszerét a jogirodalom különböző módon értelmezi.²⁵⁴

Ez azonban elsősorban a compliance értelmezésének kérdése.²⁵⁵ A megfelelőségi előírásoknak és intézkedéseknek általában megelőző, *preventív céljuk* van.²⁵⁶

²⁴³ BAIER-GRABNER: i.m. Rz 4.52 (Praxistipp).

²⁴⁴ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.7.

²⁴⁵ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.51.

²⁴⁶ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.48ff.

²⁴⁷ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.50/1.

²⁴⁸ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.7.

²⁴⁹ Jelen alfejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.82ff.

²⁵⁰ MADL Patrick: *Unternehmensinterne Untersuchungen im Wirtschaftsstrafverfahren*. In: Kert Robert – Kodek Georg (szerk.): *Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2016. Rz 22.9; POLLAK Sergio: *Internal Investigations*. In: Soyer Richard (szerk.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. Rz 14.5.

²⁵¹ WESSING Jürgen: In: Hauschka Christoph – Moosmayer Klaus – Lösler Thomas (szerk.): *Corporate Compliance*. München, C. H. Beck Verlag, 2016, 3. kiadás. § 46 Rz 1.

²⁵² MADL (2016): i.m. Rz 22.1; POLLAK: i.m. Rz 14.25.

²⁵³ POLLAK: i.m. Rz 14.5. Vö. MADL Patrick: *Die Verwertung unternehmensinterner Mitarbeiterbefragungen im Strafverfahren*. Wien, Verlag Österreich, 2018. 26.

²⁵⁴ Vö. MADL (2018): i.m. 34.

²⁵⁵ DANGL Katharina: *Unternehmensinterne Untersuchungen*. Wien, Linde Verlag, 2019. 12; POLLAK: i.m. Rz 14.8.

²⁵⁶ NESTLER Nina: *Internal Investigations: Definition und rechtstatsächliche Erkenntnisse zu internen Ermittlungen in Unternehmen*. In: Knierim Thomas – Rübenthal Markus – Tsambikakis Michael (szerk.): *Internal Investigations. Ermittlungen im Unternehmen*. Heidelberg, C.F. Müller, 2016. Kap 1 Rz 34; DANGL: i.m. 13; POLLAK: i.m. Rz 14.8.

- A belső nyomozás viszont *represszív jellegű*, és általában (külső vagy belső) nyomozók végzik egy büntető vagy közigazgatási büntetőeljárással összefüggésben.²⁵⁷
- Ebből arra a következtetésre juthatunk, hogy a megfelelőségi intézkedések (preventív céljuk miatt) és a belső vizsgálatok (represszív céljuk miatt) különböző célokat szolgálnak.²⁵⁸
- Az uralkodó nézet szerint a belső vizsgálatokat – a represszív oldal szempontjából – a teljes körű megfelelés részének tekintik.²⁵⁹

Összefoglalásképpen azonban meg kell jegyezni, hogy a compliance és a belső vizsgálatok pontos elkülönítése nem ésszerű és nem is lehetséges.²⁶⁰ A belső vizsgálatok azok az eszközök, amelyekkel a vállalat a saját keretei között reagál a feltételezett jogsértésekre.²⁶¹ Ez alapján – a tág értelemben vett megfelelés értelmében – azt a *célt* szolgálja, hogy feltárja a gyenge pontokat vagy a (kötelezően) alkalmazandó jogszabályok vagy az önkéntesen követett szabályok megsértését²⁶², kiküszöbölje a szabályszegéseket, és ha szükséges, helyreállítsa a szabályoknak megfelelő állapotot.²⁶³ Ezért a meglévő károk és kockázatok kiküszöböléséről és csökkentéséről vagy a jövőbeni elkerüléséről van szó;²⁶⁴ továbbá a büntetőjogi felelősség (a büntetőjogi megfelelés represszív intézkedései²⁶⁵) megelőzése érdekében történő átfogó büntetőjogi megfelelésről.

c) A bűnüldöző hatóságokkal való együttműködés

Időbeli szempontból a belső nyomozás lefolytatható a büntetőeljárás előtt, alatt és után.²⁶⁶

Ennek alapján, ha a vállalat törvénysértést gyanít, a vezetőség számára az első kérdés az, hogy együttműködnek-e a bűnüldöző hatóságokkal, hogy kivizsgálják az eltérő magatartást.²⁶⁷ Mivel nincs általános kötelezettség a „*bűncselekmények bejelentésére*” (vö. öStPO 80. § (1) bekezdés), lehetséges és elképzelhető, hogy a belső nyomozás a büntetőeljárás előtt történik.

Alapelvként azonban célszerű engedélyezni a belső vizsgálatok diszkrét lefolytatását a jó hírnév sérelmének elkerülése érdekében, mindaddig, amíg a jogsértés még nem vált nyilvánossá (pl. whistleblowing révén).²⁶⁸ Elképzelhető tehát, hogy a belső vizsgálatok a *bűnüldöző hatóságok* vizsgálataival párhuzamosan zajlanak, anélkül, hogy a külön-külön lefolytatott vizsgálatok között bármilyen interakció (azaz ismeretátadás) történne. Ugyanakkor a bűnüldöző hatóságokkal való

²⁵⁷ POLLAK: i.m. Rz 14.8, 14.17ff. Vö. MADL (2018): i.m. 34.

²⁵⁸ NESTLER: i.m. Kap 1 Rz 34; POLLAK: i.m. Rz 14.8.

²⁵⁹ MADL (2018): i.m. 34; POLLAK: i.m. Rz 14.8.

²⁶⁰ MADL (2016): i.m. Rz 22.11; POLLAK: i.m. Rz 14.8.

²⁶¹ PIETH Mark: *Wirtschaftsstrafrecht*. Basel, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2015. 266; POLLAK: i.m. Rz 14.18.

²⁶² SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.4.

²⁶³ Vö. PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 739; DANGL: i.m. 5ff; POLLAK: i.m. Rz 14.18.

²⁶⁴ PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 739; POLLAK: i.m. Rz 14.18; DANGL: i.m. 5.

²⁶⁵ SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.7.

²⁶⁶ MADL (2018): i.m. 3; POLLAK: i.m. Rz 14.13.

²⁶⁷ MADL (2016): i.m. Rz 22.5; DANGL: i.m. 4 und 155ff; PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 739 und 740f.

²⁶⁸ POLLAK: i.m. Rz 14.13. Vö. PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 740f.

együttműködésnek a „*vállalat bűncselekmény után tanúsított magatartása*” szempontjából is értelme lehet (öVbVG 18. § (1) bekezdés első mondat).²⁶⁹

2.3.2. Az ismeretszerzés módja.²⁷⁰ Felmerül a kérdés, hogy a belső vizsgálatok mennyire intenzívek és kiterjedtek lehetnek, és mely módszereket kell alkalmazni. Döntést kell hozni arról is, hogy a belső vizsgálatok által érintett személyeknek a kezdetektől tudomást kell-e szerezniük a nyomozásról, vagy titokban végzik-e a munkát. Meg kell jegyezni, hogy ezt általában eseti alapon értékelik, és ez nagymértékben függ a normasértés típusától és az érintett személyek csoportjától. Az *ismeretszerzés eszközeként* különösen a munkavállalói felmérések, a dokumentumokhoz való hozzáférés, az e-mailek szűrése és a telefonok megfigyelése jöhet szóba.²⁷¹ A belső vizsgálatnak a munkaadó és a munkáltató közötti állampolgári viszony miatt természetesen törvényi korlátai vannak.²⁷² Ilyenek például a polgári jogi előírások (személyiségi jogok, munkajogi követelmények) és az adatvédelmi törvények (GDPR).²⁷³ Ezek a polgári jogi és adatvédelmi követelmények szintén fontosak a helyes/megengedett vizsgálati intézkedések kiválasztásakor.²⁷⁴ Álláspontunk szerint a munkáltató a munkajogi érdekegyensúlyozás miatt nem választhatja meg szabadon az ellenőrzés eszközeit.²⁷⁵

2.3.3. Külső nyomozók²⁷⁶

a) Általános kérdések a nyomozati feladatok „kiszervezésével” kapcsolatban

Ha a vállalatok belső vizsgálat lefolytatása mellett döntenek, tisztában kell lenniük azzal, hogy ezt a vizsgálatot saját *belső* nyomozóik fogják-e elvégezni (*házon belüli vizsgálat/Inhouse-Untersuchung*²⁷⁷: pl. a felettes, a compliance tisztviselő vagy a belső ellenőrzés), vagy *külső „igazságügyi szakértők”* (*externe „forensic services*) szolgáltatását veszik-e igénybe. Ez utóbbi alatt a fehérgalléros bűnözésre szakosodott ügyvédi irodákat, könyvvizsgáló cégeket, igazságügyi szakértőket, ellenőrző csoportokat értjük.²⁷⁸

A belső nyomozás kiszervezését szintén mindig esetről esetre kell eldönteni.

- A házon belüli nyomozások mellett szólnak az alacsony költségek, valamint az a tény, hogy a nyomozók jobban tisztában vannak a saját vállalati struktúrájukkal, a működési folyamatokkal és összefüggésekkel.²⁷⁹

²⁶⁹ WESS Norbert – MACHAN Markus: *Zum Anwaltsprivileg im Rahmen von unternehmensinternen Ermittlungen*. In: Lewisch Peter (szerk.): *Jahrbuch Wirtschaftsstrafrecht und Organverantwortlichkeit* 2017. Wien, Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2017. 60f; DANGL: i.m. 156; POLLAK: i.m. Rz 14.13.

²⁷⁰ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.84.

²⁷¹ POLLAK: i.m. Rz 14.47, 14.48ff, 14.60ff, 14.63ff, 14.66.

²⁷² WESSING: i.m. § 46 Rz 24; POLLAK: i.m. Rz 14.26f und 14.28ff.

²⁷³ MADL (2018): i.m. 35ff; POLLAK: i.m. Rz 14.28f, 14.30ff, 14.36ff und 14.44f.

²⁷⁴ Vö. PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 741ff, 744ff.

²⁷⁵ POLLAK: i.m. Rz 14.47.

²⁷⁶ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.85ff.

²⁷⁷ A fogalom átvéve: PELZ Christian: *Internal Investigations und Legal Privilege - Zum Umfang des Beschlagnahmeschutzes in Deutschland*. In: Lewisch Peter (szerk.): *Jahrbuch Wirtschaftsstrafrecht und Organverantwortlichkeit* 2017. Wien, Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2017. 76.

²⁷⁸ MADL (2018): i.m. 2 (und 26); POLLAK: i.m. Rz 14.16.

²⁷⁹ PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 740; MADL (2018): i.m. 27; POLLAK: i.m. Rz 14.16.

- Ezzel szemben áll az a tény, hogy a vállalatok saját (jogi) osztályai gyakran nem rendelkeznek a szükséges szaktudással és know-how-val, hogy hogyan kell eljárni ilyen helyzetekben.²⁸⁰ Ezenkívül gyakran felmerül egy pszichológiai probléma is a saját kollégákkal szembeni fellépés és az ehhez kapcsolódó objektivitás igénye miatt (lojalitáskonfliktus). Továbbá a belső nyomozók is (gazdaságilag) függenek a vállalattól.²⁸¹ Általában fennáll annak a kockázata, hogy ez az elfogultság negatívan befolyásolja a vizsgálat eredményeit, különösen az anyagi igazságot.

Egy másik ok, amely a külső nyomozók kijelölése mellett szól, az, hogy a megbízott (külső) szolgálati titokvédelmi tisztek (StPO 157. § (1) bekezdés) *felmentést kaphatnak* az alól, hogy a bűnüldöző hatóságok előtt tanúskodjanak arról, „*amiről ebben a minőségben tudomást szereztek*”.²⁸² Ez következképpen megnyitja a (2) bekezdés szerinti *lefoglalás elleni védelmet* is.²⁸³

Ha viszont a cég a belső vizsgálatot saját jogi osztályára bízza, akkor alkalmazottai általában nem tagadhatják meg a nyilatkozattételt; a megszerzett ismeretek bizonyos feltételek mellett biztosíthatók és lefoglalhatók is. E helyett: E tekintetben a saját belső vizsgálat eredménye adott esetben a vállalat felelősségre vonásához vezethet (VbVG 3. §), vagy legalábbis jelentősen leegyszerűsítheti a hatóságok nyomozati munkáját.

b) A szakmai titoktartás hatálya alá tartozó személyek vallomásmegtagadásának joga belső vizsgálatok keretében

A hallgatáshoz való jog (öStPO 157. § (1) bekezdés 2. pont). Az öStPO 157. § (1) bekezdés 2. pont szerint bizonyos szakmai titoktartás alá eső személyek „*jogosulnak arra, hogy megtagadják a tanúvallomás tételét [...] arról, ami e minőségükben ismertté vált számukra*”.

- Megjegyzendő, hogy az osztrák modell elsősorban a szolgálati titok alá tartozó személy titkához – és nem az ügyfélhez – kötődik²⁸⁴, és így elsősorban a szolgálati titoktartás alá eső személy szakmai tevékenységét védi.²⁸⁵
- Ezzel párhuzamosan azonban az idézett rendelkezés hiányában a vádlott védelemhez való joga is csorbulna.²⁸⁶ Hiszen az ügyfél azt kockáztatná, hogy szabad, nyílt és fenntartások nélküli bizalmas viszonya miatt önként hajtáná a fejét a kés alá, ha a szakmai titoktartás alanya a vallomástételi és igazmondási kötelezettség mellett tanúként kihallgatható lenne a

²⁸⁰ PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 740; MADL (2018): i.m. 27; POLLAK: i.m. Rz 14.16.

²⁸¹ STUEFER Alexia: Wirtschaftsstrafrecht aktuell Unternehmensinterne Ermittlungen. *Journal für Strafrecht*, 2011. 184; POLLAK: i.m. Rz 14.16.

²⁸² PETSCHÉ – LARCHER: i.m. 740; STUEFER: i.m. 184f; POLLAK: i.m. Rz 14.16.

²⁸³ STUEFER: i.m. 184f; POLLAK: i.m. Rz 14.16 und 14.81ff.

²⁸⁴ DANGL: i.m. 184.

²⁸⁵ SOYER Richard – SCHUMANN Stefan: In: Fuchs Helmut – Ratz Eckart (szerk.): *Wiener Kommentar zur Strafprozessordnung*. Wien, Manz Verlag, 2017, § 57 StPO Rz 100; POLLAK: i.m. Rz 14.76.

²⁸⁶ Vö. KIRCHBACHER Kurt: In: Fuchs Helmut – Ratz Eckart (szerk.): *Wiener Kommentar zur Strafprozessordnung*. Wien, Manz Verlag, 2013, § 157 StPO Rz 9.

(hallomásból) az ügyféllel folytatott bizalmas megbeszélésekről (öStPO 154.§, 160. §).²⁸⁷

A törvény szövege alapján a vádlott (48. § (1) bekezdés 2. pont) vagy gyanúsított (öStPO 48. § (1) bekezdés 1. mondat) státuszának nincs jelentősége. Ugyanez vonatkozik arra a kérdésre is, hogy a büntetőeljárás már folyamatban van-e (öStPO 1. § (2) bekezdés).²⁸⁸ Ennek az az oka, hogy a szolgálati titoktartási kötelezettség alá tartozó személlyel bizalmi és védett kapcsolattartásra (pl. jogi tanácsadásra, védelemre való felkészítésre) lehet szükség, függetlenül attól, hogy már megindult-e az eljárás.²⁸⁹

Az öStPO 157. § (1) bekezdésében a törvény kifejezetten a szakmai titoktartás alanyai közé sorolja a „*védőket, az ügyvédeket, a szabadalmi ügyvivőket, az Országos Tanács vizsgálóbizottságainak eljárási ügyvédeit, a közjegyzőket és az okleveles könyvelőket*”. A 2017. évi öWTBG 1. §-a szerint a könyvvizsgálók és az adótanácsadók az okleveles könyvelői szakmák közé tartoznak.

Ha a fent említett, szolgálati titoktartással rendelkező személyeket belső vizsgálattal bízzák meg, akkor megilleti őket a tanúvallomás megtagadásának joga.

Az öStPO 157. § (1) bekezdésének *védelmi köre* azonban nem korlátlan, a szakmai titoktartás megtagadásának joga csak azokra az információkra (tényekre) vonatkozik, amelyek „*ilyen minőségükben ismertté váltak*”.²⁹⁰ Ennek eredményeként az információhoz való hozzáférés funkcionálisan szakmai titoktartói minőségben értendő (védők esetében pl. jogi tanácsadás, jogi képviselő, védelem²⁹¹).²⁹² A szóban forgó tevékenységek tehát azok, amelyeket a szakmai titoktartás hatálya alá tartozó személyeknek „*szakmájuk gyakorlása során rendszeresen el kell végezniük, vagy más módon közvetlenül kapcsolódnak ahhoz*”.²⁹³ A szakmai titoktartás a vádlottaktól származó információkon kívül harmadik felektől származó ismeretekre és egyéb információkra is vonatkozik.²⁹⁴

A megkerülés elleni védelem (öStPO 157. § (2) bekezdés)²⁹⁵ Az öStPO 157. § (2) bekezdésének első mondata kimondja, hogy „*[az] (1) bekezdés 2-5. pontjában felsorolt személyeknek a tanúvallomás megtagadására vonatkozó jogát [...] nem lehet megkerülni, ha az egyébként semmis.*”²⁹⁶ Ez a rendelkezés²⁹⁷ (lásd még az öStPO 144. § (2) bekezdését) tehát a képviselőnek az (1) bekezdés 2. pontja által

²⁸⁷ WESS (2014): i.m. 14; POLLAK: i.m. Rz 14.76.

²⁸⁸ POLLAK: i.m. Rz 14.78.

²⁸⁹ POLLAK: i.m. Rz 14.78.

²⁹⁰ POLLAK: i.m. Rz 14.79.

²⁹¹ SOYER – SCHUMANN: i.m. Rz § 57 StPO Rz 100; DANGL: i.m. 169.

²⁹² KIRCHBACHER: i.m. Rz § 157 StPO Rz 16; TIPOLD Alexander – ZERBES Ingeborg: In: Fuchs Helmut – Ratz Eckart (szerk.): *Wiener Kommentar zur Strafprozessordnung*. Wien, Manz Verlag, 2021, Vor §§ 110-115 StPO Rz 18.

²⁹³ OGH 13 Os 110(111)/96; RIS-Justiz RS0105934.

²⁹⁴ WESS (2014): i.m. 14; KIRCHBACHER: i.m. § 157 StPO Rz 16; POLLAK: i.m. Rz 14.79.

²⁹⁵ POLLAK: i.m. Rz 14.82f, 14.84ff, 14.87.

²⁹⁶ STEININGER, Einhard: *Nichtigkeitsgründe im Strafverfahren*. Wien, Verlag Österreich, 2019, 7. kiadás. 3. fejezet C Rz 35

²⁹⁷ Vö. dStPO 97, 148 és 160a §; a dStPO 97. §-hoz lásd: PARK Tido: Schutz der im Rahmen von unternehmensinternen Untersuchungen gewonnenen Informationen vor behördlicher Beschlagnahme nach deutschem Recht. *Journal für Strafrecht*, 2014. 21ff.

védett szolgálati titkát érinti, amennyiben (bizonyos) *kijátszásokat semmisségi szankció* védi.²⁹⁸ Ennek eredményeként a szakmai titoktartás alanya védve van a lefoglalástól és elkobzástól, valamint a titoktartás szakértők²⁹⁹ vagy segítők kihallgatása által történő kijátszásától.³⁰⁰ A 2016. évi StPÁG I-vel³⁰¹ bevezetett (2) bekezdés *második mondata* kiterjeszti a védelmet „[...] az olyan dokumentumokra és információkra, amelyek a vádlott vagy vádlott-társa rendelkezésére állnak, és tanácsadás, illetve a vádlott védelmének érdekében az (1) bekezdésben említett személy hozta létre” (ügynevezett *védekezési iratok*). Ez a rendelkezés az (1) bekezdéssel azonos módon védi a képviselő szolgálati titkát is.³⁰²

2.3.4. Részösszegzés³⁰³

Végül meg kell jegyezni, hogy represszív jellegűknél fogva a belső vizsgálatok szükségesek és hasznosak lehetnek a vállalaton belüli jogsértések és compliance szabályok megsértésének tisztázása érdekében. A büntetőjogi compliance keretében a belső vizsgálatok represszív intézkedésként is alkalmazhatók a büntetőjogi felelősség megelőzése érdekében. A vonatkozó szabályozás jogállami kialakítása még sok kívánnivalót hagy maga után, és a hasznosíthatóság kérdésében is számos probléma vár még megbízható megoldásra.³⁰⁴

Irodalomjegyzék

- BAIER-GRABNER Marina: *Die Verbandsgeldbuße, ihre Bemessung, bedingte Nachsicht und Weisungen (§§ 4–9 VbVG)*. In: Soyer Richard (Hrsg.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. 89-109.
- BOCK Dennis: *Criminal Compliance*. Baden-Baden, Nomos Verlag, 2013 (<https://doi.org/10.5771/9783845230412>).
- BOLLER, Martin: *Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von Verbänden nach dem VbVG*. Wien, MANZ Verlag, 2007.
- BURGSTALLER Manfred: *Das Fahrlässigkeitsdelikt im Strafrecht*, Manz Verlag, 1974.
- BURGSTALLER Manfred – SCHÜTZ Hannes: In: Höpfel Frank – Ratz Eckart (Hrsg.): *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Wien, Manz Verlag, 2017, 2. Auflage. § 6 StGB
- DANGL Katharina: *Unternehmensinterne Untersuchungen*. Wien, Linde Verlag, 2019.
- DANNECKER Gerhard – LEITNER Roman: In: Dannecker Gerhard – Leitner Roman (Hrsg.): *Handbuch der Geldwäsche-Compliance*. Wien, Linde Verlag, 2010.

²⁹⁸ POLLAK: i.m. Rz 14.81.

²⁹⁹ RATZ Eckart: In: Fuchs Helmut – Ratz Eckart (Szerk.): *Wiener Kommentar zur Strafprozessordnung*. Wien, Manz Verlag, 2020, § 281 StPO Rz 222.

³⁰⁰ POLLAK: i.m. Rz 14.81, 14.82f, 14.90.

³⁰¹ BGBl I 2016/26.

³⁰² Lásd: PLÖCKINGER Oliver: *Verteidigung und Vertretung von (Berufs-)Geheimnistägern*. In: Kier Roland – Norbert Wess (Szerk.): *Handbuch Strafverteidigung*. Wien, MANZ Verlag, 2017. Rz 22.18, 22.22f; POLLAK: i.m. Rz 14.96 und 14.81.

³⁰³ Jelen fejezet az alábbi résznek felel meg: SOYER – POLLAK (2021): i.m. Rz 28.92.

³⁰⁴ POLLAK: i.m. Rz 14.75ff, 14.109ff, Rz 14.48ff.

- FLORA Margarethe: In: Leukauf Otto – Steininger Herbert (Hrsg.): *Strafgesetzbuch. Kommentar*. Wien, Linde Verlag, 2017, 4. Auflage. § 153
- FUCHS Helmut: *Compliance: Soft Law – Hard Criminal Law*. In: Lewisch Peter (Hrsg.): *Zauberwort Compliance?*. Wien, MANZ Verlag, 2012. 27-34.
- FUCHS Helmut: *Untreue, die unendliche Geschichte; Selbstbindung der Unternehmen als gefährlicher Fallstrick*. In: Jarolim Hannes (Hrsg.): *Herausforderung Compliance. Von der Regelungsflut zur Untreue?*. Wien, LexisNexis Verlag, 2015. 18-26.
- GRÜTZNER Thomas/JAKOB Alexander: *Compliance von A-Z*. München, C. H. Beck Verlag, 2015, 2. Auflage.
- ILLICHMANN Bernd: In: Petsche Alexander – Mair Karin (Hrsg.): *Handbuch Compliance*. Wien, LexisNexis Verlag, 2019, 3. Auflage. 779-800.
- LEHNER Dieter: *Organhaftung und Compliance*. In: Ruhmannseder Felix – Lehner Dieter – Beukelmann Stephan (Hrsg.): *Compliance aktuell*. Heidelberg, C.F. Müller, 2015. 1010.
- LEHMKUHL Marianne: *Der sachliche und persönliche Anwendungsbereich des VbVG (§§ 1 und 2 VbVG)*. In: Soyer Richard (Hrsg.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. 9-28.
- LEHMKUHL Marianne – ZEDER Fritz: In: Höpfel Frank – Ratz Eckart (Hrsg.): *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Wien, Manz Verlag, 2020, 2. Auflage.
- LEWISCH Peter: *Warum – und inwieweit – Compliance?* In: Lewisch Peter (Hrsg.): *Zauberwort Compliance?*. Wien, MANZ Verlag, 2012. 1-14.
- LEWISCH Peter: *Strafrecht und Compliance* In: Lewisch Peter (Hrsg.): *Zauberwort Compliance?*. Wien, MANZ Verlag, 2012. 71-88.
- HAUSCHKA Christoph – MOOSMAYER Klaus – LÖSLER Thomas: In: Hauschka Christoph – Moosmayer Klaus – Lösler Thomas (Hrsg.): *Corporate Compliance*. München, C. H. Beck Verlag, 2016, 3. Auflage.
- HILF (LEHMKUHL) Marianne: *Grundlegende Aspekte der neuen Verbandsverantwortlichkeit: Zur subsidiären Anwendung des StGB*. *Journal für Strafrecht*, 2006, 112-119.
- HILF (LEHMKUHL) Marianne: *Grundkonzept und Terminologie des österreichischen strafrechtlichen Verbandsverantwortlichkeitsgesetzes (VbVG)*. *Neue Zeitschrift für Wirtschafts-, Steuer- und Unternehmensstrafrecht*, 2016, 189-193.
- HINTERHOFER Hubert: *Der untätige Compliance Officer: Strafbarer Beitrag durch Unterlassen?*. *Zeitschrift für Finanzmarktrecht*, 2010. 104-110.
- HINTERHOFER Hubert: *Begriff und Bedeutung der Criminal Compliance im österreichischen Strafrecht*. In: Braumüller Peter – Ennöckl Daniel – Gruber Michael – Raschauer Nicolas (Hrsg.): *Compliance und Finanzmarktrecht. Band zur ZRF-Jahrestagung 2010*. Wien, LexisNexis Verlag, 2011, 61-78.
- HUBER Nina: *Ausgewählte Fragen der Untreuebestimmung*. In: Kert Robert – Kodek Georg (Hrsg.): *Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2016. 129-156.
- KALSS Susanne: In: Kalss Susanne – Nowotny Christian – Schauer Martin (Hrsg.): *Österreichisches Gesellschaftsrecht*. Wien, Manz Verlag, 2017, 2. Auflage.

- KERT Robert: *Ausgewählte Fragen des Allgemeinen Teils des Wirtschaftsstrafrechts*. In: Kert Robert – Kodek Georg (Hrsg.): Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht. Wien, MANZ Verlag, 2016. 1-41.
- KERT Robert: Das Verfolgungsermessen im Verbandsstrafrecht. *Zeitschrift für Wirtschafts- und Finanzstrafrecht*, 2017. 70-74.
- KIENAPFEL Diethelm – SCHMOLLER Kurt: *Strafrecht. Besonderer Teil II: Delikte gegen Vermögenswerte*. Wien, Manz Verlag, 2017, 2. Auflage.
- KIRCHBACHER Kurt: In: Fuchs Helmut – Ratz Eckart (Hrsg.): *Wiener Kommentar zur Strafprozessordnung*. Wien, Manz Verlag, 2013, § 157
- KOMENDA Peter: *Der Untreuevorsatz*. In: Hinterhofer Hubert (Hrsg.): Praxishandbuch Untreue. Wien, Linde Verlag, 2015. 35-56.
- KOUKOL Pilar: *Compliance und Strafrecht*. Wien, LexisNexis Verlag, 2016.
- KRETSCHMER Heidemarie: In: Petsche Alexander – Mair Karin (Hrsg.): *Handbuch Compliance*. Wien, LexisNexis Verlag, 2019, 3. Auflage. 67-105.
- MADL Patrick: *Unternehmensinterne Untersuchungen im Wirtschaftsstrafverfahren*. In: Kert Robert – Kodek Georg (Hrsg.): Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht. Wien, MANZ Verlag, 2016. 815-859.
- MADL Patrick: *Die Verwertung unternehmensinterner Mitarbeiterbefragungen im Strafverfahren*. Wien, Verlag Österreich, 2018.
- MOOSMAYER Klaus: *Compliance*. München, Beck Verlag, 2015, 3. Auflage.
- NESTLER Nina: *Internal Investigations: Definition und rechtstatsächliche Erkenntnisse zu internen Ermittlungen in Unternehmen*. In: Knierim Thomas – Rübenthal Markus – Tsambikakis Michael (Hrsg.): *Internal Investigations. Ermittlungen im Unternehmen*. Heidelberg, C.F. Müller, 2016.
- NAPOKOJ Elke Maria: In: Napokoj Elke Maria (Hrsg.): *Risikominimierung durch Corporate Compliance*. Wien, MANZ Verlag, 2010.
- PARK Tido: Schutz der im Rahmen von unternehmensinternen Untersuchungen gewonnenen Informationen vor behördlicher Beschlagnahme nach deutschem Recht. *Journal für Strafrecht*, 2014. 20-25.
- PELZ Christian: *Internal Investigations und Legal Privilege - Zum Umfang des Beschlagnahmeschutzes in Deutschland*. In: Lewisch Peter (Hrsg.): *Jahrbuch Wirtschaftsstrafrecht und Organverantwortlichkeit 2017*. Wien, Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2017. 73-87.
- PETSCHÉ Alexander – LARCHER Daniel: In: Petsche Alexander – Mair Karin (Hrsg.): *Handbuch Compliance*. Wien, LexisNexis Verlag, 2019, 3. Auflage.
- PIETH Mark: *Wirtschaftsstrafrecht*. Basel, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2015.
- PLÖCKINGER Oliver: *Verteidigung und Vertretung von (Berufs-)Geheimnisträgern*. In: Kier Roland – Norbert Wess (Hrsg.): *Handbuch Strafverteidigung*. Wien, MANZ Verlag, 2017. 543-555.
- POLLAK Sergio: *Internal Investigations*. In: Soyer Richard (Hrsg.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. 311-372.
- RATZ Eckart: In: Fuchs Helmut – Ratz Eckart (Hrsg.): *Wiener Kommentar zur Strafprozessordnung*. Wien, Manz Verlag, 2020, § 281 StPO

- REICH-ROHRWIG Johannes – ZIMMERMANN Arno: In: Artmann Eveline – Karollus Martin (Hrsg.): *Kommentar zum Aktiengesetz*. Wien, Manz Verlag, 2018, 6. Auflage. § 82.
- REICH-ROHRWIG Johannes – GROSSMAYER Clemens – GROSSMAYER Karina – ZIMMERMANN Arno: In: Artmann Eveline – Karollus Martin (Hrsg.): *Kommentar zum Aktiengesetz*. Wien, Manz Verlag, 2018, 6. Auflage. § 84.
- ROTSCH Thomas: Compliance und Strafrecht. Fragen, Bedeutung, Perspektiven. Vorbemerkungen zu einer Theorie der sog. „Criminal Compliance“. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 2013, 481-498. <https://doi.org/10.1515/zstw-2013-0024>
- ROTSCH Thomas: *Criminal Compliance – Begriff, Entwicklung und theoretische Grundlegung*. In: Rotsch Thomas (Hrsg.): *Criminal Compliance*. Baden Baden, Nomos Verlag, 2015.
- ROTSCH Thomas: *Criminal Compliance*. In: Achenbach Hans – Ransiek Andreas – Rönnau Thomas (Hrsg.): *Handbuch Wirtschaftsstrafrecht*. Heidelberg, C.F. Müller, 2019, 5. Auflage.
- RUHMANNSEDER Felix: *Compliance-Strategien*. In: Soyer Richard (Hrsg.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020.
- RUHRI Gerald: Unternehmensstrafrecht aus anwaltlicher Sicht. *Anwaltsblatt*, 2013, 422.
- SCHWARZBARTL Martin – KUBIN Florian: *Compliance als Gesamtsystem – Ein Kurzüberblick*. In: Wieselthaler Andreas (Hrsg.): *Korruptionsprävention in Theorie und Praxis*. Wien, Verlag Österreich, 2015, 65-78.
- SIEBER Ulrich: *Compliance-Programme im Unternehmensstrafrecht. Ein neues Konzept zur Kontrolle von Wirtschaftskriminalität*. In: Sieber Ulrich – Dannecker Gerhard – Kindhäuser Urs – Vogel Joachim – Walter Tonio (Hrsg.): *Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht. Dogmatik, Rechtsvergleich, Rechtstatsachen. Festschrift für Klaus Tiedemann zum 70. Geburtstag*. Köln, Carl Heymanns Verlag, 2008. 449-484.
- SOYER Richard – POLLAK Sergio: *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz*. In: Möstl Friedrich – Neubauer Sabine – Stark-Sittinger Heike – Trummer Anna (Hrsg.): *Der Vereinsexperte II*. Wien, Linde Verlag, 2016, 99-128.
- SOYER Richard – SCHUMANN Stefan: In: Fuchs Helmut – Ratz Eckart (Hrsg.): *Wiener Kommentar zur Strafprozessordnung*. Wien, Manz Verlag, 2017, § 57 StPO
- SOYER Richard: *Verteidigung von Unternehmen*. In: Kier Roland – Norbert Wess (Hrsg.): *Handbuch Strafverteidigung*. Wien, MANZ Verlag, 2017. 503-528.
- SOYER Richard: *Einleitung und Grundorientierung*. In: Soyer Richard (Hrsg.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. 1-8.
- SOYER Richard – POLLAK Sergio: *Die Verbandsverantwortlichkeit für Tatbegehungen durch Verbandsangehörige im Lichte der Anwendung der allgemeinen Strafgesetze (§§ 3, 12 VbVG)*. In: Soyer Richard (Hrsg.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. 29-88.

- SOYER Richard – POLLAK Sergio: *Criminal Compliance*. In: Kert Robert – Kodek Georg (Hrsg.): *Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2021. 2. Auflage (im Erscheinen).
- STEININGER, Einhard: *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz. Lehrbuch*. Wien, Linde Verlag, 2018, 2. Auflage.
- STEININGER, Einhard: *Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band I*. Wien, Linde Verlag, 2019, 3. Auflage.
- STEININGER, Einhard: *Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band II*. Wien, Linde Verlag, 2019, 2. Auflage.
- STEININGER, Einhard: *Nichtigkeitsgründe im Strafverfahren*. Wien, Verlag Österreich, 2019, 7. Auflage. <https://doi.org/10.33196/9783704683540>
- STEININGER, Einhard: *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz. Kommentar*. Wien, Linde Verlag, 2020, 2. Auflage.
- STUEFFER Alexia: *Wirtschaftsstrafrecht aktuell Unternehmensinterne Ermittlungen*. *Journal für Strafrecht*, 2011. 184-185.
- TOIFL Armin – HAHNEKAMP Robert: *Die Implementierung eines Compliance-Management Systems (CMS) anhand der ONR 192050*. In: Wieselthaler Andreas (Hrsg.): *Korruptionsprävention in Theorie und Praxis*. Wien, Verlag Österreich, 2015. 119-142.
- TIPOLD Alexander: *Zurechnung fremden Verhaltens – Vertrauensgrundsatz, Compliance und Verbandsverantwortlichkeit*. In: Reindl-Krauskopf Susanne – Ingeborg Zerbes – Brandstetter Wolfgang – Lewisch Peter – Tipold Alexander (Hrsg.): *Festschrift für Helmut Fuchs*. Wien, Verlag Österreich, 2014. 595-619.
- TIPOLD Alexander: *Compliance als Schutz vor Verbandsverantwortlichkeit?*. *Austrian Law Journal*, 2016. 90-101.
- TRETNAK Markus: *Konzeption, Umsetzung und Prüfung von Compliance-Systemen*. In: Kofler-Senoner Bernhard (Hrsg.): *Compliance-Management für Unternehmen*. Wien, Verlag Österreich, 2016. 49-65.
- TIPOLD Alexander – ZERBES Ingeborg: In: Fuchs Helmut – Ratz Eckart (Hrsg.): *Wiener Kommentar zur Strafprozessordnung*. Wien, Manz Verlag, 2021, Vor §§ 110-115 StPO
- TRIFFTERER Otto: In: Triffterer Otto – Rosbaud Christian – Hinterhofer Hubert (Hrsg.): *Salzburger Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Wien, LexisNexis Verlag, 1994 § 6
- URBANEK Jakob: *Verbandsverantwortlichkeit: Die Strafbarkeit von Unternehmen und Verbänden in Österreich – ein Erfolgsmodell?*. In: Kert Robert – Kodek Georg (Hrsg.): *Das große Handbuch Wirtschaftsstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2016. 43-92.
- VOGEL Joachim – BÜLTE Jens: In: Cirener Gabriele – Radtke Henning – Rissing-van Saan Ruth –
- Rönnau Thomas – Schluckebier Wilhelm (Hrsg.): *Strafgesetzbuch. Leipziger Kommentar. Erster Band. Einleitung, §§ 1 bis 18*. Berlin/Boston, de Gruyter Verlag, 2020, 13. Auflage. § 15
- WALTER Martin: *Konzeption und Umsetzung eines Compliance-Management-Systems (CMS) – eine ganzheitliche Betrachtung aus der Sicht eines Compliance-*

- Verantwortlichen*. In: Kofler-Senoner Bernhard (Hrsg.): *Compliance-Management für Unternehmen*. Wien, Verlag Österreich, 2016. 3-20.
- WERATSCHNIG Bernhard: *Verfolgungsermessen und Diversion im Verfahren gegen Verbände (§§ 18, 19 VbVG)*. In: Soyer Richard (Hrsg.): *Handbuch Unternehmensstrafrecht*. Wien, MANZ Verlag, 2020. 185-209.
  - WESS Norbert: *Die Privatisierung der Strafverfolgung*. *Journal für Strafrecht*, 2014. 12-19.
  - WESS Norbert – MACHAN Markus: *Zum Anwaltsprivileg im Rahmen von unternehmensinternen Ermittlungen*. In: Lewisch Peter (Hrsg.): *Jahrbuch Wirtschaftsstrafrecht und Organverantwortlichkeit 2017*. Wien, Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2017. 57-72.
  - WESSING Jürgen: In: Hauschka Christoph – Moosmayer Klaus – Lösler Thomas (Hrsg.): *Corporate Compliance*. München, C. H. Beck Verlag, 2016, 3. Auflage.
-
-